

**HADİSLERE GÖRE HUKÛKÎ
VE DİYÂNÎ CEZALAR**

Abdüssemet ÖZCAN

**Yüksek Lisans Tezi
Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK
2015
Her Hakkı Saklıdır**

TC.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Abdüssemet ÖZCAN

HADİSLERE GÖRE HUKÛKÎ VE DİYÂNÎ CEZALAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK

ERZURUM - 2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

09/01/2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Hadislere Göre Hukûkî Cezalar" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☒ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

09.01.2015

Abdüssemet ÖZCAN

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK danışmanlığında, Abdüssemet ÖZCAN tarafından hazırlanan bu çalışma 09/01/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

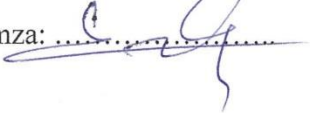
Başkan : Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Tevhit Bakan

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1
I. SUÇ VE CEZANIN TANIMI VE MAHİYETİ	1
II. CEZALARIN GAYESİ	4
III. CEZALARIN ŞAHSİLİĞİ	5
IV. CEZALARDA EŞİTLİK	5
V. CEZALARIN GÜNAHLARA KEFFÂRET OLMASI.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

HADİSLERE GÖRE HUKÛKÎ CEZALAR

1.1. HAD CEZALARI.....	8
1.1.1. Haddin Tanımı ve Mahiyeti	8
1.1.2. Haddi Gerektiren Suçlar ve Cezaları.....	10
1.1.2.1. Zina	10
1.1.2.1.1. Zina'nın Tanımı ve Mahiyeti	10
1.1.2.1.2. Evli Olduğu Halde Zina Yapanın Cezası.....	13
1.1.2.1.3. Bekâr Olduğu Halde Zina Yapanın Cezası.....	17
1.1.2.1.4. Hz. Peygamber'in Zina Haddini Uygulaması.....	30
1.1.2.1.4.1. İki Yahûdî'yi Recmettirmesi.....	30
1.1.2.1.4.2. Cüheyneli Kadını Recmettirmesi	33
1.1.2.1.4.3. Mâiz b. Mâlik'i Recmettirmesi	36
1.1.2.2. Kazf/İffete İftira.....	36
1.1.2.2.1. Kazf'in Tanımı ve Mahiyeti.....	36
1.1.2.2.2. Kazf İçin Öngörülen Cezalar	39
1.1.2.2.2.1. Sopa Cezası	39
1.1.2.2.2.2. Şahitliğin Kabul Edilmemesi	45
1.1.2.3. Livâta/Homoseksüellik	45
1.1.2.3.1. Livâtanın Tanımı ve Mahiyeti	45

1.1.2.3.2. Livâtânın Cezası.....	47
1.1.2.4. Hırsızlık	49
1.1.2.4.1. Hırsızlığın Tanımı ve Mahiyeti.....	49
1.1.2.4.2. Hırsızlığın Cezası.....	59
1.1.2.5. İrtidât/Dinden Dönme.....	63
1.1.2.5.1. İrtidâtın Tanımı ve Mahiyeti.....	63
1.1.2.5.2. İrtidâtın Cezası	65
1.1.2.6. Hırâbe/Yol Kesme	70
1.1.2.6.1. Hırâbenin Tanımı ve Mahiyeti.....	70
1.1.2.6.2. Hırâbenin Cezası.....	72
1.1.2.7. Bağy/İsyan	77
1.1.2.7.1. Bağy'ın Tanımı ve Mahiyeti	77
1.1.2.7.2. Bağy'ın Cezası	78
1.1.2.8. İçki İçme	80
1.1.2.8.1. Hamr'ın Tanımı ve Mahiyeti	80
1.1.2.8.2. İçki İçmenin Cezası.....	84
1.1.2.8.3. Kendisine Had Uygulandıktan Sonra İçki İçmeye Devam Eden Kimsenin Cezası	88
1.1.2.9. Büyü ve Sihir Yapma.....	90
1.1.2.9.1. Büyü ve Sihir'in Tanımı ve Mahiyeti	90
1.1.2.9.2. Büyü Yapmanın Cezası.....	93
1.2.KISAS ve DİYET CEZALARI	96
1.2.1. Kısas'ın Tanımı ve Mahiyeti.....	96
1.2.2. Diyetin Tanımı ve Mahiyeti	98
1.2.3. Kısas ve Diyet Cezalarının Uygulandığı Suçlar.....	99
1.2.3.1. Adam Öldürme	99
1.2.3.1.1. Kasten Adam Öldürme	101
1.2.3.1.2. Kaste Benzer (Şibhu'l Amd) Şekilde Adam Öldürme	105
1.2.3.1.3. Hata Yoluyla Adam Öldürme.....	109
1.2.3.2. Adam Yaralama.....	110
1.2.3.2.1. Kasten Adam Yaralama.....	110
1.2.3.2.1.1. Organları Kesme veya Kullanımlarını Ortadan Kaldırma	110

1.2.3.2.1.2. Baş ve Yüzü Yaralama(Şicâc).....	112
1.2.3.2.1.3. Bedeni Yaralama(Cirâh).....	113
1.2.3.2.2. Hata Yoluyla Adam Yaralama	115
1.3. TA'ZİR CEZALARI.....	116
1.3.1. Ta'zir'in Tanımı ve Mahiyeti	116
1.3.2. Ta'zir Cezasını Gerektiren Suçlar	117
1.3.3. Ta'zir Cezaları.....	118
1.3.3.1. Ölüm Cezası.....	118
1.3.3.2. Sopa Cezası.....	124
1.3.3.3. Hapis Cezası	126
1.3.3.4. Sürgün Cezası	128
1.3.3.5. Konuşmama ve Yalnız Bırakma Cezası	130
1.3.3.6. Kınama Cezası	130
1.3.3.7. Tehdit Cezası	131
1.3.3.8. Malı Telef Etme Cezası	132
1.3.3.9. Malda Değişiklik Yaparak Cezalandırma.....	133
1.3.3.10. Teşhir Cezası	133
1.3.3.11. Mâlî Ceza.....	134
1.3.2.12. Görevden Uzaklaştırma	135

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERE GÖRE DİYÂNÎ CEZALAR

2.1. DİYÂNÎ CEZANIN (KEFFÂRETİN) TANIMI VE MAHİYETİ.....	136
2.2. DİYÂNÎ CEZALARIN UYGULANDIĞI SUÇLAR/GÜNAHLAR.....	137
2.2.1. Yemini Bozma.....	137
2.2.2. Zihâr	139
2.2.3. Hata Yoluyla Adam Öldürme.....	141
2.2.4. Hac ve Umre Kurallarına Uymama.....	143
2.2.5. Oruç Bozma.....	144
2.2.6. Hayızlı Kadınla Cinsel İlişki	147
2.2.7. Cuma Namazını Özürsüz Olarak Terk Etme.....	149

SONUÇ.....	151
BİBLİYOGRAFYA	153
ÖZGEÇMİŞ.....	160

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****HADİSLERE GÖRE HUKÛKÎ VE DİYÂNÎ CEZALAR****Abdüssemet ÖZCAN****Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK****2015, 160 sayfa****Jüri : Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK (Danışman)****Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU****Yrd. Doç. Dr. Tevhit BAKAN**

İslam dini, îmân, ibadet ve ahlâk alanlarındaki prensiplerin uygulanmasını sağlamak, bunlarla ilgili emir ve yasakların ihlâlini önlemek, ferdî ve sosyal hayatı bütün yönleriyle ıslah etmek amacıyla hem bu dünya hem de ahiret hayatına yönelik birtakım caydırıcı tedbirler almıştır. Bu tedbir ve müeyyidelerin tamamı ceza kavramının kapsamı içindedir.

İnsanlığa bir hidayet rehberi olarak gelmiş olan İslam dini, hayatın diğer sahaları yanında ceza hukûku sahasında da bir takım hükümlere sahiptir ki, bunlar dinin değer ve ideallerini korumaya yöneliktir. İşte dinin değer ve ideallerini korumaya yönelik olarak konulan kısas ve diyet cezası insan hayatını, içki içme ve sarhoşluk için öngörülen ceza aklı, zina ve iftira suçlarına uygulanacak cezalar ırzı, hırsızlık suçuna verilecek ceza malı, irtidât'ın cezalandırılması dini, eşkiyalık, bağy ve büyü/sihir suçları için öngörülen cezalar da bu değerlerden bir kaçını ve sonuçta kamu düzenini korumayı hedef alır.

İnsanlık tarihi kadar eski olan suç işleme fiili, Hz. Peygamber zamanında da vuku bulmuş ve Hz. Peygamber'in işlenen bu suçlara ne gibi cezalar uyguladığı, Kur'ân da miktar ve keyfiyeti belirlenen cezalar dışında başka cezalar uygulayıp uygulamadığı, uygulamış olduğu cezaların had kapsamında mı yoksa ta'zir kapsamında mı olduğunun bilinmesi önem arz etmektedir. İşte bu tezimizde Hz. Peygamber'in uygulamış olduğu had, kısas-diyet ve ta'zir cezalarını, ayrıca ayet ve hadislerle sabit olan diyânî cezaları incelemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Suç, Ceza, Hırsızlık, Keffâret, Günah

ABSTRACT
MASTER THESIS
LEGAL AND RELIGIOUS PENALTIES ACCORDING TO THE HADITH

Abdüssemet ÖZCAN

Advisor: Assist. Prof. Dr. Harun ÖZÇELİK

2015, Page: 160

Jury: Assist. Prof. Dr. Harun ÖZÇELİK (Advisor)

Prof. Dr. Tuncay İMAMOĞLU

Assist. Prof. Dr. Tevhit BAKAN

The religion of Islam, that faith, worship and moral principles in the areas to ensure the implementation of, relating, to orders and prohibitions to prevent the violation of individual and social life in all aspects of breeding, in order to both this World and in the hereafter for the rest of your life deterrent measures. This measure and the sanctions of the criminal is within the scope of the concept.

Islam that had come as a guidance in the criminal law field next to the other areas of life also has a number of provisions, which are intended to protect the values and ideals of religion. Here are the short set as to protect the ideals and values of religion and diet penalty human life, drinking and criminal intelligence provided for drunkenness, adultery and will be applied to libel penalties for rape, the financial penalties to be given to theft, apostasy is punished religious, banditry, missus and magic/magic criminal penalties provided for in a few of these values and ultimately target the protection of.

Actual crime is as old as human history, Hz. Prophet. The time of Hz. Prophet and Hz. Prophet had occurred. What Hz. Prophet committed penalties imposed for such offenses, except for the penalty specified amount and arbitrariness in the Qur'an has been a topic of interest not to apply other penalties. This thesis has What kind of penalties which apply the Hz. Prophet's terms and conditions, other than what the penalties specified amount and arbitrariness in the Quran, we tried to examine whether such penalties are applied.

Keywords: Crime, Punishment, Theft, Atonement,

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
AÜİF.	: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
b.	: Bin/İbn
Bkz.	: Bakınız
byy.	: Basım yeri yok
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celâluh
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
h.	: Hicri
Hız.	: Hazreti
kg.	: Kilogram
neşr.	: Neşreden
r.a.	: Radıyallahu anhü
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
terc.	: Tercüme eden
tsz.	: Basım tarihi yok
thk.	: Tahkik eden
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayınları, Yayıncılık

ÖNSÖZ

Hız. Peygamber (s.a.v.)'in genel anlamda sözlerinin, eylemlerinin ve onaylarının oluşturduğu Sünneti; İslam dininin kaynakları arasında ikinci sırada yer alır. Kur'ân'ı Kerim'den sonra dinde söz söyleme yetkisine sahip olan Hız. Peygamber'in tavsiyeleri, takrir ve uygulamaları çok önemli görülmeli ve değerlendirilmelidir.

İnsanlığa bir hidayet rehberi olarak gelmiş olan İslam dini, hayatın diğer sahaları yanında ceza hukuku sahasında da bir takım hükümlere sahiptir ki; bunlar dinin değer ve ideallerini korumaya yöneliktir. Kur'ân'da miktar ve keyfiyeti belirlenen cezâî müeyyidelerin daha iyi anlaşılabilmesi için Kur'ân'ın tercümanı olan Hız. Peygamber'e müracaat etmemiz gerekmektedir. İnsanlığı doğruya ve güzele davet eden Hız. Peygamber'in hadislerinde cezâî müeyyideler nasıl ele alınmaktadır? Hadislerde geçen hukûkî cezalar Kur'ân'da zikredilen şekilleriyle nasıl bir ilişki içindedir? Bunların bilinmesi önem arz etmektedir. İşte bu tezimizde hangi suçlara ne gibi cezaların Hız. Peygamber tarafından uygulandığı üzerinde durulacaktır.

Tezimiz giriş ve iki ana bölümden oluşmaktadır. Girişte; suç ve ceza kavramı ve bu kavramların ilgili olduğu diğer kavramları inceledik.

Birinci bölümde; had, kısas-diyet, ta'zir cezalarını ele almaya, ikinci bölümde ise; diyânî cezaları incelemeye çalıştık.

Tezimizi oluştururken zaman zaman hadislerin senet ve metin yönünden tahlillerini yapmaya ve hadisin farklı varyantlarını zikretmeye gayret ettik. Hadis kaynaklarından öncelikli olarak Kütüb-i Tis'â denilen temel hadis kitaplarındaki hadisleri ve hadis şerhlerini inceleyerek konuyu hazırlamağa çalıştık. Konumuzun fıkıhla bağlantısı olmasından dolayı fıkıh kitaplarından da istifade etmeye çalıştık.

Bu çalışma eksiklikleriyle beraber ileride yapılacak daha kapsamlı çalışmalara bir nebze de olsa katkıda bulunursa amacına ulaşmış olacaktır.

Konunun belirlenmesinde ve tezin her aşamasında bana yardımcı olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Harun ÖZÇELİK Bey'e teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

I. SUÇ VE CEZANIN TANIMI VE MAHİYETİ

Türkçe bir kelime olan suç, sözlükte; törelere ve ahlâk kurallarına aykırı davranış ya da bir toplumda haksız sayılıp yazılı yazısız kurallarla yasaklanan ve yaptırıma bağlanan eylem manasına gelir.¹

İslam hukukunda suç kelimesi umumiyetle cerîme veya cinâyet kelimeleri ile ifade edilmektedir. Arapça olan bu iki kelime, suç ve günah işlemeyi ifade eder. Ayet ve hadislerde de bu kelimeler sıkça geçmektedir.²

İslam hukukunda suç; “Allah tarafından had veya ta’zir cezaları yolu ile menedilmiş şer’î yasaklardır” ya da “haklarında şer’î yasaklama veya cezalandırma nassı bulunan eylemler ya da ihmallerdir.” Bu tariflerden anlaşılmaktadır ki, herhangi bir eylemi yapmanın veya yapmamanın suç sayılabilmesi için bu eylemi yapmaya veya yapmamaya karşılık belirli bir ceza belirlenmiş olması gerekir. Eğer ortada belirli bir ceza yoksa söz konusu eylemi yapmak veya yapmamak suç değildir.³

Buna göre her suçta genel olarak şu üç temel unsurun bulunması gerekir.

1- Hukûkî Unsur: İslam’a göre herhangi bir eylemin suç sayılıp cezalandırılabilmesi için bu eylemi yasaklayan ve işleyenlere ceza öngören bir nass bulunmalı ve suçu mübah saydıracak bir gerekçe bulunmamalıdır. Eğer eylemi haklı ve mübah gösterecek bir sebep bulunursa bu durum suç ve ceza nassının geçerliliğini ortadan kaldırır, eylemin İslam’a aykırılık niteliğini yok eder, böylece hukûkî unsuru ortadan kalkan suç, sanki hiç yasaklanmamış ve ceza konusu olmamış gibi sakıncasız bir eylem haline gelmiş olur. Mesela, meşrû müdafa hali, suç sayılan eylemi haklı ya da mübah saydıran sebeplerden biridir. Başka bir deyimle bu gerekçenin yokluğu halinde işlenmesi yasak olan eylemler bu gerekçenin varlığı halinde mübah ve meşru hale gelir.⁴ Saldırıya karşı müdafa ayet ve hadislerle sabittir. Kur’ân-ı Kerim’de Yüce Allah şöyle

¹ Boynukalın, Mehmet, “Suç mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2009, XXXVII, 454.

² Yektar, Osman Nedim, *Hiz. Peygamber’in Suça ve Suçluya Bakışı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2014, 4.

³ Udeh, Abdulkadir, *İslam Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk*, trc., Akif Nuri, İhya Yay., İstanbul tsz., I, 89.

⁴ Havva, Said, *Cezâi Müeyyideler*, trc., Salih Uçan, Petek Yay., İstanbul tsz., 39-42.

buyurur: “Eğer biri size saldırırsa siz de ona, onun saldırısı oranında saldırınız.”⁵ Yâ’lâ b. Ümeyye’nin Hz. Peygamber’den rivayet ettiği şu hadis de bu konuya ışık tutacak niteliktedir. Yâ’lâ b. Ümeyye anlatıyor: “Benim işçim birisiyle kavga etti ve onun elini ısırıldı. Eli ısırılan, ısırmanın ağzından elini hızla çekince ön dişlerinden birisi kırıldı. Olay Hz. Peygamber’e getirildi. Hz. Peygamber: “Elini ağzında bırakacaktı da, sen onu erkek devenin ısırması gibi ısırarak mıydın?” buyurdu ve dişi heder kabul etti. Bu hadisin değişik bir rivayetinde, Tebuk savaşından dönüşü iki kişinin kavga ettiği; birinin diğerinin elini ısırıldığı ve eli ısırılan elini ısırmanın ağzından hızla çekince ısırmanın dişinin kırıldığı ve Hz. Peygamber’in kırılan dişi heder kabul ettiği anlatılır.⁶ Yine Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Eğer birinin malı haksız yere elinden alınmak istenir de bu yolda savaşırken öldürülürse şehit olarak ölür.”⁷

2- Maddî Unsur: Suç, insan tarafından yapılan ve çoğunlukla ya kazanılmış bir hakka ya bir değere ya da hukûkî bir yarara zarar veren veya bu saydıklarımızı tehlikeye atan bir eylemdir. İşte insanın bu eylemi suçun maddi unsurunu oluşturur.⁸ Maddî unsurun suçun teşekkülü için zorunlu olduğu şu hadiste dile getirilmiştir. “Zina yapmaya niyet eden bir kimse zina yapmazsa suç işlemiş sayılmaz. Allah ümmetimin kalplerine gelen kötülükleri yapmadıkça veya konuşmadıkça affetmiştir.”⁹

3- Manevî Unsur: Suçun manevî unsuru, suç işleyen kimsenin yükümlü olmaya elverişli, yani işlediği suçtan sorumlu olmasıdır. Çünkü İslam’ın bütün emir ve yasakları şer’i yükümlülükler oldukları için bunlar ancak aklı başında ve bu yükümlülükleri kavrayacak durumda olanlara yöneltilir.¹⁰ Nitekim Hz. Peygamber, “Bulûğ çağına

⁵ 2. Bakara: 194.

⁶ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl, *Sahihu’l Buhârî*, Çağrı Yay., İstanbul 1992, Cihâd, 119; Meğâzi, 74; İcâre 5; Müslim, Ebû’l-Hüseyin b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbü’rî, *Sahihu Müslim*, thk., Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut tsz., Kasâme, 4; Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş’as es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, thk., Muhammed Muhyeddin Abdü’l-Humeyd, Dâru’l-Fikr, tsz., Diyet, 24; Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünenü’n-Nesâî*, thk., Abdulfettâh Ebû Ğudde, el-Matbaatü’l-İslamiyye, Haleb 1986, Kasâme, 19; İbn Mâce, Muhammed b. Yezîdi el-Kazvînî, *Sünenü İbn Mâce*, thk., Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru’l-Fikr, Beyrut tsz., Diyet, 20.

⁷ Buhârî, Mezâlim, 34; Müslim, İmân, 62; Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *el-Câmiu’s-Sahih*, thk., Ahmed Muhammed Şâkir, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut tsz., Diyet, 22; Nesâî, Tahrimu’d-Dem 22.

⁸ Havva, *a.g.e.*, 61.

⁹ Buhârî, Eymen ve’n-Nüzûr, 14; Nesâî, Talâk, 22; Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *Şuabu’l-İmân*, thk., Muhammed Saîd, Dâru’l-Kitâbi’l-İlmiyye, Beyrut 1410, I, 299.

¹⁰ Havva, *a.g.e.*, 61-66.

ulaşıncaya kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan, aklı başına gelinceye kadar deliden sorumluluk kaldırılmıştır”¹¹ buyurmuştur.

İslam hukukunda suçların en çok bilinen tasnifi, cezasının kanun koyucu tarafından belirlenip belirlenmediğine göre yapılan had, kısas-diyet ve ta’zir suçları şeklindedir. Had suçu Allah hakları kapsamına giren, yani toplumun hakkını ihlal eden, naslarda miktar ve keyfiyeti belirli cezâi müeyyidesi bulunan suçtur. İnsan hayatına ve vücut bütünlüğüne yönelik öldürme ve müessir fiillerin oluşturduğu suçlara kısas-diyet suçları denir. Ta’zir suçları ise had ve kısas-diyet suçları dışında kalan, mahiyeti ve cezasının takdir ve tayini ictihada veya kamu otoritesine bırakılmış hukûka aykırı fiillerdir.¹²

Ceza sözlükte; isim olarak “bir şeyin bedeli ve karşılığı”, masdar olarak da “iyi veya kötü olan bir fiil ve davranışın tam ve yeterli karşılığını vermek” anlamına gelir. Terim olarak ise biri genel, diğeri özel olmak üzere iki manada kullanılır.

Genel anlamda ceza; dünyevî veya uhrevî mahiyette caydırıcı müeyyideden ibarettir. Özel anlamda ise, dünyada hukuk düzeni tarafından suçluya uygulanacak maddî ve manevî müeyyideyi ifade eder.

İslam dini îmân, ibadet, muâmelât ve ahlak alanlarındaki prensiplerin uygulanmasını sağlamak, bunlarla ilgili emir ve yasakların ihlalinin önlemek, ferdi ve sosyal hayatı bütün yönleriyle ıslah etmek amacıyla gerek dünya gerekse ahiret hayatına yönelik olarak birtakım özendirici ve caydırıcı tedbirler almıştır. Bu tedbir ve müeyyidelerin tamamı ceza kavramının kapsamı içindedir.¹³

Kanun koyucu tarafından konulmuş cezalar ilahî adalet ve rahmetin bir parçasını oluşturur. Nitekim Kur’ân-ı Kerim’de, “*Kısasta sizin için hayat vardır*”¹⁴ buyurulmuştur. Hz. Peygamber de, “*Allah’ın koyduğu cezalardan birinin infazının yeryüzüne kırk sabah yağmur yağmasından daha hayırlıdır*”¹⁵ buyurmuştur.

¹¹ Buhârî, Muhâribîn, 7; Ebû Dâvûd, Hudûd, 16; Nesâî, Talâk, 21.

¹² Boynukalın, “Suç mad”, 455.

¹³ Bebek, Adil, “Ceza Mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1993, VII, 469.

¹⁴ 2. Bakara: 179.

¹⁵ İbn Mâce, Hudûd, 3; İbn Hibbân, Muhammed, *Sahihu İbn Hibbân*, thk., Şuayb el-Arnaût, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut 1414, Hudûd, 20; Ebû Ya’lâ el-Mavsîlî, Ahmed b. Ali, *Müsnedü Ebî Ya’lâ*, thk., Hüseyin Selim Esed, Dâru’l-Me’mun li’t-Türâs, Dimeşk, 1404, X, 496.

II. CEZALARIN GAYESİ

İslam ceza hukukunda ceza vermedeki amaç; insanların durumunu düzeltmek, kötülüklerden korumak, uzaklaştırmak ve dalâletten hidayete sevk etmektir. Cezaların gayelerini şöyle sıralayabiliriz.

1- Cezanın gayesi zulmetmek veya intikam almak değildir. Allah Hz. Peygamberi insanlara zulmetsinler diye değil, alemlere rahmet olarak göndermiştir. Nitekim Kur’ân’da, “(Habibim) sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin”¹⁶ buyurulmuş, “Biz seni alemlere rahmet olarak gönderdik”¹⁷ ayetiyle de emredilenlerin rahmet sebebi olduğu açıklanmıştır.¹⁸ Hz. Aişe, Hz. Peygamber’in çok önemli iki özelliğini şu sözlerle anlatır: “Allah Rasûlü, kendisiyle ilgili kötülüklerden dolayı asla intikam peşinde olmamıştır, fakat Allah’ın bir kanunu ihlal edilince mutlaka onun cezasını verirdi.”¹⁹

2- Suçu Önlemek. Hukukçular cezalarda ictimâî faydanın gözetildiği hususunda hem fikirdirler. Mesela kısas, kişilerin canını katile karşı korumak içindir. Zina cezası, nesep karışıklığını, ırz ve namusu korumak içindir. Hırsızlık cezası, malı korumak içindir.²⁰ İnsanın yaşama hakkının dokunulmazlığını, Hz. Peygamber’in veda haccında irad ettiği şu hutbede görmekteyiz. “Bu gününüz, bu ayınız ve bu beldeniz nasıl kutsal ve korunmuş ise, canlarınız, mallarınız ve ırzlarınızda öylesine korunmuştur”.²¹

3- Suçluyu ıslah etmek. Ceza; suçlunun ahlakını güzelleştirmek, onu uslandırmak, bir daha suç işlemeyecek şekilde ıslah etmek için uygulanır. Gaye ıslah olduğundan, cezayı uygulayanlar, babanın çocuğunu terbiyesi, doktorun hastayı ilaçla tedavisi gibi düşünmelidirler. Ceza verilmeden düzelme eseri gösteren, büyük pişmanlık duyarak suçunu ikrar edenlere mümkün mertebe ceza uygulanmaz.²² Çünkü Hz. Peygamber, huzuruna gelip hırsızlık yaptığını ikrar eden kişiye, “Senin hırsızlık yaptığını

¹⁶ 88. Gâşîye: 22.

¹⁷ 21.Enbiyâ: 107.

¹⁸ Udeh, a.g.e., II, 200-201.

¹⁹ Buhârî, Menâkıb, 20; Edeb, 80; Muhâribîn, 28; Müslim, Fedâil, 20; Ebû Dâvûd, Edeb, 5; Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, es-Sünenü'l-Kübrâ, thk., Muhammed Abdulkadir Atâ, Mekke 1994, Nikâh, 6.

²⁰ Akşit, M. Cevat, *İslam Ceza Hukukunda İnsani Esaslar Üzerine Bir Deneme*, Doktora Tezi, Erzurum 1975, 35; Karaman, Hayrettin, *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, Ensar neşr., İstanbul tsz., I, 238-239.

²¹ Buhârî, İlim, 9; Hac, 131; Meğâzi, 73; Müslim, Kasâme, 9; Hac, 19; Tirmizî, Fiten, 2; İbn Mâce, Menâsik, 76.

²² Akşit, a.g.e., 35.

sanmıyorum”²³ demiş, yine zina yaptığını ikrar eden Mâiz adındaki zatı da üç kere geri çevirmiş, dördüncü defa geldiğinde, “Belki sen zina yapmamışsın, öpmüş veya sıkılmışsındır” demiş ve cezayı uygulamamaya çalışmıştır.²⁴

III. CEZALARIN ŞAHSİLİĞİ

Cezaların şahsiliği prensibi Kur’ân’da ve Hz. Peygamber’in sünnetinde yer almaktadır. Yüce Allah Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyurmaktadır. “*Kişinin kazandığı yalnız kendisinedir. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını taşımaz.*”²⁵ Hz. Peygamber de babanın suçundan evladın, evladın suçundan babanın ceza görmeyeceğini ve her suçlunun ancak kendi aleyhine bir fiil işlemiş olacağını bildirmiştir.²⁶

İslam dini, Arap toplumunda öteden beri devam edegelen kollektif sorumluluğu ilke olarak reddedip cezanın şahsiliği prensibini hâkim kılmıştır. Ancak bu prensibin iki istisnası olarak âkile ve kasâme müesseseleri, belli bir amaca yönelik olarak İslam hukukunda devam ettirilmiştir. Her ikisinde de sadece ceza değil, tazmin yönü de bulunan diyet ödeme yükü, suç ve suçlu ile zayıfda olsa ilgisi bulunan belli bir zümreye dağıtarak bir yandan toplumda sosyal denetimin yerleşmesi amaçlanmakta öte yandan da maktûlün kanının heder olması önlenmektedir.

IV. CEZALARDA EŞİTLİK

İslam ceza hukukunda cezanın şahıslar bakımından umumiliği, yani kanun karşısında herkesin eşitliği ilkesi hâkim olup hiçbir zümre ve şahsa dokunulmazlık veya ayrıcalık tanınmamıştır.²⁷ Kur’ân-ı Kerim’de, bütün insanların eşit olduğu, üstünlüğün ancak takvada olduğu belirtilmiştir.²⁸ Hz. Peygamber’in Sünnetinde de eşitlik ilkesinin vazgeçilmez bir esas olduğunu görmekteyiz. Nitekim Hz. Peygamber, hırsızlık yapan soylu bir kadının affedilmesi yönünde ashabdan gelen bir talebi şiddetle reddetmiş ve

²³ Ebû Dâvûd, Hudûd, 8; Nesâî, Kat’u’s-Sârik, 3; İbn Mâce, Hudûd, 29; Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî, *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, Müessesetü Kurtuba, Kahire tsz., V, 293.

²⁴ Müslim, Hudûd, 5; Dârekutnî, Ali b. Ömer, *Sünenü’l-Dârekutnî*, thk., Seyyid Abdullah Hâşim, Dâru’l-Ma’rife, Beyrut 1966, III, 91; Beyhakî, Hudûd, 4.

²⁵ 6. Enâm: 164.

²⁶ Tirmizî, Fiten, 2; Ebû Dâvûd, Diyet, 2; İbn Mâce, Diyet, 26; Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdîrrahman b. Fadl, *Sünenü’l-Dârimî*, Beyrut 1407, Diyet, 25; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 226.

²⁷ Bardakoğlu, Ali, “Ceza mad’ı”, *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 1993, VII, 475.

²⁸ 49. Hucûrat: 13.

geçmiş milletlerin mahvolmasının birinci sebeplerinden birinin bu ayırım olduğunu söylemiştir.²⁹ Bir başka ceza uygulamasında da cariye-hür ayırımı yapmamış, bunu yadırgayan sahabelere de kisasın Allah'ın hükmü olduğunu ifade etmiştir.³⁰

V. CEZALARIN GÜNAHLARA KEFFÂRET OLMASI

İslam alimleri, cezaların zâcir (suçun önüne geçişi) mi? yoksa câbir (kişiyi günden telâfi ve ıslah edici) mi? olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Hanefilere göre, had ve ta'zir cezaları zecrî yani suçun işlenmesini önlemeye yönelik olarak konulmuştur. Gaye günahkâr ve isyancıları; evlilik ilişkilerini bozmaktan, neseplerin karışıp kaybolmasından, ırz, akıl, can ve malı itlaf etmekten alıkoymaktır. Ahirette günden temizlenmesi ise ancak suçlunun, tevbe etmesi ile mümkün olur.³¹ Hanefileri bu kanaate sevkeden deliller şu ayetlerdir. “Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebedi kalacağı cehennemdir.”³² Bir başka ayette de, yol kesiciler hakkında uygulanacak cezalar belirtildikten sonra, “Bu onların dünyada uğrayacakları rüsvaylık ve rezilliktir. Ahirette ise onlara pek büyük bir azap vardır”³³ buyrulur.

Alimlerin çoğunluğuna göre ise şer'î cezalar, asıl olarak dünyada suçun önüne geçmek için konulmuşsa da aynı zamanda, dünyada cezasını çeken bir müslüman hakkında câbir olmakta, yani ahirette görmesi gereken cezayı telâfi edip, yani onun yerine de geçmiş olmaktadır.³⁴ Bu görüşü savunanların delilleri şu hadislerdir.

Hz. Ali (r.a.) (ö. 40) anlatıyor: “Hz. Peygamber buyurdular ki: “Kim bir had suçu işler de, cezası dünyada verilirse, Allah'ın adaleti, kuluna ahirette ikinci defa ceza vermeye müsaade etmez. Kim de bir had suçu işlemiş, Allah da onun günahını örtmüştü ve affetmiş ise, Allah'ın keremi affettiği şeyden dolayı ona dönüp ceza vermeye müsaade etmez.”³⁵ Bir başka hadis ise şöyledir. Ubâde b. es-Sâmit anlatıyor: “Hz. Peygamberle birlikte bir meclisteydik. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamanız, hırsızlık yapmamanız, haklı bir sebep dışında kimseyi öldürmemeniz

²⁹ Buhârî, Enbiyâ, 52; Meğâzi, 50; Hudûd, 11-12; Müslim, Hudûd, 2; Ebû Dâvûd, Hudûd, 4; Tirmizî, Hudûd, 6; Nesâî, Kat'u's-Sârik, 6; İbn Mâce, Hudûd, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 162.

³⁰ Müslim, Kasâme 5; Nesâî, Kasâme 17; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 260.

³¹ Zühaylî, Vehbe, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, trc., Ahmed Efe, Beşir Eryarsoy, Risale Yay., İstanbul 1994, VII, 457.

³² 4. Nisâ: 93.

³³ 5. Mâide: 33.

³⁴ 5. Mâide: 33.

³⁵ Tirmizî, İmân, 11; İbn Mâce, Hudûd, 33; Hâkim, Ebû Abdillâh en-Nîsâbü'rî, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, thk., Mustafa Abdulkadir Atâ, Dâru'l-Kitabi'l-İlmiyye, Beyrut 1990, I, 48.

şartıyla bana biat ediniz. Sizden kim bu biatına sadık kalırsa, onun sevabı Allah'a aittir. Kim de bu sayılan şeylerden birini işler ve cezasını dünyada çekerse, o ceza kendisi hakkında keffâret olur. Her kim de bu günahlardan birini yapar ve Allah da onun suçunu örter, ortaya çıkarmaz ise, onun işi Allah'a kalmıştır. Dilerse suçunu bağışlar, dilerse azap eder."³⁶

³⁶ Buhârî, İmân, 9; Hudûd, 14; Ahkâm, 49; Müslim, Hudûd, 10; Tirmizî, Hudûd, 12; Nesâî, Biat, 9.

BİRİNCİ BÖLÜM

HADİSLERE GÖRE HUKÛKÎ CEZALAR

1.1. HAD CEZALARI

1.1.1. Haddin Tanımı ve Mahiyeti

Had, sözlükte, “menetmek, engel olmak” manasına gelir. Şer’i ıstılahta ise, Allah hakkı olarak yerine getirilmesi gereken, miktar ve keyfiyeti nasla belirlenmiş cezâî müeyyideleri ifade eder.³⁷

Haddin meşrû oluşu kitap, sünnet ve akli delillerle sabittir.³⁸ Kur’ân-ı Kerim’den delil şu ayetlerdir: “*Zina eden erkek ve kadından her birine yüz sopa vurun. Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah’ın dininde onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezaya şahit olsun.*”³⁹ Bu husustaki diğer ayetler şunlardır: “*Hırsızlık eden erkek ve kadının yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah’tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin.*”⁴⁰ “*Namuslu kadınlara zina iftirasında bulunup, dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliklerini hiçbir zaman kabul etmeyin*”.⁴¹

Haddin meşrû oluşuyla ilgili sünnetten delil olarak şu hadisleri zikredebiliriz. Enes (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre, “Hz. Peygamber’e şarap içmiş bir adam getirildi. Hz. Peygamber ona, iki hurma dalıyla kırk kadar sopa vurdu”.⁴² İbn Abbâs (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber; “Lut kavminin yaptığı fiilin yapıldığını görürseniz, yapanı da yapılanı da öldürünüz”⁴³ buyurmuşlardır.

Kıyas ve diyetle birlikte hadler, İslam’ın akıl, din, can, ırz ve malı koruma ilkesinin önemli bir parçasını teşkil eder. Klasik dönem İslam hukukçularının da ifade ettiği gibi kıyas ve diyet cezası insan hayatını, şarap içme ve sarhoşluk için öngörülen

³⁷ İbn Âbidîn, Muhammed b. Ömer el-Hanefî, *Reddû’l Muhtâr ale’-d-Dürri’l-Muhtâr*, terc., Ahmet Davudoğlu, İstanbul 1983, VIII, 161; Bilmen, Ömer, *Hukuku İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay., İstanbul tsz., III, 14.

³⁸ Mavsîlî, Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd, *el-İhtiyâr li-Ta’lîl-i’l-Muhtâr*, Çağrı Yay., İstanbul 2005, IV, 79.

³⁹ 24. Nûr: 2.

⁴⁰ 5. Mâide: 38.

⁴¹ 24. Nûr: 4.

⁴² Müslim, Hudûd, 8; Ebû Dâvûd, Hudûd, 36; Tirmizî, Hudûd 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 441.

⁴³ Ebû Dâvûd, Hudûd, 29; Tirmizî, Hudûd, 24; İbn Mâce, Hudûd 12.

ceza akli, zina ve kazf suçlarına uygulanacak cezalar ırzı, hırsızlık suçuna verilecek ceza malı, irtidât'ın cezalandırılması dini, eşkiyalık, bağı ve büyü/sihir suçu için öngörülen cezalar da bu değerlerden bir kaçını ve sonuçta kamu düzenini korumayı hedef alır. Bu sebeple gerek kısas ve diyet gerekse had cezaları, İslam'ın kötülüğü önleyip iyiliği hakim kılma ilke ve gayretinin bir parçasını teşkil eder.⁴⁴

Had gerektiren suçlar için belirlenen cezalar, diğer bütün cezaların ortak nitelik ve özelliklerine ek olarak kendilerine özgü üç özellik taşırlar. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Bu cezalar verilirken suçlunun sosyal statüsü ve şahsiyeti göz önüne alınmaz.
2. Bu cezalar gerekli ve belirlenmiş cezalardır. Hiç kimse onları ne hafifletebilir ve ne de başka cezalara çevirebilir.
3. Bu cezalarda suça sürükleyen içgüdüye, suçtan caydıracak içgüdüler aracılığı ile karşı koyma ilkesi açıkça görülür.⁴⁵

Had cezalarını uygulama yetkisi devlet başkanı veya onun vekiline ait olduğu hususunda İslam alimleri ittifak halindedir. Haddin uygulanması esnasında devlet başkanının hazır bulunması şartı yoktur. Çünkü Hz. Peygamber böyle bir şeyi gerekli görmemiştir.⁴⁶ Nitekim Hz. Peygamber, Mâiz'in recmedilmesini emretmiş ve kendisi recm anında hazır bulunmamıştır.⁴⁷ Huzuruna getirilen bir hırsızın elinin kesilmesini emretmiş, "Götürün onu ve elini kesin"⁴⁸ buyurmuştur. Ancak haddin uygulanması için devlet başkanının izni şarttır. Hz. Peygamber zamanında onun izni olmadan hiçbir had tatbik edilmediği gibi, Hulefâi Râşidin döneminde de onların izni olmadan hiçbir had tatbik edilmemiştir.⁴⁹ Bu konuyla ilgili Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. "Dört şey yöneticilere aittir: "Hadler, zekâtlar, toplantılar, ganimetler."⁵⁰ Burada bilinmesi gereken bir husus da hadlerin mescitlerde uygulanmaması gerektiğidir. Çünkü Hz.

⁴⁴ Bardakoğlu, Ali, "Had mad", *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 1996, XIV, 549; Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, Akçağ Yay., İstanbul tsz., V, 130.

⁴⁵ Havva, *a.g.e.*, 86.

⁴⁶ Udeh, *a.g.e.*, II, 408; Havva, *a.g.e.*, 117.

⁴⁷ Müslim, *Hudûd*, 22-23; Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 23; Dârimî, *Hudûd*, 14.

⁴⁸ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 14; Nesâî, *Kat'u's-Sârik*, 5; İbn Mâce, *Hudûd*, 28; Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, thk., Muhammed Fuâd Abdulbâkî, *Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî*, Mısır tsz., *Hudûd*, 2.

⁴⁹ Udeh, *a.g.e.*, II, 409; Havva, *a.g.e.*, 118.

⁵⁰ *Muvatta*, *Hudûd*, 4; İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed, *el-Musannef*, thk., Yusuf Kemal el-Hût, *Mektebetü'r-Rüşd*, Riyad 1409, *Hudûd*, 59.

Peygamber, mescitte kısas infazını, şiir okunmasını ve hadlerin uygulanmasını yasaklamıştır.⁵¹

1.1.2. Haddi Gerektiren Suçlar ve Cezaları

Had gerektiren suçlar zina, kazf, irtidât, yol kesme, isyan, hırsızlık, şarap içme olmak üzere yedi başlık altında toplanır. Ancak Mâlikilerden İbn Cüzeyy şöyle der: Haddi gerektiren suçlar on üç tane olup şunlardır: Öldürme, yaralama, zina, kazf, içki içme, hırsızlık, isyan, yol kesme, irtidât, Allah’a küfretme, Peygamberlere ve meleklerle küfretme, sihir yapma, namaz ve orucu terk etmektir.⁵²

Hangi tür suçların had kapsamına girdiği tartışması, Kur’ân’da zikredilen cezâî müeyyidelerden ziyade Hz. Peygamber’in söz ve uygulamaları ile belirlenip tatbik edilen suç ve cezalarda yoğunlaştığı görülür. Bunun bir sebebi Hz. Peygamber’in, cezası Kur’ân’da yer almayan herhangi bir suça sabit bir ceza uygulayıp uygulamadığı konusunda farklı rivayetlerin nakledilmesi, daha önemli diğer sebebi de Hz. Peygamber’in uygulamasının Allah hakkı için önerilmiş değişmez bir ceza (had) olmasının yanısıra devlet başkanı sıfatıyla o günkü şartlara bağlı olarak kullanılmış bir takdir hakkı (ta’zir) olma ihtimalini de taşımasıdır.⁵³

Biz had gerektiren suçları dokuz başlık altında ele alacağız. Bunlar: Zina, kazf, livâta, hırsızlık, irtidât, hırâbe, bağy, içki içmek, büyü yapmak şeklinde sıralanabilir.

1.1.2.1. Zina

1.1.2.1.1. Zina’nın Tanımı ve Mahiyeti

Zina sözlükte; evli bir kimsenin kendi rızasıyla eşinden başkasıyla cinsel ilişkide bulunmasını ifade eder.⁵⁴ İslam hukukunda ise; arada dinî bir nikâh akdi olmaksızın, bir erkekle bir kadının kendi istekleriyle yaptıkları cinsel ilişkiyi ifade eder.⁵⁵ Bu fiili

⁵¹ Ebû Dâvûd, Hudûd, 38; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 434; Beyhakî, Eşribe, 25.

⁵² Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 321.

⁵³ Bardakoğlu, “Had mad”, 548.

⁵⁴ *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, “Zina mad”, Milliyet, İstanbul 1992, XXIV, 12755-12756.

⁵⁵ İsfahânî, Râgıb, *el-Müfredât*, trc., Yusuf Türker, Pınar Yay., İstanbul 2007-2010, 674; *Büyük Larousse*, “Zina mad”, 12756; Bilmen, *a.g.e.*, III, 197.

işleyen erkeğe “zânî”, kadına da “zâniye” denir. Zina fiilini kendi isteğiyle olmaksızın yapan erkeğe “mezniyyün bih”, kadına da “mezniyye veya mezniyyun bihâ” denir.⁵⁶

Milletlerin temelini ve aynı zamanda geleceğini oluşturan ailenin yıkılmasında, nesillerin bozulmasında ve neseplerin karışmasında önemli bir etken olan zina fiili, tarih boyunca hemen hemen hiçbir toplumda hoş karşılanmamış ve hemen hemen bütün toplumlarca yasaklanmıştır. Diğer taraftan; toplum huzurunu bozması, zaman zaman yaralama ve öldürme gibi asayiş olaylarına sebep olması ve toplumların genel ahlakına aykırı kabul edilmesi nedeniyle de pek çok toplumun, dinî veya dinî olmayan hukuklarınca ölüme kadar varabilen çeşitli cezalar takdir edilmiştir.⁵⁷ İslamın başlangıcında zina cezası; evlerde hapsedilme, kınama ve döverek eziyet şeklindeydi.⁵⁸ Zinaya verilen ceza şu ayete dayanıyordu: *“Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin, eğer onlar şahitlik ederlerse ölünceye veya Allah onlara bir yol gösterinceye kadar evlerde gözaltında tutun, sizden fuhuş yapanların her ikisine de eziyet edin. Tevbe eder ıslah olurlarsa artık onlardan vazgeçin. Çünkü Allah tevbeleri çokça kabul edendir”*.⁵⁹

İslam alimleri arasında ittifakla kabul edilmektedir ki; Nisâ sûresinin bu ayetleri, Nûr sûresindeki şu ayetle nesh olunmuştur. *“Zina eden erkekle zina eden kadından her birine yüzer değnek vurun. Allah’a ve ahiret gününe inanıyorsanız bunlara, Allah’ın dinini tatbik hususunda acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir grup da bunların azabına şahit olsun...”*⁶⁰ Bazı alimler bu ayeti delil göstererek, zina eden erkek ve kadının evli veya bekâr olmalarına bakılmaksızın ve aralarında herhangi bir fark olmaksızın her ikisine de yüz sopa vurulacağını söylemektedirler. Bunlara göre; kesin ve yakîn olarak bilinen Allah’ın kitabını, içerisine yalan karışma ihtimali olan ahad bir habere dayanarak terk etmek caiz değildir. Zira bu durum kitabın sünnetle nesh edilmesine yol açar ki bu, caiz değildir. Diğer taraftan içlerinde sahâbe ve tabiinden ve sonraki alimlerin çoğu, evli olmayanın yüz değnek ile, evli olanın ise Hz. Peygamber’in

⁵⁶ Bilmen, a.g.e., III, 197.

⁵⁷ Mutaş, Abdulmecit, “Teorik ve Pratik olarak Osmanlıda Recm Cezası”, Yeni Ümit Dergisi, Ekim, 2011, 94

⁵⁸ İbn Kesîr, *Hadislerle Kur’ân-ı Kerim Tefsiri*, terc., Bekir Karlağa, Bedrettin Çetiner, Çağrı Yay., İstanbul 1991, XI, 5727.

⁵⁹ 4. Nisâ: 15-17.

⁶⁰ 24. Nûr: 2.

uygulaması gereğince ölünceye kadar recmedileceğini söylemektedirler.⁶¹ Nitekim Hz. Peygamber bu hususta şöyle buyurmaktadır: “*Benden öğrenin. Allah onlar için bir yol koymuştur. Bakirenin bakire ile zinası yüz sopa ve bir yıl sürgün, evlinin evli ile zinası yüz sopa ve taşla recm’dir*”.⁶²

“Zina eden erkek ve kadının her birine yüzer değnek vurun” ayeti genel bir ifadeyle gelmiştir. Zira ayette yer alan zina eden erkek ve kadın kelimeleri, genel lafızlardandır. Evli olanı da bekâr olanı da kapsamına alır. Hz. Peygamber’in evli olup olmadığını sorduktan sonra Mâiz’i, diğer sahih hadislerde yer aldığı üzere Ğamidiyye’den bir kadını recmettirdiği sabittir. Dolayısıyla bu hadisler, genel lafızlarla gelen bu ayette yer alan bu hükmün muhsan olmayanlar için olduğu ve evli olanların, bu hükümden istisna edildiği hususunda bu genelliği tahsis etmektedir. Hadisler, Kur’ân’ı nesh etmeyip bu genelliği tahsis etmektedirler.⁶³

İbn Ebi Evfâ, recm hadisesinin Nûr sûresinin inişinden önce mi, sonra mı meydana geldiğini bilmediğini söylemektedir. Ancak Nûr sûresinden sonra olduğuna dair deliller mevcuttur. Zira sûrenin nüzulü ifk hadisesi sırasında meydana gelmiştir. Gerçi bu olayın hicrî dördüncü, beşinci veya altıncı yılda mı meydana geldiği ihtilafıdır. Ama recm hadisesinde Ebû Hureyre (r.a.) da hazır bulunduğu göre yedinci yıldan sonra cereyan etmiş olmalıdır, zira o, yedinci hicrî yılda İslam’la müşerref olmuştur.⁶⁴

Bir zina suçunun haddi gerektirmesi için, bazı şartlar aranır. Buna göre fiil: İslam yurdun da cereyan etmeli, fail; mükellef yani hukuki ehliyete sahip olmalı, mef’ûl halî hazırda veya daha önce kendisine şehvet duyulan bir kadın olmalı ve bu kadın erkeğin cariyesi veya nikâhlısı olmadığı gibi, arada kölelik ve nikâh ihtimali de bulunmamalıdır. Zina fiili, şeriatın şart kıldığı delillerle sübut bulmalı kesinlik kazanmalıdır. Bu sayılan şartlardan biri eksik olursa zina suçu kesinlik kazanmaz, dolayısıyla zina haddi tatbik edilemez.⁶⁵

⁶¹ Mâlikî, Abdurrahman, *İslam Hukukunda Ceza*, İstanbul 2002, 25.

⁶² Buhârî, Tefsîr, 4; Müslim, Hudûd, 12; Tirmizî, Hudûd, 8; Ebû Dâvûd, Hudûd, 23; İbn Mâce, Hudûd, 7.

⁶³ Mâlikî, *a.g.e.*, 24.

⁶⁴ Aynî, Bedruddîn Ebû Muhammed, *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, neşr., Muhammed Emin, Beyrut tsz., XXIII, 291; İbn Hacer, Ahmed b. Ali Ebû'l Fadl el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahihi'l-Buhârî*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut 1379, XII, 120.

⁶⁵ Canan, *a.g.e.*, V, 159; Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 341.

Yukarıda belirtilen şartların tahakkuk etmesiyle zina suçu kesinlik kazanmış olur ve bu fiili işleyen şahsa ceza gerekir. Bu ceza iki şekilde tecelli eder:

1- Recm: Sözlükte öldürme, yaralama, kovma gibi manaları ifade eder. Şer'i ıstılahta ise, muhsan olan zani ile muhsane olan zaniyeyi taşılayarak öldürmektir.⁶⁶

İhsân: Sözlükte; menetmek, engellemek veya bir korunağa girmek demektir. Şer'i ıstılahta ise; kanun koyucunun recmin vacip olması için koyduğu bazı niteliklerin toplamından ibarettir veya zina eden kimsede bulunduğu takdirde sopa yerine recm cezasını gerektiren şartların toplamıdır. Şu yedi vasıf kimde bulunursa muhsan olur. Akıl, bulûğ, hürriyet, müslüman olmak, sahîh bir nikâhla evlenmiş olmak, zevcesinin de bu vasıfları taşıması, bu vasıfları taşıdıktan sonra aralarında cinsel ilişkinin vuku bulmasıdır.⁶⁷

2- Celde: Sözlükte deri üzerine vurmak manasına gelir. Şer'i ıstılahta ise, muhsan olmayan mükellef zani veya zaniyenin belirli uzuvlarına değnek veya kamçı ile vurmadır.⁶⁸

Sopa cezasının uygulanmasında, cezanın ölüme sebep olmaması şarttır. Çünkü sopa cezası öldürücü bir ceza değil, engelleyici bir cezadır. Şiddetli sıcakta veya şiddetli soğukta helak olma endişesi bulunduğu takdirde ceza uygulanmaz. İyileşinceye kadar hastaya, lohusalığı son buluncaya kadar lohusaya ve doğum yapıncaya kadar hamileye sopa cezası vurulmaz.⁶⁹

1.1.2.1.2. Evli Olduğu Halde Zina Yapanın Cezası

Ebû Hureyre ve Zeyd b. Hâlid el-Cühenî anlatıyorlar: “Bir bedevi, Hz. Peygamber’e gelerek: “Ey Allah’ın Rasûlü! Allah aşkına, hakkımda Allah’ın kitabıyla hükmet” dedi. Bundan daha fakih olan bir diğeri de: “Evet aramızda Allah’ın kitabıyla hükmet, bana da izin ver” dedi. Hz. Peygamber: “Seni dinliyorum” dedi. Adam: “Oğlum bunun yanında işçi idi. Karısıyla zina yaptı. Bana, “oğlun için recm gerekir” dediler. Ben de hemen oğlum adına yüz koyunla bir cariyeyi fidyeye verdim. Sonra bir de alimlere sordum. Bana: “Oğluna yüz değnek ve bir yıl sürgün cezası gerekir, bu adamın

⁶⁶ Bilmen, a.g.e., III, 201,202.

⁶⁷ Zuhaylî, a.g.e., VII, 344, Udeh, a.g.e., III, 270-273; Bilmen, a.g.e., III, 199; Canan, a.g.e., V, 160.

⁶⁸ Bilmen, a.g.e., III, 202.

⁶⁹ Udeh, a.g.e., III, 356.

karısına da recm cezası gerekir” dediler. Hz Peygamber: “Ruhumu kudret elinde tutan Alllah’a yemin olsunki ikinizin arasını Allah’ın kitabına uygun şekilde hükmedeceğim. Cariye ve koyunlar sana geri verilecek. Oğluna yüz sopa ve bir yıl sürgün uygulanacak” buyurdu. Sonra Eslemli bir adama seslendi: “Ey Üneys! Bu zatın hanımına git, eğer zinayı itiraf ederse onu recmet.” Üneys, kadının yanına gitti. Kadın suçunu itiraf etti. Hz. Peygamber emretti, kadın recmedildi.”⁷⁰

Hadiste görüldüğü üzere, Hz. Peygambere davalarını arz eden sahâbeler, onun Allah’ın hükmü ile hükmedeceğini bildikleri halde, “Aramızda Allah’ın kitabı ile hükmet” demişlerdir. Hz. Peygamber de adamların isteğine karşılık, Allah’ın kitabı ile hükmedeceğini söyleyerek, muhsan olan kadına recm, muhsan olmayan gence de celde/sopa ve sürgün cezası vermiştir.⁷¹ Recm ile ilgili ayet Kur’ân-ı Kerim’de yer almadığına göre, hadiste geçen “Allah’ın kitabı” ifadesiyle neyin kastedildiği hususunda alimler şu açıklamaları yapmışlardır.⁷²

1- Kitapla kastedilen farz ve gerekliliktir. Buna göre Hz. Peygamber, “aranızda Allah’ın farz kıldığı veya gerekli kıldığı şekilde hükmedeceğim” demek istemiştir. Nitekim bazı ayetlerde “Kitap” farz manasın da kullanılmıştır.⁷³ Mesela bir ayette; “Ey imân edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir...”⁷⁴ Bir başka ayette ise, “Ey imân edenler! Allah’a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı”⁷⁵ şeklindedir.

2- Allahın hükmüdür. Bazı alimler bunun; “Allah o kadınlara çıkar bir yol gösterinceye kadar...”⁷⁶ ayetine işaret olduğunu söylemişlerdir.⁷⁷ Bu ayetteki çıkar yolu Hz. Peygamber şu şekilde açıklamıştır: “Benden öğrenin, Allah, o kadınlara yol

⁷⁰ Buhârî, Muhâribîn, 30, 32; Vekâlet, 13; Şehâdet, 8; Sulh 5; Şurût, 9; Eymân, 3; Ahkâm, 39; Haber’ul-Vâhid, 1; Müslim, Hudûd, 25; Tirmizî, Hudûd, 8; Ebû Dâvûd, Hudûd, 25; Nesâî, Kudât, 21; İbn Mâce, Hudûd, 7; Muvatta, Hudûd, 6.

⁷¹ Nevevî, Muhyiddin Yahyâ b. Şeref, *Şerhu’n-Nevevî ale Sahihi Müslim*, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-Arabî, Beyrut 1392, XI, 206.

⁷² Canan, a.g.e., V, 191.

⁷³ İbn Kuteybe, Abdullah b. Müslim, *Te’vîlü Muhtelifil-Hadîs*, thk., Muhammed Zührî en-Neccâr, Dâru’l-Cebel, Beyrut 1972, I, 194.

⁷⁴ 2. Bakara: 178.

⁷⁵ 2. Bakara: 183.

⁷⁶ Nevevî, a.g.e., XI, 206.

⁷⁷ 4. Nisâ: 15.

gösterdi. Evli olmayan evli olmayanla zina ederse cezası yüz celde/sopa ve bir yıl sürgündür. Evli olanın evli olanla zinası ise yüz celde ile recmdir.⁷⁸

3- Bazılarına göre, koyunlarla cariyeye mukabilinde yapılan anlaşmanın bozulmasıdır. Nitekim bu anlaşma batıldır.⁷⁹

4- Bazılarına göre ise, recm ayetidir. Onun metni nesh edilmiştir, hükmü bâkîdir.⁸⁰

Yukarıda zikrettiğimiz hadiste Hz. Peygamber'in "Ey Üneys, bu zatın hanımına git, eğer zinayı itiraf ederse recmet, gel!" demesi ve ikrarı dört kere tekrar ettirmeyi tenbih ettirmemesi, bazı alimlerin dikkatini çekmiştir. İmam Mâlik (ö. 179) ve Şâfiî'ye (ö. 204) göre, bir kimsenin bir kere ikrarı yeterlidir. Çünkü bir insanın kendi aleyhine yalan söylemesi mümkün değildir. Ayrıca ikrar, haber vermek demektir. Tekrarlamakla haberin üstünlüğü artmaz. Ebû Hanîfe (ö. 150) ve Ahmed b. Hanbel (ö. 241) ise ileride zikredeceğimiz Mâiz hadisini delil getirerek zaninin –dört şahit şartına kıyasla- dört kere ikrar etmesini şart koşarlar.⁸¹ Yine zikrettiğimiz hadiste "Eğer itiraf ederse onu recmet" ifadesini göz önüne alan İmam Şâfiî ve Ebû Sevr, hudûd meselesinde hakimin hüküm vermesi için davalının bir kimseye yaptığı itiraf ve ikrarının yeterli olduğunu söylerler. İslam alimlerinin çoğunluğuna göre ise, bu görüş doğru değildir. Hz. Peygamber'in Üneys'e: "Onu recmet" buyurması ya gerçek durumu bildiğinden ya da meseleyi ona havale ettiğindendir. Bu ifadenin manası şudur: Eğer kadın zinayı, yetkili bir kimse huzurunda ikrar ve itiraf ederse recmet. Fakat bazıları, "Hz. Peygamber, Üneys'i o kadına, zinayı ispat etmek için göndermemiştir" diyerek bu görüşe katılmazlar. Çünkü bir kötülüğü yapanın onu ifşa etmemesini, işitenlerinde tecessüs de bulunmayarak örtbas etmelerini bizzat Hz. Peygamber emretmişlerdir. Burada kadına zina isnat edildiğini görünce Üneys'i göndermesi ya kadın zinayı inkâr etsin haddi kazif istesin, ya da zinayı itiraf etsin de zaniden haddi kazif sakıt olsun diyerdir. Kadın zinayı itiraf etmiş dolayısıyla recmedilmiştir.⁸² *Nitekim İbn Abbas (r.a.)'dan (ö. 68) gelen şu*

⁷⁸ Buhârî, Tefsîr 4; Müslim, Hudûd 12; Tirmîzi, Hudûd 8; Ebû Dâvûd, Hudûd 23; İbn Mâce, Hudûd 7.

⁷⁹ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 206.

⁸⁰ Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 9.

⁸¹ İbn Kudame, Ebû Abdillâh b. Ahmed b. Muhammed, *el-Muğni*, thk., Mahmut Abdulvehhâb Fayd, Abdulkadir Atâ, Kahire 1969, IX, 64; Şevkânî, Ali b. Muhammed, *Neylu'l-Evtâr Şerhu Müntekâ'l-Ahbâr*, Beyrut tsz., VII, 150; Cezîrî, Abdurrahman, *Kitabü'l-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-Erbâa*, Mısır 1969, V, 43; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 354; Canan, *a.g.e.*, V, 191.

⁸² San'anî, *a.g.e.*, trc., Ahmed Davudoğlu, İstanbul tsz., IV, 8-9.

*hadis bu görüşü desteklemektedir. “Bekr b. Leys kabilesinden bir adam, Hz. Peygamber’e gelerek, bir kadınla dört kere zina yaptığını söyledi. Hz. Peygamber ona yüz sopa vurulmasına hükmetti. Zira adam bekârdı. Sonra, kadına sordu. Kadın: Hz. Peygamber’e; Allah’a yemin olsun ki yalan söylüyor dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, adamı iftira haddine, yani seksen sopaya mahkûm etti.”*⁸³

İmam Mâlik, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel, yukarıda zikretmiş olduğumuz hadisi ve “*Evli olmayanın evli olmayanla zinası yüz celde ve bir yıl sürgündür*” hadisini delil göstererek evli olmayan bir kişinin, zina yapması halinde cezasının yüz sopa ve bir yıl sürgün olduğunu ve sopa ile sürgün cezasının birleşmesini kabul ederler. Adı geçen mütehidler Hz. Ali ile Hz. Ömer’in sopa cezası ile birlikte sürgün cezası verdiklerini, sahâbeden hiç kimsenin bunu reddetmediğini belirterek, halifelerin bu uygulamalarının icmâ niteliği taşıdığını öne sürerler.⁸⁴ Ebû Hanîfe ve arkadaşlarına göre ise; muhsan olmayan bir kimseye hem sopa hem sürgün cezası verilemez. “*Zina eden erkek ve kadından her birine yüz değnek vurun*”⁸⁵ ayeti bu suçun hükmünün tamamını açıklamaktadır. Bu ayete denk veya daha kuvvetli bir delil olmadan bu ceza artırılmaz. Çünkü nassa ilavede bulunmak; onu neshetmektir. Zira sürgün etmek; kadına zina kapısını açar. Bulunduğu yerden başka bir yere sürüldüğünde akrabasıyla maddi bağı kopacak ve onlardan eskiye nazaran daha az utanacak, belki de ondan sonra zinayı bir kazanç vasıtası haline getirecektir ve bunda da apaçık fesat hali vardır. Buna Hz. Ali (r.a.)’nin; “Fitne olarak sürgün etmek yeter” sözü ile de işaret edilmektedir.⁸⁶ Fakat devlet başkanı maslahata uygun gördüğünde sürgün cezası verebilir. Bu had değil ancak bir siyaset ve ta’zir olur. Rivayet edildiğine göre Hz. Ömer bir adamı sürgün etmiş, o da gidip Bizans’a iltihak edince; Hz. Ömer: “Bundan sonra hiç kimseyi sürgün etmeyeceğim” demişti. Eğer sürgün bir had olsa idi, tatbikattan kaldırılması mümkün olmazdı. Yine sürgün had olsaydı, diğer hadler gibi bu da sahâbeler arasında meşhur olurdu ki, o zaman ihtilaf etmezlerdi. Bu husustaki ihtilaf, sürgünün had olmadığını göstermektedir.⁸⁷

⁸³ Ebû Dâvûd, Hudûd 31.

⁸⁴ Udeh, *a.g.e.*, III, 258.

⁸⁵ 24. Nûr: 2.

⁸⁶ Merğînânî, Burhaneddîn Ebu’l-Hasan Ali b. Ebi Bekr, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti’l Mübtedî*, Mısır tsz., I, 98; Udeh, *a.g.e.*, III, 258; Bilmen, *a.g.e.*, III, 228.

⁸⁷ Mavsılî, *a.g.e.*, IV, 86-87.

Zina eden kölelere sürgün cezası uygulanıp uygulanmayacağı konusunda da farklı görüşler ortaya atılmıştır. İmam Şâfiî'den; kölelerin altı ay sürgün edileceği, bir yıl sürgün edileceği veya sürgün edilmeyeceği şeklinde üç ayrı görüş nakledilmiştir.⁸⁸

Evzâî, İmam Mâlik, İshak b. Râhûye (ö. 238), sadece hür erkeklerin sürgün edileceğini, kadınlar ile köle ve cariyelerin sürgün edilmeyeceğini belirtir. Bu alimlere göre kadın korunmaya muhtaçtır. Bu sebeple mahremsiz sürgün edilemez. Mahremi ile sürgün edildiği takdirde, suçsuz kimse de sürgün edilmiş olacağından, kadınlar sürgün edilmezler.⁸⁹ Çünkü Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur: *“Allaha ve ahiret gününe inanan kadının bir gece ve bir günlük yola mahremsiz çıkması helal olmaz.”*⁹⁰

Tahâvî (ö. 321), ister hür ister köle olsun, sürgün cezasının verilemeyeceğini belirterek, sürgün cezasını savunanları eleştirir ve şu hadisi delil gösterir: *Ebû Hureyre ve Zeyd b. El-Cühenî'den rivayet edildiğine göre: “Hz. Peygamber'e; muhsan olmayan cariyenin zina etmesi halinde hükmünün ne olacağına dair soru sorulunca şöyle buyurmuştur: “Zina ettiği taktirde ona sopa vurun. Sonra zina ederse ona yine sopa vurun. Sonra tekrar zina ederse ona yine sopa vurun. Sonra da kıldan bükülmüş bir ip parçası karşılığında dahi olsa onu satın.”*⁹¹ Hz. Peygamber'in cariyeler hakkında sürgünün söz konusu olmayacağını belirtmesi aynı zamanda hür kadınlar için de olmayacağını göstermektedir. Bu cezanın hür kadınlar için söz konusu olmayışı hür erkekler için de söz konusu olmayacağına delildir.⁹²

1.1.2.1.3. Bekâr Olduğu Halde Zina Yapanın Cezası

İbn Abbas (r.a.) anlatıyor: Hz Ömer (r.a.)'in hutbede şöyle dediğini işittim: “Allah, Hz. Peygamber'i hak din ile gönderdi ve O'na kitabı indirdi. Bu indirilenler arasında recm ayeti de vardı. Biz bu ayeti okuduk ve ezberledik. Ayrıca, Hz. Peygamber zina yapana recm cezasını uyguladı, ondan sonra da biz uyguladık. Ben şu endişeyi taşıyorum: Aradan uzun zaman geçince, bazıları çıkıp: “Biz Allah'ın kitabında recm cezasını görmüyoruz deyip inkâra sapabilecek ve Allah'ın kitabında indirdiği bir farzı

⁸⁸ Keskin, Yusuf Ziya, *Recm Cezası*, İstanbul 2001, 126.

⁸⁹ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 50.

⁹⁰ Ebû Dâvûd, Menâsik, 2.

⁹¹ Buhârî, Hudûd, 35; Büyû', 66; Müslim, Hudûd, 32; Ebû Dâvûd, Hudûd, 32; Tirmizî, Hudûd, 8; Muvatta, Hudûd, 14

⁹² Tahâvî, Ahmed b. Muhammed Ebû Câfer, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, thk., Muhammed Zührî en-Neccâr, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 1399, III, 136.

terk ederek dalâlete düşebilecektir. Bilesiniz recm; kadın ve erkekten muhsan olanların zinaları, bir delille, hamilelikle veya itiraf yoluyla sabit olduğu taktirde, onlara uygulanması gereken Kitabullah'da mevcut bir haktır. Allah'a yemin ediyorum! Eğer insanlar: "Allah'ın kitabına ilavede bulundu" demeyecek olsalar, recm ayetini Allah'ın kitabına yazardım. Başka bir rivayette ise şu ziyade vardır: Nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim ki insanlar: "Ömer Allah'ın kitabına ilavede bulundu" demeyecek olsalar Kur'ân'ın sonuna şu ayeti elimle yazardım "Yaşlı bir erkek ve yaşlı bir kadın zina edecek olurlarsa onları mutlaka recmedin." ⁹³ İmam Mâlik, burada geçen yaşlı erkek ve yaşlı kadın ifadelerini "dul erkek", "dul kadın" diye açıklar.⁹⁴ Aliyyü'l Kâri ise, bu iki kelimenin el-muhsan ve el-muhsane şeklinde tefsir edilmesinin daha uygun olduğunu belirtir.⁹⁵

Recm cezasının Kur'ân ayeti ile sabit olduğuna dair rivayetler Hz. Ömer, Übeyy b. Kâ'b, Zeyd b. Sâbit, el-Acmâ', Hz Ali, Hz. Aişe ve İbn Abbâs'tan gelmiştir. Hz. Ömer, Zeyd b. Sâbit, İbn Abbâs ve el-Acmâ'dan gelen rivayetler sahih, Übeyy b. Ka'b'dan gelen rivayet hasen, diğer sahâbîlerden gelen rivayetler ise, senedlerindeki cerh edilmiş raviler sebebiyle zayıftır.⁹⁶

Recm ayeti lafzı neshedilip, hükmü bâkî olan ayetlerdendir. Lafzı neshedilip de hükmü baki kalan bu tür ayetler, Kur'ân'dan sayılmazlar, namazda okunamazlar. Ashâbın, bu ayeti bilmelerine rağmen Kur'ân'da yer almaması, lafzı mensûh olan ayetlerin Kur'ân'a yazılmayacağına delildir.⁹⁷ Şârihler, "Hz. Ömer (r.a.)'in: "İnsanlar; "Ömer Allah'ın kitabına ilavede bulundu" demeyecek olsalar, recm ayetini Kur'ân'ın sonuna yazardım" demesini mübalağaya ve recmi uygulamak için teşvik etmeye hamlederler. Nitekim Hz. Ömer gibi, ilmi yüce bir şahsiyetin lafzı neshedilen bir ayeti, Kur'ân'a yazmaya kalkışması düşünülemez.⁹⁸

İslam alimleri recm ayeti konusunda icmâ olup olmadığı hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

⁹³ Buhârî, Hudûd, 31, 30; Mezâlim, 19; Menâkibu'l-Ensâr, 46; Meğâzî, 21; İ'tisâm, 16; Müslim, Hudûd, 15; Tirmizî, Hudûd, 7; Ebû Dâvûd, Hudûd, 23; Muvatta, Hudûd, 8, 10.

⁹⁴ Muvatta, Hudûd, 10.

⁹⁵ Mübârekfûrî, a.g.e., IV, 582.

⁹⁶ Keskin, a.g.e., 108.

⁹⁷ Aynî, a.g.e., XXIV, 9; Nevevî, a.g.e., XI, 191.

⁹⁸ Canan, a.g.e., V, 163.

Nevevî (ö. 676); Hz. Ömer'in recmi minber üzerinden ilan etmesi, içlerinde birçok sahâbe bulunan cemaatten hiçbirinin itirazda bulunmayıp sükût etmesini icmâ olarak değerlendirmiş, Hâriciler ve bazı Mutezililer dışında tüm müslümanların recm hükmünün varlığını ve devamlılığını kabul ettiğini söyler.⁹⁹

Bâbertî, Hz. Ömer'in hutbe irad ettiği sırada bütün müctehid sahâbîlerin bulunmasının kesin olmadığını ve recmin Sünnetle sabit olmasının daha doğru olduğunu belirterek şöyle der: “Hz. Ömer'in recm ayetini söylediğinde anda bütün müctehid sahabilerin orada olduğunu kesin olarak söyleyemeyiz. Hz. Ömer'e isnad edilen haber zannîdir, zannî olan bir bilginin yalan ve doğru olması da muhtemeldir. Kat'î delil ise –celde ayetinde olduğu gibi- iki manaya gelmeyen kitaptaki sarîh lafızdır. Bu sebeple Hz. Ali, Şurâha adındaki kadına önce sopa vurup sonra recmedince, “Onu Allah'ın kitabına göre sopaladım, Hz. Peygamber'in Sünneti ile recmettim”¹⁰⁰ demiş, fakat recmi, tilaveti mensûh Kur'ân ayetine dayandırmamıştır. Böylece Hz. Ali'ye göre recm, evli hakkında Sünnetle sabit olan zaid bir hükümdür.¹⁰¹

Yukarıda zikretmiş olduğumuz rivayette “Recm; kadın ve erkekten muhsan olanların zinaları delil, hamilelik ve itiraf yoluyla sabit olduğu takdirde, onlara tatbik edilmesi gereken Allah'ın kitabında mevcut bir haktır” ifadeleri yer almakta ve dolayısıyla zinayı ispat eden deliller şu şekilde sıralanmaktadır.

1- Delil (beyyine): Fakihlerin tabiriyle erkek, hür ve adalet sahibi dört müslümanın bir mecliste açık ve net bir şekilde zina olayını tarif ederek şahitlik yapmalarıdır.

İslam hukukunda ittifakla kabul edilmektedir ki; zina suçu dört şahidin şehadetiyle ispat edilir. Bu konuda ilim ehli arasında hiçbir ihtilaf yoktur, dolayısıyla icmâ oluşmuştur.¹⁰² Bu hususta yüce Allah şöyle buyurmuştur: “*Kadınlarınızdan fuhuş yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin. Eğer onlar şahitlik ederlerse onları ölüm götürünceye kadar, ya da Allah onlara bir yol gösterinceye kadar evlerde tutun.*”¹⁰³ Bir diğer ayette ise şöyle buyrulur: “*Namuslu kadınlara zina suçu atıp da sonra dört şahit getirmeyenlere seksen değnek vurun ve onların şahitliğini asla kabul etmeyin. Çünkü*

⁹⁹ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 206.

¹⁰⁰ Buhârî, Hudûd, 21.

¹⁰¹ Keskin, *a.g.e.*, 112-113.

¹⁰² İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 69; Udeh, *a.g.e.*, III, 277; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 349.

¹⁰³ 4. Nisâ: 15.

onlar doğru yoldan çıkmış olan kimselerdir.”¹⁰⁴ Başka bir ayette ise şöyle buyurulmaktadır: “Ona dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Mademki şahitleri getirmediler o halde onlar Allah yanında yalancıların ta kendileridir.”¹⁰⁵

Bir kimsenin şahitliğinin kabul edilebilmesi için yukarıda zikrettiğimiz; erkek olma, hür olma, adalet sahibi olma, müslüman olma maddelerinin yanı sıra şu şartlarda aranır.

a- Mükellef olmak. Yani akıllı ve buluş çağına erişmiş olmak. Çocukların ve delilerin şahitliği kabul edilmez.

b- Hakkında şahitlik yapılan şeyin bir olması. Yani dört şahit de tek fiil tek zaman ve tek mekân üzerinde ittifak etmelidirler.

c- Meclis birliği. Yani şahitlerin aynı mecliste bir arada olmaları lazımdır. Eğer ayrı ayrı birbiri peşinden gelecek olurlarsa şahitlikleri kabul edilmez. O takdirde kazf haddi cezasına çarptırılırlar. Hz. Ömer şöyle buyurmuştur: “Râbia ve Mudar kabileleri kadar çok olarak teker teker gelseler hepsini de kırbaçladım.”

d- Aleyhinde zina şahitliği yapılan kişinin cimâ yapabilecek kudrette olması lazımdır. Erkeklik organı kesik olsa, hakkındaki şahitlik kabul edilmez, şahitlere kazf haddi vurulur.¹⁰⁶ Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: Bir adam, Hz. Peygamber’in ümmü velediyle birlikte olmakla itham edilmişti. Hz. Peygamber, Hz. Ali (r.a.)’ye: “Git boynunu vur!” diye emretti. Hz. Ali, adama geldiği vakit, onu bir kuyunun içinde yıkıyor buldu. “Çık dışarı!” diyerek elinden tutup kuyunun dışına çıkardı. Hz. Ali, adamın mecbûb/hadım edilmiş ve tenasül organından mahrum olduğunu gördü. Artık ona dokunmayıp, durumu Hz. Peygamber’e haber verdi. Hz. Peygamber, Hz. Ali’yi, davranışı sebebiyle takdir etti.”¹⁰⁷

Hadiste görüldüğü üzere erkeklik organından mahrum birisi, zina yaptı diye itham edilmiş, fakat erkeklik organından mahrum olduğu anlaşıncı had tatbik edilmemiştir.

e- Açık bir özür olmaksızın üzerinden zaman geçmemiş olmalıdır. Çünkü açık bir özür olmaksızın olaydan bir süre geçtikten sonra şahitlikte bulunmakta, o şahsa duyulan

¹⁰⁴ 24. Nûr: 4.

¹⁰⁵ 24. Nûr: 13.

¹⁰⁶ Zühaylî, a.g.e., VII, 350; Bilmen, a.g.e., III, 216-217; Udeh, a.g.e., III, 305-308; İbn Kudâme, a.g.e., IX, 70.

¹⁰⁷ Müslim, Tevbe, 59.

bir kinin rol oynadığı sezilmektedir. Nitekim Hz. Ömer şöyle buyurmuştur: “Bir had hakkında suçun işlendiği sırada değil, sonradan şahitlik eden bir kavim, içlerindeki bir kin sebebiyle şahitlikte bulunmuştur. Onların şahitliği kabul edilmez.”¹⁰⁸

Had cezasının uygulanmasında şahidin gerekli olduğunu şu hadiste teyit etmektedir. Zina edenlerin cezalandırılması için dört şahidi şart koşan Nûr sûresinin dördüncü ayeti nazil olunca, sahâbeden kıskançlığı ile meşhur Sa’d b. Ubâde, “*Ayet böyle mi? Yani, ben hain kadının dizlerinde yabancı bir erkeği çökmüş olarak yakalayacağım da, dört şahit getirinceye kadar onu hiç rahatsız etmeyeceğim, hiç kımıldatmayacağım öyle mi? Hayır! Allah’a yemin olsun, ben dört şahit getirinceye kadar o ihtiyacını görür, gider. Şayet karımın yanında bir erkek göreceksam hiç aman vermeden, kılıcımın keskin ağzıyla vurur tepelerim*” der.¹⁰⁹ Bunun üzerine Hz. Peygamber orada bulunanlara: “*Sa’d’ın bu kıskançlığına şaşıyor musunuz? Emin olun ki, ben ondan daha kıskancım. Allah da muhakkak ki benden daha kıskançtır. Bu sebeptendir ki, kullarına gizli ve açık her çirkin söz ve uygunsuz fiilleri yasakladı. Tevbe ve pişmanlıktan Allah kadar hoşlanan bir başkası da yoktur. Bu sebeple ateşle korkutan, cennetle müjdeleyen elçiler gönderdi*” buyurur.

*Bunun üzerine Sa’d (r.a.), “Ey Allah’ın Elçisi! Bu söylediğiniz haktır ve Allah’tan gelmiştir, fakat ben ilk defa duyunca tuhaf oldum “ der.*¹¹⁰

İmam Şâfiî, bu rivayete dayanarak, karısıyla zina ederken yakaladığı kimseyi öldüren kocayı, delille ispatlayamadığı takdirde ölüme mahkûm eder.¹¹¹ İmam Nevevî; birisini öldürüp de sonra onu karısı ile birlikte bulduğunu iddia eden kişi konusunda alimlerin ihtilaf ettiğini, ancak alimlerin çoğunluğuna göre, beyyine getiremediği ya da maktûlün varisleri ikrar etmedikleri takdirde iddiasının kabul edilmeyip kendisine kısas tatbik edileceğini söyler. Nevevî’nin bildirdiğine göre bazı Şâfiîler; sultanın emri olmadan muhsan bir zaniyi öldüren kişi mutlaka kısas edilir. Ancak Nevevî önceki görüşü daha sahih bulur.¹¹²

¹⁰⁸ Udeh, a.g.e., III, 306; Zühaylî, a.g.e., VII, 351.

¹⁰⁹ İbn Hacer, *Feth*, IX, 321; Canan, a.g.e., V, 181.

¹¹⁰ Nevevî, a.g.e., X, 132; İbn Hacer, *Feth*, IX, 321; Azimâbâdî, Muhammed Şemsü’l-Hak, *Avnu’l-Ma’bûd Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, Dâru’l-Kitâbi’l-İlmiyye, Beyrut 1415, XII, 172.

¹¹¹ Canan, a.g.e., V, 182.

¹¹² Azimâbâdî, a.g.e., XII, 172.

İslam dini, zina gibi insanların şeref ve hayatını ilgilendiren meselelerde işi ciddi tutmuş, suçun sabit olmasını dört erkek şahit getirmek gibi pek ağır şartlara bağlamıştır. Kocaya, karısıyla zina halinde yakaladığı erkeği öldürme hakkı tanımayışı dinimizin yüce yönlerinden biridir. Bu hususta verilecek bir ruhsat, şüphesiz pek çok istismarlara, tecavüz bahanesine bağlanan haksız cinayetlere yol açardı. Dinimiz bu ruhsatı vermemekle birçok haksızlığın önüne geçmiştir.¹¹³

2- İkrar: Zina suçu zina edenin ikrarı ile sabit olur. *Büreyde (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre: “Hz. Peygamber’e, Mâiz b. Mâlik el-Eslemî gelerek: “Ey Allah’ın Rasûlü! Ben nefsimi zulmettim, zina suçunu işledim, beni temizlemeni istiyorum” dedi. Hz. Peygamber onu geri çevirip meselenin üzerine gitmedi. Ancak Mâiz ertesi gün tekrar geldi. Yine: “Ey Allah’ın Râsûlü! Ben zina yaptım” diye ikinci defa itirafta bulundu. Adamı ikinci defa geri çeviren Hz. Peygamber (s.a.v.), adamın kavmine birisini yollayarak: “Onun aklında bir noksanlık biliyor musunuz, normal bulmadığınız bir davranışına rastladınız mı?” diye tahkik ettirdi. Ancak hep beraber: “Biz onu gördüğümüz kadarıyla, aramızda sâlih kişilere denk akıl sahibi biliyoruz” dediler. Mâiz üçüncü defa müracaatta bulundu. Hz. Peygamber onlara yine birisini göndererek adam hakkında sordurdu. Yine ne kendinde, ne de aklında bir kusur olmadığını söylediler. Adam dördüncü defa müracaat edince, ona bir çukur kazdırdı. Taşlanmasını emretti ve taşlandı.*

Büreyde (r.a.)’dan gelen diğer rivayetlerde şu ziyadeler mevcuttur: Mâiz dördüncü defa itirafta bulununca Hz. Peygamber kabilesine: “Mâiz’de bir delilik var mıdır” diye sordurdu. Kendisine Mâiz’in deli olmadığı haber verildi. Tekrar: “Şarap içtin mi?” diye sordu. Sonra bir adam kalktı ve onun ağzını kokladı. Fakat ağzında şarap kokusu bulamadı. Ardından Hz. Peygamber: “Sen zina ettin mi?” diye sordu. Mâiz: “Evet” dedi. “Evli misin?” deyince ona da “Evet” dedi. Hz. Peygamber emretti Mâiz recmedildi. Büreyde şöyle devam etti: “Biz Hz. Peygamber’in ashabı, aramızda şöyle konuşurduk: “Eğer Mâiz b. Mâlik üç defa itirafından sonra evinde otursaydı, Hz. Peygamber onu recmetmezdi. Onu, dördüncü defa itirafı sebebiyle recmetti.”¹¹⁴

¹¹³ Canan, a.g.e., V, 166.

¹¹⁴ Müslim, Hudûd, 5; Ebû Dâvûd, Hudûd, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 347; Dârimî, Hudûd, 14; Dârekutnî, III, 91; Beyhakî, Hudûd 4.

Mâiz'in recmedilmesine dair rivayetler, tespit edebildiğimiz kadarıyla Büreyde b. el-Husayb, Nuaym b. Hezzâl, Nasr b. Dehr el-Eslemî, Câbir b. Abdillâh, Câbir b. Semûre, Ebû Saîd el-Hudrî, Ebû Hureyre, Ebû Bekr, İbn Ömer, İbn Abbâs, Sehl b. Sa'd ve meçhul iki sahabiden gelmiştir.¹¹⁵ Şimdi burada yukarıda zikrettiğimiz Büreyde rivayetinden farklı olan diğer rivayetleri de ele alarak ortak bir metin oluşturmak istiyoruz.

Mâiz. b. Mâlik, Hezzâl'in himayesinde idi, Hezzâl'in Fatıma adındaki cariyesi ile zina etti.¹¹⁶ Mâiz durumu Hezzâl'a haber verince ona: "Haydi Hz. Peygamber'e git haber ver, belki senin hakkında bir ayet iner veya senin için mağfiret diler." dedi. Hezzâl bununla, Hz. Peygamber'in ona bir çıkış yolu bulacağını düşünüyordu.¹¹⁷

H. Peygamber mescitte bir yastığa sol tarafı üzerine yaslanmış vaziyette iken Mâiz gelip: "Ya Rasûlallah! Ben zina ettim, bana Allah'ın kitabını uygula." dedi.¹¹⁸

H. Peygamber: "Vah yazık! Dön, Allah'a tevbe ve istiğfar et." buyurarak yüzünü çevirdi. Mâiz, ikinci ve üçüncü defa gelerek yine zina ettiğini söyledi. H. Peygamber de her seferinde ondan yüz çeviriyordu. Mâiz dördüncü defa gelip yine: "Ya Rasûlallah! Ben zina ettim, bana Allah'ın kitabını uygula" deyince H. Peygamber: "Zina ettiğini dört defa söyledin değil mi? Öyleyse kiminle zina ettin?" diye sordu. Mâiz: "Falanca kadınla" diye cevap verdi. H. Peygamber: "O kadınla aynı yatakta yattın mı?" dedi. Mâiz: "Evet" dedi. "Tenin tenine dokundu mu?" diye sordu. Mâiz: "Evet" dedi. H. Peygamber: "Belki öptün veya yokladın, yahut dokundun?" dedi. Mâiz: "Hayır" dedi. "Onunla cinsel ilişkide bulundun mu?" deyince, yine "Evet" dedi. H. Peygamber: "Evli misin?" dedi. Mâiz ona da "Evet" dedi. H. Peygamber onun kabilesine: "Mâiz'de bir delilik var mıdır?" diye sordurdu. Kabilesi: "Mâiz'de bir delilik hali bilmiyoruz. Şu kadar var ki, o bir günah işlemiştir ve kendisine ceza tatbik edilmesinden başka hiçbir şeyin onu bu günahattan çıkaramayacağına inanmaktadır" dediler. H. Peygamber bu defa: "Şarap içti mi?" diye sordu. Orada bulunan bir adam kalktı ve onun ağzını

¹¹⁵ Keskin, *a.g.e.*, 178.

¹¹⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 217.

¹¹⁷ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 23.

¹¹⁸ Abdurrezzak b. Hemmâm es-San'ânî, *elMusannef*, thk., Habîb el-A'zamî, Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1403, VII, 324; Dârimî, *Hudûd*, 12; Beyhakî, *Şuabu'l-İmân*, V, 184.

kokladı. Fakat ağzında şarap kokusu bulamadı. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Mâiz'in recmedilmesini emretti.¹¹⁹

Mâiz Bakî'l-Ğarkad'a götürüldü. Orada kemik, kesek denen kuru balçık ve çanak çömlek kırıkları ile taşlanmaya başlanınca feryat ederek Harre'ye kaçtı. İnsanlar da peşinden koştu.¹²⁰ Mâiz kaçarken: "Ey cemaat, beni Hz. Peygamber'e götürünüz. Beni kavmim öldürüyor. Beni kandırdılar. Bana "Hz. Peygamber seni öldürmez demişlerdi" dedi.¹²¹

Mâiz Harre'nin iri taşları ile taşlandı. Nihayet Abdullah b. Üneys, Mâiz'i karşıladı. Ardından da diğer arkadaşları geldi. Abdullah, Mâiz'e yük devesinin incik kemiğini attı ve onu öldürdü. Hz. Peygamber'e Mâiz'in feryat ettiği haber verilince şöyle buyurdu: "Onu bıraksaydınız ya! Belki tevbe eder de Allah tevbesini kabul ederdi."¹²² Daha sonra Hezzâl'a: "Ey Hezzâl! Mâiz'i elbisenle örtseydin, daha hayırlı olurdu" dedi.¹²³ Sonra Hz. Peygamber onu hayırla andı. Fakat üzerine cenaze namazı kılmadı, cenaze namazını kılınmasını da yasaklamadı.¹²⁴ Ardından Hz. Peygamber ayağa kalkıp şöyle hitap etti: "Allah'ın yasakladığı şu çirkin fiilden sakınınız. Kim böyle bir şey yaparsa, Allah'ın örtüsüyle gizlesin ve Allah'a tevbe etsin. Kim suçunu açığa çıkarırsa, biz de ona Allah'ın kitabını uyguluyoruz."¹²⁵ Birtakım adamlara ne oluyor ki, biz Allah yolunda savaşa gittiğimiz de onlardan biri bizimle birlikte savaşa gelmekten geri kalıyor. Tekenin, dışisine atlayıp çiftleşirken çıkardığı ses gibi şehvet sesi olan o kimse, kocaları uzakta olan kadınlardan birine azıcık süt veriyor ve böylece onları kandırıyor. Vallahi, vallahi, eğer böyle kimselerden birini yakalarsam, muhakkak ki onu ibret olacak şekilde cezalandırırım.¹²⁶

Halk, Mâiz hakkında iki gruba ayrılmıştı. Bir kısmı: "Yemin olsun ki Mâiz'in günahı kendisini sardı da helâk oldu", bir kısmı da: Mâiz'in tevbesinden daha faziletli bir tevbe olamaz. Çünkü o, Peygamber'e geldi, elini onun elinin içine koyduktan sonra: Beni taşlarla öldür dedi. Böylece iki, yahut üç gün geçti. Sonra Hz. Peygamber,

¹¹⁹ Müslim, Hudûd, 5; Dârekutnî, III, 91; Beyhakî, Hudûd 4.

¹²⁰ Müslim, Hudûd, 5.

¹²¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 381; Ebû Dâvûd, Hudûd, 24.

¹²² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 217; Beyhakî, Hudûd, 10.

¹²³ Ebû Dâvûd, Hudûd, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 217; İbn Ebi Şeybe, Hudûd, 119.

¹²⁴ Ebû Dâvûd, Cenâiz, 52.

¹²⁵ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 403.

¹²⁶ Müslim, Hudûd, 5; Ebû Dâvûd, Hudûd, 24; Abdurrezzak, *el-Musannef*, VII, 324.

sahâbeler oturur halde iken yanlarına geldi ve onlara selam verip oturdu. Mâiz b. Mâlik için istiğfar ediniz buyurdu. Onlar da: Allah Mâiz b. Mâlik'i mağfîret etsin dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: Mâiz öyle bir tevbe etti ki, eğer bir ümmet arasında taksim edilseydi, onların hepsine yeter artardı"¹²⁷ buyurdu.

İslam alimleri arasında ikrarın kaç defa olacağı hususu ihtilaflıdır. İmam Mâlik, Şâfiî ve diğer bazı alimler bir defa ikrarın yeterli olduğu görüşünü savunmuşlardır. Adam öldürme ve hırsızlık gibi suçlarda birden fazla ikrarın şart olmadığını delil göstermişlerdir. Ayrıca Hz. Peygamber, Üneys'e: Kadın itiraf ederse onu recmet demiş, tekrar tekrar itiraf ettirmesini istememiştir. Çünkü ikrar ihbardır. İhbar ise tekrarlarla fazlalaşmaz. Hz. Peygamberin Mâiz'den dört defa yüz çevirmesinin nedeni onun aklından endişe etmesidir. Bunun için arkadaşlarına iki kere onun aklının yerinde olup olmadığını sormuş ve onlar da aklının yerinde olduğunu belirtince recmedilmesini emretmiştir. Ebû Hanîfe ve Ahmed b. Hanbel ise, yukarıda zikrettiğimiz hadise dayanarak zina edenin dört kere ikrar etmesini şart koşarlar. Şayet bir ikrarla had gerekseydi Hz. Peygamber Mâiz'den yüz çevirmezdi. Çünkü yerine getirilmesi gereken bir haddi terk etmek caiz olmaz.¹²⁸ Bu hadisi rivayet eden Nuaym b. Hezzâl şunları ekler: "Mâiz dört defa ikrarda bulununca edince Hz. Peygamber buyurdu ki, "Gerçekten kendi aleyhine dört defa şehadet ettin, söyle bakalım kiminle zina ettin?" O, "falanca" diye cevap verdi.¹²⁹ Hz. Ebûbekir'den gelen rivayet ise şöyledir: Mâiz, Hz. Peygamber'e gelerek üçüncü defa itirafta bulundu. Hz. Peygamber onu yine geri çevirdi. Bunun üzerine ben ona: Eğer dördüncü defa itiraf edersen Hz. Peygamber seni recmeder dedim. O dördüncü defa itirafta bulundu. Hz. Peygamber emir verdi, o da recmolundu.¹³⁰ Bu hadisin farklı rivayetlerinden had için gerekli olan ikrarın dört defa olduğu anlaşılmaktadır.

Hanefilerin de içinde bulunduğu cumhurun, Mâiz hadisiyle istidlâllerine, onun muzdarib hadis olduğunu söyleyerek itiraz etmişlerdir. Şöyleki ikrarın sayısı rivayetlerin bazısında dört, bazılarında iki, bazılarında ise üçtür. Onlara, cumhurun

¹²⁷ Müslim, Hudûd, 5; Dârekutnî, III, 91; Beyhakî, İkrar, 2; Taberânî, Ebû'l Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, thk., Târik b. Avdullah, Abdulmuhsin b. İbrahim, Dâru'l-Harameyn, Kahire 1415, V, 117.

¹²⁸ San'anî, *a.g.e.*, IV, 13-14; Aynî, *a.g.e.*, XX, 257; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 93; Udeh, *a.g.e.*, III, 331.

¹²⁹ Ebû Dâvûd, Hudûd, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 216.

¹³⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 8; Ebû Yâ'la, I, 42; Heysemî, Nuruddîn b. Ali, *Zevâidi Müsnedi'l-Hâris*, thk., Hüseyin Ahmed Salih el-Bâkirî, Medine 1992, II, 563.

kullandığı delillerden birinin de kıyas olduğunu, onların bu meseleyi zinayı ispat meselesine benzettiklerini dolayısıyla zinanın dört şahidin şهادetleri ile sabit olması gibi, zinayı itiraf da onu dört defa tekrarlamakla saabit olur denilerek cevap verilmiştir.¹³¹

Mâiz hadisinden anlaşılıyor ki; bir kişi zina ettiğini ikrar edince, ikrarı kesin bir hüküm olarak kabul edilmez. Hakimin adamın ikrarının sahih olup olmadığını araştırması, haddi düşürecek şeyleri zinayı itiraf eden kişiye telkin etmesi ve ona zinanın mahiyetini bilip bilmediğini araştırması gerekir.¹³² Nitekim Hz. Peygamber Mâiz'in akli dengesinin yerinde olup olmadığını sordurmuş, akli dengesinin yerinde olduğu haberini alınca; bu defa Büreyde rivayetinde geçtiği üzere Mâiz'e: Şarap içtin mi? demiş. Mâiz: Hayır cevabını vermiştir. Bir adam kalkarak onu koklamış, fakat onda hiçbir koku bulamamıştır.¹³³ Hz. Peygamber daha sonra haddi düşürecek şeyleri telkin etmiş ve bununla da yetinmeyip zinanın mahiyetini bilip bilmediğini anlamaya çalışmıştır. İbn Abbas (r.a.) rivayetinde: "İhtimal onu öpmüş veya sıkılmışsındır" buyrulmaktadır.¹³⁴ Ebû Hureyre (r.a.) (ö. 58) rivayetinde ise: Hz. Peygamber Mâiz'e: Onunla cima ettin mi? diye sormuş. Mâiz: Evet demiş. Senin aletin onun aletine girdi mi? diye sormuş. Mâiz: Evet cevabını vermiş. Milin sürme kesesine, kova ipinin kuyuya daldığı gibi mi? demiş. Mâiz: Evet cevabını vermiş. Hz. Peygamber zina nedir bilir misin? deyince: Mâiz: Evet. Bir adamın karısına helal olarak yaptığını ben ona haram olarak yaptım demiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber bu sözle ne demek istiyorsun diye sorunca: Mâiz: Beni temizlemeni istiyorum demiş. Hz. Peygamber emretmiş ve O recmedilmiştir.¹³⁵ Bütün bu rivayetler, araştırıp soruşturmaya, haddi düşürecek şeyleri zinayı itiraf edene telkin etmeye ve ikrar esnasında zina lafzının mutlaka söylenmesi gerektiğine dalâlet etmektedir.

İslam alimlerinin tartıştığı konulardan biri de, taraflardan birinin zinayı ikrar, diğerinin inkâr etmesi halinde ne yapılacağıdır. İmam Mâlik ve Şâfiî, erkeğin zina ikrarında bulunup da kadının inkâr etmesi halinde adama zina haddinin uygulanacağını,

¹³¹ San'anî, *a.g.e.*, IV, 15.

¹³² İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 65; San'anî, *a.g.e.*, IV, 15; Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 356.

¹³³ Müslim, Hudûd, 5; Ebû Dâvûd, Hudûd, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 347.

¹³⁴ Buhârî, Hudûd, 28; Müslim, Hudûd, 5; Ebû Dâvûd, Hudûd, 23.

¹³⁵ Buhârî, Hudûd, 22; Ahkâm, 19; Talâk, 11; Müslim, Hudûd, 16; Tirmizî, Hudûd, 5; İbn Mâce, Hudûd, 9.

kazf haddinin uygulanmayacağını söylemişlerdir.¹³⁶ Bunların delili şu hadistir. *Sehl b. Sa'd (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre: Bir adam Hz. Peygamber'e gelip huzurunda adını vererek bir kadınla zina ettiğini ikrar etti. Hz. Peygamber kadına birisini gönderip, bunu sordurdu. Kadın zina ettiğini inkâr etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber adama celde haddini uyguladı, kadını bıraktı.*¹³⁷

Ebû Hanîfe ve Evzâi'ye (ö. 157) göre böyle birisine sadece kazf haddi uygulanır. Zina haddi uygulanmaz. Çünkü kadının inkârı bir şüphe ortaya koymaktadır. Şüphe ile de had düşer. İmam Muhammed de: “Erkeğe hem zina hem de kazf cezası uygulanır” der. Bu görüş Şâfiî'den de rivayet edilmiştir. Şevkânî iki nedenden dolayı bu görüşün uygun olduğunu söyler. Şöyleki, Sehl b. Sa'd (r.a.)'ın rivayet ettiği hadiste erkeğe kazf haddinin uygulandığına dair bir kaydın bulunmaması kazf haddinin olmadığına delil olmaz. Çünkü kadın kazf haddini istemediği için veya başka bir sebepten dolayı haddin uygulanmamış olması muhtemeldir. Bu meselede adamın kadına iftirası sabittir. Çünkü zina iddiasında bulunmuş ispat edememiştir. Kazf haddini düşürecek delilde yoktur.¹³⁸ Şu hadis de bu görüşü destekler niteliktedir. *İbn Abbâs (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, Bekr b. Leys kabilesinden bir adam Hz. Peygamber'e gelip bir kadınla zina ettiğini dört kez ikrar etti. Hz. Peygamber ona yüz değnek vurdu. Çünkü adam bekârdı. Sonra kadın aleyhine beyyine istedi. Adam delil getiremedi. Kadın zina ettiğini inkâr etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber adama kazf cezası olarak da seksen değnek vurdu.*¹³⁹

İslam alimleri ikrardan dönen kimsenin durumunun ne olacağı hususunda da farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Ebû Hanîfe, Şâfiî, Ahmed b. Hanbel'e göre, bir şahıs hâkimin huzurunda ikrarda bulunsa, had hükmü verilmesinden veya haddin birazının uygulanmasından sonra ikrardan dönse yahut kaçsa ondan had düşer. Çünkü bunda bir şüphe oluşmuştur. Nitekim Hz. Peygamber de şöyle buyurmuştur. “*Hadleri, şüphe bulunma durumunda düşürün.*” Saîd b. Cübeyr (ö. 95), Hasan el-Basrî (ö. 110), İmam Mâlik'in bir görüşü ve İmam Şâfiî'ye göre ise, böyle bir kimse kaçsa da kendisine had

¹³⁶ Azimâbâdî, *a.g.e.*, XII, 105; İbn Abdilberr, Ebû Ömer, *el-İstizkâr*, thk., Salim Muhammed Atâ, Muhammed Ali Muavviz, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 2000, IX, 91; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 65.

¹³⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd, 30.

¹³⁸ Azimâbâdî, *a.g.e.*, XII, 105; İbn Hacer, *Feth*, XII, 173; Udeh, *a.g.e.*, III, 33; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 120.

¹³⁹ Ebû Dâvûd, Hudûd, 31.

uygulanır, bırakılmaz. Çünkü Mâiz kaçtığı halde öldürülmüştür.¹⁴⁰ Kanaatimizce Mâiz'in kaçması haber verilince Hz. Peygamber'in "Onu bıraksaydınız ya!" demesi, suçlunun ikrarından dönmesinin caiz olduğuna ve kaçan suçlunun bırakılıp durumunun araştırılması gerektiğine işarettir.

3- Hamilelik

Zina suçunda en muteber karîne; evlenmemiş veya kocası olduğu bilinmeyen kadının hamile olduğunun ortaya çıkmasıdır. Hamileliğin zina suçunda delil olarak kabulü Hz. Peygamber'in ashabının sözlerine ve fiillerine dayanır.¹⁴¹ Hz. Ömer (r.a.)'in şöyle dediği rivayet olunur: "İster erkek olsun, ister kadın olsun zina eden herkese evli ise recm vaciptir. Delil ortaya serilmiş veya hamile olduğu ortaya çıkmışsa veya suçunu itiraf etmişse had tatbik olunur."¹⁴² Hz. Osman (r.a.)'a altı ayın sonunda doğum yapmış bir kadın getirildiğinde Hz. Osman onu recmetmek ister, Hz. Ali bunu yapamazsın, çünkü Allah, "Hamilelik ile memeden kesilme otuz aydır" buyurmaktadır diyerek karşı çıkar.¹⁴³

Hz. Ali (r.a.)'nin de şöyle dediği rivayet edilir: "Ey insanlar zina, biri açık, biri gizli olmak üzere iki çeşittir. Gizli zina şahitlerin şehadetiyle sabit olursa recm için ilk taşı atacak şahitlerdir. Açık zina ise hamileliğin ortaya çıkması veya suçlunun itirafı ile olur."¹⁴⁴ Sahâbenin bu sözlerine hiç kimse muhalefet etmediği için mesele icmâ haline gelmiştir. Ancak hamilelik sebebi açıklandığı zaman kadından had düşebilir. Çünkü bu durumda şüphe vardır. Şüpheli durumlarda ise had uygulanmaz. Kadın, zina olmadan kendisi veya bir başkası tarafından erkeğin suyunun cinsel organına sokulduğunu, zina yapmaya zorlandığını veya bunların dışında şüphe oluşturacak durumlardan birisi ile hamile kaldığını söylerse had düşer ve uygulanmaz. Kaynaklarda bulamadığımız İbn Kudâme'nin Muğnisinde zikrettiği şu rivayetleri burada zikretmek istiyoruz. Saïd b. Ubade (r.a.) rivayet ediyor: "Hamile olan fakat kocası bulunmayan bir kadın zina yaptığı gerekçesiyle Hz. Ömer'in huzuruna çıkarıldı. Kadın şöyle dedi: Ben uykusu çok ağır bir kadınam. Uykuda iken bir adam üzerime çullandı, adam işini bitirinceye kadar

¹⁴⁰ İbn Hacer, *Feth*, VII, 127; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 154; Azimâbâdî, *a.g.e.*, VII, 67; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 357; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 68; Udeh, *a.g.e.*, III, 339.

¹⁴¹ Udeh, *a.g.e.*, III, 342.

¹⁴² Muvatta, *Hudûd*, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 40; Beyhakî, *Hudûd*, 3.

¹⁴³ Muvatta, *Hudûd*, 1; Beyhakî, *Aded*, 30; Abdurrezzak, *el-Musannef*, VII, 351.

¹⁴⁴ İbn Ebî Şeybe, *Hudûd*, 124.

uyanamadım. Bunun üzerine Hz. Ömer, kadından haddi düşürdü.” Berâ b. Sabûre’den rivayete göre, hamile olan bir kadın Hz. Ömer’e getirildi. Kadın zorlandığını iddia etti. Bunun üzerine kadının serbest bırakılmasını söyledi. Ardından da ordu komutanlarına bir mektup yazarak, kendi izni olmaksızın hiçbir kimsenin öldürülmemesini emretti.”¹⁴⁵

Zinanın beyyineleri işte bunlardır. Bunların dışında başka şeylerle zina kesinlikle sabit olmaz. Hz. Peygamber (s.a.v.), suç objektif delillerle sabit olmadıkça, vicdani kanaatiyle ceza vermemiştir.¹⁴⁶ Nitekim İbn Abbâs (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber: “Zina suçu sebebiyle herhangi bir kimseyi beyyinesiz olarak recmedecek olsaydım, falanca kadını recm ederdim. Çünkü onun konuşmasından, vaziyetinden ve yanına girip çıkanlardan dolayı ciddi bir şüphe hasıl olmuştur”¹⁴⁷ buyurdu.

Bir diğer hadisi de burada zikretmek istiyoruz. İbn Abbâs (r.a.) rivayet ediyor: Hilâl b. Ümeyye’nin karısının, Şerîk b. Semhâ ile zina yaptığı iftirası üzerine, liân ayeti inmiş, bunun üzerine Hz. Peygamber ikisini de çağırtmıştı. Hilâl gelerek önce yalan söylemediğine dair dört kere Allah’a şehadet etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi: “Şüphesiz ki Allah ikinizden birinizin yalan söylediğini biliyor. Her ikiniz de tevbe ediyor musunuz?” Sonra kadın yalan söylemediğine dair şehadette bulundu. Beşinci şehadete sıra gelince, Hz. Peygamber kadını durdurarak beşinci tekrarıyla Allah’ın azabının üzerine vacip olacağını söyledi. Bunun üzerine kadın bir müddet durakladı ve vazgeçer gibi oldu. Hatta biz kadının şehadetinden geri döneceğini zannettik. Daha sonra kadın: Kavmimi geri kalan günlerde rezil edemem dedi ve beşinci defa şehadette bulundu. Kadının beşinci şehadette bulunması üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi: “Kadın, çocuğu doğurduğu zaman bakınız. Şayet çocuğun gözleri siyah, iri bacaklı ve iri yapılı ise çocuk Şerîk b. Semhâ’dandır.” Gerçekten de çocuk tarif edilen bir şekilde doğdu. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle dedi: “Eğer Allah’ın kitabında geçen hususlar (yeminler) olmasaydı, o kadınla benim aramda sorun çıkacaktı.”¹⁴⁸

Bu olayda kadının açıkca zina yaptığına dair işaretler yer almaktadır. Hz. Peygamber de bu kadının zina yaptığı kanaatindedir. Ancak buna rağmen kadına had

¹⁴⁵ İbn Kudâme, a.g.e., IX, 79-80.

¹⁴⁶ Canan, a.g.e., V, 182.

¹⁴⁷ Taberânî, el-Mucemul Evsat, VIII, 274.

¹⁴⁸ Buhârî, Şehâdet, 21; Talâk, 26; Tefsîr, 238; Ebû Dâvûd, Talâk, 27; Tirmizî, Tefsîr, 25; Nesâî, Talâk, 38; İbn Mâce, Talâk, 27.

uygulamamıştır. Çünkü zina, Kur’ân ve Sünnette yer alan beyyinelerle, yani ikrar, dört şahit ve hamilelikle sabit olmamıştır.

1.1.2.1.4. Hz. Peygamber’in Zina Haddini Uygulaması

1.1.2.1.4.1. İki Yahûdî’yi Recmettirmesi

İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: “Yahûdîler, Hz. Peygamber’e gelip, kendilerinden bir erkekle kadının zina yaptığını söylediler. Hz. Peygamber onlara: “Recm hakkında Tevrat’ta ne buluyorsunuz?” diye sordu. Onlar: “Teşhir edip rezil ederiz ve dayak atarız” dediler. Abdullah b. Selâm (r.a.): “Yalan söylüyorsunuz. Zinanın Tevrat’taki cezası recmdir” dedi. Hemen Tevrat’ı getirip açtılar. İçlerinden biri elini recm ayetinin üzerine koydu, sonra, o ayetin öncesi ve sonrasını okudu. Abdullah b. Selâm müdahale edip: “Kaldır elini!” dedi. Adam elini çekti, tam orada recm ayeti vardı. Bunun üzerine: “Ey Muhammed! Abdullah doğru söyledi. Tevrat’ta recm ayeti mevcuttur dediler. Hz. Peygamber derhal o iki zaninin recmedilmesini emretti ve recm edildiler.” İbn Ömer der ki: “Erkeğin, atılan taşlara karşı korumak için, kadının üzerine eğildiğini gördüm.”¹⁴⁹

Yaptığımız incelemeye göre bu hadis İbn Ömer’in yanısıra, Câbir b. Abdillâh, Berâ b. Azîb, İbn Abbâs, Ebû Hureyre, Câbir b. Semûre ve Abdullah b. el-Hâris’ten de rivayet edilmiştir. Şimdi bu rivayetlerdeki farklılıkları da ele alarak ortak bir metin oluşturmak istiyoruz.

“Hz. Peygamber Medine’ye geldiğinde yahûdî alimler, kendilerinden zina eden evli bir erkekle evli bir kadının meselesini görüşmek üzere, ders yaptıkları evde toplandılar ve şöyle dediler: “Şu adamla şu kadını Muhammed’e götürünüz ve bunlar hakkındaki hükmün ne olduğunu ona sorunuz. Eğer onlar hakkında sizin uygulamanız olan tecbiyeyi¹⁵⁰ uygularsa, O’na uyun ve O’nu tasdik edin. Çünkü o meliktir. Eğer onlar hakkında recmle hükmederse, kendi uygulamalarınıza dayanarak kabul etmeyiniz.”¹⁵¹

¹⁴⁹ Buhârî, Hudûd, 37, 24; Cenâiz, 61; Menâkıb, 26; Tefsîr, Al-i İmran 6; İ’tisâm, 16; Tevhîd, 51; Müslim, Hudûd, 6; Muvatta, Hudûd, 1; Tirmizî, Hudûd, 10; Ebû Dâvûd, Hudûd, 26.

¹⁵⁰ Tecbiye: Zanilerin ziftle boyanmış liften yapılma ipe dövülmesi, sonra yüzlerinin siyaha boyanması, ardından eşeğe ters yüz bindirilerek teşhir edilmesidir.

¹⁵¹ Buhârî, Muhâribîn, 9; Beyhakî, Hudûd, 37.

Yahûdîler zânileri Hz. Peygamber'e getirdiler. Hz. Peygamber o sırada mescitte ashabıyla birlikte oturuyordu.¹⁵² Yahûdîler şöyle dediler: "Ey Muhammed! Bu adam evlendikten sonra, evli olan bir kadınla zina etti, aralarında hükmet. Biz, aralarındaki hükmü sana havale ettik." Bunun üzerine Hz. Peygamber, beraberinde bazı müslümanlar olduğu halde yahûdî alimlerin ders yaptıkları eve kadar yürüdü. Yahûdîler o sırada Tevrat'ı mütalaa ediyorlardı. Hz. Peygamber kapıda durup: "Ey Yahûdî topluluğu! Tevrat'ı Musa'ya indiren Allah aşkına söyleyiniz. Tevrat'ta, evli iken zina eden kimse hakkında ne buluyorsunuz?" diye sordu. Yahûdîler: "Yüzleri kömürle boyanır, yüzleri birbirine ters gelecek şekilde bir eşeğe bindirilip teşhir edilirler" dediler. Hz. Peygamber: "Ey Yahûdî topluluğu! Sizin en aliminizi ortaya çıkarınız" diye seslendi.¹⁵³ Yahûdîler ona, Abdullah b. Sûriya el-A'ver'i gösterdiler. Hz. Peygamber ona: "Allah aşkına söyle! Tevrat'ta bu iki kişinin durumu hakkında ne buluyorsun?" diye sordu. İbn Sûriya: Zina edenleri teşhir ederiz; ayrıca onlara dayak atılır" dedi. Orada bulunan Abdullah b. Selâm: "Yalan söylüyorsunuz, Tevrat'ta recm cezası vardır" dedi. Hemen Tevrat'ı getirip açtılar. İbn Sûriya elini recm ayetinin üzerine koydu. Sonra recm ayetinin öncesini ve sonrasını okudu. Abdullah b. Selâm ona: "Elini kaldır" dedi. İbn Sûriya elini kaldırıncaya, orada recm ayeti olduğu ortaya çıktı. Yahûdîler: "Doğru, ey Muhammed! Tevrat'ta recm ayeti vardır" dediler.¹⁵⁴

Hz. Peygamber: "İki zaniyi recmetmekten sizi alıkoyan nedir?" diye sordu. Yahûdîler şöyle dediler: "Krallarımızdan birinin yakını zina etti, kral onu hapsetti, recmetmedi. Sonra sıradan bir vatandaş zina etti, kral onu recmetmek istedi. Bunun üzerine onun taraftarları araya girdiler ve "Hayır vallahi, sen akrabanı getirip recmetmedikçe bizim arkadaşımız recmedilemez" dediler. Böylece aralarında yüzü kömürle boyama ve eşeğe bindirip teşhir etme cezasında anlaştılar. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: "Ben Tevrat'taki hükme göre muamele ederim."¹⁵⁵ Hz. Peygamber şahitleri çağırdı. Onları getirdiler. Şahitler, milin sürmedanlıkta olması gibi, erkeğin uzvunun kadının uzvunda gördüklerine şahitlik ettiler.¹⁵⁶ Bunun üzerine Hz. Peygamber zina edenlerin recmedilmelerini emretti ve onlar cenazelerin konulduğu musallada

¹⁵² Ebû Dâvûd, Hudûd, 25.

¹⁵³ Abdurrezzak, *Musannef*, VII, 316-18.

¹⁵⁴ Buhârî, Hudûd, 37,24; Müslim, Hudûd, 6; Tirmizî, Hudûd, 10; Ebû Dâvûd, Hudûd, 26; Muvatta, Hudûd, 1.

¹⁵⁵ Ebû Dâvûd, Hudûd, 25; Abdurrezzak, *Musannef*, VII, 316-18.

¹⁵⁶ Ebû Dâvûd, Hudûd, 25.

recmedildiler.¹⁵⁷ Ardından Allah şu ayetleri indirdi: “Ey Rasûl, ağızlarıyla inandık deyip kalpleriyle inanmamış olanlardan ve yahûdîlerden, küfürde yarış edenler seni üzmesin. Onlar yalana kulak verirler; sana gelmeyen diğer bir topluluğa kulak verirler, kelimeleri yerlerinden değiştirirler, eğer bu size verilirse alın, bu verilmezse sakının derler.”¹⁵⁸

Müteahhir alimlerden Kastallânî (ö. 923), iki yahûdî’nin hicri dördüncü yılda Zilkade ayında recmedildiğini belirtir. Ancak Ebû Hureyre’den gelen bazı rivayetlerde onların, Hz. Peygamber’in Medine’ye geldiği ilk sıralarda recmedildiği ifade edilmektedir. Buna göre iki yahûdî’nin hicri dördüncü yıldan önce recmedilmiş olması gerekir.¹⁵⁹

İki yahûdî’nin recmedilmesiyle ilgili rivayetler, alimler arasında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Zimmî bir kimsenin muhsan sayılıp sayılmayacağı, zina ettiğinde kendisine had uygulanıp uygulanmayacağı meselesi alimlerin tartıştığı konular arasındadır.

İmam Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel’e göre bir kimsenin muhsan sayılabilmesi için müslüman olması şart değildir. Dolayısıyla evli olan zimmî bir kimse, zina ettiğinde kendisine recm cezası uygulanır.

Mâlikiler ve Hanefîlerin çoğunluğuna göre ise, bir kimsenin muhsan sayılabilmesi için müslüman olması şarttır. Müslüman olmayan bir kimse muhsan değildir. Dolayısıyla evli olan zimmî, zina ettiğinde kendisine recm cezası uygulanmaz. Ancak bu alimlere göre Hz. Peygamber, iki yahûdî’yi Tevrat’ın hükmüne göre recmetmiştir. İki yahûdî’ye recm cezasının uygulanması, İslam’ın bir hükmü değildir. Bu hüküm, kitaplarındaki bir hükmün uygulanması şeklindedir. Çünkü Tevrat’ta evli ve evli olmayan kimse için recm cezası vardır. Hz. Peygamber’in iki yahûdî’yi recmetmesi, Medine’ye ilk geldiği sıralarda idi. Hz. Peygamber, bu hüküm neshedilinceye kadar Tevrat’ın hükmüne uymak ve onunla amel etmekle emredilmişti. İki yahûdî’yi de bu

¹⁵⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd, 25; Abdurrezzak, *Musannef*, VII, 318-19.

¹⁵⁸ Beyhakî, Hudûd 37; 5. Mâide: 41.

¹⁵⁹ Keskin, *a.g.e.*, 149.

hükme göre recmetti. Sonra bu hüküm hapis ayeti ile neshedildi. Hapis ayeti de, bekârla evli arasındaki hüküm ayrılmak suretiyle neshedildi.¹⁶⁰

Beğavî (ö. 516), İbn Kudâme ve Şevkânî ‘ye göre ise, Hz. Peygamber’in iki yahûdî’yi tevrat’a göre değil de islam’ın hükmüne göre recmettirdiğini belirtirler. İbn Kudame, Hz. Peygamber’in, kendi hükmünün Tevrat’a uygun olduğunu ve yahûdîlerin kendi şariatlarına muhalif davrandıklarını onlara göstermek üzere Tevrat’a müracaat ettiğini belirtir.¹⁶¹

İki yahûdî’nin tevrat’ın hükmüne göre recmedildiğine dair görüş bizce daha isabetlidir. Çünkü İki yahûdî’nin recmi, Hz. Peygamber’in Medine’ye geldiği ilk zamanda olmuştur. İslam’da zina cezası o sıralarda nazil olmamıştı. Hapis, eza ve celde ayetleri daha sonra nazil olmuştur. Ayrıca Ebû Hureyre’den gelen bir rivayete göre Hz. Peygamber, onların recmedilmesiyle ilgili olarak “Ben Tevrat’taki hükme göre muamele ederim”¹⁶² buyurmuştur. Yahûdîler her ne kadar recm cezasını yürürlükten kaldırmışlarsa da bu ceza Tevrat’ta mevcut idi. Dolayısıyla Hz. Peygamber, iki yahûdî’yi İslam’a göre değil de Tevrat’a göre recmetmiştir.

1.1.2.1.4.2. Cüheyneli Kadını Recmettirmesi

İmrân b. Husayn anlatıyor: “Hz. Peygamber’e Cüheyneli, zinadan hamile kalmış bir kadın geldi ve: “Ey Allah’ın Elçisi! Ben had gerektiren bir suç işledim, cezasını bana uygula” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber kadının velisini çağırıp: “Buna iyi davranın, çocuğu doğurunca kadını bana getirin!” buyurdu, velisi de öyle yaptı. Doğumdan sonra gelince Hz. Peygamber kadının elbisesini üzerine bağlamalarını emretti. Sonra taşlamalarını söyledi ve taşlandı. Üzerine cenaze namazı kıldırdı. Bunu gören Hz. Ömer: “Bu zaniye kadına namaz mı kıldırıyorsun?” dedi. Hz. Peygamber: “Bu öyle bir tevbe yaptı ki, onun tevbesi Medine ahalisinden yetmiş kişiye taksim edilseydi onların hepsini rahmete bandırırdı. Sen Allah için canını vermekten daha üstün bir amel biliyor musun?” diye cevap verdi.”¹⁶³

¹⁶⁰ İbn Hacer, *Feth*, XII, 170; Mübârekfûri, Ebû'l-Âli Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi'i't-Tirmizî*, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut tsz., IV, 590; Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 290; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 48.

¹⁶¹ Keskin, *a.g.e.*, 176-177.

¹⁶² Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 26; Abdurrezzak, *Musannef*, VII, 316- 318.

¹⁶³ Müslim, *Hudûd*, 5; Tirmizî, *Hudûd*, 9; Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 25; Nesâî, *Cenâiz*, 64.

Yaptığımız incelemelere göre bu hadis, İmrân b. Husayn'ın yanı sıra Bureyde b. el-Husayb, Ebû Bekre, Câbir b. Abdillâh, Enes b. Mâlik ve Ebû Zer'den de rivayet edilmiştir. Şimdi bu rivayetlerdeki farklılıkları da göz önüne alarak ortak bir metin oluşturmak istiyoruz.

“Cüheyne kabilesinden bir kadın zinadan hamile olarak Hz. Peygamber'e gelip: “Ey Allah'ın Elçisi! Ben zina ettim, bana haddi uygula” dedi.¹⁶⁴ Hz. Peygamber onu reddetti ve: “Vah yazık! Evine dön de Allah'a tevbe ve istiğfar et” buyurdu. Ertesi gün olunca kadın tekrar gelip: “Ey Allah'ın Elçisi, beni niçin geri çeviriyorsun, sanırım Mâiz b. Mâlik'i geri çevirdiğin gibi beni de geri çevirmek istiyorsun. Allah'a yemin olsun ki, ben hamileyim” dedi.¹⁶⁵ Hz. Peygamber kadına “sen dul musun?” diye sordu. Kadın “Evet” dedi.¹⁶⁶ Hz. Peygamber: “Git, doğuruncaya kadar bekle” dedi. Bu arada Ensâr'dan bir adam kadının bakımını üstlendi. Kadın doğurunca çocuğu Hz. Peygamber'e getirdi ve: “İşte, onu doğurdum” dedi. Hz. Peygamber : “Git onu emzir, sonra sütten kes” dedi. Kadın çocuğu sütten kesince Hz. Peygamber'e getirdi. Çocuğun elinde bir parça ekmek vardı. Kadın: “Ey Allah'ın Elçisi! İşte çocuğu sütten kestim. Yemek de yemeğe başladı” dedi. Hz. Peygamber: “Bu durumda kadını recmederek çocuğu kimsesiz bırakamayız” dedi. Bunun üzerine Ensâr'dan bir adam çocuğun bakımını üstlendi. Ardından Hz. Peygamber emretti, kadın için göğsüne kadar çukur kazıldı ve kadının elbiseleri üzerine bağlandı.¹⁶⁷ Sonra insanlara onu recmetmelerini söyledi. Onlarda kadını recmettiler. Kadın ölünce çukurdan çıkarılmasını emretti. Ardından kadın üzerine cenaze namazı kıldı. Hz. Ömer: “Ey Allah'ın Elçisi! Onu recmettiğin halde üzerine cenaze namazı mı kılıyorsun?” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Andolsun ki, o öyle bir tevbe etti ki, şayet bu, Medine ahalisinden yetmiş kişi arasında bölüştürülseydi, onları bile içine alırdı. Onun, canını Allah için vermesinden daha üstün bir tevbe gördün mü?” dedi.¹⁶⁸ Daha sonra kadın defnedildi.¹⁶⁹

Kadının nispet edildiği Cüheyne kabilesi, Ezd kabilesine dayanmaktadır. Ezd de, Kahtânîlere mensup bir Arap kabilesidir. Gâmid, Bârik ve Kudaa kabileleri ise Ezd'in

¹⁶⁴ Müslim, Hudûd, 5.

¹⁶⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 348; Dârimî, Hudûd, 17.

¹⁶⁶ Dârekutnî, III, 127; Beyhakî, Hudûd, 15.

¹⁶⁷ Müslim, Hudûd, 5.

¹⁶⁸ Abdurrezzak, *Musannef*, V, 325-326; Müslim, Hudûd, 5.

¹⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 348.

alt kollarındandır. Cüheyne de, Kudaa'nın bir alt koludur. Cüheyneli kadın bazı kaynaklarda Gâmidli, bazılarında ise Bârikli diye isimlendirilmiştir.¹⁷⁰ Ebû Dâvûd'un (ö. 275) Gassânî'den naklettiğine göre Gâmid, Cüheyne ve Bârik aynı kabilelerin adıdır. Dolayısıyla Hz. Peygamber'e gelip zina sonucu hamile kaldığını söyleyen kadın aynı kadındır.¹⁷¹ İbn Hacer'in (ö. 852) dediği gibi, Gâmidli kadınla Cüheyneli kadın ayrı ayrı şahıslar değildir.¹⁷²

Bu hadis İslam alimleri arasında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Alimler muhsan olupta zina sonucu hamile kalan bir kadına, doğuruncaya kadar cezanın uygulanmayacağına ittifak etmişlerdir.¹⁷³ Ancak O, çocuğunu doğurmuş ve ceza da sopa ise; İmam Mâlik, Ebû Hanîfe, Şâfiî ve Hanbeli mezhebinden bazı fakihlere göre; lohusalık süresi bitene ve ölmeyecek derecede güç, kuvvet kazanıncaya kadar hüküm tatbik olunmaz.¹⁷⁴ Bunların delili şu rivayettir:

*Ebû Abdurrahman es-Sülemi (r.a.) anlatıyor: "Hz. Ali (r.a.) hutbede şöyle buyurdu: "Ey insanlar, kölelerinize –ister muhsan olsunlar, ister muhsan olmasınlar- hadleri uygulayın. Zira, Hz. Peygamber'in bir cariyesi zina yapmıştı, ona celde tatbik etmemi emretti. Dövmek üzere yanına gittim. Yeni nifas olmuştu. Döversem öldürürüm diye korktum. Durumu Hz. Peygamber'e arzettim. Bana: "İyi yapmışsın, iyileşinceye kadar ona dokunma" dedi."*¹⁷⁵

Hanbeli mezhebinden diğer bazı fakihlere göre, kişinin ölmeyeceği tahmin edildiği takdirde sopa cezası uygulanır. Kişinin sopa cezası sonucu ölme ihtimali varsa, hurma dalları ile had cezası uygulanır.¹⁷⁶ Bunların delili ise şu hadistir. *Saîd b. Sa'd b. Ubâde (r.a.) anlatıyor: Evlerimizin arasında zayıf bir adam vardı. Bu adam evlerin cariyelerinden biri ile birlikte oldu. Bu olay Hz. Peygamber'e ulaştınca, "ona had vurun" buyurdu. Ashâb: Ey Allah'ın Elçisi! Bu adam buna dayanamaz pek zayıftır; dediler. Hz. Peygamber: "İçinde yüz tane filiz bulunan bir hurma salkımı alın, sonra o adama bununla bir defa vurun" buyurdular. Onlar da öyle yaptılar.*¹⁷⁷

¹⁷⁰ Keskin, *a.g.e.*, 177.

¹⁷¹ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 24.

¹⁷² İbn Hacer, *Feth*, XII, 146.

¹⁷³ Cezîrî, *a.g.e.*, V, 30; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 46; İbn Hacer, *Feth*, XII, 146; Udeh, *a.g.e.*, III, 356.

¹⁷⁴ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 47; Udeh, *a.g.e.*, III, 358.

¹⁷⁵ Müslim, *Hudûd*, 7; Tirmizî, *Hudûd*, 13; Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 34.

¹⁷⁶ İbn Kûdame, *a.g.e.*, IX, 48; Udeh, *a.g.e.*, III, 358.

¹⁷⁷ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 34; İbn Mâce, *Hudûd*, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 222.

İslam alimleri Mâiz b. Mâlik ve Cüheyneli kadınla ilgili rivayetleri esas alarak recmolunan kişinin yıkanması, kefenlenmesi, cenaze namazının kılınması ve defnedilmesi hususunda ittifak etmişlerdir.¹⁷⁸

1.1.2.1.4.3. Mâiz b. Mâlik'i Recmettirmesi

Hiz. Peygamber, iki yahûdî'yi ve Cüheyneli kadını recmettirmesinin yanı sıra, Mâiz b. Mâlik ve Âsif (işci) hadisindeki kadını da recmetmiştir. Mâiz b. Mâlik'in recmedilmesiyle ilgili rivayetler ile Asif hadisindeki kadının recmedilmesiyle ilgili rivayetlere daha önce yer verdiğimizden burada tekrar yer vermek istemiyoruz.

1.1.2.2.Kazf/İffete İftira

1.1.2.2.1. Kazf'in Tanımı ve Mahiyeti

Kazf sözlükte; "taş ve benzeri şeyi atmak" manasına gelir. Ayrıca başkasına çirkin bir şey isnat etmek manasında da kullanılmıştır. Kazfe, iftira ve yalan manasına gelen fırye adı da verilir.

İslam hukuku ıstılahında ise kazf; muhsan olan bir erkek veya kadına zina isnadında bulunmak veya nesebini reddetmek (babasıyla olan bağıyı yok saymak) şeklinde tanımlanır. Başkasına zina isnad eden şahsa "kazif", kendisine zina isnat edilen kimseye "makzûf", zina isnadında kullanılan söze "makzûfun bih" denilir.¹⁷⁹

Kur'ân'da kişilik hakları kapsamında iffet, şeref ve haysiyet dokunulmazlığına ayrı bir önem verilmiştir. Müminlerin annesi Hz. Aişe aleyhinde çıkarılan ve İslam tarihinde ifk hadisesi olarak bilinen dedikodular sebebiyle, başta Hz. Peygamber olmak üzere Hz. Aişe'nin ve Ebû Bekir ailesinin maruz kaldığı iftira kampanyası ve katlanmak zorunda bırakıldıkları manevi işkenceler üzerine nazil olan Nûr süresinin 11-20. Ayetleriyle, bir taraftan Hz. Aişe'nin bir iftiraya maruz kalmış iffetli bir kadın olduğu açıklanmış, diğer taraftan iffetli kişilerin şeref ve haysiyetlerinin korunması maksadıyla hukuk ilkesi getirilmiştir.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Cezîrî, *a.g.e.*, V, 30; Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 364; Bilmen, *a.g.e.*, III, 226.

¹⁷⁹ Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 368; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 83; Bilmen, *a.g.e.*, III, 229.

¹⁸⁰ Aktan, Hamza, "Kazf mad", *DİA*, TDV. Yay., Ankara 2002, XXV, 148.

Kazf suçunun cezası Kur’ân, Sünnet ve İcmâ ile sabittir. “İffetli kadınlara zina isnad edip de, sonra bu iddialarını doğrulayacak dört şahit getiremeyenlere seksener sopa vurun ve artık onların şahitliklerini asla kabul etmeyin. İşte onlar fasıkların ta kendileridir”¹⁸¹ ayeti, kazf suçunun cezasını ve böyle bir davranışın haram olduğunu belirtmektedir. Hz. Peygamber de pek çok hadisinde bu suçun ne derece büyük bir günah olduğuna işaret etmiştir. Bu hadislerden birinde: “Helak edici yedi şeyden kaçının” buyurduğunda sahâbe: “Nedir onlar Ey Allah’ın elçisi?” diye sordular. Hz. Peygamber: “Allah’a şirk koşturmak, sihir yapmak, Allah’ın öldürülmesini haram kıldığı kimseyi öldürmek, faiz yemek, savaş sırasında ordudan kaçmak, iffetli ve hiçbir şeyden habersiz kadına zina isnadıyla iftira etmek” şeklinde cevap verdi.¹⁸²

Kazf suçunun haram olduğu ve bu suçu işleyip de ceza ehliyetine (akıl, bâliğ) sahip kişiye, ayette öngörülen cezanın uygulanması gerektiği konusunda, İslam hukukçuları arasında görüş birliği vardır.¹⁸³

Zina isnadı, isnad edilen kimsenin muhsan olması ve isnadın kasıtlı yapılması kazf suçunu oluşturan üç ana unsurdur. Zina isnadı, bir kişinin başka bir kişi aleyhine zina ithamında bulunması veya sahih olarak bilinen nesebini reddetmesi şeklinde olur. Zina isnadının sarîh ifadelerle olması şarttır. Sarîh olması demek; sözün başka anlama gelme ihtimalinin bulunmaması demektir. Söz, söylendiği maksadın dışında başka bir anlama gelirse, bu söz kinâye veya târiz olur. “Ey zâni”, “Sen bir zânisin”, “Ey veledi zina” gibi ifadeler sarîh ifadelerdir. “Ey binenlerin indiği kadının oğlu”, “Ey anası bayraklı çocuk” gibi sözler ve kadınlara söylenen, “kocana boynuz taktın”, “kocanın yatağını kirlettin”, “kocanın başını eğdin” gibi cümleler kinâye veya târiz ifadeleridir.¹⁸⁴ İslam alimleri sarîh ifadelerle yapılan zina isnadının cezasının, had olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Târiz ve kinâyeye dayalı lafızlarla yapılan zina isnadında ise ihtilaf vardır. Ebû Hanîfe, Şâfiî ve Hanbelî mezhebinden bir rivayete göre; târiz ve kinâyeye yoluyla yapılan itirazlara had cezası gerekmez, sadece ta’zir gerekir.¹⁸⁵ Bu görüşü savunanların delili şu olaydır: Adamın birisi gelir ve Hz. Peygamber’e der ki: “Ey Allah’ın Elçisi! Karım kara bir oğlan doğurdu. Bununla çocuğun kendisine ait

¹⁸¹24. Nûr: 4.

¹⁸²Buhârî, Hudûd, 44, Ebû Dâvûd, Hudûd, 34; Muvatta, Hudûd, 5.

¹⁸³İbn Kudâme, a.g.e., IX, 83.

¹⁸⁴İbn Kudâme, a.g.e., IX, 88-89; Bilmen, a.g.e., III, 234-235; Cezîrî, a.g.e., V, 92; Udeh, a.g.e., III, 376; Aktan, DİA., XXV, 148.

¹⁸⁵İbn Hacer, Feth, IX, 443; Cezîrî, a.g.e., V, 92; Şevkânî, a.g.e., VII, 45.

olmadığını ifade eder. Fakat Hz. Peygamber bu sözünden dolayı adamı cezalandırmaz.”¹⁸⁶

İmam Mâlik’e göre, kinâye ve târiz yoluyla iftiraya; iftira kastı bulunduğu anlaşılırsa veya karineler failin iftirayı kasdettiğini ifade ederse, ona had cezası uygulanır. Hanbelî mezhebine göre de had gereklidir. Bu görüşü savunanların delili şudur: Zina isnadında bulunan kişinin cezalandırılması hususundaki ayet geneldir. Bundan dolayı zina isnadı ister sarih ifadelerle olsun, ister târiz veya kinâye yoluyla olsun had gerekir. Hz. Ömer (r.a.)’in hükmü de böyledir. Nitekim Hz. Ömer (r.a.), arkadaşına “Ben zâni değilim, annem de zina eden kadın değildir” diyen bir kişi hakkında hüküm vermek için Hz. Peygamber’in ashâbıyla istişare etmiş ve onlar; adamın babasını ve anasını övmüşler. Bunun üzerine Hz. Ömer O kişiye; arkadaşını târiz ettiğini söyleyerek had cezası uygulatmıştır. Hz. Ömer’in meşhur hükmü bu olduğu gibi, Hz. Osman’ın hükmü de budur. Hz. Osman’ın, bir kadının zâni olduğunu târiz yoluyla ifade eden şahsa sopa vurdurduğu rivayet edilir. Hz. Peygamber’in târiz ifadelerine had cezası uygulamadığını söyleyenlere; zina isnadında bulunan kişiye ceza verilebilmesi şikayete bağlıdır. Makzûf şikâyet ederse kazife ceza verilir. Hz. Peygamber, karısını târiz eden kişiyi cezalandırmaması, kadının kocası hakkında şikayetçi olmaması sebebiyledir diyerek cevap verirler.¹⁸⁷

Kazf suçunu oluşturan ikinci unsur ithama maruz kalan kimsenin muhsan olmasıdır. Bu şart, “*Namuslu ve hür kadınlara zina suçu isnat edip de sonra dört şahit getiremeyenlere seksen değnek vurun*”¹⁸⁸ ayetinden dolayı aranır. Bir diğer ayette ise şöyle buyrulur: “*İffetli ve bir şeyden habersiz mümin temiz kadınlara iftira atanlar, dünyada da ahirette de lanetlenmişlerdir ve onlar için büyük bir azap vardır.*”¹⁸⁹ İlk ayetteki temiz ve iffet manasına gelen ihsan tabiri, bir görüşe göre zinadan uzak olma manasındır. Bir diğer görüşe göre hürriyettir. İkinci ayetteki ihsan kelimesinin manası hürriyettir. Buradaki temiz ve iffetli kadınlar ile hür kadınlar kastedilmektedir. Gâfilat kelimesinin manası ise iffetli ve temiz kadınlardır. İslam hukukçuları bu iki nassa dayanarak muhsan olmanın şartlarını; akıl, bâliğ, hür, müslüman ve zina etmeyen iffetli

¹⁸⁶ Buhârî, Muhâribîn, 27; İtisâm, 12; Müslim, Liân, 19; Ebû Dâvûd, Talâk, 28; Nesâî, Talâk, 46.

¹⁸⁷ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VII, 518; Mübârekfûri, *a.g.e.*, VI, 272; Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 22; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 89; Udeh, *a.g.e.*, III, 377-378; İbn Hacer, *Feth*, IX, 443.

¹⁸⁸ 24. Nûr: 4.

¹⁸⁹ 24. Nûr: 23.

kimse diye tesbit etmişlerdir.¹⁹⁰ Müslüman olmanın, ihsan şartlarından biri olarak sayılmasına delil olarak şu hadisi gösterebiliriz. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *“Kim Allah’a ortak koşarsa, şüphesiz o muhsan değildir.”*¹⁹¹

Kazf suçunu oluşturan üçüncü unsur bu isnadı yapan kimsenin suç kastıdır. Suç kastı, kişinin doğru olmadığını veya ispata gücünün yetmediğini bildiği bir ithamı isteyerek bir başkasıyla ilgili olarak sarf etmesidir. Diğer bir ifadeyle bir kimsenin suçsuzluğunu bildiği bir kimse hakkında isteyerek iftirada bulunmasıdır. Kişinin hataen bir başkası aleyhine böyle bir ithamda bulunması halinde ise kazf haddi değil, ta’zîr cezası verilir.¹⁹²

1.1.2.2.2.Kazf İçin Öngörülen Cezalar

1.1.2.2.2.1. Sopa Cezası

*Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: “Maruz kaldığım iftiradan beni temize çıkaran vahiy indiği zaman, Hz. Peygamber minbere çıkıp durumu hatırlattı ve ilgili ayetleri (Nûr 24/11-23) okudu. Minberden inince iki erkek ve bir kadına kazf haddi vurulmasını emretti ve derhal icra edildi. Burada had icra edilen şahıslar Hassan b. Sâbit, Mistah b. Üsâse ve Hamnâ bint Çahş idi.”*¹⁹³

Bu hadisin vüruduna sebep olan hadise, İfk hadisesi olarak bilinen ve Aişe (r.a.)’nin başından geçen bir olaydır. Bir sefer dönüşünde Hz. Aişe topluluktan geride kalmış, hakkında çok çirkin dedikodular çıkartılmış, sonunda yüce Allah Hz. Aişe’nin suçsuzluğunu haber veren ayetlerini indirmiştir. Hz. Peygamber de Hz. Aişe’ye o çirkin iftirayı uyduranlara, şekli Kur’ân’da bildirilen kazf haddi cezasını uygulamıştır. Şimdi biz, Buhârî de Hz. Aişe (r.a.)’den rivayet edilen haberi buraya aynen aktarmak istiyoruz.

Aişe (r.a.) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber bir sefere çıktığında hanımları arasında kura çekti. Kurada kim çıkarsa O, Hz. Peygamber ile birlikte giderdi. Çıkmak istediği gazvelerden birinde (Beni Müstalik gazvesinde) aramızda kura çekti, benim adım çıktı. Hz. Peygamber ile birlikte sefere çıktık. Bu sefer, örtünme ayeti indirildikten sonra idi.

¹⁹⁰ İbn Kesîr, *a.g.e.*, XI, 5831.

¹⁹¹ Dârekutnî, III, 147; Beyhakî, Hudûd, 5; İbn Ebî Şeybe, Hudûd, 115; Muvatta, Hudûd, 1.

¹⁹² Doğan, Hasan, *İslam Hukukunda İftira Suçu ve Cezası*, Doktora Tezi, Ankara 2008, 78-85; Udeh, *a.g.e.*, III, 388; Aktan, “Kazf mad”, 148.

¹⁹³ Ebû Dâvûd, Hudûd, 35; Tirmizî, Tefsîr, 25; İbn Mâce, Hudûd, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 35.

Beni hevdece (devenin üzerine konulan ve içerisine kadınların bindirildiği odacık) bindirdiler. Konak yerinde hevdecten indirildim, böylece yürüdük. Hz. Peygamber bu gazvesinden dönerken ve Medine'ye yaklaştığımızda bir yerde konakladık. Gecenin bir kısmını orada geçirdik. Yola çıkmak için hareket emri verildiğinde, ben kalkıp tek başıma ihtiyacım için ordugâhtan ayrılıp gittim. İhtiyacımı giderip, kafileye geri döndüm. Göğsümü yokladım, bir de ne göreyim? Yemen boncuğundan olan gerdanlığım kaybolmuş. Tekrar dönüp gerdanlığımı aradım. Ancak onu aramak beni oyaladı. Bana yolda hizmet edenler gelip, beni içinde sanarak hevdecimi götürmüşler ve onu bindiğim deveye yüklemişler. O zaman kadınlar hafiftiler, ağır değillerdi, yağ tutmuyorlardı, çok az yemek yiyorlardı. Özellikle ben küçük yaşta idim. Onun için hizmetçiler hevdecı yüklemek üzere kaldırdıklarında hevdecin ağırlık derecesini fark edemeyerek yüklemişler. Deveyi sürüp götürmüşler. Ordu gittikten sonra gerdanlığımı buldum. Ordugâha geldim, ama orada kimseyi bulamadım. Daha önce bulunduğum yere geldim. Hevdecte beni bulamayıp da geri geleceklerini zannetmiştim. Ben bu düşünce içerisinde otururken uyuyakalmışım. Safvân b. el-Muattal es-Sülemî ez-Zekvâni ordunun arkasından gelmekteydi. Sabaha yakın bulunduğum yere gelmiş ve uyuyan bir insan karartısı görmüş. Bana geldi, hicap ayeti inmeden önce beni görürdü. Bu yüzden beni tanıdı. Devesini çökerttiği zaman “İnnâ Lillâhi ve İnnâ İleyhi Râciûn” demesi ile uyandım. Safvân devesinin ön ayağına bastı, ben de bindim. Safvân, bindiğim deveyi yularından çekerek yürüdü. Nihayet öğle sıcağında, konak yerinde konaklayan kafileye yetiştik. Bu sırada hakkımda iftira ederek helak olan helak oldu. İlk iftira atan Abdullah b. Übeyy b. Selûl olmuştu. Medineye gelince bir ay hastalandım, meğer o esnada iftiracıların iftiraları ortalıkta dolaşıyormuş. Benim bunlardan haberim yoktu. Yalnız hastalığım esnasında beni şüphelendiren; başka hastalıklarında Hz. Peygamber'den gördüğüm şefkati, bu hastalığımda görmüyordum. Sadece yanıma giriyor, selam veriyor ve “Hastamız nasıl”? diyordu. Benim, o iftiracıların söylediklerinden hiç haberim yoktu. Nihayet nekahet devresinden çıktım. Bir gece Mistâh'ın annesi ile birlikte kazayı hacet yerimiz olan “Menası” tarafına çıkmıştım. Buraya ancak geceden geceye çıkardık. Bu adet, evlerimizin yanında tuvaletler yapmadan önce idi. Biz Arapların ilk adetleri ve durumları evlerimizden uzakta abdest bozma şeklindeydi. Evlerimizde tuvalet edinmek bize eziyet verirdi. Ben Ebû Ruhme'nin kızı Ümmü Mistâh ile birlikte def-i hacete doğru giderken onun ayağı çarşafına takılıp düşmüştü. Bunun üzerine kahrolasica

Mistâh dedi. Ben kadına: Ne kötü söyledin. Bedir de bulunmuş bir adama sövdün, dedim. Kadın bana: Ey kızcağızım! Onun ne söylediğini işitmedin mi? dedi. Ben: Ne söyledi? diye sordum. Bana ifk olayına katılanların iftiralarını anlattı. Bunu duyunca hastalığımın üstüne bir hastalık daha katlandı. Evime dönünce Hz. Peygamber yanıma geldi ve, “Nasılsınız?” diye sordu. Ben Ey Allah’ın Elçisi! Bana izin veriniz, anne babamın yanına gideyim, dedim. Ben haber hakkında kesin bilgiyi anne babamdan almak istiyordum. Hz. Peygamber bana izin verdi, anne babama geldim ve anneme: Halk arasında dolaşan bu haber nedir? dedim. Annem: Ey kızım! Kendini üzme, sen nefsin ve sıhhatini düşün. Vallahi bir kadın kendisini seven kocasının yanında sevimli olur, birçok da ortağı bulunursa aleyhinde dedikodu olmaması pek nadirdir, dedi. Ben: Sübhanallah, halk nasıl böyle konuşur, doğrusu hayret! dedim. O gece babamın evinde yattım. Sabaha kadar gözümün yaşı dinmedi, gözüme uyku girmedi. Sabah olunca Hz. Peygamber Ali b. Ebî Tâlib’i ve Üsâme b. Zeyd’i çağırılmış vahiy gecikince ailesiyle ayrılığı konusunda onlarla istişarede bulunmuş. Üsâme Ehl-i Beyt hakkında gönlünde beslediği sevgiye işaret edip: “Ey Allah’ın Elçisi! Sizin temiz ve iffetli hanımlarınız, sizin ailenizdir. Biz Aişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmeyiz” demiş. Ali b. Ebî Tâlib ise: Ey Allah’ın Elçisi! Allah sana dünyayı daraltmamıştır. Aişe’den başka çok kadın var. Ama bir de Aişe’nin cariyesi Berire’ye sor, o sana doğrusunu söyler, demiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber Berire’yi çağırıp: “Ey Berire! Hanımımda seni şüpheye düşürecek bir hal gördün mü?” diye sormuş. Berire şu karşılığı vermiş: Hayır, görmedim. Seni hak peygamber olarak gönderen Allah’a yemin ederim ki, ben hanımından ayıp olarak sadır olan şundan başka bir şey görmedim. Aişe küçük yaşta bir kadındı; hamur yoğururken uyur, evin evcil hayvanı gelip hamuru yerd. Bundan sonra Hz. Peygamber Mescid-i Nebevî de bir hutbe irad ederek, bu iftirayı ilk ortaya atan Abdullah b. Übeyy b. Selûl hakkında konuştuğundan dolayı mazur görülmesini isteyerek şöyle buyurmuş: “Ailem hakkında bana eza eden bir kişi hakkında kim bana yardım eder de benim için ondan intikam alır? Vallahi ben ailem hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu iftiracılar bir zatın da adını çıkardılar. Ben onun hakkında da hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Bu zat şimdiye kadar ailemin yanına ben olmadan girmemiştir.” Bunun üzerine Evs kabilesinin reisi Sa’d b. Muaz ayağa kalkarak: “Ey Allah’ın elçisi! Vallahi size ben yardım edeceğim. Eğer o Evs’ten ise biz onun boynunu vururuz. Hazrecli kardeşlerimizden ise ne gerekiyorsa emrediniz. Biz

emrinizi yerine getiririz” demiş. Ardından Hazrec kabilesinin reisi Sâd b. Ubâde ayağa kalkmış ve Sa’d b. Muâz’a karşı: Vallahi sen yalan söylüyorsun. Sen onu öldüremezsın, buna gücün de yetmez, demiş. Bu sefer de Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak Sâ’d b. Ubâde’ye karşı: “Allah’ın beka ve ebediyetine yemin ederim ki, sen yalan söylüyorsun. Vallahi biz onu elbette öldürürüz. Sen şüphesiz münafıksın ki münafıklar adına bizlerle mücadele ediyorsun, diye karşılık vermiş, bu sebeple Evs ve Hazrec kabileleri ayaklanmışlar, hatta birbirleriyle savaşa yeltenmişler. Hz. Peygamber hemen minberden inip, onları sakinleştirtinceye kadar kendilerine iltifatta bulunmuş. Kendisi de bir şey demeyip susmuş. Ben ise o gün ağladım. Ne gözümün yaşı dindi, ne de gözüme uyku girdi. Sabahleyin annem babam yanıma geldiler. Ben bu vaziyette iki gece bir gün boyunca ağladım. O kadar ki ağlamaktan ciğerim parçalanacak sandım. Annem babam yanımda iken Ensar’dan bir kadın yanıma girmek için izin istedi, ben de kendisine izin verdim. O da benimle oturup ağlamaya başladı. Biz bu haldeyken Hz. Peygamber içeriye girdi, yanıma oturdu. Oysa, hakkımdaki dedikodular çıkmış çikalı yanıma oturmuyordu. Hz. Peygamber bir ay beklediği halde, hakkımda vahiy gelmemişti. Şehadet ederek şöyle buyurdu: “Ey Aîşe! Hakkında bana şöyle şöyle sözler geldi. Eğer sen suçsuz isen, Allah pek yakında seni aklar. Yok eğer böyle bir günaha yaklaştınsa Allah’tan af dile ve ona tevbe et. Çünkü kul günahını itiraf eder ve tevbe ederse Allah da ona af ile muamele eder.” Hz. Peygamber bu sözlerini bitirince gözümün yaşı kesildi ve gözümde bir damla yaş kalmadı. Babama: Hz. Peygamber’e benim yerime cevap ver, dedim. Babam: Kızım, vallahi Hz. Peygamber’e ne diyeceğimi bilmiyorum, dedi. Bu sefer anneme: Hz. Peygamber’e benim yerime cevap ver, dedim. O da: Vallahi ben Hz. Peygamber’e ne diyeceğimi bilmiyorum, dedi. Ben: Yaşı küçük bir kadını. Kur’ân’dan çok şey ezberledim. Allah’a yemin ederim ki bildiğim kadarıyla siz bu sözleri işittiniz. Sizin içinize yerleşti ve bunları doğruladınız. Ben suçsuz olduğumu size söylemiş olsam –ki Allah benim suçsuz olduğumu biliyor- siz beni bu hususta doğrulamayacaksınız. Size bir işi itiraf etmiş olsam -Allah benim bu işten uzak olduğumu biliyor- beni doğrulayacaksınız. Allah’a yemin olsun ki benim ve sizin durumunuza Yûsuf’un babasının: “Artık bana güzelce bir sabır gerekir. Sizin şu anlattıklarınıza karşı yardımına sığınılacak Allah’tır” demesinden başka örnek bulamıyorum, dedim. Sonra döndüm ve yatağıma yattım. Biliyordum ki Allah mutlaka benim suçsuzluğumu beyan edecektir. Fakat benim durumum hakkında Kur’ân’da

okunan bir vahiy indireceğini de sanmıyordum. Kendimi bana ait bir mesele için Kur’ân’da bahsedilmeye değmeyecek kadar küçük görürdüm. Ama Hz. Peygamber’in bir rüya göreceğini ve bu rüyası ile Allah’ın beni temize çıkaracağını umuyordum. Hz. Peygamber yerinden kalkmadan, oradakilerden hiçbiri dışarı çıkmadan Hz. Peygamber’e vahiy indi. Onu vahyin ağırlığından dolayı terlemek gibi vahiy alametlerinden bir şey kapladı. Üzerine indirilen sözlerin ağırlığı o kadar fazla olurdu ki kış gününde bile sıkıntıdan inci taneleri gibi ter dökerdi. Hz Peygamber’in kendisinden bu durum gittiğinde gülümseyerek söylediği ilk kelime: Ey Aişe! Müjdeler olsun, Allah seni temize çıkardı, oldu. Annem bana: Kalk, ona git, dedi. Ben: Allah’a yemin olsun ki, ona kalkıp gitmem, Allah’tan başkasına da hamdetmem. Benim suçsuzluğuma dair vahiy indiren Allah’tır, dedim. Allah: “Uydurulmuş bir yalanla gelenler içinizden bir zümredir...” ayetinden başlayarak on ayet indirdi. Bu ayetleri benim suçsuzluğumu beyan için Allah indirmiştir. Ebûbekir (r.a.), akrabalığı ve fakirliği yüzünden Mistâh’a infakta bulunurdu. Aişe hakkında söylediklerinden sonra: Allah’a yemin olsun ki asla ona hiçbir şeyle infakta bulunmayacağım, dedi. Bunun üzerine Allah: “Sizden faziletli ve varlıklı olanlar; yakınlar, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermekte kusur etmesinler” ayetini indirdi de Ebûbekir: Allah’a yemin olsun ki Allah’ın beni bağışlaması benim için en sevimlidir, dedi ve daha önce infak etmekte olduğu gibi Mistâh’a infak etmeye başladı. Bundan asla vazgeçmeyeceğim dedi. Hz. Peygamber benim durumumu Zeyneb binti Caşş’a sormuş da: Ey Zeyneb! Aişe hakkında ne biliyorsun? Ne gördün? demiş. Zeyneb: Ey Allah’ın Elçisi! Ben kulağımı işitmediğim, gözümü görmediğim şeyden muhafaza ederim. Allah’a yemin olsun ki hayırdan başka bir şey bilmiyorum, demiş. Zeyneb, Hz. Peygamber’in hanımları içerisinde benimle rekabet edebilecek durumda birisi idi. Fakat Allah, takvası sebebiyle onu korudu.¹⁹⁴

Yukarıda zikrettiğimiz hadisten anlaşılıyor ki, asıl suçlu olan Abdullah b. Übeyy’e had vurulmamıştır. İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751) bu meseleyi ele alarak Hz. Peygamber’in ona had vurmamasının sebeplerini anlatmış ise de, Hâkim (ö. 405) “El İklîl” adlı eserinde Hz. Peygamberin ona had vurduğunu rivayet etmiştir.

Mârûdî ise, Hz. Peygamber’in Hz. Aişe’ye iftira edenlerden hiçbirine had vurmadığını iddia etmiş ve: “Had ancak huccet veya ikrarla sabit olur” demiş, fakat ona:

¹⁹⁴ Buhârî, Meğâzi, 32; Şehâdet, 15; Cihâd, 63; Tefsîr, 238; Müslim, Tevbe, 10.

“Kazif haddi; kazfı isbat edememekle lazım gelir. Bundan dolayı onu delille ispatlamaya ne gerek kalır” denilerek cevap verilmiştir.¹⁹⁵

Abdullah b. Übeyy’e had vurulmadığını söyleyenlerin görüşü bizce daha makuldur. Çünkü had temizleyicidir. Kişiyi işlemiş olduğu günahdan temizler. Oysa Abdullah b. Übeyy münafıkların başıydı. Münafıklara ise had uygulanmaz.¹⁹⁶ Nitekim yüce Allah “Kalplerinde hastalık (kafirlik ve münafıklık) olanlara gelince, onların da inkarlarını büsbütün artırır ve artık onlar kafir olarak ölürlər”¹⁹⁷ buyurmuştur.

Yukarıda zikretmiş olduğumuz Nûr süresinin dördüncü ayetinde hür ve köle ayrımı yapılmaksızın kazf cezası olarak seksen sopa öngörülmektedir. Ancak İslam alimlerin kölelere uygulanacak kazf cezası hakkında ihtilaf etmişlerdir. Alimlerin bir kısmı, kazf ile ilgili ayetin yeterince açık ve kapsayıcı olduğu, buna göre köle ve hür ayrımı yapılmaksızın sopa cezasının seksen sopa olması gerektiği görüşünü savunmuşlardır. Alimlerin çoğunluğuna göre ise; kölelere uygulanacak iftira cezası kırk sopadır.¹⁹⁸ Bunların delili “*Cariyelere, muhsan olan kadınlara terettüp eden azabın yarısı vardır*”¹⁹⁹ ayeti ve bir de şu maktû hadistir:

Ebû’z Zinâd (r.a.) anlatıyor: “Ömer b. Abdilaziz (r.a.) iftira sebebiyle bir köleye seksen sopa vurdu. Bu hükiim hakkında, Abdullah b. Âmir b. Rebîa’ya sordum, bana şu cevabı verdi: “Ben, Osman b. Affân ve arkadan gelen diğer halifelerin zamanlarına yetiştim, hiç birisinin iftira sebebiyle köleye kırktan fazla vurduğunu görmedim cevabını verdi.”²⁰⁰

Tabii olarak kazf suçunda cezanın birinci muhatabı isnatta bulunan kişidir. Zina isnadı davasında şahitlerin sayısının dördü bulmaması halinde iddia sahibine tanıklık eden kişilerin de her birine had cezası uygulanıp uygulanmayacağı ise tartışma konusudur. Hanefiler, Mâlikiler, Hanbeliler, bazı Şâfiler ve Câferilerin paylaştığı genel görüş, şahitlerin dört sayısına ulaşamaması halinde her bir şahit için kazf haddi uygulanacağı şeklindedir.²⁰¹ Bu görüşlerine delil olarak şu rivayetleri gösterirler. Amr b. Şuayb’dan aktarıldığına göre, “Allah ve Rasûlü’nün hükmü; zina davasında üç kişinin,

¹⁹⁵ San’anî, a.g.e., I, 190; Şevkânî, a.g.e., VII, 51.

¹⁹⁶ Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, Şerh-u Sünen-i İbn Mâce, Beyrut tsz., I, 185.

¹⁹⁷ 9. Tevbe: 125.

¹⁹⁸ İbn Abdilberr, İstizkâr, VII, 513-514.

¹⁹⁹ 4. Nisâ: 25.

²⁰⁰ Muvatta, Hudûd, 12.

²⁰¹ Doğan, a.g.e., 118.

iki kişinin ve bir kişinin tanıklığının kabul edilmemesi ve seksen sopa ile cezalandırılmaları, şahitliklerinin; ıslah oldukları ve samimiyetle tevbe ettikleri müslümanlar tarafından açıkça anlaşılınca kadar kabul edilmemesidir".²⁰² Bir diğer rivayet ise şöyledir. "İbnü'l-Vasî'nin anlattığına göre, üç kişi bir kimsenin zina ettiğine şahitlik etti. Dördüncü bir kişi ise bahsi geçen adam ve kadını bir örtü altında gördüğünü, eğer bu durum zina tanımına giriyor ise hadisenin böyle olduğunu söyledi. Ali b. Ebî Tâlib, üçüne celde vurdu, adam ve kadına da ta'zir cezası verdi."²⁰³

1.1.2.2.2. Şahitliğin Kabul Edilmemesi

İslam alimleri arasında ittifakla kabul edilmektedir ki, iftira eden kişinin iftira haddi ile birlikte şahitliği de kabul edilmez. Çünkü yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "ve onların şahitliğini ebediyen kabul etmeyin."²⁰⁴ Ancak fakihler tevbe halinde şehadetin kabul olup olmayacağı konusunda ihtilaflıdır. Ebû Hanîfe'ye göre, tevbe etse de iftira edenin şahitliği kabul edilmez. İmam Şâfiî, Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'e göre, tevbe ederse iftira edenin şahitliği kabul edilir.²⁰⁵

1.1.2.3. Livâta/Homoseksüellik

1.1.2.3.1. Livâtanın Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; "havuzu çamur vb. ile sıvamak suretiyle onarmak" anlamına gelen livâta kelimesi örfte, erkekler arasındaki eşcinsel ilişkiyi ifade eder. Arapçada bu manada aynı kökten türeyen livât, mülâvata ve televvüt kelimeleri de kullanılmaktadır. Kelime anlamını erkekler arası eşcinsel ilişkinin yaygın olduğu Lût kavminden almaktadır. Kesin bir ayırım yapılması güç olmakla birlikte livâta fiilinde aktif olan taraf lûtî, lâit, mülâvit; pasif taraf me'bûn ve übne kelimeleriyle ifade edilir.²⁰⁶ Türkçede livâta karşılığı olarak lûtîlik ve oğlancılık kelimelerinin yanı sıra eşcinsellik te kullanılmaktadır. Bununla birlikte aynı cinse mensup kişiler arasındaki cinsel ilişkileri

²⁰² Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *Ed-Dürrü'l-Mensûr*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut 1993, VI, 132.

²⁰³ Abdurrezzâk, *Musannef*, VII, 385.

²⁰⁴ 24. Nur: 4.

²⁰⁵ Udeh, *a.g.e.*, III, 411.

²⁰⁶ İsfahâni, *a.g.e.*, 1347; İbn Manzûr, Muhammed b. Mükrim, *Lisanü'l-Arap*, Dâru Sader, Beyrut tsz., VII, 394.

ifade etmesi sebebiyle eşcinsellik, lezbiyenlik/sevicilik olarak adlandırılan kadınlar arası eşcinsel ilişkileri de kapsamaktadır.

Kur'ân'da livâta kelimesi geçmemekle birlikte “aşırı derecede çirkin davranış, açık hayasızlık ve sapkınlık” anlamındaki fâhişe ve fahşâ kelimeleri livâta fiilini de kapsayan geniş bir içerikle yirmi dört yerde geçer ve zina, livâta, sevicilik gibi iffetsizlikler şiddetle kınanır, yol açacağı dinî ve hukûkî sorumluluklara işaret edilir. Cinsî ihtiyaçların tabîî ve meşrû çerçevede karşılanması, fitrat ve iffetin korunması, insanlık onurunu zedeleyen her türlü cinsî azgınlık ve sapıklıktan uzak durulması Kur'ân'ın temel mesajlarından biridir.²⁰⁷ Kur'ân'da, Lût kavminin livâtanın yaygınlık kazandığı ilk toplum olduğuna atıfla onların, bu çirkin fiili işlemleri ve Hz. Lût'un kendilerini bu işten alıkoymaya yönelik uyarı ve öğütlerine kulak vermeyişleri sebebiyle helâk edildiği anlatılır.²⁰⁸ Hz. Peygamber'in hadislerinde de livâta kınanmış ve “Ümmetim için en çok korktuğum şey Lût kavminin işidir”²⁰⁹ buyurmuştur. Bir başka hadiste ise livâta yapanlar lanetlenmiştir.²¹⁰

Allah'ın emir ve yasaklarının tümü insanların maslahatına yöneliktir. Yani ya insanlık için bir menfaat sağlamayı ya da onlardan bir zararı defetmeyi hedeflemiştir. Eğer bir şey yasaklanmışsa mutlaka onda bir hikmet, bir maslahat vardır. Dolayısıyla zina ve homoseksüellik gibi fiiller, ilk bakışta iki kişi arasında cereyan ettiği için, “Bunun ne mahzuru var ki” denilemez. Livâta, her zaman için insanlığın karşılaşabileceği bir ahlakî çöküş, ictimai bir musibet kaynağıdır. Günümüzde ortaya çıkan tıbbi yollarla tedavisi ve önlenmesi henüz mümkün olmayan AİDS afetinin de livâtanın yaygın olduğu çevrelerde çıkmış olması ve yayılma sebebinin de esas itibariyle livâta ve zina olması, garip ama Allah'ın emir ve yasaklarındaki hikmete yeni bir örnek olması bakımından hikmetli bir tecellidir.²¹¹

²⁰⁷ Yaşaroğlu, Kâmil, “Livâta mad”, *DİA*, TDV. Yay., Ankara 2003, XXVII, 198.

²⁰⁸ 7. A'râf: 80-84; 11.Hûd: 78-83; 21. Enbiyâ: 74; 26. Şuarâ: 161-175; 27. Neml: 54; 29. Ankebût: 28-35.

²⁰⁹ İbn Mâce, Hudûd, 12; Tirmizî, Hudûd, 24.

²¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 317; İbn Hibbân, Hudûd, 1; Taberânî, Ebû'l Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, thk., Hamdî b. Abdilmecit, Musul 1983, XI, 218.

²¹¹ Canan, a.g.e., V, 201; Altunkaya, Mehmet, *Müminlere Vaaz ve İrşat*, Şelale Yay., Konya 2004, V, 514-521.

1.1.2.3.2. Livâtanın Cezası

İbn Abbâs (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Lût kavminin yaptığı fiili yaparı görürseniz, yaparı da yapıları da öldürünüz.”²¹² İbn Abbâs’tan gelen bir başka rivayet ise şöyledir: “Livâta yaparken yakalanan bekâr kişi recmedilir” denmiştir.²¹³

İslam alimleri, livâtanın dünyevi cezayı gerektiren haram bir fiil olduğu konusunda görüş birliğine varmışlardır. İslam alimlerinin çoğunluğu, Kur’ân’da zinanın ve livâtanın açık hayasızlık ve çirkin davranış olarak nitelendirilmesini dikkate alarak livâtayı zinaya kıyas etmiş, bu fiilin zina olarak adlandırılabilceğini ve zina ile aynı hükümleri taşıdığını belirtmişlerdir.²¹⁴ *Ebû Mûsa el-Eş’ârî’nin rivayet ettiği hadiste de Hz. Peygamber (s.a.v.), “Erkek erkekle cinsi münasebette bulunursa her ikisi de zinakârdır. Kadın kadınla cinsi münasebette bulunursa yine her ikisi de zaniyedirlir”²¹⁵ buyurmuştur. Livâta yapan kimseye verilecek ceza konusunda ise İslam alimleri farklı görüşlere sahiptir. İmam Şâfiî ile Ebû Yûsuf (ö. 182) ve İmam Muhammed’e göre livâta yapan kişiye zina suçunda olduğu gibi had cezası uygulanır. Fail muhsan ise recmedilir, muhsan değilse yüz celde ile cezalandırılır. Şâfiîler, livâta suçunda failin bekâr olması durumunda kendisine ayrıca sürgün cezası verilmesi gerektiğini ifade ederler. İmam Mâlik ve Ahmed b. Hanbel ise Hz. Peygamber’den nakledilen bu hadisleri esas alarak muhsan olsun ya da olmasın livâta fiilinin failine recm cezası verileceği görüşündedirler.²¹⁶*

Sahabe, lûtilik yapanın nasıl öldürüleceği hususunda ihtilaf etmişlerse de, öldürüleceği hususunda icmâ etmişlerdir.²¹⁷ Beyhakî, (ö. 458) Ali (r.a.)’ın lûtilik yapan bir kimseyi recm ettiğini nakleder. Yine Beyhakî şunu rivayet eder: *Halid b. Velîd, Hz. Ebûbekir (r.a.)’a, bir Arap karyesinde kadın gibi nikâhlanan bir erkeğe rastlandığını*

²¹² Tirmizî, Hudûd, 24; Ebû Dâvûd, Hudûd, 29; İbn Mâce, Hudûd, 12.

²¹³ Ebû Davud, Hudûd, 30.

²¹⁴ Yaşaroğlu, “Livâta mad”, 198-199.

²¹⁵ Beyhakî Ebû Mûsa’dan rivayet etmektedir. İbn Hacer, senedde Muhammed b. Abdîrrahman el-Kuşeyrî’nin bulunduğunu, Ebû Hatim’in onun hakkında “kâzib” dediğini söylemektedir. Hadisi Ebû’l Feth el-Ezdi, ed-Duâfâ’da, Taberânî de el-Mucemu’l-Kebîr de yine İbn Abbâs’tan başka bir vecihle rivayet etmişlerdir ki, bunun senedinde de Bişr b. Fadl el-Becelî isimli meçhul bir ravi vardır. Mübârekfûri, *a.g.e.*, V, 19; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 360.

²¹⁶ Azimâbâdî, *a.g.e.*, XII, 99; Mübârekfûri, *a.g.e.*, V, 17; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 60; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 364.

²¹⁷ San’anî, *a.g.e.*, IV, 31.

bildirir. Hz. Ebûbekir, bu haber üzerine ashâbı toplayıp ne yapmak gerektiği hususunda fikirlerini alır. Hz. Ali: “Bu günahı tarihte tek bir ümmet işlemiştir. Bildiğiniz gibi Allah’ta o kavmi helâk etmiştir. Ben bu adamın yakılmasını uygun görüyorum” der. Bu olay hakkında Câfer b. Muhammed babasından rivayetle Ali (r.a.)’ın şöyle dediğini nakleder: “Recmedilsin ve ateşle yakılsın”. Hz. Ebûbekir de Halid b. Velid’e yazarak adamın recmedilip ve yakılmasını emretmiştir. İbn Abbâs ise, “Beldenin en yüksek binası hangisi olduğu araştırılır sonra oradan baş aşağı atılır, arkasından taşlanır” der.²¹⁸ Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman ise, “Üzerlerine duvarın yıkılması gerektiğini” söylemektedirler.²¹⁹ Sahabeler her ne kadar öldürme şeklinde ihtilaf etseler de bu görüşlerin tümü, lûtilik yapan kimsenin öldürüleceğine delalet etmektedir.

Livâta yapan kişilerin öldürülmesi gerektiğini ifade eden hadisler bazı hadis otoriteleri tarafından sened yönünden tenkit edilmiştir. “Lût kavminin yaptığı fiili yaparı görürseniz; yaparı da yapılanı da öldürünüz” hadisini, Ahmed, Tirmizî (ö. 279), İbn Mâce (ö. 273), Beyhakî, Hâkim İbn Abbâs’tan rivayet etmişlerdir. Nesâî (ö. 303) bu rivayetleri kabul etmemiş İbn Mâce ve Hâkim’in Ebû Hureyre’den rivayet ettikleri hadislerin ise isnadının zayıf olduğunu belirtmiştir.²²⁰ İbn Kayyim ise, Ebû Hureyre hadisinin sahih olmadığını, Bezzâr’ın bu hadisi tahric ettiğini ancak Âsım b. Ömer el-Ömerî’nin metrûk olduğunu kaydeder.²²¹ Diğer taraftan İbnü’t-Tallâ ise, Hz. Peygamber’in livâta yapan kimseyi recm cezası ile cezalandırdığına veya livâtanın cezası hakkında hüküm verdiğine dair bir bilgi mevcut değildir der.²²² Ebû Hanîfe sahâbeden gelen farklı görüşlerden dolayı livâta fiilini işleyen kimsenin ancak ta’zir edilebileceği görüşünü savunmuştur.²²³

Kanaatimize göre, Hz. Peygamber’in; “Lut kavminin yaptığı fiili yaparı görürseniz, yaparı da yapılanı da öldürünüz” hadisi ve sahâbenin bu hadis doğrultusunda uygulamalarda bulunmaları, İslam alimlerinin çoğunluğunda bu yönde görüş bildirmesinden dolayı bu suçun cezasının had kapsamında olması gerekir.

²¹⁸ Beyhakî, Hudûd, 25.

²¹⁹ Suyûtî, Şerh-u Sünen-i İbn Mâce, I,184.

²²⁰ Azimâbâdî, a.g.e., XII, 102.

²²¹ Mübârekfûri, a.g.e., V, 18; İbn Hacer, Ebû'l Fadl Ahmed b. Ali el-Askalâni, *Telhisu'l-Habîr fî Ehadisi'r-Râfî'l-Kebîr*, thk., Abdullah Hâşim el-Yemâni, Medine1964, IV, 55; Şevkânî, a.g.e., VII, 167.

²²² Ebû Dâvûd, Hudûd, 30, Tirmizî, Hudûd, 23; İbn Mâce, Hudûd, 13; Azimâbâdî, a.g.e., XII, 102.

²²³ Merğînâni, a.g.e., I, 102; Mavsılî, a.g.e., IV, 91.

1.1.2.4. Hırsızlık

1.1.2.4.1. Hırsızlığın Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; bir şeyi başkasından gizlice almaktır. İslam hukukunda ise, başkasına ait bir malın mülk edinme kastıyla muhafaza edildiği yerden gizlice alınması şeklinde tanımlanır.²²⁴

Hırsızlığın cezasının el kesme olduğu Kur’ân’da: *“Hırsızlık yapan erkek ve kadının yaptıklarına karşılık bir ceza ve Allah’tan bir ibret olmak üzere ellerini kesin. Allah izzet ve hikmet sahibidir. Kim bu zulmünden sonra tevbe eder ve durumunu düzeltirse şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir”*²²⁵ buyurularak bildirilmiştir.

Hız. Peygamber’in sünnetinde de hırsızlık, dünyevî ve uhrevî müeyyide ve sorumluluğu gerektiren ağır bir suç ve büyük bir günah olarak nitelendirilmiş, suçu sabit görülen hırsızlara cahiliyye döneminde de var olan el kesme cezası uygulanmış, ayrıca suçun önlenmesi, oluşması, cezanın tatbik esasları konusunda bir takım hukûkî ve insani açıklamalar getirilmiş, uygulama örnekleri sergilenmiştir. Gerek hırsızlığın suç sayılması ve cezalandırılması yönünde toplumların öteden beri süregelen ortak tavrı, gerekse Kur’ân ve Sünnet’in bu konudaki özel hükümleri ve uygulama örnekleri, sahâbe ve tabiin dönemlerinden itibaren İslam hukukçularının temel hareket noktası olmuş, bu süreç içinde ve toplumların gelenekleriyle de bağlantılı olarak gelişen İslam hukukunda hırsızlık suçu ve cezası ayrıntılı şekilde ele alınmış, konu etrafında zengin bir hukuk doktrini oluşmuştur.²²⁶

Hırsızın akıl-bâliğ olması, malın nisap miktarında olması, malın koruma altında bulunması, konun koyucunun mülk edinilmesine izin verdiği bir mal olması, hırsızın çalınan malda mülkiyeti veya mülkiyet yorumu yapılabilecek bir yönü bulunmaması, malın alınması hırsızlığın tarifine uygun olması, hırsızlığın ikrar veya adil bir beyyine

²²⁴ Bilmen, *a.g.e.*, III, 261; Bardakoğlu, Ali, “Hırsızlık mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1998, XVII, 385; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 104.

²²⁵ 5. Mâide: 38-39.

²²⁶ Bardakoğlu, “Hırsızlık mad”, 385.

ile sabit olması gibi şartlar hırsızlık suçunu oluşturan temel unsurlardır.²²⁷ Biz burada bu temel unsurlara değinmek istiyoruz.

Hırsızlık suçunun oluşmasında birinci unsur; hırsızın akıllı ve bulûğ çağına ulaşmış olması gerekir. Dolayısıyla çocuk ve delinin hırsızlık yapmaları halinde elleri kesilmez.²²⁸ Nitekim Hz. Peygamber: “Ümmetim içinde üç kişiden sorumluluk kalkmıştır: Bulûğ çağına ulaşıncaya kadar çocuktan, akli başına gelinceye kadar deliden, uyanıncaya kadar uyuyandan”²²⁹ buyurmuştur.

Hırsızlık suçunun oluşmasında ikinci unsur; çalınan malın nisap miktarında olması gerekir. İslam alimleri, hırsızın elinin kesilmesi gerektiği hususunda ittifak etmiş; nisap miktarının şart olup olmaması hususunda ise ihtilafa düşmüşlerdir. Zâhiriler, Hâriciler, Hasan el-Basrî; nisabın şart olmadığına, çalınan mal az da olsa çok da olsa hırsızın elinin kesilmesi gerektiği görüşünü savunmuşlardır.²³⁰ Bunların delilleri: “Allah’tan ibret verici bir ceza olarak, işledikleri fiilden dolayı erkek ve kadın hırsızın ellerini kesiniz. Allah aziz ve hakimdir”²³¹ ayetinin mutlak oluşudur. “Bu ayette yüce Allah, hırsızın elinin kesileceğini beyan etmiş ama miktar belirlememiştir. Bu ise çalınan malın az veya çokluğuna bakılmadan hırsızın elinin kesilmesi gerektiğine dalâlet eder” derler.²³² Ayrıca şu hadisi de kendi görüşlerine delil gösterirler: “ Allah hırsıza lanet etsin, bir yumurta çalar da eli kesilir, bir ip çalar da eli kesilir.”²³³

İslam alimlerinin çoğunluğuna göre ise, bir malı çalan hırsıza el kesme cezası verilebilmesi için çalınan malın asgari bir değere sahip olması gerekir. Bu görüş sahiplerinin delilleri; bu konuda varid olan aşağıda zikredeceğimiz sarîh hadislerdir. Bu görüşte olanlar karşı görüş sahiplerinin delillerini şöyle cevaplandırır. İşaret edilen ayet mutlakdır. Hadisler bu ayeti kayıtlamakta ve el kesme cezası verilebilmesi için çalınan malın asgari bir değere varmış olmasını gerektirmektedir. O halde ayeti kayıtlayan bu hadislerin hükmüne uymak gerekir. Cumhurun, önceki görüş sahiplerinin

²²⁷ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 104-143; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 393-413; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 77.

²²⁸ Bilmen, *a.g.e.*, III, 26; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 393.

²²⁹ Buhârî, Muhâribin, 7; Ebû Dâvûd, Hudûd, 16; Nesâî, Talâk, 21.

²³⁰ Aynî, *a.g.e.*, XXIII, 273; San’anî, *a.g.e.*, IV, 42; Udeh, *a.g.e.*, IV, 61.

²³¹ 5. Mâide: 38.

²³² Nevevî, *a.g.e.*, XI, 181; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 105.

²³³ Buhârî, Hudûd, 7; Müslim, Hudûd, 7; Nesâî, Kat’u’s-Sârik, 1; Muvatta, Hudûd, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 253.

delil olarak kabul ettikleri yumurta ve ip çalmaktan bahseden hadisle ilgili istidlallerine cevapları da şu şekildedir:

a- Hadiste söz konusu edilen “beyda” kelimesi yumurta değil, miğfer manasınadır. Çünkü bu kelime her iki anlama gelebilir. İp ise değersiz bir ip değil, değeri büyük olan gemi halatıdır. Nevevi bu tevili beğenmemiş ve, “hadiste kıymetsiz mallara tenezzül edip de elini kestiren hırsıza lanet edilmiştir. Oysa miğfer ve gemi halatının kıymeti hayli yüksektir. Bu şekildeki bir izah hadisin vürudundaki ruha uygun düşmez” demiştir.

b- Bu hadisten maksat, hırsızın durumunu tahkirdir. Hırsız yumurta ve ip çalarak hırsızlığa başlayınca bunu kendisine adet edinir ve elinin kesilmesini gerektirecek şeyleri çalar hale gelir.

c- Bu hadis, yukarıda işaret edilen hırsızlıkla ilgili ayet (Mâide 38) indiği zaman varid olmuş, daha sonra Hz. Muhammed (s.a.v.) çalınan malın kıymetini tayin etmiştir.

İslam uleması, hırsızın elinin kesilmesi için çalınan malın asgari değere sahip olması gerektiği hususunda ittifak etmiş, fakat nisap miktarının tayini hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hz. Aişe, Ömer b. Abdülazîz (ö. 101), Evzâi, Leys (ö. 175), Ebû Sevr, İshâk b. Râhûye ve İmam Şâfiî’ye göre, hırsızlıktan dolayı el kesme nisabı çeyrek dinar altın veya onun kıymetidir. Bir kimse çeyrek dinar altın veya onun kıymetinde bir mal çalar ve diğer şartlar da tahakkuk ederse eli kesilir.²³⁴ Bu görüşün delilleri şunlardır. *Aişe (r.a.) şöyle demiştir: “Hz. Peygamber (s.a.v.) çeyrek dinar ve daha çoğunda hırsızın elini keserdi.”*²³⁵ *Yine Aişe (r.a.)’den rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber: “Hırsızın eli çeyrek dinar ve daha fazlasında kesilir”*²³⁶ buyurmuştur. İmam Mâlik ve Ahmed b. Hanbel’e göre; hırsızlıktaki el kesme nisabı, çeyrek dinar altın veya üç dirhem gümüş ya da üç dirhem gümüş kıymetine denk olan maldır. On iki dirhem gümüş bir dinar altın kıymetindedir. O halde üç dirhem gümüşün altın karşılığı da çeyrek dinardır.²³⁷ Bu görüş sahiplerinin delilleri şu hadislerdir. *İbn Ömer (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre: “Hz. Peygamber fiyatı üç dirhem gümüş olan bir kalkanı*

²³⁴ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 181-182; İbn Hacer, *Feth*, XII, 106-107; İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VII, 536; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 174; Canan, *a.g.e.*, V, 212-213.

²³⁵ Müslim, *Hudûd*, 1; Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 11; Nesâî, *Kat’u’s-Sârik*, 9.

²³⁶ Buhârî, *Hudûd*, 13; Müslim, *Hudûd*, 1; Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 11; Tirmizî, *Hudûd*, 16; Nesâî, *Kat’u’s-Sârik*, 9; İbn Mâce, *Hudûd*, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 36.

²³⁷ Azimâbâdî, *a.g.e.*, XII, 33; İbn Kudame, *a.g.e.*, IX, 105; Nevevî, *a.g.e.*, XI, 182.

çalan hırsızın elini kesti."²³⁸ Bir başka hadis ise şöyledir: *Abdullah b. Ömer (r.a.) demiştir ki: "Hz. Peygamber; kadınlar sofasından fiyatı üç dirhem gümüş olan bir kalkan çalan adamın elini kesti."*²³⁹ Ebû Hanîfe ve arkadaşlarına göre el kesmek için hırsızlıkta nisap, on dirhem gümüş veya onun kıymetidir. Çalınan mal altın bile olsa gümüşle değerlendirilir.²⁴⁰ Hanefilerin delilleri ise şu hadislerdir. *İbn Abbâs (r.a.) demiştir ki: "Hz. Peygamber kıymeti bir dinar altın veya on dirhem gümüş olan bir kalkan çalan adamın elini kesti."*²⁴¹ Bir başka hadis ise şöyledir: *Eymen el-Habeşî'den rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Hırsızın elinin kesileceği asgari değer, kalkanın değeridir."* Eymen dedi ki: *O gün için kalkanın değeri bir dinar ya da on dirhemdi.*²⁴²

H. Ömer, Süleymân İbn Yesâr, İbn Şübrûme (ö. 144), İbn Ebi Leyla (ö. 148) ve bir rivayette Hasan-ı Basrî gibi bir grup selef, eli kesmeyi gerektiren nisabın beş dirhem olduğunu söylemişlerdir. Bunların delilleri ise şu rivayetlerdir. *Abdullah b. Ömer şöyle demiştir: "Hz. Peygamber kıymeti beş dirhem olan bir kalkan sebebiyle hırsızın elini kesti."* Bir başka rivayette ise Enes (r.a.) şöyle demiştir: *"Hz. Ebûbekir kıymeti beş dirhem olan bir kalkan sebebiyle hırsızın elini kesti."*²⁴³ Şâfiî alimlerinden Nevevî, bu görüşler içerisinde sahih olan görüşün Şâfiî ile ona muvafakat edenlerin görüşü olduğunu belirtmiştir. Çünkü Hz. Peygamber hadislerde nisabı lafzen tasrih etmiş ve onun çeyrek dinar olduğunu bildirmiştir. Geri kalan görüşler merduttur, asılları yoktur. Bununla beraber onlar buradaki sarîh hadislere de muhaliftir. Hz. Peygamber'in hırsızın elini üç dirhem kıymetinde bir kalkan için kestiğini bildiren rivayete gelince; bu üç dirhem'in çeyrek dinara veya daha fazlasına denk olduğuna hamledilir. Bazı Hanefiler ile başkalarının delil kabul ettikleri, on dirhem kıymetinde veya beş dirhem kıymetinde bir kalkan için el kesildiğini bildiren hadisler ise zayıftır. Onlarla başka rivayet bulunmasa bile amel edilemez. Bu hadislerle, çeyrek dinarla takdir olunan sahih ve sarîh hadislere muhalif oldukları halde amel edilmesi ise hiç mümkün değildir. Bu rivayetleri, hırsızın elini kesmek için şart olmayıp, tesadüfen kıymeti on dirhem gelen kalkana

²³⁸ Buhârî, Hudûd, 13; Müslim, Hudûd, 1; Ebû Dâvûd, Hudûd, 11; Tirmizî, Hudûd, 16; İbn Mâce, Hudûd, 22.

²³⁹ Ebû Dâvûd, Hudûd, 11; Nesâî, Kat'u's-Sârik, 8; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 145; Beyhakî, Sirkât, 2.

²⁴⁰ Mavsilî, *a.g.e.*, IV, 103; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 105; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 174.

²⁴¹ Ebû Dâvûd, Hudûd, 11; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 420; Dârekutnî, III, 191.

²⁴² Nesâî, Kat'u's-Sârik, 10.

²⁴³ Nesâî, Kat'u's-Sârik, 8.

hamletmek de mümkündür. Rivayetin lafzında nisabın bununla takdir edildiğine delalet eden bir şey de yoktur.²⁴⁴ Nevevî'nin kat'i bir lisanla sahih ve haklı gösterdiği Şâfiîler'in istidlâline Hanefiler'den İmam Tahâvî, "Hz. Aişe'den gelen rivayetler farklı olmasaydı sizin bu söylediklerinizi kabul edebilirdik" diyerek cevap verir ve bu rivayetlerin bazısının muttasıl, bazısının mevkuf olduğunu belirtir.²⁴⁵

Hırsızlık suçunun oluşmasında üçüncü unsur; çalınan malın muhafaza maksadıyla mutlak olarak koruma altında bulunmasıdır. İbnü'l-Arabî (ö. 543); hırsızlık suçunun oluşmasında çalınan malın koruma altında olması gerektiği hususunda İslam alimlerinin ittifak ettiğini belirtir. Ancak Zâhiriler ve Ehl-i Hadisten bir grup bu görüşe karşı çıkmıştır. Onlara göre hırsız; nisap miktarına ulaşan bir malı saklı olmasa dahi çalarsa eli kesilir. Saklı olma şartı kesin olarak batıldır. Allah'ın buyruklarına uymaz.²⁴⁶ Üzerinde ittifak edilen saklılık şartının öngörülmesindeki esas şu hadise dayanır: *Abdullah b. Amr İbnü'l-As (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber'e dalındaki meyveden sorulmuştu. Şu cevabı verdi: "İhtiyaç sahibi olmak kaydıyla, eteğine almaksızın, sadece yiyene bir şey gerekmez." Ebû Dâvûd ve Nesâî de şu ziyade mevcuttur: "Kim ağaçtan beraberinde meyve götürürse, aldığıнын bedelini iki katıyla borçlanır ve ayrıca ceza çeker. Kim de kurutma yerine getirilmiş olan meyveden bir şeyler çalar ve bunun miktarı da bir kalkanın değerine ulaşırsa elinin kesilmesi gerekir. Kim de bu miktardan az çalarsa aldığı miktarın iki misli borç öder ve ayrıca ceza çeker." Nesâî de ayrıca şu ziyade vardır: "Meradan çalınan koyun için el kesilmez. Eğer bu hayvan ağılda idiye kalkan değerinde olanı için el kesilir."*²⁴⁷

Bu konuyla ilgili bir diğer rivayet ise şöyledir: *Amr b. Şuayb der ki, Müzeyne kabilesinden bir adam Hz. Peygamber'e gelerek meradan çalınan bir koyun hakkında soru sordu. Hz. Peygamber şöyle cevapladı: "İki misli bedelini öder, ceza olarak da sopa vurulur. Şayet koyun ağıldan alınmış ve değeri de bir kalkan değerinde ise eli kesilir." Adam; Ey Allah'ın Elçisi! Meyve ve kopardığı tomurcuklar ne olacak? Dediğinde Hz. Peygamber; "Bir nimeti saklamadan alana bir şey yoktur, kim de*

²⁴⁴ Nevevî, a.g.e., XI, 182-183.

²⁴⁵ Tahâvî, a.g.e., III, 167.

²⁴⁶ Münâvî, Abdurraûf, *Feyzü'l-Kadîr Şerh-u Câmiu's-Sâğîr*, Mısır 1356, VI, 435; Udeh, a.g.e., IV, 22.

²⁴⁷ Tirmizî, Büyû', 54; Ebû Dâvûd, Hudûd, 12; Nesâî, Kat'u's-Sârik, 11-12.

*omzuna alıp taşırsa iki misli bedelini öder ve dövülerek cezalandırılır. Saklandığı yerden alırsa ve değeri de bir kalkan değerinde ise eli kesilir” diye cevap vermiştir.*²⁴⁸

Ebû Hanîfe, Râfi b. Hadîc’ten rivayet edilen “Meyve ve hurma yağı için el kesme yoktur”²⁴⁹ hadisinin zahirini esas alarak, taze meyve sebebiyle el kesilemeyeceğine hükmetmiştir. Dolayısıyla meyve ister ağacın üzerinde olsun, ister koruma altında olsun fark etmez. Ebû Hanîfe et, süt ve içecekleri de buna kıyas ederek, tazelerinden el kesilemeyeceğini belirtmiştir. Delili Hz. Peygamber’in: “Ben yiyecek maddesi için el kesmem”²⁵⁰ buyurmasıdır. Buradaki Râfi hadisi için İmam Şâfiî: “Medinelilerin adetleri üzere varid olmuştur. Çünkü onlar bahçelerinin etrafına duvar yapmazlar. El kesilmemesi de duvar yapmadıkları içindir. Duvar yapsalar, hüküm sair eşya gibi olurdu” demiştir.²⁵¹ Mâliki mezhebine göre ise, ağacın dalından çalınan meyvenin korunur olması halinde, çalanın elinin kesileceği bildirilmektedir. Bunların delili de, Hz. Osman (r.a.)’ın kıymeti üç dirhem gümüş olan ağaç kavununu çalan hırsızın elini kestirmesidir.²⁵²

İslam alimleri çalınan malın hangi durumlarda koruma altında olduğu veya olmadığı hakkında geniş açıklamalar yapmışlar ve bu açıklamalar fıkıh kitaplarında detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Biz burada detaya girmeden hırz (koruma) çeşitlerine, Tarrar (Yankesici) ve Nebbaş’ın (kefen soyucunun) hükmüne değinmek istiyoruz.

Hırz, sözlükte bir şeyin muhafaza edildiği yer demektir. Şer’i manası ise; ev, dükkân, çadır, şahıs gibi genel olarak insanların malını korumak için, tahsis edilmiş şeylerdir. Hırz iki çeşittir:

a- Kendi başına hırz: Girilmesi yasak olan, ancak izinle girilebilen evler, dükkânlar, çadırlar, hazine dairesi, sandıklar gibi muhafaza amacıyla hazırlanmış yerlerdir. Bu çeşit hırz da, muhafaza eden bulunsun bulunmasın, kapı kilitli veya açık olsun hükmü değişmez. Zira binadan maksat onunla bir şeyi korumaktır. Bina sahibiyle değil kendisiyle göz önünde bulundurulur.

²⁴⁸ Nesâî, Kat’u’s-Sârik, 12; İbn Mâce, Hudûd, 28; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 180.

²⁴⁹ Tirmizî, Hudûd, 19; Ebû Dâvûd, Hudûd, 12; Nesâî, Kat’u’s-Sârik, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 463.

²⁵⁰ Zeylâi, Abdullah b. Yusuf, *Nasbu’r-Râye Liehâdisi’l-Hidâye*, thk., Muhammed Yusuf, Dârü’l-Hadis, Mısır 1357, III, 366; Suyûtî, *Şerhu Sünen-i İbn Mâce*, I, 186.

²⁵¹ Mübârekfûri, *a.g.e.*, V, 9; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 9; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 73; İmam Şâfiî, Abdullah Muhammed b. İdrîs, *el-Ümm*, Mısır 1968, VI, 135.

²⁵² Cezîrî, *a.g.e.*, V, 73.

b- Başkası yardımıyla hırz sayılıp izinsiz girilebilen, girilmesi yasak olmayan mescitler, yollar, meydanlar gibi muhafaza maksadıyla hazırlanmış yerlerdir. Bu çeşit hırzın hükmü eğer koruyucu bulunmuyorsa sahranın hükmü gibidir. Eğer mala yakın bulunan ve onu koruması mümkün olan bir koruyucu varsa orası hırz sayılır. Koruyucunun uykuda veya uyanık olması fark etmez.²⁵³ Nitekim Hz. Peygamber, Safvân b. Ümeyye'nin cübbesini çalan hırsızın elini kestirmiştir.²⁵⁴

Tarrar, yankesici demektir. Bir kişinin cebini veya çantasını keserek malını alan veya elini cebe sokmak suretiyle çalan kimse için kullanılan bir tabirdir. İslam alimleri, tarrarın elinin kesilmesi gerektiği hususunda ittifak halindedirler. Bu insanların genel maslahatıyla da uyuşan bir görüştür.

Nebbâş ise ölülerin kefenlerini çalan hırsıza denir. İslam alimleri Nebbâş'ın hükmü hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Ebû Hanîfe ve İmam Muhammed'e göre Nebbâş'ın eli kesilmez. Çünkü kabir asla kendi başına bir hırz sayılmaz. Genelde mallar kabirlerde saklanmamaktadır.

İmam Ebû Yusuf ile Mâlikî, Şâfî ve Hanbelilere göre Nebbâş'ın eli kesilir. Çünkü kabir kefen için bir hırzdır.²⁵⁵ Hz. Aişe (r.a.), Hz. Peygamber'den şu hadisi rivayet etmiştir. “Ölülerimizi soyan dirilerimizi soyan gibidir.”²⁵⁶ Bir başka hadis ise şöyledir. Ebû Zer (r.a.) anlatıyor: “Bir gün Hz. Peygamber beni çağırarak: İnsanlara kitleler halinde ölüm gelip, kabir köle karşılığında temin edilince halin ne olacak?” buyurdu. Ben: “Allah ve Rasûlü bilir veya Allah ve Rasûlü benim için neyi seçerlerse olur” diye cevap verdim. Hz. Peygamber: “Sana sabır tavsiye ederim” buyurdu.

Hammâd (ö.167) der ki: “Nebbâşın eli kesilmelidir diye hükmedenler bu hadisle amel ettiler. Çünkü Nebbâş ölünün evine girmiş olmaktadır.”²⁵⁷

²⁵³ Zühaylî, a.g.e., VII, 399-400; İbn Kudâme, a.g.e., IX, 111.

²⁵⁴ Ebû Dâvûd, Hudûd, 14; Nesâî, Kat'u's-Sârik, 5; İbn Mâce, Hudûd, 28; Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 401; Muvatta, Hudûd, 9. (Muvatta'daki rivayet şöyledir: Safvân b. Ümeyye'ye hicret etmezse helak olacağı söylenince o da Medine'ye gelmişti. Mescitte uyurken cübbesini başının altına koymuştu. Bir hırsız gelip cübbesini çalmış, ardından Safvân hırsız yakalayarak Hz. Peygamber'e getirmişti. Hz. Peygamber hırsızın elini kesilmesini emredince Safvân: Ey Allah'ın elçisi, ben bunu (elinin kesilmesini) istememiştım, cübbem ona sadaka olsun dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Onu bana getirmeden önce böyle yapsaydın ya” buyurdu.)

²⁵⁵ İbn Abdilberr, İstizkâr, III, 84; Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 56; Zühaylî, a.g.e., VII, 403-404.

²⁵⁶ İbn Ebî Şeybe, Hudûd, 89; Zeylâi, a.g.e., III, 369.

²⁵⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd, 19.

Hırsızlık suçunun oluşmasında dördüncü unsur; çalınan malın kıymet takdir edilen bir mal olmasıdır. Mal sayılmayan yani kanun koyucunun mülk edinilmesine izin vermediği bir şeyi çalan kimsenin eli kesilmez. Bundan dolayı bir şahıs şarap, domuz veya murdar bir hayvan derisi çalsa eli kesilmez. Çünkü müslümanların yanında şarap ve domuzun kıymeti yoktur. Nitekim Hz. Peygamber zamanında da değersiz şeylerden dolayı el kesilmemiştir.²⁵⁸

Hırsızlık suçunun oluşmasında beşinci unsur; hırsızın çalınan malda mülkiyeti veya mülkiyet yorumu yapılabilecek bir yönü bulunmaması gerekir. Hırsız; ödünç verdiği, rehin bıraktığı, başkasına kiraladığı bir malı çaldığı takdirde eli kesilmez. Çünkü mal onun kendi mülküdür. Hırsızın kendisi ile malın kendinden çalındığı şahıs arasında ortak bulunan bir malı çalması sebebiyle eli kesilmez. Zira hırsızın o malda hakkı vardır. Aynı şekilde oğlu, torunu ve aşağıya doğru giden evladının malını çaldığı zaman da eli kesilmez. Çünkü: “Sen ve senin malın babana aittir”²⁵⁹ hadisine göre evladın malında mülkiyet yorumu veya mülkiyet şüphesi bulunmaktadır.²⁶⁰

Beytûlmalden çalan müslüman hırsızında eli kesilmez. Çünkü orası kamuya ait bir maldır. Onun da orada mülkiyet hakkı bulunmaktadır. Bu hükmün delili Hz. Ömer (r.a.)’in beytûlmalden mal çalan hırsızın elini kesmemesidir.²⁶¹ İbn Mes’ûd, Hz. Ömer’e mektup yazıp beytûlmalden mal çalan bir hırsızın hükmünü sorduğunda Hz. Ömer şu cevabı vermiştir: “Onun elini kesme. Çünkü beytûlmalde hakkı olmayan bir kimse yoktur.”²⁶² Şâ’bî’nin rivayetine göre de bir adam beytûlmalden mal çalmıştı ve durum Hz. Ali (r.a.)’ye arz edilmişti. Hz. Ali ise: “Onun da orada hissesi vardır” cevabını vermiş, hırsızın elini kesmemiştir.²⁶³

Hırsızlık suçunun oluşmasında altıncı unsur; malın çalınması hırsızlığın tarifine uygun olması gerekir. Hırsızlık, malın korunduğu yerden gizlice alınmasıdır. İntihâb (gasp etme veya yağmalama), hıyanet etme ve ihtilâs birer cinayet olmakla beraber

²⁵⁸ Bilmen, *a.g.e.*, III, 267; Udeh, *a.g.e.*, IV, 8.

²⁵⁹ Ebû Dâvûd, İcâre, 79; İbn Mâce, Ticaret, 64; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 179. (Ebû Dâvûd’un Süneninde bu hadis şöyle geçmektedir: Amr b. Şuayb’ın, babası yoluyla dedesinden rivayet ettiğine göre; bir adam Hz. Peygamber’e gelip, “Ey Allah’ın Elçisi! Benim malım var, çocuğum var. Ancak babam malımı bitirecek dedi. Hz. Peygamber, “Sen ve malın babana aitsiniz. Şüphesiz çocuklarınız, kazancınızın en temizlerindendir. Çocuklarınızın kazancından yiyiniz” buyurdu.)

²⁶⁰ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 410; Udeh, *a.g.e.*, IV, 54-55; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 133-134.

²⁶¹ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 135; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 77.

²⁶² Muvatta, Sirkat, 1; İbn Ebi Şeybe, Hudûd, 80.

²⁶³ Beyhakî, Sirkat, 25; Abdurrezzak, *Musannef*, X, 212.

hırsızlık sayılmazlar. Çünkü muhtelis ve muntehib malı açıktan almakta, hâin ise malı korunduğu yerden çıkartmamaktadır. İbnü'l-Hümâm, hain, muntehib ve muhtelis elinin kesilmeyeceği konusunda icmâ nakledildiğini, ama İshâk b. Râhûye ve Ahmed b. Hanbel'den elinin kesileceği görüşünün rivayet edildiğini söyler.²⁶⁴ Hâin, muntehib ve muhtelis elinin kesilemeyeceğini söyleyenlerin delili şu hadistir. *Câbir (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber: "Hain, yağmacı ve muhtelis elini kesmek yoktur"*²⁶⁵ buyurmuşlardır.

İbnü'l-Hümâm hâini şöyle izah eder: "Kendisine itimat edilerek âriyet veya emanet yoluyla verilen bir mala el koyarak zayi olduğunu iddia eden veya bu malın kendisine âriyet veya emanet olarak intikal etmiş olduğunu inkâr eden kimsedir.

Muntehib: Baskın yaparak zorla başkalarının malını alandır. Bu işe de intihâb denir. Muhtelis ise, bir malı el çabukluğu ile evden veya sahibinin elinden kapıp alandır. Bu işe de ihtilâs denir.²⁶⁶

Nevevî, Kâdî İyâz'dan şu açıklamayı iktibas eder: Allah el kesme cezasını sadece hırsız için vacip kılmıştır. Kapma, yağma, gasp gibi diğer merdud amellere el kesme hükmü koymamıştır. Çünkü bunlar hırsızlığa nispetle daha az gerçekleşir. Ayrıca, devlet makamlarına müracaatla bunlardan malın geri alınması da mümkündür. Bu sebeplerden dolayı hırsızlığı daha büyük bir suç kılmış ve onu menetme de, ona tevessülünden caydırmada daha etkili olunması için çok ağır bir ceza takdir etmiştir.²⁶⁷

Hırsızlık suçunun oluşmasında yedinci unsur; hırsızlığın ikrar veya adil bir beyyine ile sabit olması gerekir. Hırsızlık, hırsızın hâkim huzurunda ikrar etmesiyle de ortaya çıkar. Çünkü insan kendi aleyhine olacak bir şeyi ikrar etme bakımından töhmet altında olamaz. Ebû Hanîfe, İmam Şâfiî, İmam Mâlik ve alimlerin çoğunluğuna göre bir defa ikrar yeterlidir. Ebû Yusuf ve Hanbelilere göre şahitlerin sayısı iki olduğu gibi ancak iki defa ikrar ile el kesme cezası verilebilir.²⁶⁸ Bunların delili şu hadistir. *Ümeyye el- Mahzûmî (r.a.) anlatıyor: "Hz. Peygamber'e bir hırsız getirildi. Suçunu itiraf*

²⁶⁴ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 104; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 39; es-Sehârenfûrî, Halil Ahmed, *Bezlü'l Mechûd fi Halli Ebî Dâvûd*, Daru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut tsz., XVII, 339, İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VII, 565; Bilmen, *a.g.e.*, III, 263.

²⁶⁵ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 14; Tirmizî, *Hudûd*, 18; Nesâî, *Kat'u's-Sânk*, 13; İbn Mâce, *Hudûd*, 26; Muvatta, *Sirkât*, 7.

²⁶⁶ Mübârekfûri, *a.g.e.*, V, 7; San'anî, *a.g.e.*, IV, 48.

²⁶⁷ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 180-181; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 39; Canan, *a.g.e.*, V, 219.

²⁶⁸ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 138; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 414; Bilmen, *a.g.e.*, III, 278.

etmişti. Ancak çaldığı eşya beraberinde bulunamadı. Hz. Peygamber (hadden kurtarmak maksadıyla): “Senin çaldığını zannetmiyorum” dedi. Hırsız: “Hayır çaldım” diye teyit etti. Hz. Peygamber sözlerini iki veya üç kere tekrar etti. Sonunda, elinin kesilmesini emretti ve eli kesildi. Sonra hırsız Hz. Peygamber’e getirildi. Hz. Peygamber: “Allah’a tevbe ve istiğfarda bulun!” diye nasihat etti. Adam: “Allah’a tevbe ediyor ve ondan mağfiret diliyorum” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber de: “Allah’ım, onu affet” diyerek üç kere duada bulundu.²⁶⁹

Ebû Yusuf’a göre hırsızlığı ikrar etme hususunda el kesme cezasının gerekmesi için dava açılmış olması şart değildir. Çünkü insan kendi aleyhine itham olunamaz. Ebû Hanîfe, İmam Şâfiî, İmam Mâlik’e göre malı çalınan kişi tarafından dava açılması şarttır. Malı çalınan gelip dava etmedikçe, hırsızın gaip bir şahsın malını çaldığını ikrar etmesi sebebiyle eli kesilmez.²⁷⁰ Ebû Hanîfe ve onun görüşünü benimseyenlerin delili Semûre’nin Hz. Peygamber’e gelip bir deve çaldığını ikrar etmesi esnasında Allah Rasûlullah’ın mal sahibine birini yollayıp, develerinin çalınıp çalınmadığını soruşturması, onun da; falan gece şu şekilde bir deve yitirdik demesinden sonra hırsızın elini kestirmesidir.²⁷¹

Hırsızlık suçunda şahitlerde aranan şartlar zina suçunda aranan şartların aynısıdır. Hırsızlık suçu iki şahidin şehâdetiyle sabit olur. Eğer şahitlerin sayısı ikiden az olursa veya bir erkek diğeri kadın olursa veya şahitlerden birisi duyarak, diğeri de görerek şahit olmuşsa bunların şehadetiyle hırsızın eli kesilmez.²⁷²

İslam alimleri aşağıda zikredeceğimiz rivayete dayanarak hırsızlık ithamında bulunulması halinde ise, töhmet altında bulunan kişinin hapsedilebileceği, ancak konuşturmak için dövülemeyeceğini belirtmişlerdir.²⁷³ Ezher b. Abdullah el-Harâzî anlatıyor: “Yemenli Kelâ’ kabilesinden bir grubun malı çalındı. Bunlar, bir kısım dokumacıları itham ettiler. Dokumacıları alarak Hz. Peygamber’in ahabından Numan b. Beşir’e getirdiler. Numan onları birkaç gün hapsetti, sonra salıverdi. Şikayetçiler, Numan’a gelip: “Sen onları dayaksız, azarsız salıverdiniz, olur mu?” dediler. Numan

²⁶⁹ Ebû Dâvûd, Hudûd, 8; Nesâî, Kat’u’s-Sârik, 3; İbn Mâce, Hudûd, 29; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 293.

²⁷⁰ Zühaylî, a.g.e., VII, 415; Mavsîlî, a.g.e., IV, 105.

²⁷¹ İbn Mâce, Hudûd, 24; Taberânî, el-Mu’cemü’l-Kebîr, II, 86.

²⁷² İbn Kudâme, a.g.e., IX, 137; Udeh, a.g.e., IV, 104.

²⁷³ Canan, a.g.e., V, 223.

onlara: “Ne istiyorsunuz? Onları dövmemi istiyorsanız döverim. Malınız çıkarsa alırsınız. Ama dövdüğüm halde malınız çıkmazsa, onlara vurduğum kadar size vururum” dedi. Yani hükmün bu mu? dediler. Numan: “Hayır bu benim değil, Allah ve Rasûlü’nün hükmüdür” cevabını verdi.²⁷⁴

1.1.2.4.2. Hırsızlığın Cezası

Aişe (r.a.) anlatıyor: “Hırsızlık yapan Mahzum’lu kadının durumu Kureyşlileri fazlasıyla üzdü. Bu kadın hakkında Hz. Hz. Peygamber nezdinde kimin etkili bir aracılıkta bulunabileceği hususunda adam aradılar. Bu işe, sadece Hz. Peygamber’in çok sevdiği Üsâme b. Zeyd (r.a.) cesaret edebilir dediler. Üsâme, Hz. Peygamber’e şefaath talebinde bulundu. Hz. Peygamber: “Allah’ın hududundan bir had hususunda şefaath mi talep ediyorsun?” diye çıkıştı. Sonra kalkıp cemaate şöyle hitap etti: “Sizden öncekileri helak eden şey şudur: İçlerinden şerefli birisi hırsızlık yaptı mı ona ceza vermezlerdi. Aralarında kimsesiz zayıf birisi hırsızlık yapınca ona derhal had uygularlardı. Allah’a yemin olsun ki! Muhammed’in kızı Fâtıma hırsızlık yapmış olsa şüphesiz onun da elini keserdim.”²⁷⁵

Ebû Dâvûd ve Nesâî’nin, İbn Ömer (r.a.)’dan kaydettikleri bir rivayette şöyledir: “Mahzum oğulları kabilesinden bir kadın, ödünç eşya alır sonra onu inkâr ederdi. Hz. Peygamber emretti ve kadının eli kesildi.”²⁷⁶

Hadiste anılan kadın, Mahzum oğulları kabilesinden Fatıma bint. el-Esved b. Abdil- Esed’tir.²⁷⁷ Bu konuyla ilgili bütün rivayetleri ele aldığımızda olayın şu şekilde vukû bulduğu anlaşılmaktadır. Mahzum oğulları kabilesinden bir kadın, tanınmış komşularının diliyle bazı malları ödünç olarak alır sonra onu inkâr ederdi.²⁷⁸ Mekke fethedildiği sene bu kadın, Hz. Peygamber’in evinden bir kadife kumaş çaldı.²⁷⁹ İşlediği suç elinin kesilmesini gerektiriyordu. Ancak kadın itibarlı bir aileye mensuptu. Ashâb işi büyüterek kadını ya af yahut fidye yoluyla kurtarmayı düşündüler. Hz. Peygamber’den kadının elinin kesilmemesini rica etmek istiyorlar ama buna cesaret

²⁷⁴ Ebû Dâvûd, Hudûd, 10; Nesâî, Kat’û’s-Sârık, 2.

²⁷⁵ Buhârî, Hudûd, 12; Enbiyâ, 52; Fedâilü’l-Ashâb, 18; Müslim, Hudûd, 2; Ebû Dâvûd, Hudûd, 4; Nesâî, Kat’û’s-Sârık, 6; İbn Mâce, Hudûd, 6; Tirmizî, Hudûd, 6.

²⁷⁶ Ebû Dâvûd, Hudûd, 15; Nesâî, Kat’û’s-Sârık, 5.

²⁷⁷ Aynî, a.g.e., XXIII, 277; İbn Hacer, Feth, a.g.e., XII, 89; Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 45.

²⁷⁸ Nesâî, Kat’û’s-Sârık, 5.

²⁷⁹ İbn Mâce, Hudûd, 6.

edemiyorlardı. Nihayet Üsâme b. Zeyd'in Hz. Peygamber yanındaki konumuna ve Hz. Peygamber'in ona olan sevgisine güvenerek, ricacı olarak onu Rasûlullah'a gönderdiler. Üsâme, Hz. Peygamber'e ashâbın arzusunu bildirdi. Hz. Peygamber: "Allah'ın hududundan bir had hususunda şefa'at mi talep ediyorsun?" diye çıkıştı. Sonra şu konuşmayı yaptı: "Sizden öncekileri helak eden şey şudur: İçlerinden şerefli birisi hırsızlık yaptı mı ona ceza vermezlerdi. Aralarında kimsesiz zayıf birisi hırsızlık yapınca derhal ona had uygularlardı. Allah'a yemin olsun ki! Muhammed'in kızı Fâtıma hırsızlık yapmış olsa şüphesiz onun da elini keserdim." Daha sonra emir verdi ve hırsızlık yapmış olan kadının eli kesildi.²⁸⁰

Kadın daha sonra pişmanlık duymuş, durumunu düzeltmiş ve evlenmiştir. Hatta bazı ihtiyaçları için Hz. Aişe'nin yanına geldiği rivayet edilir.

Yukarıda zikrettiğimiz İbn Ömer (r.a.) rivayetinde, kadının ödünç olarak aldığı zinetleri sattığı veya inkâr ettiği, bu yüzden elinin kesildiği ifade edilir. Ahmed b. Hanbel ve İshak b. Râhûye bu hadisi esas alarak; emaneten alınan eşya, değerce nisap miktarında ise, inkârı halinde kişinin elinin kesileceği görüşünü savunmuşlardır. Fakat Medine ve Kûfe alimleri ile İslam alimlerinin çoğu, "Emaneten alınan malın inkârı ile el kesilmez" derler. İbnü'l-Münzir burada bir tevil yaparak şöyle der: "Muhtemeldir ki, bu kadın emaneten eşya almış ve onu inkâr etmiş; sonra da hırsızlık yapmış ve eli kesilmiştir." Nevevi de bu görüşü teyiden şu açıklamayı yapar: "Hadis kadının elinin, hırsızlığı sebebiyle kesildiğini ifade eder. Emaneten alıp inkâr, bu ayrı bir durumdur. Rivayette bunun da, kadını tavsif ve tarif etmek içindir, yoksa elinin o yüzden kesildiğini belirtmek için değildir. Nitekim rivayetin bazı vecihlerinde: "Kadın hırsızlık etti ve eli hırsızlık sebebiyle kesildi" diye sarîh olarak ifade edilir.²⁸¹

Bizce de emaneten alınan eşyanın inkârı halinde el kesme cezası uygulanmaz. Çünkü mala yapılan ihanet, gasp ve kaçırma gibi tecavüzler hırsızlık sayılmamıştır. Zira bunlar hırsızlığa nazaran daha az vuku bulur. Ayrıca bunları beyyine ile ispat etmek kolaydır ve devlete başvurunca geri alınabilir. Üstelik kişi, daha tedbirli ve dikkatli olmak suretiyle bunların gerçekleşme ihtimalini ortadan kaldırabilir. Bundan dolayı kişinin, emaneten aldığı malı inkâr etmesi sebebiyle elinin kesilemeyeceğini

²⁸⁰ Buhârî, Enbiyâ, 52; Müslim, Hudûd, 2; İbn Mâce, Hudûd, 6, Ebû Dâvûd, Hudûd, 4; Tirmizî, Hudûd, 6.

²⁸¹ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 187-188; Zeylâi, *a.g.e.*, III, 368.

söyleyenlerin görüşü bizce daha isabetlidir. Daha önce zikrettiğimiz “Hâin, Müntehib ve Muhtelis’e el kesme cezası yoktur” hadisi de bu görüşü destekler niteliktedir.

İslam alimleri hırsızlığın tekrarlanması halinde, hırsıza nasıl bir ceza verileceği hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İslam alimleri, ilk hırsızlığında hırsızın sağ elinin, ikinci kere hırsızlık yaptığında sol ayağının kesileceği hususunda ittifak etmişlerdir. Üçüncü hırsızlığında sol elinin, dördüncü defasında sağ ayağının kesilmesi hakkında ise ihtilaf etmişlerdir. Mâlikiler ile Şâfilere göre üçüncü kere çaldığında hırsızın sol eli, dördüncü defa çaldığında ise sağ ayağı kesilir.²⁸² Bunların delili şu hadistir. *Ebû Hureyre’den rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber hırsız hakkında: “Eğer çalarsa hemen elini kesin, sonra tekrar çalarsa ayağını kesin; sonra yine çalarsa elini kesin; sonra yine çalarsa ayağını kesin”²⁸³ buyurmuşlardır.*

Hanefilere ve Hanbelilere göre sağ el ve sol ayaktan sonra asla başka bir organ kesilmez. Fakat çalınan şey ödettirilir, hırsıza ta’zir cezası verilir ve tevbe edinceye kadar hapsolunur.²⁸⁴ Bunların delili ise şu rivayettir. *Hz. Ali (r.a.)’ye bir hırsız getirilmiş, o da sağ elini kestirmiş, ikinci defa hırsızlık yaptığında ayağını kestirmiş, üçüncü defa aynı suçu işleyip getirilince şöyle buyurmuştur: “Artık kesemem. Diğer elini de kesersem ne ile yiyip ne ile silinecek? Öteki ayağını da kesersem ne ile yürüyecek? Ben Allah’tan haya ederim.” Sonra hırsıza dayak vurarak hapsettirmiştir.²⁸⁵*

İslam alimlerinin çoğuna göre hırsızın elinin ve ayağının kesileceği kısım bilekten itibaren. Zira Hz. Peygamber, kendisine arz edilen bir hırsızın elini bilekten kestirmiştir.²⁸⁶ Hırsızın kolunun boynuna asılması ise sünnettir. Fedâle b. Ubeyd’in

²⁸² İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VII, 546; San’anî, *a.g.e.*, I, 193; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 390-391.

²⁸³ Dârekutni, III, 181. (Dârekutnî süneninde Ebû Hureyre’den tahric etmiştir. İsnadında hakkında tenkitler bulunan el-Vâkidi vardır. İmam Şâfî kendi arkadaşlarından biri yoluyla Ebû Hureyre’den merfu olarak nakletmiştir. Aynı konuda Taberânî ve Dârekutnî tarafından İsmet b. İmam Mâlik’ten zayıf bir isnatla daha rivayet edilmiştir. Zeylâi, *a.g.e.*, III, 378; İbn Hacer, *Feth*, IV, 68.)

²⁸⁴ Cezîrî, *a.g.e.*, V, 68; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 125; İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VII, 547.

²⁸⁵ Beyhakî, *Sirkât*, 15.

²⁸⁶ Bu konuda gelen hadislerden bazıları şunlardır: Dârekutnî, Amr b. Şuayb, babası ve dedesinden Safvân b. Ümeyye’nin ridasını çalan hırsız olayı ile ilgili hadisi, “Sonra elinin eklem yerinden kesilmesini emretti” lafzı ile tahric etti. İbn Adiyy’in rivayet ettiği hadiste Abdullah b. Amr: “Hz. Peygamber, bir hırsızın elini eklem yerinden kestirdi” demiştir. İbn Ebi Şeybe de Racâ b. Hayve’den: Hz. Peygamber, hırsız bir adamın elini eklem yerinden kestirdi” şeklinde mürsel olarak rivayet etmiştir. San’anî, *a.g.e.*, IV, 59; Zeylâi, *a.g.e.*, III, 37.

rivayetine göre, Hz. Peygamber’e bir hırsız getirildi. Hz. Peygamber emretti, hırsızın eli kesildi ve hırsızın kolu da boynuna asıldı.²⁸⁷

İslam alimleri, el kesme cezası ile birlikte mâlî tazminat cezası verilip verilemeyeceği hususunda da farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İslam alimlerinin çoğunluğu, hırsızın eli kesildiğinde çalınan mal eğer duruyorsa sahibine geri verileceğinde ittifak halindedirler. Ancak çalınan mal elde değilse, malın tazmin edilmesi hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Hanefilere göre; çalınan mal telef olmuşsa hırsız hakkında tazminat cezası ile el kesme cezası birleştirilmez. Malı çalınan kişi eğer mâlî tazminat tarafını tercih ederse – dava hâkime henüz intikal etmediyse- hırsızın eli kesilmez. Şayet elinin kesilmesini tercih ederse hakkını alır, ayrıca tazminat isteyemez.²⁸⁸ Hanefiler görüşlerine şu hadisi delil gösterirler. *Abdurrahman b. Afv (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber: “Kendisine had cezası uygulandıktan sonra hırsıza gurm (mâlî tazmin) cezası verilmez”*²⁸⁹ buyurmuşlardır.

Şâfiî ve Hanbelilere göre; çalınan mal telef olmuşsa hırsız hakkında el kesme cezası ile tazminat cezası birleştirilir. Çünkü hırsızlık suçu iki hukuka tecavüzdür. Birincisi Allah’ın veya toplumun hakkına tecavüzdür. İkincisi ise hiçbir neden olmadan malı yok edilmiş olan kulun hakkıdır. Dolayısıyla hırsız, mal elinde ise onu sahibine geri vererek tazmin etmek zorundadır. Eğer elinde değilse kıymetini tazmin etmekle yükümlüdür. Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “Hırsız aldığı şeyi geri verene kadar mesuliyet altındadır. Bu görüş sahiplerinin Kur’ân’dan delilleri ise şu ayettir: “Mallarınızı aranızda batıl yollarla yemeyin.”²⁹⁰ Bunun yanında Şâfiî ve Hanbeliler, Hanefilerin delil olarak kabul ettikleri Abdurrahman b. Avf’ın hadisini de kabul etmemektedirler. Çünkü ravilerden birisi mechuldür derler. Şâfiî ve Hanbeliler, hırsızın ister eli kesilsin, ister kesilmesin, ister zengin olsun, ister fakir olsun çaldığı malı tazmin etme zorunda olduğu görüşündedirler.

²⁸⁷ Beyhakî, Sirkât, 16.

²⁸⁸ Cezîrî, *a.g.e.*, V, 80; San’anî, *a.g.e.*, I, 193; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 389.

²⁸⁹ Nesâî, Kat’u’s-Sânk, 18; Beyhakî, Sirkât, 19; Dârekutnî, III, 183. (Nesâî; bu hadisi, Misver b. İbrahim’den o da Abdurrahman b. Afv’dan rivayet etmiştir. Halbuki Misver ceddi, Abdurrahman b. Afv’a yetiştirmemiştir. Nesâî; bu hadis mürseldir, sabit değildir demiştir. Beyhakî de bu hadisi tahric etmiş ve mürsel olmaktan başka illeti bulunduğunu söylemiştir. Darekûtîni ise süneninde: “Sağ eli kesildikten sonra hırsıza ayrıca gurm (ödenmesi gerekli borç) yoktur” lafzıyla tahric etmiştir. Zeylâi: Bu hadis hakkında; bu lafzıyla gariptir demiştir. San’anî, *a.g.e.*, IV, 52; Zeylai, *a.g.e.*, III, 379.)

²⁹⁰ 2. Bakara: 188.

Mâlikilere göre ise, hırsızın maddi durumu iyiye, hem elinin kesilmesi hem de mâlî ceza icap eder. Eğer fakir ise, çaldığının kıymeti talep olunmaz. Sadece elinin kesilmesi gerekir derler.²⁹¹

1.1.2.5. İrtidât/Dinden Dönme

1.1.2.5.1. İrtidâtın Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; “dönmek, geri çevirmek, kabul etmemek” anlamlarındaki “redde” fiilinden türeyen ridde ve irtidât, fıkıh terimi olarak müslüman bir kişinin kendi iradesiyle İslam dininden çıkmasını ifade eder. İrtidât eden erkeğe mürted, kadına mürtedde denilir.²⁹² Dinden çıkmak, müslüman birisinin dili ile isteyerek küfür kelimelerini söylemesiyle, bazen de müslüman birisinin dinle alay edici hareketlerde bulunmasıyla olur.²⁹³ İnsanı küfre sokan fiillere örnek olarak, Kur’ân-ı veya Hz. Peygamber’in hadislerinden oluşan bir kitabı pis yerlere atmak gösterilebilir.²⁹⁴ Ancak İslam’a aykırı bir şeye inanmak irtidât sayılıp cezalandırılmaz. İrtidât sayılıp cezalandırılabilmesi için kişinin benimsediği inancı söz veya fiil olarak ortaya koyması gerekir. Söz veya fiil olarak ortaya koymadığı takdirde müslüman olarak kabul edilir ve dünyada onun hakkında İslam’ın hükümleri icra edilir. Ahirette ise durumu Allah’a kalmıştır.²⁹⁵ Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadisinde şöyle buyurur: “*Doğrusu Allah benim ümmetimin kalbinden geçirdiği veya içinden fısıldadığı şeyleri yapıp söylemediği takdirde affetmiştir.*”²⁹⁶

Nasların yorumu ve tarihî uygulamalar ışığında ridde cezasının mahiyeti ve bu suça uygulanacak cezalar hakkında çağımızda farklı analiz ve yaklaşımlar ortaya konmuş olmakla birlikte klasik dönem İslam hukukçuları arasında irtidât eden erkeğin cezasının ölüm olduğu hususunda görüş birliği vardır. Bu suç ve cezanın içeriğine dair farklı değerlendirmeler bulunması sebebiyle fakihlerin bir kısmı dinden dönmeyi had

²⁹¹ Cezîrî, *a.g.e.*, V, 80; Udeh, *a.g.e.*, IV, 117; San’anî, *a.g.e.*, IV, 53; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 390.

²⁹² İnce, İrfan, “Ridde mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2008, XXXIV, 88.

²⁹³ İbn Âbidîn, *a.g.e.*, IX, 7.

²⁹⁴ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 463.

²⁹⁵ Udeh, *a.g.e.*, IV, 243.

²⁹⁶ Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, IV, 74.

cezası olarak nitelendirirken bir kısmı da bunu had kategorisine katmayıp ayrı bir suç olarak değerlendirmişlerdir.²⁹⁷

İslam alimleri irtidâtın sahih olması için, kişinin akıllı olmasını ve kendi isteğiyle dinden dönmesini şart koşarlar. Delinin, aklı ermeyen çocuğun irtidâtı sahih değildir. Çünkü akıl; itikat ve başka hususlarda ehliyetin şartlarındandır.²⁹⁸

Hanefilere göre, aklı yerinde olmayan sarhoşun irtidâtı sahih olmaz. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelîlere göre; sarhoş kendiliğinden sarhoş olmuş ve sarhoş edici maddeyi kullandığını biliyorsa irtidâdı sahihtir. Ancak böyle bir durumda sarhoş öldürülmez, beklenir. Ayıldıktan sonra üç gün geçince tevbe etmesi istenir.²⁹⁹ Aklı ermeyen çocuk konusunda da alimler farklı görüşlere sahiptirler. Ebû Hanîfe, Mâlikîler ve Hanbelîlere göre, temyiz çağındaki çocuğun irtidâtı geçerlidir. Bulûğ çağına girmiş olmak şart değildir. Fakat Ebû Hanîfe ile İmam Muhammed'e göre temyiz çağındaki çocuk dinden dönerse, öldürülmez ve dövülmez, ancak İslam'a girmesi için zorlanır.³⁰⁰ Ebû Yusuf ile İmam Şâfiî'ye göre ise bulûğa erme şarttır. Temyiz çağındaki çocuk ile delinin irtidâtı sahih olmaz; çünkü mükellef sayılmazlar.³⁰¹ Bunların delili Hz. Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edilen şu hadistir: *“Üç kişiden kalem kalkmıştır; “Bulûğ çağına ulaşınca kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan ve akli başına gelinceye kadar deliden.”*³⁰²

İrtidâtın sahih olması için, kişinin kendi isteğiyle dinden çıkması gerekir. Küfre zorlanan kişi küfrün söz ve fiilini yapar, ancak küfürde ısrar etmezse kâfir olmaz. İslam alimleri bu konuda ittifak halindedirler.³⁰³ Delilleri ise şu ayet ve hadistir. *“Kalbi îmânla dolu olduğu halde zorlanan kimse hariç, inandıktan sonra Allah'ı inkâr eden ve böylece göğsünü küfre açanlara Allah'tan gazap iner ve onlar için büyük bir azap*

²⁹⁷ İnce, “Ridde mad”, 88.

²⁹⁸ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 463; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 4.

²⁹⁹ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 25-26; Mürdâvî, Alauddîn Ebu'l-Hasan Ali b. Süleymân, *el-İnsâf*, thk., Muhammed Hamid el-Faykî, Mısır 1954, X, 331.

³⁰⁰ İbn Âbidîn, *a.g.e.*, IX, 8.

³⁰¹ Udeh, *a.g.e.*, IV, 249- 250.

³⁰² Buhârî, Muhâribîn, 7; Ebû Dâvûd, Hudûd, 16; Nesâî, Talâk, 21.

³⁰³ Udeh, *a.g.e.*, IV, 251.

vardır.”³⁰⁴ “Benim ümmetimden hata, unutma ve zorlanmak suretiyle yaptıkları şeylerden dolayı affedilmişlerdir.”³⁰⁵

1.1.2.5.2. İrtidâtın Cezası

İkrime (r.a.)’dan rivayet edildiğine göre Hz. Ali dinden çıkan bir takım insanları ateşte yakmış ve bu haberi duyan Abdullah b. Abbâs: “Ben olsaydım, onları ateşte yakmazdım. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.): “Allah’ın azabı ile cezalandırmayınız” buyurdu, fakat Rasûlullah’ın sözü sebebiyle onları öldürürdüm. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.): “Kim dinini değiştirirse onu hemen öldürünüz” buyurdu. Bu sözler Hz. Ali’ye ulaşınca; “Vah İbn Abbâs!” dedi.”³⁰⁶

Hadis dinden dönen kimsenin öldürüleceğine delildir. Şöyle ki İbn Abbâs, Ali (r.a.)’ın mürtetleri yaktığını duyunca tenkit edip “ben olsaydım onları öldürürdüm.” demiş ve bu konuda Hz. Peygamber’in bir hadisini rivayet etmiş, Hz. Ali ise, “Vah İbn Abbâs!” demiştir. Bazı nüshalarda bu “Vah İbn Abbâs’ın annesi!” şeklindedir. Hz. Ali’nin bu sözü, İbn Abbâs’ın söylediği şeyi doğru bulmadığı için ona bir merhamet eseri olarak söylemiş olabileceği gibi, onu haklı bularak övmek maksadı ile söylemiş olabilir. Birinci ihtimale göre, Hz. Ali, İbn Abbâs’ın haber verdiği hadisi kendisinin de bildiğini ondaki nehyin tenzîhî olduğunu, İbn Abbâs’ın ise onun zahirine hamledip tahrîme dalâlet ettiği görüşünde olduğunu belirtmek istemiştir. İkinci ihtimale göre ise, İbn Abbâs kendisinin bilmediği ya da unuttuğu bir hadisi haber verdiği için beğenmiş ve onu övmek için bu ifadeyi kullanmıştır. Aliyyü’l-Kârî alimlerin çoğunluğunun bu sözün medh için söylendiği görüşünde olduklarını, Şerhu’s-Sünne’deki: “Bu Aliye ulaştı. O da, İbn Abbâs doğru söyledi, dedi” şeklindeki rivayetin de bunu teyit ettiğini söyler. Hattâbî de: “Bu söz İbn Abbâs için duadır. Onu medh ve sözünü beğenmedir” der.³⁰⁷ Fakat İbn Abdilberr der ki: “Hadis birçok vecihte, Hz. Ali’nin onları öldürttükten sonra yaktırdığını belirtmektedir.” Şu halde, Hz. Ali zındıkları diri diri yaktırmış değildir.³⁰⁸

³⁰⁴ 16. Nahl: 106.

³⁰⁵ İbn Mâce, Talâk, 16; Dârekutnî, IV, 170; Taberânî, *el-Mu’cemu’l-Evsat*, II, 115; Hâkim, *Müstedrek*, II, 216.

³⁰⁶ Buhârî, Cihâd, 145; Tirmizî, Hudûd, 25; Nesâî, Tahrîmü’d-Dem, 14; İbn Mâce, Hudûd, 2.

³⁰⁷ Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 4.

³⁰⁸ Canan, *a.g.e.*, V, 140.

Buhârî bu hadisi, “Allah’ın azabı ile cezalandırılmaz” adını taşıyan bab içerisinde vermiştir. Aynı babda, Buhârî’nin Ebû Hureyre’den rivayet ettiği bir başka hadis ise şu şekildedir: “Hz. Peygamber bizi bir grup içinde gönderip falan ve falanı bulursanız ateşte yakınız, buyurdu. Tam biz çıkmak istediğimizde, ben size falanı ve falanı bulursanız ateşte yakmanızı emretmişim. Ama ateşle ancak Allah cezalandırır. Eğer onları bulursanız, öldürünüz, buyurdu.”³⁰⁹ Hadiste de görüldüğü gibi insanlar ne suç işlerse işlesinler yakılarak cezalandırılmazlar. Çünkü ateşle ceza, Allaha ait bir cezalandırma şeklidir.

Kur’ân-ı Kerim’de: *“İçinizden kim dininden döner ve kâfir olarak ölürse, işte onların yaptıkları dünyada ve ahiret de boşa gider. Bunlar cehennemliktirler ve orada ebedi kalıcıdırlar”*³¹⁰ buyurularak İslam’dan çıkan kişiye verilecek uhrevî ceza haber verilmiştir. Dünyevî ceza olarak ise irtidât eden şahsın öldürülmesinin vacip olduğunda alimler ittifak halindedirler.³¹¹ İslam müctehitleri, irtidât eden erkeğin öldürülmesi gerektiği hususunda görüş birliğine varmışlardır. Ancak irtidât eden kadının öldürülüp-öldürülmeyeceği konusunda ihtilaf vardır. Hanefilere göre irtidât eden kadın öldürülmez, fakat hapsolunur ve müslümanlığı kabul edinceye kadar her gün dövülür. Şayet müslüman olursa bırakılır, yoksa ölünceye kadar hapiste tutulur.³¹² Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.) kadının öldürülmesini yasaklamıştır. Kadın asıl küfür suçundan öldürülemediğine göre geçici küfür suçundan dolayı öldürülmemesi gerekir.³¹³ Diğer mezhepler kadınla erkek arasında fark gözetmeyip her ikisinin de öldürüleceğini belirtirler.³¹⁴ Çünkü Hz. Peygamber Muâz (r.a.)’ı Yemen’e gönderdiğinde şöyle buyurmuştur: *“Hangi erkek İslam’dan dönerse onu önce İslam’a davet et. Dönerse ne güzel; yoksa boynunu vur. Yine hangi kadın İslam’dan dönerse onu önce İslam’a davet et. Dönerse ne güzel; yoksa onun da boynunu vur.”*³¹⁵ Cumhur, Hanefilerin dayandıkları hadisteki yasaklamayı, İslam’dan dönen kadın için değil de aslen kâfir olan

³⁰⁹ Buhârî, Cihâd, 144.

³¹⁰ 2. Bakara: 218.

³¹¹ Zühaylî, a.g.e., VII, 465.

³¹² Mavsılî, a.g.e., IV, 149.

³¹³ İbn Kudâme, a.g.e., IX, 3.

³¹⁴ Udeh, a.g.e., IV, 257.

³¹⁵ Taberânî, el-Mucemu’l-Kebîr, XX, 53.

kadına hamletmişlerdir. Aslî küfürle geçici küfür birbiriyle kıyaslanmamalıdır. Çünkü erkek ve kadınlar aslî küfürde karar kıldıkları halde geçici küfürde karar kılamazlar.³¹⁶

Muâz (r.a.) hadisinden de anlaşıldığı üzere, mürted öldürülmeden önce tekrar dine davet edilir, şüpheleri varsa giderilir, şayet bir haksızlıktan dolayı dinden çıkmışsa o sıkıntısı giderilir.³¹⁷ Hanefilere göre, irtidât eden kişinin İslam'a dönme ihtimali bulunduğu için tevbeye davet edilip kendisine İslam'ın teklif edilmesi müstehaptır, fakat vacip değildir. Çünkü İslam dini ona ulaşmış durumdadır.³¹⁸ Diğer fakihler ise tevbeye daveti vacip sayarlar.³¹⁹ Mürtedi tevbeye davet etmeyi lüzumlu görenler, davetin sayısı hakkında ihtilaf etmişler, bazıları: "Bir mecliste mutlaka üç defa davet lazımdır", bazıları bir günde üç defa, diğer bazıları ise; üç günde üç defa dine davet edilmesi gerekir demişlerdir. Hz. Ali (r.a.)'dan, bir ay davet edileceğine dair bir rivayet vardır.³²⁰ Hz. Ömer (r.a.)'dan nakledilen şu rivayette, dinden dönen kimselerin yeniden dine davet edilmeleri ve süre verilmesi gerektiğine dalâlet etmektedir. *"Hz. Ömer İslam ordularından kendisinin yanına gelen bir adama: "Uzaklardan yeni bir haber var mı?" diye sordu. Adam: "Evet, bir adam müslüman olduktan sonra tekrar Allah'ı inkâr etti, biz de onu öldürdük" dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer: "Onu bir evde üç gün hapsedip her gün bir ekmek vererek tutsaydınız ya... Belki de tevbe ederdi" dedi ve: "Allah'ım, ben bu olayda bulunmadım, öyle yapılmasını emretmedim ve duyduğum da razı da olmadım" diyerek Allah'a yalvardı.*³²¹

Her ne kadar genel kural mürtedin tevbeye çağrılması doğrultusunda ise de İmam Mâlik, zındığın tevbeye davet edilmesini uygun bulmaz. Zındık müslüman olduğunu söyleyip te gizlice küfreden kişidir. Küfrettiği tespit edilince tevbeye çağrılmaksızın öldürülür.³²² Nitekim O, "Dinini değiştirenin boynunu vurun" hadisine şu anlamı verir: "Her kim İslam'dan çıkarak zındıklık ve benzeri bir dine girecek olursa, kendisine üstün gelindiğinde öldürülür, ona tevbe teklif edilmez. Zira gerçekten tevbe edip-etmediği bilinemez. Çünkü bunlar küfürlerini gizleyip, müslüman olduklarını ilan ediyorlardı. Ben, böylelerinin küfrü, delille sübut bulduğu taktirde tevbe etmeye

³¹⁶ Udeh, a.g.e., IV, 257.

³¹⁷ Mavsîlî, a.g.e., IV, 145.

³¹⁸ Zühaylî, a.g.e., VII, 466.

³¹⁹ Udeh, a.g.e., IV, 257.

³²⁰ San'anî, a.g.e., III, 571.

³²¹ Muvatta, Akdiye, 18; Şâfiî, Muhammed b. İdris, *Müsnedü's-Şâfiî*, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut tsz., I, 321.

³²² Udeh, a.g.e., IV, 261.

çağrılmalarını uygun bulmam, (tevbe etse de kabul edilmemeli). Bize göre, esas olan şudur: “Bir kimse irtidât ederse tevbeye çağrılır, tevbe ederse hayatı bağışlanır, aksi takdirde öldürülür.” Hz. Peygamber’in: “Dinini terk edeni öldürün” hadisi, “Kim İslam’dan çıkıp bir başka dine geçerse” anlamındadır, yoksa “İslam’dan başka bir dinden çıkarak diğer bir dine geçerse...” anlamında değildir. Sözelimi yahûdiliği terk ederek hristiyanlığa veya mecusiliğe geçen kastedilmemiştir. Aynı şekilde zimmîler’den herhangi biri böyle bir din değiştirirse ne tevbeye çağrılır ve ne de öldürülür.”³²³ İmam Şâfi bu hadisi “mutlak” manaya alarak yahûdi iken hristiyan olan bir kimsenin öldürülmesi gerektiğini belirtirler, fakat Hanefiler buna muhalefet etmiş ve şu görüşü savunmuşlardır: “İrtidât etmek; müslüman iken küfre dönmektir” anlamındadır. Müslüman olmayanların din değiştirmesi irtidât değildir. Çünkü bütün küfür erbabı tek millettir. Sonra bu hadisi “mutlak” manaya almamıza imkân yoktur. Çünkü böyle ele alınınca dinini değiştirerek müslüman olan bir kâfiri de kapsar, halbuki böyle bir kimseye mürted denilmez.³²⁴ Hadisten, müslümanken bir başka dine geçenin kastedildiği, Taberânî’nin ibn Abbâs (r.a.)’dan merfû olarak rivayet ettiği “Her kimin dini, İslam dinine muhalefet ederse hemen boynunu vurun”³²⁵ şeklindeki hadisten de anlaşılmaktadır.

İslam dininden dönen kimsenin öldürüleceği Ebû Mûsâ el-Eş’ârî (r.a.)’dan rivayet edilen şu hadiste belirtmektedir. *O şöyle der: Hz. Peygamber’in huzuruna vardım. Yanımda Eş’ârîlerden iki adam vardı. Onların biri sağımda, diğeri de solumda idi. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) dişlerini misvaklıyordu. Yanımdaki iki kişi de Hz. Peygamber’den iş ve memuriyet istediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Ey Ebû Mûsâ!” deyince, ben: “Seni hak ile gönderen Allah’a yemin ediyorum ki, bu iki kişi, gönüllerinden geçen vazife isteğini bana bildirmedi ve ben onların böyle bir iş isteyeceklerini bilmiyordum” dedim. Bu sırada ben, onun yukarı kalkmış olan dudağının altındaki misvakına bakıyordum. Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “İş isteyen kimseyi biz, işimiz üzerinde kullanmayız, fakat sen “Ey Ebû Mûsâ!” Yemen’e vâli olarak git” buyurdu. Sonra onun arkasından Muâz b. Cebel Yemen’in bir bölgesine görevli olarak gitti. Muâz, Ebû Mûsâ’nın yanına geldiği zaman, Ebû Mûsâ onun için bir yastık koydu ve ona: Bineğinden in ve yastık üzerine otur dedi. Ebû Mûsâ’nın yakınında*

³²³ Muvatta, Akdiye, 18; İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VII, 152.

³²⁴ San’anî, a.g.e., I, 184.

³²⁵ Taberânî, *el-Mucemu’l-Kebîr*, XI, 242; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 406.

*bir bağla sıkıca bağlanmış bir adam bulunuyordu. Muâz, Ebû Mûsâ'ya: Bu bağlı insan kimdir? dedi. Ebû Mûsâ: Bu bir yahûdi idi, İslam'a girdi, sonra yine yahûdi oldu, dedi. Ebû Mûsâ, Muâz'a otur dedi. Muâz da üç defa, Allah'ın ve Rasûlullah'ın hükmü olarak, dininden dönen bu kişi öldürülünceye kadar ben oturmam! dedi. Bunun üzerine Ebû Mûsâ, onunla ilgili emrini verdi, o mürted öldürüldü. Bundan sonra Muâz ile Ebû Mûsâ gece yaptıkları ibadeti zikrettiler. Muâz, ben gece ibadeti yapar ve uyurum, ibadetim hususunda sevap arzu etmekte olduğum gibi uyku halimde de sevap arzu etmekteyim, dedi.*³²⁶

Burada üzerinde durulması gereken bir hususta mürtedin malına müslümanın mirasçı olup olamayacağı meselesidir. Üsâme b. Zeyd'den rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Kâfir müslümana mirasçı olmaz, müslüman da kâfire mirasçı olmaz.”³²⁷

Kâfirin müslümana mirasçı olamayacağı hususunda bütün İslam alimleri ittifak halindedir. Sahâbe, tabiîn ve onlardan sonra gelen alimlerin çoğunluğuna göre, müslüman da kâfire mirasçı olamaz. Muâz b. Cebel, Muâviye, Saîd b. el-Müseyyeb (ö. 94), Mesrûk b. Ecda (ö. 63) ise, müslümanın kâfire mirasçı olabileceği görüşünü savunmuşlar³²⁸ ve görüşlerine, “İslam yücedir. Onun üstüne geçilmez”³²⁹ hadisini delil getirmişlerdir. Ancak alimlerin çoğunluğuna göre, bu hadiste onlara delil olabilecek bir hüküm yoktur. Zira bu hadiste İslam'ın başka dinlere olan üstünlüğü anlatılmakta ve bunda mirasla ilgili bir hüküm de bulunmamaktadır. Şu halde İslam'ın yüceliğiyle ilgili bu hadisle amel ederek, “Müslüman kâfire mirasçı olamaz...” hadisini terk etmek mümkün değildir.³³⁰

İslam alimleri “Kâfir müslümana mirasçı olmaz, müslüman da kâfire mirasçı olmaz” hadisini anlamada ihtilaf etmiştir. Mürted'in müslümana mirasçı olamayacağı hususunda ittifak vardır. Zeyd b. Sâbit, İmam Mâlik, İmam Şâfiî'ye göre, müslüman da mürtede mirasçı olamaz. Mürted öldüğü veya öldürüldüğü taktirde malı ganimet sayılarak beytûlmâle konur. Bunların delili yukarıda zikretmiş olduğumuz hadistir.

³²⁶ Buhârî, İstîtâbetü'l-Mürteddîn, 2; Müslim, İmare, 15; Ebû Dâvûd, Hudûd, 1.

³²⁷ Buhârî, Megâzî, 48; Ferâiz, 26; Müslim, Ferâiz, 1; Ebû Dâvûd, Ferâiz, 10; Tirmizî, Ferâiz, 15; İbn Mâce, Ferâiz, 6.

³²⁸ Nevevî, a.g.e., XI, 52.

³²⁹ Suyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, el-Câmiû's-Sağir fî Ehâdîsi'l-Beşîri'n-Nezîr, neşr., Abdulhumeyd Ahmed Hanefi, Mısır tsz., I, 123.

³³⁰ Azîmâbâdî, a.g.e., VIII, 86.

Ebû Hanîfe, Süfyan-ı Sevrî ve Kûfe ulemasına göre, Müslüman mürtede mirasçı olabilir.³³¹ Şöyle ki, Şeybânî'nin (ö. 189) Hz. Ali'den rivayet ettiğine göre, O, el-Müstevrid'in mirasını müslüman mirasçılara vermiştir.³³² Hakem b. Uteybe'den gelen bir rivayete göre ise, İbn Mes'ûd şöyle demiştir: O mürtedin mirası, müslüman mirasçılarınınındır.³³³ Ebû Hanîfe'ye göre mürted kişi ölür veya öldürülür ya da dar-ı harbe kaçıp iltihak eder ve malını İslam yurdunda bırakırsa, müslümanken kazandıkları mirasçılara intikal eder. İrtidât halindeyken kazandıkları ise ganimet sayılarak müslümanların beytül mâline konur.³³⁴

Kâfirlerin birbirlerine mirasçı olabilmeleri hususunda alimlerin görüşleri şöyledir. Ebû Hanîfe, İmam Şâfi ve diğer bazı alimler, yahûdinin hristiyana, hristiyanın yahûdiye, bunların mecûsîye ve mecûsînin bu iki millete mirasçı olabileceği görüşündedirler.³³⁵ İmam Mâlik ise, Üsâme b. Zeyd'den merfû olarak rivayet olunan “İki ayrı din mensubunun biri diğerine mirasçı olamaz. Müslüman da kâfire mirasçı olamaz, kâfir de müslümâna mirasçı olamaz”³³⁶ hadisini delil getirerek diğer alimlerin görüşünün aksini savunmuştur.³³⁷

1.1.2.6. Hırâbe/Yol Kesme

1.1.2.6.1. Hırâbenin Tanımı ve Mahiyeti

Hadlerin bir çeşiti de hırâbe, kat-ı tarîk haddidir. İslam diyarında müslümanların veya zimmîlerin mallarını ellerinden zor kullanarak almak, hayatlarına kast etmek, halkı korkuya düşürmek için bir takım kimselerin veya kuvvet ve kudret sahibi bir şahsın yolları tutmasına hırâbe veya kat-ı tarîk denir. İnsanların mallarını zor kullanarak ellerinden almak üzere yol kesicilik eden şahsa da “kâtıu't-tarîk” veya “muhârib” adı verilir.³³⁸ Yol kesiciler, bir teville yani kendilerince doğru görülen bir delil ve sebebe dayanmaksızın harp ederler.³³⁹

³³¹ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, V, 369.

³³² Beyhakî, Ferâiz, 48; İbn Ebî Şeybe, Ferâiz, 80; Dârimî, Ferâiz, 40.

³³³ Tahâvî, *a.g.e.*, III, 266.

³³⁴ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 469.

³³⁵ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 53.

³³⁶ Buhârî, Ferâiz, 25; Müslim, Ferâiz, 23; İbn Mâce, Ferâiz, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 200.

³³⁷ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 53.

³³⁸ Bilmen, *a.g.e.*, III, 288.

³³⁹ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 417.

Kamu düzeninin, emniyet ve asayişin sağlanması, kişilerin mal ve canlarının, seyahat özgürlüklerinin korunması İslam'ın temel amaçları arasında yer aldığından eşkıyalık suçu dinen büyük günahlar, hukuken de büyük suçlar arasında sayılmış, bu suç ve ona uygulanacak cezai müeyyideler konusunda Kur'ân ve Sünnet'te özel hüküm ve açıklamalar yer almıştır.³⁴⁰ *Kur'ân'da bu hususta, "Allah'a ve Rasûlüne harp açanların, yeryüzünde yol keserek fesatçılığa koşanların cezası, ancak öldürülmeleri veya asılmaları, veya sağ elleriyle sol ayaklarının çaprazlama kesilmesi, veya bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu onların dünyadaki rüsvaylığıdır. Ahirette ise onlar için büyük bir azap vardır."*³⁴¹

Alimler bu ayette geçen "muhâribûn" teriminden maksadın ne olduğunda ihtilaf etmişlerdir. Bazı alimlere göre bu ayet, Hz. Peygamber'le anlaşmalarını bozan, yolları kesen, yeryüzünde fesat çıkaran müşrikler hakkında nazil olmuştur.³⁴² Bunların delili İbn Abbâs (r.a.) gelen şu rivayettir: "Allah ve Rasûlü ile savaşanların ve yeryüzünde fesat çıkaranların cezası öldürülmeleri veya asılmaları ya da ellerinin veya ayaklarının çaprazlama kesilmesi veya yerlerinden sürülmeleridir. Bu onlara dünyada bir rezilliktir. Onlara ahirette de büyük azap vardır. Ancak onları yakalamanızdan önce tevbe edenler bunun dışındadır. Biliniz ki Allah bağışlar ve merhamet eder" ayeti müşrikler hakkında nazil oldu. Onlardan her kim yakalanmadan önce tevbe ederse bu kendilerine lazım olan haddin uygulanmasına engel olmaz."³⁴³

Bazı alimlere göre ise, ehl-i kitaptan bir topluluk hakkında nazil olmuştur.³⁴⁴ Bunların delili ise yine İbn Abbâs (r.a.)'dan gelen şu rivayettir: Ehl-i kitaptan bir topluluk Hz. Peygamber ile anlaşma yapmışlardı, bunlar anlaşmayı bozdular ve yol kesip yeryüzünde fesat çıkarmaya kalkıştılar. Allah Hz. Peygamber'i, onların öldürülmeleri veya asılmaları veya el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi veya sürgün edilmeleri hususunda serbest bıraktı. Bunlar yakalanmadan önce tevbe edip İslam'a girdikleri taktirde önceden işledikleri suçlardan dolayı sorgulanmazlar.³⁴⁵

³⁴⁰ Bardakoğlu, Ali, "Eşkıyalık mad", *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 1995, XI, 463.

³⁴¹ 5. Mâide: 33.

³⁴² Udeh, *a.g.e.*, IV, 144.

³⁴³ Ebû Dâvûd, Hudûd, 3; Nesâî, Tahrîmü'd-Dem, 9.

³⁴⁴ Udeh, *a.g.e.*, IV, 144.

³⁴⁵ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XII, 256; Heysemî, Nuruddîn b. Ali, *Mecmeû'z-Zevâid ve Menbeû'l-Fevâid*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1412, XII, 77.

Bazı alimlere göre Hz. Peygamber, Ebû Bürde denilen Hilâl b. Uveymir el-Eslemî ile ne lehine ne aleyhine yardım etmemek, ona gelen müslümanlar güvende olup korkuya düşürülmemek üzere anlaşma yapmıştı. Bir gün Kinâne kabilesinden bir grup halk müslüman olmak maksadıyla gelirken Hilâl'in kavmine uğramış, o gün de Hilâl orada yokmuş, kavmi bunların yollarını kesmiş ve bunları öldürüp mallarını almışlardı. Bunun üzerine bu ayet nazil olmuştur.³⁴⁶

Bazı alimlere göre bu ayet, önce müslüman olup daha sonra dinden çıkan ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in develerini çalan ve çobanlarını öldüren Ukl ve Ureyne kabilelerinden bir topluluk hakkında inzal edilmiştir.³⁴⁷

Bu rivayetleri ele aldığımızda ayetin, kat-ı tarîk (yol kesicilik) hakkında nazil olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bazı alimler bu hükmün kâfirlere mahsus olduğunu, çoğu alimler ise, fâsık yani yol kesicilik yapan müslümanları da kapsadığını belirtmişlerdir.³⁴⁸

1.1.2.6.2. Hırâbenin Cezası

Enes b Mâlik (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, Ukl veya Ureyne kabilelerinden bir grup Hz. Peygamber'e geldi. Ancak Medine'nin havasına uyum sağlayamadılar. Hz. Peygamber onlara sağmal develeri tavsiye edip idrarlarından ve sütlerinden içmelerini emretti. Onlar da gidip Hz. Peygamber'in tavsiyesini yerine getirdiler ve iyileşince Hz. Peygamber'in çobanını öldürdüler, develeri de sürüp götürdüler. Onların bu yaptıklarının haberi daha günün başında Hz. Peygamber'e ulaştı. Hz. Peygamber de peşlerinden adam gönderdi. Günün ilerlemiş bir vaktinde yakalanarak Hz. Peygamber'e getirildiler. Hz. Peygamber emretti ve adamların elleri, ayakları kesildi, gözlerine mil çekildi ve Harra'ya atıldılar. Su istiyorlar fakat kendilerine su verilmiyordu. Ebû Kılâbe der ki: "Bunlar çalan, öldüren, imandan sonra kâfir olan, Allah ve Rasûlüne karşı muhârabe eden bir kavimdir."³⁴⁹

³⁴⁶ Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Kitabevi, İstanbul tsz., III, 1662.

³⁴⁷ Udeh, *a.g.e.*, IV, 144.

³⁴⁸ Yazır, *a.g.e.*, III, 1662.

³⁴⁹ Buhârî, Muhâribîn, 16, 17; Diyât, 22; Vudû, 66; Zekât, 68; Cihâd, 152; Meğâzî, 36; Tefsîr, Mâide 5; Tıbb, 5, 6; Müslim Kasâme, 9; Tirmizî, Tahâret, 55; Et'ime, 38; Ebû Dâvûd, Hudûd, 3; Nesâî, Tahrimu'd-Dem, 7; İbn Mâce, Hudûd, 20.

Bu hadis, çeşitli vecihlerden birçok farklılıklarla rivayet edilmiştir. İbn Kayyim Peygamberimiz (s.a.v.)’e gelen bu yedi sekiz kişilik grubun Ukl kabilesinden mi, Ureyne kabilesinden mi olduğu hususunda ihtilaf olduğunu; bazı rivayetlerde Ukl kabilesi, bazısında Ureyne kabilesi, diğer bazı rivayetlerde ise Ukl ve Ureyne kabileleri olduğunu ve doğru olanın da bu olduğunu söyler. Ebû Avâne (ö. 316) ve Taberânî’nin (ö. 360) Enes b. Mâlik’ten yaptıkları rivayete göre, bunların üçü Ukl kabilesinden, dördü ise Ureyne kabilesindendir.³⁵⁰ Diğer bir kişi ise Süleym oğullarındandır.³⁵¹ İşte bu Ukl ve Ureyne kabilelerinden yedi sekiz kişilik grup Hz. Peygamber’e gelerek müslüman oldular, fakat Medine’nin havası kendilerine yaramadı ve hastalandılar, renkleri soldu, zayıf ve halsiz düştüler.³⁵² Onlar, Medine’den gitmek istediler. Çünkü Medine’nin yemekleri, abdest, gusül, cihad vb. kendilerinin hoşlarına gitmedi, işlerine gelmedi.³⁵³ Bunun üzerine Hz. Peygamber’e müracaat ederek, “Ey Allah’ın Elçisi! Biz hayvancılıkla geçinen insanlarız, şehirli değiliz; bizi doyur, sula dediler; hatta develerin yanına gitmek için izin istediler. O da kendilerini oraya develerin yanına göndererek tedavi için onların süt ve idrarlarından içmelerini tavsiye etti. Hz. Peygamber’in develeri on beş sağmaldan ibaret olup zekât develeri ile karışık olarak Kûbâ civarındaki Zû’l-Hader denilen yerde yayılıyordu.³⁵⁴ Bu develeri Hz. Peygamber’in âzadlı kölesi Yesâr ile başka bir kişi tarafından otlatılıyordu.³⁵⁵ Bunlar develerin yanına gelerek üç ay kadar kaldılar. Develerin süt ve idrarlarından içerek iyileştiler.³⁵⁶ Daha sonra bunlar dinden çıktılar ve çoban Yesâr’ın elini ayağını kestiler, gözüne ve diline dikenler batırdılar ve ölünceye kadar güneşin altında bıraktılar.³⁵⁷ Bu haber gündüzün ilk saatlerinde Hz. Peygamber’e ulaştı. Hz. Peygamber derhal Kürz b. Câbir el-Gihri komutasında yirmi kişilik bir süvâri birliğini ve bir iz sürücüyü onların yakalanması için gönderdi. Bunlar yakalanıp Medineye getirildiler. Hz. Peygamber kısâsen gözlerinin oyulmasını, ellerinin ve ayaklarının kesilip bu halde Harra’nın bir kenarına atılmalarını,

³⁵⁰ Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 20.

³⁵¹ Taberî, İbn Cafer Muhammed b. Cerîr, *Câmiü’l-Beyân an Te’vilil Kur’ân*, Mısır 1954, VI, 207; Alî el-Müttakî, İbn Hüsâmuddîn, *Kenzü’l-Ummâl fi Süneni’l-Akvâl ve’l-Efâl*, Müessesetü’r-Risâle, Beyrut 1989, II, 518.

³⁵² Nevevî, *a.g.e.*, XI, 153.

³⁵³ Zürkânî, Muhammed b. Abdulbâkî, *Şerhu’l-Mevâhibi’l-Ledünniyye*, Dâru’l-Marife, Beyrut 1973, II, 172.

³⁵⁴ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 153.

³⁵⁵ İbn Sâd, Muhammed, *et-Tabakâtül Kübrâ*, Dâru Sader, Beyrut 1960, II, 93.

³⁵⁶ Zürkânî, *a.g.e.*, II, 173.

³⁵⁷ İbn Sâd, *a.g.e.*, II, 93.

kızgın güneşin altında ölüme terk edilmelerini emreder ve öyle yapılır.³⁵⁸ Bu olay Hz. Peygamber'in hicretinin altıncı senesinin şevval ayında vuku bulmuştur.³⁵⁹ Bu hadisin başka bir rivayetinde, bunların su istediklerini fakat kendilerine su verilmediğini, onlardan birinin, susuzluktan ölene kadar toprağı yaladığı belirtilir.³⁶⁰ Ancak hemen şunu belirtelim ki rivayetlerde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in “su vermeyin” diye sarıh bir sözü görünmüyor.

Kâdî İyâz bu rivayet hakkında şöyle der: “Öldürülmesi farz olan bir kimse su istese, kasten mâni olup da kendisine su vermeyerek iki azabın birlikte tatbik edilmesinin meşrû olmayacağında alimler ittifak etmiştir.” Nevevî bu görüşe itiraz ederek, “Bu sahih hadiste beyan olunmuştur ki, mürtedler çobanı öldürmüş, İslam'dan dönmüşlerdir. Şu halde ne su istemede ne de başka hususlarda kendilerine itibar kalmaz. Yanında tahâreti için gerekli olan suyu bulunduran bir şahıs, o suyu, ölümden veya şiddetli susuzluktan korkan bir mürtede verip de kendisinin teyemmüm etmesi caiz değildir. Ancak suyu isteyen kimse bir zimmî veya bir hayvan olsa vermek gerekir, bu durumda suyu vermeyip abdest alması caiz olmaz” der.³⁶¹

Bir başka rivayette, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in bu kişilerin el ve ayaklarını kestirdikten sonra damarlarını dağlatmayıp, kanın akmasını engellememiştir.³⁶² Oysa hırsızlık yapan bir kimsenin el ve ayağı kesildiğinde, kesilen yer ateşle dağlanarak damar büzdürülür ve kan böylece durdurulur. İbn Battâl bu rivayet hakkında şöyle der: “Bunlara dağlama yapılmadı. Çünkü bunların helak olması isteniyordu. Hırsızın el ve ayağı kesildiğinde ise, dağlama yapılır. Çünkü çok kan kaybedip de bu yüzden ölmesi doğru bulunmamıştır.” Bazı alimlerde şöyle demiştir: “Bu adamlar dinden çıktıkları için zaten ölümü hak etmişlerdir. Dolayısıyla ölümlerini engelleyecek bir muamelede bulunmaya gerek yoktur.”³⁶³ Bu rivayetleri ele aldığımızda görülüyor ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) bunlara el ve ayaklarını kesmenin yanı sıra, gözlerini oymak, çöle terk edip su vermemek, damarlarını dağlamamak gibi çok katı cezalar vermiştir. Oysa

³⁵⁸ Aynî, *a.g.e.*, III, 154.

³⁵⁹ İbn Sâd, *a.g.e.*, II, 93.

³⁶⁰ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 3; Nesâî, *Tahrîmü'd-Dem*, 8.

³⁶¹ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 153.

³⁶² Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 3.

³⁶³ Azîmâbâdi, *a.g.e.*, XII, 23-24.

İslam'da müsl haramdır.³⁶⁴ Kâdî İyâz'ın açıklamasına göre, seleften bir kısım alimler, bu cezanın hudud ve muhâriblerle ilgili Maide 33. ayet inmezden önce verildiğini, mezkûr ayetler inince hadisin hükmünün nesh edildiğini söylemiştir. Bazı alimler ise hadisin nesh edilmediğini söylemişlerdir. Muhâriblerle ilgili ayetler bu olayla ilgili olarak inmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) de bu cezayı kısas olarak tatbik etmiştir. Çünkü mürtedler müslüman çobana aynı şeyleri yapmışlardır.³⁶⁵

Yol kesicilere verilecek had cezası, işlenen suçun miktarına göre değişir. Çünkü cezanın suç miktarına göre olması gerekir. Alimler yol kesicilere verilecek cezada sıralamanın nasıl olacağı hususunda ihtilaf etmişlerdir.³⁶⁶

Hanefilere göre, yol kesenler bir müslümanın veya bir zimmînin malını alırlar ve bu mal bölününce her birine hırsızlık nisabı kadar hisse düşerse; el ve ayakları çaprazlama kesilir. Yol kesenler adam öldürmüşler ancak mal almamışlarsa, onlar öldürülürler. Yolcuların hem mallarını almak ve hem de onları öldürmek suretiyle yankesicilik yapanların önce çaprazlama el ve ayakları kesilir, sonra öldürülür ve asılırlar. Hâkim isterse el ve ayaklarını kesmeden öldürür, ya da el ve ayaklarını kesmeden asmak suretiyle idam eder.³⁶⁷ İmam Mâlik'e göre, devlet başkanı öldürme hali bulunmadığı zaman yukarıdaki ayette belirtilen cezalardan hangi cezayı suçluya vereceğini seçmekte serbesttir. Eğer suçlu adam öldürmüşse, cezası öldürülmedir veya hem öldürülme ve hem de asmadır. Bu iki cezadan birini uygulamada serbesttir.³⁶⁸ Şafî ve Hanbelîlere göre ise, sadece mal almışlarsa elleri ve ayakları çaprazlama kesilir. Eğer mal almayıp yolcuları öldürmüşlerse öldürülürler, asılmazlar. Eğer hem öldürmüşler hem de mal almışlar ise öldürülürler. Şayet sadece insanları korkutmuşlarsa oradan sürgün edilirler.³⁶⁹ Bu sıralamayı yaparken dayandıkları delil ise İbn Abbâs'tan gelen şu rivayettir. "Allah ve Rasûlüne harp açanların cezası; mal almışlarsa elleri ve ayakları çaprazlama kesilir. Şayet mal almayıp sadece öldürmüşlerse öldürülürler. Eğer yol kesip

³⁶⁴ Hişâm, Katade vasıtasıyla Enes b. Mâlik'ten yukarıdaki hadisin benzerini rivayet etti ve şu ilavede bulundu. "Hz. Peygamber, sonra müsl (adamların kulak, burun, dudak gibi organlarını kesmek)'den nehyetti. Bu rivayette çaprazlama sözünü zikretmedi. Ebû Dâvûd, Hudûd, 3.

³⁶⁵ Nevevî, *a.g.e.*, XI, 153.

³⁶⁶ Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 423.

³⁶⁷ Mavsîlî, *a.g.e.*, IV, 114.

³⁶⁸ Udeh, *a.g.e.*, IV, 154.

³⁶⁹ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 145.

adam öldürmüş ve mal almışlarsa asılırlar. Eğer sadece insanları korkutmuşlarsa oradan nefy/sürgün edilirler.”³⁷⁰

İbn Abbâs’tan gelen bu rivayette suçlular hakkında, “Eğer yol kesip adam öldürmüş ve mal almışlarsa asılırlar” ifadesi yer almaktadır. Ancak suçlunun nasıl asılacağı konusunda alimlerin görüşleri farklıdır. İmam Ebû Yûsuf ile el-Kerhî’ye göre, yol kesici diri olarak asılır. Çünkü asmak ağırlaştırılarak verilmesi meşrû olan bir cezadır. Ancak diri olan şahsa ceza verilebilir, ölüye ceza verme imkânı bulunmaz. Asmak; hakkında yasak bulunan müsle, yani organları yaralayıp kopararak işkence çekirmek cinsinden değildir.

Mâlikîler’den Eşheb ile Şafiî ve Hanbelîlere, Hanefîlerden ise Tahâvî’ye göre asma işlemi suçlu öldürüldükten sonra olur. Çünkü Allah, öldürmeyi, lafız olarak asmaktan önce zikretmiştir. Diri olarak asmakta bir çeşit işkence ve müsle yapılmış olmaktadır.³⁷¹ Halbuki Hz. Peygamber (s.a.v.) müsleden ve hayvanlara bile eziyet vermekten nehyederek: “Öldürdüğünüz zaman güzelce öldürün, hayvanı boğazladığınız zaman da güzelce boğazlayın”³⁷² buyurmuştur. Öldürdükten sonra bir de asılmasından maksat suçluyu rezil etmek, herkesçe görülerek ibret alınıp diğer insanlara da gözdağı vermektir.³⁷³

Yukarıda geçen İbn Abbâs’ın “Eğer insanları sadece korkutmuşlarsa oradan nefy edilirler” sözündeki nefy kelimesi hakkında alimler farklı görüşler beyan etmişlerdir. Hanbelîlere göre nefy, suçluları darmadağın etmek, başka beldeye sığınmalarına fırsat bırakmamak demektir. Bunların delilleri ise Hasan Basrî ile Zührî’den (ö. 124) gelen şu rivayettir: “Nefy; suçluları şehirlerden ve beldelerden sürmek, hiçbir beldeye sığınmalarına imkân da vermemektir.” Hanefîlere göre nefyin manası hapsedmek demektir. Mâlikîlere göre nefy, suçlunun bulunduğu beldeden çıkarılarak, başka bir yere gönderilip tevbesi açıkça ortaya çıkıncaya kadar orada hapsedilmesi demektir. Bunların delili ise İbn Abbâs’tan gelen, “Suçlular başka bir belde de hapsedilir” rivayetidir.³⁷⁴

³⁷⁰ Beyhakî, Sirkât, 26; Abdurrezzâk, *Musannef*, X, 109.

³⁷¹ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 424.

³⁷² Müslim, Sayd ve’z-Zebâih, 11; Ebû Dâvûd, Dahâyâ, 12; Tirmizî, Diyet, 14; Nesâî, Dahâyâ, 22.

³⁷³ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 425.

³⁷⁴ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 150-151.

1.1.2.7. Bağy/İsyan

1.1.2.7.1. Bağy'ın Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; “haktan ayrılmak, zulmetmek, haddi aşmak” anlamına gelen bağy, fıkıh terimi olarak ifade ettiği siyasî anlamın yanı sıra “Allah’a karşı gelme, dinin çizdiği sınırları aşma” mânasında dînî–ahlâkî bir terim olarak da kullanılmaktadır. Devlete isyan edenlerin işgal ve hâkimiyeti altındaki bölgeye dâru’l-bağy, isyancılara ehl-i bağy, meşrû idarenin hâkim olduğu bölgeye dâru’l-adl, burada yaşayanlara da ehl-i adl denilmektedir.³⁷⁵

“Bâği, caiz olan bir teville haksız yere imama karşı gelen, destek ve kudret sahibi kimselerdir.”³⁷⁶ İslam alimleri dine isyan suçunun varlığı ve buna verilecek ceza konusundaki görüşlerini, *“Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını bulup barıştırsın. İçlerinden biri diğerine saldırırsa Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer vazgeçerlerse artık aralarını adaletle düzeltin”*³⁷⁷ ayetine, Hz. Ali’nin cemel vakasında, ayrıca Muâviye ve Hâricîler’le olan savaşlarındaki uygulamalara dayanmaktadırlar.

İsyan suçundan bahsedilebilmesi için, öncelikle suçun meşrû devlet başkanına karşı işlenmiş olması gerekir. Öyle ki İslam hukukçularından kimi, meşrûyetini kaybetmiş devlet başkanına karşı ayaklanmayı, bir suç olarak değil, müslüman toplum bakımından bir zorunluluk olarak görmektedirler. İkinci olarak, silah gücüne sahip belli bir müslüman topluluk tarafından işlenmiş olmalıdır. Üçüncü olarak ise, isyanın, zulüm ve haksızlığı giderme ya da devlet başkanının fâsık olduğu gibi isyancılarca meşrû bir gerekçeye dayandırılmamasıdır.³⁷⁸

Naslara ve tatbikata bakan müctehidler, bu suçu işleyen kimselere şu cezaların verileceğini belirtirler.

a- Ehl-i Sünnet’in inanç ve anlayışlarına aykırı bir inanç ve kanaat taşıyan müminler, bir yere toplanıp cemaat oluşturmadıkça kendilerine dokunulmaz ve farklı muamele yapılamaz.

³⁷⁵ Şafak, Ali, “Bağy maddesi”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1991, IV, 451.

³⁷⁶ Canan, *a.g.e.*, V, 146; Bilmen, *a.g.e.*, III, 410.

³⁷⁷ 49. Hucurât: 9.

³⁷⁸ Türcan, Talip, *İslam Hukuku*, Grafiker Yay., Ankara 2012, 326.

b- Müslümanlar arasında, kendi inanç ve kanaatlerinin propagandasını yaparlarsa buna izin verilmez, ikaz edilirler ve ısrar ederlerse ta'zir edilirler.

c- Bir yere toplanıp cemaat teşkil etmekle beraber devlete itaat ederlerse yine kendilerine karşı savaş açılmaz.

d- Toplu halde devlete başkaldırır, devlet içinde devlet olmaya yeltenirlerse cibrî kuvvetlerle yola getirilirler. Bu taktirde yapılan savaş, kâfirlerle yapılan savaştan farklı olur.³⁷⁹ Mâlikîlerden Karâfî bu durumu şöyle izah eder: Bâğîlerle savaştan maksat, onları öldürmek değil isyandan vazgeçirmektir. Kaçanlarının peşi bırakılır, yaralıları ve esirleri öldürülmez. Malları ganimet olarak alınmaz, kadın ve çocukları esir edilmez. Onlara karşı savaşta müşriklerden yardım alınmaz. Bir mal üzerinde sulh yaparak savaşa son verilmez. Kendilerine itaate çağırarak davetçiler gönderilir. Bahçeleri yakılıp yıkılmaz, ağaçları kesilmez.³⁸⁰ Nitekim şu hadis Karâfî'nin görüşünü desteklemektedir.

H. Peygamber (s.a.v.) Abdullah b. Mes'ûd'a: "Ey kölenin anasının oğlu! Allah'ın bu ümmetten isyan edenler hakkında nasıl bir hüküm verdiğini biliyor musun?" deyince Abdullah: "Allah ve Rasûlü en iyisini bilir." Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Yaralıyı sarılmaz, esiri öldürülmez, kaçanı takip edilmez, ganimeti taksim olunmaz"³⁸¹ diye cevap verir.

1.1.2.7.2. Bağy'ın Cezası

Arfece (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *"İşiniz bir adam üzerinde derli toplu iken kim sizin sopanızı yarmak veya cemaatinizi dağıtmak isterse onu hemen öldürün."*³⁸²

Nevevî bu hadisi şu şekilde yorumlar: "Bu hadis, hükümdar aleyhine ayaklanan veya müslümanların birliğini bozmak isteyen bir kimsenin öldürülmesini emretmektedir. Ancak o, ilk önce nasihatle yola getirilmeye çalışılır, vazgeçmezse

³⁷⁹ Karaman, a.g.e., 225.

³⁸⁰ Zühaylî, a.g.e., VII, 432.

³⁸¹ Hâkim, *Müstedrek*, II, 168; Beyhakî, *Kıtâl-ü Ehli'l-Bağy*, 29; İbn Ebî Şeybe, *Seyr*, 119.

³⁸² Müslim, *İmâre*, 14; Ebû Dâvûd, *Sünnet*, 30; Nesâî, *Tahrimü'd-Dem*, 6; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 261.

kendisi ile çarpışılır, onu öldürmeksizin kötülüğünden kurtulma imkânı yoksa öldürülür.³⁸³

Hanefî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre kendilerince haklı bir tevile dayanarak isyan etmiş olan bâğîlere, savaş sırasında itlâf ettikleri can ve mallar tazmin ettirilmez. Bu hükmün delili Zührî'den gelen şu rivayettir: “Aralarında Bedir savaşına katılmış ashâbın da bulunduğu insanlar arasında Cemel ve Sıffîn gibi savaşlarda büyük bir fitne kopmuştu. Şöyleki onlar, Kur’ân’ı tevil ederek nikâhı haram olan bir kadını helal sayan adama had uygulanmayacağı, dökülmesi haram olan bir kanı akıtmış adamın öldürülmeyeceği, itlâf edilmiş bir malın tazmin ettirilmeyeceğini söylemişlerdir.³⁸⁴

Bâğîler, inandıkları şeye, meşrû olan sulh yolu ile davet (duyurma, propaganda etme) hakkına sahiptirler. Yani, onlar şer’î nasları aşmamak şartıyla istediklerini söylemekte hürdürler. Hakkı temsil edenlerin de onların fikirlerini reddetmesi, ve onlara fikirlerinin bozukluğunu açıklaması gerekir. Bu iki gruptan biri, sözlerinde veya çağrısında şer’î naslardan dışarı çıkarak, onların haklarına tecavüz edecek olursa, suç işlemiş olurlar ve cezalandırılırlar.³⁸⁵

Nitekim Hz. Ali, hutbe sırasında kendisine itiraz eden Hâricîlere: “Sizi mescidimizden men etmeyiz, ganimet malından mahrum etmeyiz, siz bize saldırmadıkça biz size harp açmayız” diyerek, onları cami ve cemaatten alıkoymamış ve Hâricîler fiilî eyleme geçmedikçe, onların üzerine yürümemiştir. Hâricîler Nehrevân’da Hz. Ali’den ayrılıp müstakil bir grup oluşturduklarında, Hz. Ali onlara karşı savaşa tevessül etmemiş, aksine başlarına bir âmil tayin etmiştir. Hâricîler, bir müddet âmile itaat etmişlerse de sonra onu öldürmüşlerdir. Hz. Ali bu olayı yine siyasi bir suç olarak değil, âdi bir öldürme olayı olarak değerlendirmek istemiş ve bu maksatla katilin teslimini isemiştir. Onlar buna yanaşmayınca üzerlerine yürümüştür.³⁸⁶

Bâğîlerin işledikleri suçların cezası hususunda alimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefîlere göre bâğîlere had uygulanmaz. Çünkü devlet başkanının dâr-ı bağı’de yetkisi kalmamıştır. Mâlikîler ile Hanbelîler de harp halinde bâğîlerin itlâf ettikleri can ve malların ödetilmeyeceği, haklarında had uygulanmayacağı hükümlerinde

³⁸³ Nevevî, *a.g.e.*, XII, 242.

³⁸⁴ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 430.

³⁸⁵ Udeh, *a.g.e.*, IV, 208-209.

³⁸⁶ Canan, *a.g.e.*, V, 148.

Hanefilere muvafakat ederler. İmam Şafî'ye göre ise, bağı müslümanların malından bir şey alırsa, bu dâr-ı bağıde meydana gelmiş olsa bile eli kesilerek had uygulanır. Çünkü o bir cinayet işlemiştir.³⁸⁷

1.1.2.8. İçki İçme

1.1.2.8.1. Hamr'ın Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; bir şeyi örtmek manasına gelen “hamera”dan türemiştir. Arapça’da şahidlikten kaçarak gördüğünü gizlemek, utanmak, örtmek, örtü, kapak gibi pek çok kelime bu kökten türemiştir.³⁸⁸ İstılahta ise, pişirilmeksizin kendi kendine kaynayıp kabaran, kuvvetlenip sarhoş edici bir hale gelen yaş üzüm suyudur. Ancak Ebû Hanîfeye göre böyle bir üzüm suyu kaynayıp köpüğünü atmadıkça hamr sayılmaz. Halk arasında hamr’a şarap adı verilir.³⁸⁹ Şaraba niçin hamr denildiği hususunda ihtilaf vardır. Bazılarına göre aklı örttüğü için hamr denilmiştir. Yani hamr; aklı örten içki manasına gelir. Diğer bazılarına göre, şaraba hamr denilmesi şarap olması için örtüldüğündendir. Bu halde hamr; örtülmek suretiyle yapılan içki demektir. Bazılarına göre hamr, muhâmereden alınmıştır. Muhâmere ise karıştırmak demektir. Şarap aklı karıştırdığı için ona bu isim verilmiştir. Bazılarına göre ise, bu kelime bırakmak manasından alınmıştır. Çünkü şarap kıvamını buluncaya kadar kendi haline bırakılır. İbn Abdilberr ise, (ö. 463) “En iyisi, bu manaların hepsi şarapta mevcuttur demektir. Zira şarap, kıvamını bulup sakinleşinceye kadar bırakılır. İçildiği vakit ise akla galebe çalacak derecede onu karıştırır ve örter” der.³⁹⁰

İnsanlık tarihi kadar uzun bir geçmişi bulunan ve hemen hemen bütün dönem ve toplumlarda görülen içki alışkanlığı, Kur’ân’ın nazil olduğu sırada Arap toplumunda da büyük ölçüde yaygın olduğundan İslam içkiyi haram kılarken diğer birçok hükümde olduğu gibi ikna edici ve tedrici bir metod takip etmiş, belli safhalardan sonra kesin yasaklama getirmiştir.³⁹¹ Bu konuyla ilgili Mekke’de nazil olan ilk ayet şöyledir. *“Hurma ve üzüm gibi meyvelerden içki ve güzel rızık elde edersiniz. Şüphesiz bunda*

³⁸⁷ Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 431.

³⁸⁸ Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995, 248; Canan, *a.g.e.*, V, 229.

³⁸⁹ Bilmen, *a.g.e.*, III, 253; Zuhaylî, *a.g.e.*, VII, 436.

³⁹⁰ San’anî, *a.g.e.*, IV, 62.

³⁹¹ Bakır, Mustafa, “İçki mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2000, XXI, 458.

akıl sahibi kimseler için ibretler vardır."³⁹² Bu ayet, hurma ve üzümünden, güzel gıdanın (sirke, şıra, nebiz) yanında sarhoşluk veren bir maddenin de elde edildiğini bildirmektedir. Böylece sarhoşluk veren şeylerin güzel ve makbul bir içecek sayılmadığı bildirilmekte ve onun ileride yasaklanacağına da işaret edilmektedir.³⁹³ Bu hususta ikinci ayet Medine'de nazil olmuştur: "*Sana şarap ve kumar hakkında soru soruyorlar. De ki; ikisinde de büyük günah ve insanlar için birtakım faydalar vardır. Ancak her ikisinin de günahı faydasından daha büyüktür.*"³⁹⁴ Üçüncü aşamada ise şu ayet nazil olmuştur. "*Ey iman edenler! Sarhoşken ne söyleyeceğinizi bilinceye kadar namaza yaklaşmayın.*"³⁹⁵ Son olarak şu ayet nazil olarak içki tamamen yasaklanmıştır. "*Ey İman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir, bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yoluyla aranızda düşmanlık ve kin sokmak ve sizi Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçtiniz değil mi?*"³⁹⁶

Hiz. Peygamber de birçok hadisinde sarhoş edici içeceklerin haram olduğunu belirterek bu yasağı teyid etmiş ve ilgili hükümleri açıklamıştır.³⁹⁷

Ayet ve hadislerde yasaklanan hamr'ın (şarap) az ya da çok içilmesinin haram olduğu ve cezayı gerektirdiği konusunda İslam hukukçuları arasında görüş birliği vardır. Ancak ayette yer alan "hamr" kelimesinin içeriği ve bu kapsamda ele alınan maddelerin içilmesi durumunda ceza gerekip gerekmeyeceği konusu İslam hukuk doktrininde tartışılmıştır. Şu kadar var ki, şarap dışında ki diğer alkollü içkilerin, sarhoşluk verecek derecede içilmesi durumunda ceza gerekeceği konusunda, fakihler arasında görüş birliği vardır. Şarap dışındaki diğer alkollü içkilerin sarhoşluk vermeyecek derecede içilmesi halinde, ceza gerekip gerekmeyeceği konusunda ise, İslam alimleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu konuda ki görüş farklılıkları genelde "hamr" kelimesinin içeriğini belirlemeden kaynaklanmaktadır.³⁹⁸

³⁹² 16. Nahl: 67.

³⁹³ İzdemir, Muhammed, *Hâşiyetü's-Şihâb Ale Tefsiri'l-Beydavî*, Mektebetü'l-İslamiyye, Diyarbakır 1960, V, 347; Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hâkim ve Açıklamalı Meali*, İstanbul 2004, 273.

³⁹⁴ 2. Bakara: 219.

³⁹⁵ 4. Nisâ: 43.

³⁹⁶ 5. Mâide: 90-91.

³⁹⁷ Dönmez, İbrahim Kâfi, "Sarhoşluk mad", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2009, XXXVI, 41.

³⁹⁸ Yiğit, Yaşar, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlülüğü*, Sistem Yay., Ankara 2012, 82.

Ebû Hanîfe'ye göre hamr; kaynayıp köpüren ve sıkılan üzüm suyu veya kaynatılıp üçte ikisinden azı giden ve sarhoşluk veren üzüm suyu ya da suyla ıslatılmış hurma ve üzümün kaynatılarak sıkılıp köpük salan kısmıdır. İşte Ebû Hanîfe'ye göre bu üç çeşidin dışında yapılan içkiler şarap sayılmazlar.³⁹⁹ Çünkü Hz. Peygamber: “*Hamr (şarap); şu iki ağaçtan, hurma ve üzümden olur*”⁴⁰⁰ buyurmuşlardır. Dolayısıyla bal, incir, buğday, arpa, darı şıraları kaynatılsa da kaynatılmasa da şarap sayılmazlar. Bunların azını içmek sebebiyle had vurulmaz. Sarhoşluk verecek derecede içmek sebebiyle had gerekir.⁴⁰¹ Ebû Hanîfe ile Ebû Yûsuf'un görüşleri şu hadise dayanmaktadır. “Şarabın azı da, çoğu da bizzat haram kılınmıştır. Her türlü içkiden sarhoşluk da haram kılınmıştır.”⁴⁰² Şaraptan ayrı olarak bu hadiste özel olarak sarhoşluğun haram olduğu bildirilmiştir.⁴⁰³

İmam Mâlik, Şâfiî, Ahmed b. Hanbel ve alimlerin çoğunluğuna göre; sarhoşluk verici şeyleri içmek haramdır. Bunun adı ister şarap olsun, ister başka bir şey olsun, ister azı sarhoşluk versin, ister çoğu sarhoşluk versin, ister üzüm suyu olsun, ister buğday, arpa, hurma, yulaf, pirinç suyu olsun fark etmez, hepsi de haramdır.⁴⁰⁴ Bu görüşü savunanların delileri şu hadislerdir. *Câbir b. Abdullah (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber: “Çoğu sarhoşluk veren şeyin azı da haramdır”*⁴⁰⁵ *buyurmuştur. Yine İbn Ömer (r.a.)’den Hz. Peygamber’in şöyle buyurduğu rivayet olunmuştur: “Her sarhoşluk veren şaraptır ve her sarhoşluk veren haramdır”*⁴⁰⁶ *Ayrıca Numân b. Beşîr (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “Şarap; kuru üzümden olduğu gibi, kuru hurmadan, baldan, buğdaydan, arpadan ve darıdan da olur. Ben sizi sarhoşluk veren her şeyden nehy ediyorum.”*⁴⁰⁷

Hattâbî (ö. 388); şarabın hurma ve üzümden yapıldığını bildiren hadis ile, üzüm ve hurmadan yapıldığı gibi baldan, buğdaydan, arpadan yapıldığını bildiren hadisler arasında bir çelişki olmadığını söyler. Çünkü, “Şarap hurma ve üzümden olur” hadisiyle

³⁹⁹ Udeh, *a.g.e.*, III, 420.

⁴⁰⁰ Müslim, Eşribe, 4; Ebû Dâvûd, Eşribe, 4; Tirmizî, Eşribe, 8; Nesâî, Eşribe, 19; İbn Mâce, Eşribe, 5.

⁴⁰¹ Mavsilî, *a.g.e.*, IV, 101, Cezîrî, *a.g.e.*, II, 14; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 444.

⁴⁰² Beyhakî, Şehâdet, 56; Zeylâî, *a.g.e.*, IV, 365; Tahâvî, *a.g.e.*, IV, 221.

⁴⁰³ Mavsilî, *a.g.e.*, IV, 100-101; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 444.

⁴⁰⁴ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 11; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 109; Udeh, *a.g.e.*, III, 419.

⁴⁰⁵ Ebû Dâvûd, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 3; Nesâî, Eşribe, 25; İbn Mâce, Eşribe, 10, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 167.

⁴⁰⁶ Buhârî, Eşribe, 77; Müslim, Eşribe, 7; Ebû Dâvûd, Eşribe, 5; Tirmizî, Eşribe, 1; Nesâî, Eşribe, 22.

⁴⁰⁷ Ebû Dâvûd, Eşribe, 4; İbn Hibbân, Eşribe, 1, Dârekutnî, Eşribe, 26; Beyhakî, Eşribe, 4.

ifade edilmek istenen; şarabın çoğunlukla üzümle hurmadan elde edildiğidir, bu ikisinin dışında başka bir maddeden şarap elde edilemeyeceği değildir.⁴⁰⁸

Kurtubî: “Enes ve başkalarından rivayet edilen çeşitli sahih hadisler; hamrın yalnız üzümünden elde edilen şarabın adı olup, başka şeylerden yapılan içkilerin hamr olmadığını savunan Ebû Hanîfe ve taraftarlarının görüşlerinin batıl olduğunu ortaya koymaktadır. Kufeliler’in bu görüşü Arap lisanına, sahih hadislere ve sahâbenin tutumuna muhaliftir. Çünkü şarabın haram kılındığını bildiren ayet nazil olunca sahâbe şaraptan her sarhoş edici içkiyi anladılar, üzümünden yapılanla yapılmayan arasında fark görmediler. Şarabı haram kılan ayet nazil olunca, bu mesele hakkında şüpheyi düşüp tevakkuf ettikleri veya açıklama istedikleri rivayet edilmemektedir. Aksine, her çeşit maddeden yapılmış içkilerin, tahrîm ayetinin nazil olması üzerine hemen döktükleri rivayet edilmektedir. Kur’ân, onların kendi lisanıyla nazil olmuştur ve her halde onlar, hamr kelimesinin delalet ettiği manaya herkesten daha çok vakıftılar” der.⁴⁰⁹

Sarhoşluk suçunun oluşabilmesi için ikrar veya iki müslüman şahidin şahitlikte bulunması gerekir.⁴¹⁰ *İbn Abbâs (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre; “Hz. Peygamber “hamr” hususunda kesin bir had takdir etmedi. Bir adam içmiş, sarhoş olmuştu. Caddede sendelerken kendisine rastlandı. Adamı hemen tutup Hz. Peygamber’e getirmek için harekete geçtiler. Adam, Abbâs (r.a.)’ın evinin hizasına gelince kaçtı ve Abbâs’ın evine girerek ona sığındı. Durum Hz. Peygamber’e anlatıldı, güldü ve: “Yani o, bunları yaptı mı?” dedi. Hakkında herhangi bir emir vermedi.”*⁴¹¹

Hattâbî bu hadis hakkında şu açıklamayı yapar: “O zatın Hz. Abbâs (r.a.)’ın evine girmesiyle ona dokunulmamış olması, o zatın ikrarı veya adil kimselerin şahitliğiyle suçunun sabit olmaması sebebiyledir. Mümkündür ki, sokakta herhangi bir sebeple sendelediğini görenler bunu sarhoşluktan yaptı zannettiler. Oysa Hz. Peygamber, sarhoşluk görmedi ve bu yüzden ona had uygulamadı.”⁴¹²

Şarap kokusunun bulunması sebebiyle kişinin şarap içtiğinin ispat edilmesi hususunda ise alimler arasında görüş farklılığı vardır.

⁴⁰⁸ Azîmâbâdî, *a.g.e.*, X, 85.

⁴⁰⁹ İbn Hacer, *Feth*, X, 49; Münâvî, *a.g.e.*, V, 31; Mübârekfûrî, *a.g.e.*, V, 504; San’anî, *a.g.e.*, IV, 62-63; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 187.

⁴¹⁰ İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 162; Bilmen, *a.g.e.*, III, 255; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 449.

⁴¹¹ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 36; Beyhakî, *Eşribe*, 16; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 145.

⁴¹² Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 113.

Mâlikilere göre, iki müslüman şahit içki içen şahsın ağzını koklayarak içki kokusu hissettiklerine veya içki kustuğuna hakim önünde şahitlik ederlerse had icap eder.⁴¹³ Bunlar şu rivayetleri delil göstermişlerdir. *Abdullah b. Mes'ûd şarap kokusu bulunan bir adama had vurmuştur.*⁴¹⁴ Hz. Ömer (r.a.) oğlu Ubeydullah'ta şarap kokusu hissedip de, onun tilâ⁴¹⁵ içtiğini söylemesi üzerine, oğlunun içtiği tilâ'nın sarhoşluk verip vermeyeceğini soruşturacağını, sarhoşluk verici ise had vuracağını ifade eder.⁴¹⁶ Bir başka rivayet ise şöyledir. *Hudayn dedi ki: Osman b. Affân'ın huzuruna Velîd b. Ukbe'nin getirilişine tanık oldum. Kufelilere sabah namazını dört rekât olarak kaldırmış ve size daha fazlasını da kaldırayım mı? demişti. Humran ve bir başka adam onun hakkında şahitlik etti. İkisinden biri onu içerken, diğeri ise kusarken gördüğüne şahitlik etti. Bunun üzerine Hz. Osman, bunu içmemiş olsaydı kusmazdı, dedi. Sonrada Hz. Osman, Hz. Ali'ye buna had uygula emri verdi.*⁴¹⁷

Hanefî, Şâfiî ve Hanbelilere göre ise, kendisinden şarap kokusu gelen ve şarap kusan kişiye had vurulmaz. Zira şarapla ağzını çalkalamış veya su zannederek içmiş olma ihtimalide vardır. Ağzına alıp çalkalamış veya sarhoşluk vermediğini zannetmiş veya başkasının zorlaması veya kendisinin mecbur kalması gibi bir durum hasıl olmuş veya yanlışlıkla içmiş ya da elma suyu içmiş olma gibi durumlarda da ağızdan şarap kokusuna benzer koku gelebilir. Bu ihtimaller şüphesi sebebiyle had vurulmaz.⁴¹⁸ Bu görüşü savunanlar Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın uygulamalarının kendi icthadları olduğu ve bu icthadlarının icma haline gelmediğini belirtirler.⁴¹⁹

1.1.2.8.2. İçki İçmenin Cezası

Enes (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre; Hz. Peygambere şarap içmiş bir adam getirildi. Hz. Peygamber ona iki hurma dalıyla kırk kadar sopa vurdu. Bunu Ebû Bekir

⁴¹³ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 3; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 449.

⁴¹⁴ Zeylâi, *a.g.e.*, III, 351; İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 163.

⁴¹⁵ Tila: Üçte birinden biraz fazla kalıncaya kadar kaynatılan üzüm sırasıdır. Yani kaynaya kaynayayıçte ikisine yakın kısmı buhar olmuştur. Mavsılî, *a.g.e.*, IV, 99; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 438.

⁴¹⁶ Buhârî, Eşribe, 9.

⁴¹⁷ Müslim, Hudûd, 8; Ebû Dâvûd, Hudûd, 36; İbn Yâ'lâ, *Müsned*, I, 388; Beyhakî, Eşribe, 16.

⁴¹⁸ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 451; İbn Hacer, *Feth*, X, 65.

⁴¹⁹ Udeh, *a.g.e.*, III, 438.

de yaptı. Ömer halife olunca halk ile istişare etti. Bunun üzerine Abdurrahmân b. Avf, “Hadlerin en hafîfi seksen değnektir” dedi. Ömer de onu emretti.⁴²⁰

*Hiz. Ali'den şöyle dediğı rivayet edilmiştir: Hiz. Peygamber ve Hiz. Ebû Bekir kırk celde vurdu. Ömer seksen celde vurdu. Hepsi de sünnet olmakla birlikte ben bunu (kırk celde) daha çok severim.*⁴²¹

İslam alimleri içki haddinin miktarı konusunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İmam Şâfiî ve bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel yukarıda ki hadislere dayanarak içki haddinin kırk değnek olduğunu belirtmişlerdir. İmam Mâlik, Ebû Hanîfe ve bir rivayete göre Ahmed b. Hanbel içki haddinin seksen değnek olduğu görüşünü savunmuşlardır.⁴²² Bunlar, içki haddinin kırk değnek olduğunu savunanların delil kabul ettikleri Hiz. Ali (r.a.)’den gelen rivayetlerin tutarsız olduğunu iddia emiş ve Hiz. Ali (r.a.)’nin böyle bir şey söylemiş olmasını kabul etmemişlerdir. Çünkü yine ondan yukarıdaki rivayete muhalif rivayetler nakledilmiştir.⁴²³

*Hiz. Ali (r.a.) şöyle demiştir: “Ben bir kişiye had vurup da ölmesi halinde içimde hiçbir his duymam, ancak içki haddi müstesnadır. Eğer içki haddinden biri ölürse onun diyeti gerekir. Çünkü Hiz. Peygamber bu hususta sünnet olarak herhangi bir şey tespit etmemiştir.”*⁴²⁴ Ayrıca içki içen kimse ile ilgili gelen şu rivayet, Hiz. Ali’nin seksen celdeye kırk celdeyi tercih etmesini bildiren rivayete muhaliftir.

Kelb kabilesinden Vebrâ denilen bir adam Humeyd b. Abdurrahman b. Avf’a şunu haber vermiştir: Ebû Bekir (r.a.), içki içmekten dolayı kırk celde vururdu. Ömer de bundan dolayı kırk celde vururdu. Hâlid b. Velîd beni Hiz. Ömer’in yanına gönderdi. Ben de Hiz. Ömer’in yanına gittim. Yanında Hiz. Ali, Talhâ, Zübeyr ya da Abdurrahman b. Avf’ın bulunduğunu gördüm. Hepsi de mescidde yaslanmış oturuyordu. Ben: Ey Müminlerin Emiri! Hâlid beni sana gönderdi, dedim. Hiz. Ömer: Mesele nedir? diye sordu. Ben: İnsanlar cezadan korkmaz oldular ve içki içmeye yöneldiler. Bu hususta görüşün nedir? dedim. Hiz. Ömer bunun üzerine etrafındakilere: Görüşünüz nedir? diye sordu. Hiz. Ali: Ey Müminlerin Emiri! İçki içen sarhoş olduğunda hezeyan eder, hezeyan

⁴²⁰ Müslim, Hudûd, 8; Ebû Dâvûd, Hudûd, 36; Tirmizî, Hudûd, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 441.

⁴²¹ Müslim, Hudûd, 8; Ebû Dâvûd, Hudûd, 36; Beyhakî, Eşribe, 16.

⁴²² Mübârekfûri, *a.g.e.*, IV, 598; Aynî, *a.g.e.*, XVI, 205; Nevevî, *a.g.e.*, XI, 215.

⁴²³ Tahâvî, *a.g.e.*, III, 152.

⁴²⁴ Buhârî, Hudûd, 4; Müslim, Hudûd, 8; Ebû Dâvûd, Hudûd, 36; İbn Mâce, Hudûd, 16; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 125.

*ettiğinde iftirada bulunur, iftira eden kimseye de seksen celde vurulur. Mescidde bulunan diğer arkadaşları da ona uydu. Hz. Ömer de bunu kabul etti. Hâlid de ilk olarak seksen celde vuran kişi oldu. Hz. Ömer onun arkasından daha başka kimselere de aynı şekilde celde vurdu.*⁴²⁵

Burada Hz. Ali (r.a.)'ın, hadleri nasıl örneklendirdiğini sonra da aralarından kendi görüşüyle nasıl bir had seçip onu iftira edenin haddine benzettiğini görüyoruz. Eğer bu konuda o, Hz. Peygamber'den muayyen bir şey bilmiş olsaydı buna ihtiyacı olmazdı. Eğer yine bu konuda onunla aynı mecliste bulunan arkadaşlarında da Hz. Peygamber'den gelen bir bilgi bulunsaydı onlar, Hz. Ali'nin böyle bir hükmü, istinbat yoluyla ve bunun benzerleri ile kıyas ederek çıkarmasına karşı gelirlerdi. Bütün bunlar Hz. Ali'nin ve arkadaşlarının bu konuda Hz. Peygamber'den gelen herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarına delildir.⁴²⁶ Burada bir rivayeti daha kaydetmek istiyoruz.

Ebû Abdirrahmân es-Sülemî Hz. Ali'nin şöyle dediğini rivayet eder: Şam halkından birkaç kişi içki içti. O gün kumandanları Yezîd b. Ebî Süfyân idi. Bunlar: İçki helaldir deyip Yüce Allah'ın: "İman edip salih amel işleyenlere tattıklarından dolayı bir vebal yoktur"⁴²⁷ ayetini tevil etmişlerdi. Yezîd onların durumu hakkında Hz. Ömer'e mektup yazdı. Hz. Ömer de: "Senin yanında bulunanlar diğerlerini ifsat edip bozmadan onları bana gönder" diye mektup yazdı. Bunlar Hz. Ömer'in yanına geldiklerinde Hz. Ömer onlar hakkında insanlarla istişare etti. İstişarede bulunanlar: "Ey Müminlerin Emiri! Onların Allah'a yalan söylediklerini, dinlerinde Allah'ın izin vermediği bir şeyi şeriat yaptıklarını görüyoruz. Bu sebeple onların boyunlarını vur," dediler. Hz. Ali ise susuyordu. Hz. Ömer: Ey Hasan'ın babası! Sen ne diyorsun? dedi. Hz. Ali: "Görüşüme göre, onların tevbe etmelerini iste. Tevbe ederlerse içki içtikleri için onlara seksener sopa vur. Eğer tevbe etmezlerse boyunlarını vur. Çünkü Allah'a iftira etmiş ve dinlerinde Allah'ın izin vermediği bir şeyi kendilerine şeriat yapmışlar" dedi. Hz. Ömer onlardan tevbe etmelerini isteyince onlar da tevbe ettiler. Bunun üzerine her birine seksen sopa vurdu."⁴²⁸

Bütün bu rivayetler Hz. Ali'nin, "ben kırk celde vurmayı seksen celde vurmaktan daha çok severim" sözünü imkânsız kılmaktadır. Ayrıca Hz. Ali'nin "Ben bunu daha

⁴²⁵ Muvatta, Eşribe, 1; Beyhakî, Eşribe, 18; Hâkim, Müstedrek, IV, 417.

⁴²⁶ Tahâvî, a.g.e., III, 153.

⁴²⁷ 5. Mâide: 93.

⁴²⁸ İbn Ebi Şeybe, Hudûd, 53; İbn Abdilberr, İstizkâr, VIII, 8; İbn Hacer, Feth, XII, 70.

çok severim” sözünün neye işaret olduğunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Bazı alimler Hz. Ali’nin bu sözü ile kırk değneğe, bazı alimler ise seksen değneğe işaret etmek istediğini söylerler. Kâdî İyâz, Hz. Ali’nin şarap haddi hususundaki görüşünün seksen değnek olduğunu, buradaki sözden maksadının da seksen değnek olması gerektiğini ifade eder. Hz. Ali’nin Velîd’e had vurdururken kırka kadar sayıp durdurmasını da vurulan kamçının iki başlı olup kırk defa vurulmuş da olsa bunun tamamının seksene ulaştığı şeklinde değerlendirir.⁴²⁹ Nitekim Muhammed b. Ali, Hz. Ali’nin, Velîd b. Ukbe’ye iki ucu bulunan bir kamçı ile kırk celde vurduğunu rivayet eder.⁴³⁰

Diğer taraftan Hz. Peygamber’den mütevatir olarak gelen rivayetler, onun, içki içen kimseye vurulacak haddin miktarı hususunda bilinen belirli bir sayıyı gözetmediğini ortaya koymaktadır. Bu hususta nakledilen rivayetlerin bir kısmını kaydetmek istiyoruz.

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber’e içki içmiş birisi getirildi. Hz. Peygamber: “Ona vurun” dedi. Bizden kimi eliyle, kimi ayakkabısıyla, kimide elbisesiyle vurdu. Dövme işi bitince topluluktan birisi: “Allah seni rezil rüsvay etsin” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Öyle demeyiniz, ona karşı şeytana yardım etmeyiniz”⁴³¹ buyurdu.

Abdurrahman b. Ezher anlatıyor: Huneyn günü Hz. Peygamber’i insanlar arasına girip Hâlid b. Velîd’in kaldığı yeri sorarken gördüm. Bu sırada ona bir sarhoş getirildi. Yanında bulunanlara emir vermesi üzerine onlar ellerinde ne varsa onunla onu dövdüler. Sonra üzerine toprak attı. Daha sonra Ebû Bekir’e bir sarhoş getirildi. Ebû Bekir, Hz. Peygamber’in huzurunda bulunanların vurdukları miktarı tespit etme yoluna gitti ve ona kırk sopa vurdu.⁴³²

Yukarıdaki rivayette Hz. Ebû Bekir, Hz. Peygamber’in huzurunda vurulan miktarı araştırarak kırk celde vurdurmuştur. Bu da Hz. Peygamber’in içki haddiyle ilgili herhangi bir miktarı tespit etmediğine delildir.

Tahâvî, şunları söyler: İçki haddi hususunda belli sayıda celdenin tespit edilmesi Hz. Ömer döneminde olmuştur. Sahabenin bu hususta tespit ettikleri miktar ise seksen

⁴²⁹ Sehârenfûrî, a.g.e., XVII, 403; Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 118.

⁴³⁰ Beyhakî, Eşribe, 18; Abdurrezzâk, Musannef, VII, 378; Ebû Yâ’lâ, Müsneid, I, 448.

⁴³¹ Buhârî, Hudûd, 4; Ebû Dâvûd, Hudûd, 36.

⁴³² Ebû Dâvûd, Hudûd, 37; Beyhakî, Eşribe, 18; Hâkim, Müstedrek, IV, 416.

celde olup, bu miktar hakkında onlardan herhangi bir kimse de muhalefet etmemiştir. Bu sebeple, hiç kimsenin bu hükmü bırakıp buna muhalif bir kanaat belirtmemesi gerekir. Çünkü Hz. Peygamber'in ashâbının icması delildir. Onların bu şekildeki icmaları ise, vehim ve yanılmadan uzak olarak bir hadis nakletmeleri gibidir. Onların hep birlikte yaptıkları nakil, hiç kimsenin muhalefeti caiz olmayacak şekilde bir delil olduğu gibi, hep birlikte benimsedikleri bir görüş de hiç kimsenin muhalefet etmesi caiz olmayan bir delildir.⁴³³

1.1.2.8.3. Kendisine Had Uygulandıktan Sonra İçki İçmeye Devam Eden Kimsenin Cezası

Muâviye (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: *“Şayet içki içerlerse onlara dayak vurun. Sonra tekrar içerlerse yine onlara dayak vurun. Arkasından dördüncü defa içtikleri taktirde onları öldürün.”*⁴³⁴

*Nâfi (ö. 117), İbn Ömer vasıtasıyla yukarıdaki hadisi aynı manayla rivayet etmiş ve şöyle demiştir: “Zannediyorum, hocam beşincisinde: “Eğer yine içerlerse onları öldürünüz” buyurdu. Ebû Dâvûd der ki: Ebû Gutayfın rivayetinde de hadisinde de, “beşincisinde” şeklindedir.”*⁴³⁵

İslam alimleri, kendisine had uygulandıktan sonra içki içmeye devam eden kimseye uygulanacak ceza hakkında ihtilaf etmişlerdir. Zâhiriler, yukarıdaki hadisleri delil göstererek beşinci defa içip sarhoş olan kimsenin öldürüleceği görüşünü savunmuşlardır. İbn Hazm (ö. 456) bu görüş üzerinde ısrar etmiş, onu ispata çalışmış ve bu hadislerin mensuh olduğuna dair icma bulunmadığını iddia etmiştir.⁴³⁶

Alimlerin çoğunluğu ise, şu hadislerle dayanarak öldürme olayının nesh edildiğini belirtmişlerdir.

Kabîsa b. Züeyb (r.a.) anlatıyor: “Hz. Peygamber’e şarap içmiş bir adam getirildi. Hemen celde vuruldu, sonra tekrar getirildi, yine celde vuruldu, sonra tekrar

⁴³³ Tahâvî, *a.g.e.*, III, 157.

⁴³⁴ Ebû Dâvûd, Hudûd, 37; Tirmizî, Hudûd, 15; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 96; Beyhakî, Eşribe, 15.

⁴³⁵ Ebû Dâvûd, Hudûd, 37; Nesâî, Eşribe, 42.

⁴³⁶ San'anî, *a.g.e.*, IV, 67.

getirildi, yine celde vuruldu, sonra tekrar getirildi, yine celde vuruldu ve öldürme kaldırıldı. Artık ölüm cezası bir ruhsat olarak kaldırılmıştı.”⁴³⁷

Nesâî'nin Muhammed b. İshâk tarikiyle rivayet ettiği merfû bir hadiste şöyle denilmektedir. “Sonra Hz. Peygamber’e dördüncü defa şarap içmiş bir adam getirdiler. Hz. Peygamber ona tekrar dayak vurdu. Bunun üzerine müslümanlar gördüler ki had tatbik edilmiş, öldürme kalkmıştır.”⁴³⁸

Dördüncü veya beşinci defa öldürmeyi bildiren hadislerle ilgili olarak bazı alimlerin görüşlerini kaydetmek istiyoruz.

Tirmizî, şöyle der: “Yukarıdaki hadislerle amel eden tek fakih çıkmamıştır. Dolayısıyla alimler, öldürmenin mensûh olduğu üzerinde icma etmişlerdir. Ya da bu öldürme şiddetli dövme ile tevil edilir.”

Münziri de İmam Şâfiî’den şunu nakleder: “Öldürme cezası bu ve başka hadislerle kesinlikle nesh edilmiştir.” Hattâbî ise şunları söyler: “Bazen emir, ceza ile tehdit şeklinde olur. Onunla bir fiilin gerçekleşmesi kastedilmez. Onunla ancak bir işten sakındırmak kastedilir. Hz. Peygamber’in şu sözleri de buna örnektir: “Bir kimse kölesini öldürürse bizde onu öldürürüz. Kölesinin bir organını kesenin biz de organını keseriz.” Halbuki tüm alimlerin görüşüne göre kölesini öldüren kimse öldürülmez. Beşinci kez içmesi halinde öldürmenin vacip olmasının sonradan nesh edilmiş olması da muhtemeldir. Çünkü içki içen kimsenin öldürülmeyeceği konusunda ümmet icmâ etmiştir.”⁴³⁹

İbn Kayyim ise şöyle der: “Alimlerden bir grup, dördüncü defa içmesi halinde kişinin öldürülmesi emrinin icma ile terk edildiğini söylemişlerdir. Bu Tirmizî ve başka alimlerin sözüdür. Öldürmenin olmayacağı hususunda icmâ olduğu iddiası geçersizdir. Çünkü icmâ yoktur. Nitekim Abdullah b. Ömer, içki içeni dördüncü de bana getirin öldüreyim, demiştir. Bu bazı selef ulemanın da görüşüdür. İçki içeni dördüncüden sonra öldürmeyi ifade eden emir, vücup için değildir. Aksine bu, maslahat gereği ta’zirdir. İnsanlar içki içmekte aşırı giderler, cezalar onları engellemeye yeterli gelmezse ve

⁴³⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd, 37.

⁴³⁸ Nesâî, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb, *Sünenü’n-Nesâî l-Kübrâ*, thk., Abdulğaffâr Süleymân el-Bendârî, Dâru’l-Kitâbi’l-İlmiyye, Beyrut 1411, el-Hadd fi’l-Hamr, 7.

⁴³⁹ Sehârenfûrî, a.g.e., XVII, 455; Mübârekfûrî, a.g.e., IV, 600; Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 119-124; Zeylâî, a.g.e., III, 351; Cezîrî, a.g.e., V, 19; San’anî, a.g.e., IV, 67.

devlet başkanı öldürmeyi yararlı görürse öldürebilir. Bundan dolayı Hz. Ömer içki içeni bir defasında hapseder. Bir defasında başını tıraş eder ve seksen değnek vururdu. Halbuki Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir kırkar değnek vurmuşlardı. Öyleyse onu dördüncüsünde öldürmek had değil, maslahat gereği ta'zirdir.⁴⁴⁰

Sonuç olarak diyebiliriz ki, kişi kaç defa içki içerse içsin öldürülmez, dayak atılır. Dördüncü veya beşinci seferinde öldürüldüğünü bildiren hadisler nesh edilmiştir veya bu hüküm ümmetin icması ile terk edilmiştir. Ancak devlet başkanı öldürmeyi maslahata uygun görürse had olarak değil de siyaseten öldürebilir.

1.1.2.9. Büyü ve Sihir Yapma

1.1.2.9.1. Büyü ve Sihir'in Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; “bir şeyi olduğundan başka şekilde göstermek, aldatmak, oyalamak, birinin ilgisini çekmek, gönlünü çelmek” manalarında mastar olan sihr kelimesi “hile, aldatma; sebebi gizli kalan iş” anlamlarında isim olarak da kullanılmaktadır. Râgıb el-İsfahânî'nin (ö. 430) açıklamalarından hareketle sihir terimini “el çabukluğu, göz boyama ve yaldızlı sözler söyleme yoluyla gerçekleştirilen hile ve aldatma işi, şeytanla yakınlık kurup ondan yardım alma ve nesnelerin şeklini değiştirme iddiası” diye tanımlamak mümkündür. Sihir uygulayan kimseye sâhir denir.⁴⁴¹ Arapçası sihir demek olan büyü ise, tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanılan bazı nesneler kullanılarak fayda veya zarar vermek yahut korunmak maksadıyla yapılan işler diye tarif edilir. Bu tanımlardan sihir ile büyüün aynı anlama gelmediği anlaşılmaktadır. Sihirbazlıkta gözü, görüşü aldatan, hokkabazlık, el çabukluğu ve renk yanıtmasına dayanan bir sanatı yürütme anlamı vardır. İllüzyanizm, manyetizma, hipnoz, telepati gibi teknikleri uygulayan sihirbazdır. Büyücü ise iyi veya kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü tekniğini, usullerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun materyali, muskaları diğer ilgili maddeleri bilen ve kullanan kimsedir.⁴⁴²

⁴⁴⁰ İbnü'l-Kayyim el-Cevziyye, Muhammed b. Ebî Bekr, *Zâdü'l-Meâd fî Hedyi Hayrî'l-İbâd*, thk., Şuayb el-Arnaût, Abdulkadir el-Arnaût, Mektebetü Menâri'l-İslâmiyye, Beyrut 1986, V, 41.

⁴⁴¹ Çelebi, İlyas, “Sihir mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2009, XXXVII, 170.

⁴⁴² Tanyu, Hikmet, “Büyü mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1992, VI, 501.

İslam alimleri büyüün/sihrin birçok çeşidini zikretmiş, Fahrettin er-Râzî (ö. 606), bunları sekiz grupta toplamıştır. Bunları iki başlıkta ele alan Elmalılı Hamdi Yazır (ö. 1942) şöyle der: “Bütün bu kısımlar, esaslı iki kısma raci olur. Birisi sırf yalan, uydurma ve kandırmadan ibaret olan söz veya fiil ile tesir icra eden sihir, diğeri az çok bir hakikati su istimal ederek ortaya konan sihirdir. Sihrin bütün mahiyeti, hayali hakikat zannettirecek şekilde insan ruhu üzerinde aldatıcı bir tesir bırakmaktan ibaret olduğu halde, bunun bir kısmı da bazı hakikat ile karışıktır. Bu sebeple her sihrin tesirden büsbütün uzak olduğu iddia edilmemelidir.⁴⁴³ Büyünün gerçek olup olmadığı konusunda İslam alimleri arasında farklı görüşler vardır. Ebû Hanîfe’ye göre büyü tamamen aldatmadan ibarettir, hiçbir gerçek yanı yoktur.⁴⁴⁴ Mutezile de büyüün varlığını inkâr etmiştir. Râzî şöyle der: “Mutezile büyüün varlığına inananları kâfir saymışlardır. Ehl-i Sünnet ise, büyücünün havada uçabileceğini, insanı merkep, merkebi insan şekline çevirebileceğini kabul etmişler, ancak büyücünün o büyüleri yapmasını ve belirli sözleri söylemesini yaratanın Allah olduğunu, felek ve yıldız olmadığını söylemişlerdir.⁴⁴⁵ Büyünün gerçek olduğu ve Allah’ın yaratmasıyla meydana geldiğine delil olarak şu ayet ve hadis delil gösterilir. *“Onlar, Süleymân’ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurup söylediklerine uydular. Oysa Süleyman inkâr edip kâfir olmadı, fakat o şeytanlar kâfir oldular; çünkü insanlara sihri, Bâbil’de iki meleğe, Hârut’la Mârut’a indirileni öğretiyorlardı. Halbuki o ikisi; “Biz ancak ve ancak imtihan için gönderildik; sakın sihir yapıp da kâfir olmayın!” demeden kimseye bir şey öğretmezlerdi. İşte bunlardan koca ile karısının arasını ayıracak şeyler öğreniyorlardı. Fakat Allah’ın izni olmadıkça bununla kimseye zarar verebilecek değillerdi. Kendi kendilerine zarar verecek ve bir fayda sağlamayacak bir şey öğreniyorlardı. Yemin olsun ki, onu her kim satın alırsa, onu alanın ahirette bir nasibi olmayacağını da çok iyi biliyorlardı. Hakkıyla bilselerdi, uğruna kendilerini sattıkları şey ne çirkin bir şeydir.”*⁴⁴⁶ Hz. Aişe (r.a.)’den rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber’e sihir yapılmıştı. Hatta bazı işleri yapmadığı halde kendisine o işi yapar olduğu hayali verilirdi. Sonunda günün birinde benim yanımda iken Allah’a tekrar tekrar dua etti. Sonra bana: “Ey Aişe, bilir misin? Allah fetva istediğim şey hakkında bana fetva

⁴⁴³ Yazır, a.g.e., I, 445.

⁴⁴⁴ Aynî, a.g.e., XIV, 62.

⁴⁴⁵ İbn Kesîr, a.g.e., II, 460.

⁴⁴⁶ 2. Bakara: 102.

vermiştir” buyurdu. Ben: Ey Allah’ın Elçisi! O nedir? dedim. O şöyle buyurdu: “Bana iki kişi geldi. Bunlardan biri başucumda, diğeri de ayakucumda oturdu. Sonra bunların biri arkadaşına: Bu adamın hastalığı nedir? diye sordu. Öteki: sihir yapılmıştır diye cevap verdi. Diğeri yine: Ona kim sihir yapmıştır? dedi. Zurayk oğullarından yahûdi Lebîd b. Â’sam, diye cevap verdi. Sonra: Bu sihir neye yapılmıştır? diye sordu. Öbürü: Bir tarakla saç-sakal döküntüsüne ve birde erkek hurma tomurcuğunun içine, diye cevap verdi. Bu defa o: Bu sihir nerededir? dedi. O da: Zû Ervân kuyusunun içindedir, dedi. Aîşe (r.anha.) der ki: Bunun üzerine Hz. Peygamber bir grup sahabeyle birlikte bu kuyuya gitti ve döndüğünde: “Ey Aîşe! Allah’a yemin ederim ki, kuyunun suyu muhakkak kına suyu gibi kırmızımtırak, hurma ağacının uçları da şeytanların başları gibidir” buyurdu. Ben: Ey Allah’ın Elçisi! Büyüyü çıkardın mı? dedim. Hz. Peygamber: “Hayır, Allah bana afiyet ve şifa verdi. Sihri çıkarmakla insanlar üzerine ondan bir şer yayacağımdan endişe ettim” buyurdu. Hz. Peygamber kuyunun kapatılmasını emretti, kuyu da kapatıldı.⁴⁴⁷

İmam Mâzirî bu hadis hakkında şu açıklamayı yapar: “Ehl-i Sünnet’in ve İslam alimlerinin çoğunluğuna göre sihir sabittir. Ancak bazı kimseler bu hadisi çeşitli sebeplerle inkâr etmişlerdir. O sebeplerden biri sihrin nübüvvet makamını küçültmesi, şüpheyi düşürmesi ve ine itimatsızlık doğurmasıdır. Ancak bu iddia batıldır. Sihrin hakikat olduğunu gösteren kat’î deliller vardır. Sihrin peygamberlerin ümmetlerine tebliğ ettikleri ilahi hükümlere yönelik bir tesiri yoktur. Dünya işlerinden bazı hususlarda sihrin peygamberlere tesir etmesi ihtimali vardır. Çünkü peygamberler dünya işlerini tanzim için gönderilmemişlerdir. Bundan dolayı bir insan olması sebebiyle gerçekliği olmayan bazı dünya işlerinin Hz. Peygamber’e gerçekmiş gibi görünmesi mümkündür. Nitekim Hz. Peygamber’in cimada bulunuyormuş gibi hayal ettiği, hgerçekte ise böyle bir şey olmadığı rivayet olunmuştur.⁴⁴⁸ Kâdî İyâz bu hadisin bütün rivayetlerinin beyanına göre sihrin Hz. Peygamber’in sadece cesedine ve dış uzuvlarına musallat olduğunu, aklına, kalbine ve inancına hiçbir tesirinin olmadığını söylemiştir.⁴⁴⁹

⁴⁴⁷ Buhârî, Tıp, 46; Müslim, Selâm, 17.

⁴⁴⁸ Nevevî, a.g.e., XIV, 174-175.

⁴⁴⁹ Miras, a.g.e., VIII, 234.

1.1.2.9.2. Büyü Yapmanın Cezası

Ebû Hureyre (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu: *“Helâk eden yedi şeyden kaçının! O zaman: “Ey Allah’ın Rasûlü! Onlar nelerdir?” diye soruldu. Hz. Peygamber: “Allah’a ortak koşmak, büyü yapmak, haksız yere Allah’ın öldürülmesini haram kıldığı nefsi öldürmek, yetim malı yemek, faiz yemek, harpten kaçmak ve bir şeyden haberi olmayan namuslu kadınlara iftira atmaktır”*⁴⁵⁰ buyurdu.

Büyü yapmanın, bununla meşgul olmanın hükmü hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Nevevî der ki: “Büyü yapmak haramdır, büyük günahlardan olduğu hususunda icmâ vardır. Hz. Peygamber büyü yapmayı yedi büyük günahdan biri saymıştır. Bazı büyü vardır ki onu yapmak küfürdür, bazısını yapmak ise büyük günahdır.”⁴⁵¹ Büyü; ister etkili olsun ister olmasın, genellikle kötüye kullanıldığı, psikolojik olarak insanları etkilediği, kontrol edilemez olduğu, Allah’ın kurduğu tabii düzeni değiştirmeyi amaçladığı, insanların bilimsel tedavi yöntemlerine güvensizlik duymalarına yol açtığı, insanların zaaflarını, dertlerini, korkularını veya ümitlerini sömürmeye ve onları aldatmaya elverişli olduğu, inanca zarar verdiği ve bunlara benzer daha başka sakıncaları da bulunduğu için şiddetle yasaklanmıştır.⁴⁵² Ancak İslam alimleri büyü ilmini öğrenip öğretmek hakkında ihtilaf etmişlerdir. Bazı alimler Bakara süresinin 102. ayetine dayanarak büyü öğrenip öğreten kimsenin kâfir olacağını söylemişlerse de alimlerin çoğu haram olduğu hususunda ittifak etmişlerdir. Ancak bazı alimler bunu mübah saymışlardır.⁴⁵³ Fahreddîn er-Râzî de mübah olduğu görüşüne meylederek şöyle demiştir. Muhakkik alimler, büyü ilmini öğrenmenin çirkin olmadığına ve bunda hiçbir sakınca bulunmadığı hususunda ittifak etmişlerdir. Zira ilim, haddi zatında şerefli ve şerefli. Ayrıca Allah’ın “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?” sözü umum ifade etmektedir. Eğer büyü bilinmemiş olsaydı, onunla mucize arasındaki fark da kavranamazdı. Mucizenin mucize olduğunu bilmek vaciptir. Bu ise büyüü öğrenmeye çalışmanın vacip olmasını gerektirir. Vacip olan bir şey nasıl kendiliğinden

⁴⁵⁰ Buhârî, Vesâyâ, 23; Eymân, 16; Edeb, 6; Tıp, 48; Hudûd, 44; Müslim, Îmân, 145; Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 10; Tirmizî, Büyü’, 3, Nesâî, Kasâme, 49.

⁴⁵¹ Nevevî, a.g.e., XIV, 176.

⁴⁵² Çağrı, Mustafa, Karaman, Hayrettin, *Kur’ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, DİB Yay., Komisyon, Ankara 2006, I, 169.

⁴⁵³ Ustaosmanoğlu, a.g.e., I, 490.

haram ve çirkin olabilir.⁴⁵⁴ Aynî (ö. 855), Râzî'nin bu açıklamalarına birkaç yönden itiraz ederek şöyle demiştir: “Râzî'nin “sihir öğrenme kendiliğinden çirkin değildir” sözünü ele aldığımızda eğer o bununla aklen çirkin olmadığını kastediyorsa, onun muhalifi olan mutezile de bunu aklen mümkün görmüyor. Eğer şer'an çirkin olmadığını kastediyorsa, Bakara süresinin 102. ayetinde sihir öğrenmenin çirkinliği anlatılmaktadır. Sahih hadiste de “*Her kim müneccim veya falcıya gidip de dediğini doğrularsa, muhakkak o, Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur*”.⁴⁵⁵ Bir başka rivayette de Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurur: “*Her kim, az veya çok sihirden herhangi bir şey öğrenirse o iş onun Allah ile son ahdi olur*.”⁴⁵⁶ “Büyü öğrenmenin yasak olmadığı konusunda muhakkik alimler ittifak etmişlerdir” sözüne gelince, zikrettiğimiz ayet ve hadislerin karşısında yasak olmadığı nasıl söylenebilir? Muhakkik alimlerin ittifak etmesi, ulemanın çoğunluğunun bu noktada karar vermiş olmasını gerektirir. Böyle bir karar var mıdır? Ayrıca Râzî, büyüü yüce Allah'ın: “Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? ayetinin umum ifadesi içerisine girdirmektedir ki, bunun da üzerinde durmak gerekir. Çünkü bu ayet, şer'î bilgileri bilenleri övmek içindir. Oysa büyüün şer'î bilgilerden olmadığı açıktır. Mucizeyi bilmenin ancak büyüü bilmekle mümkün olabileceğini, dolayısıyla büyü öğrenmenin vacip olduğunu söylemesi zayıf, hatta fâsid bir görüştür. Çünkü bizim peygamberimizin mucizelerinin en büyüğü Kur'ân-ı Kerim'dir. Kaldı ki mucizenin mucize olduğunu bilmek, büyüü bilmeyi gerektirmez. Ayrıca sahâbe ve tabiîn ile alimlerin çoğu, mucizeyi biliyorlar ve onunla diğer şeyleri birbirinden ayırt ediyorlardı, büyüü bilmiyorlardı, öğrenmemişlerdi ve öğretmemişlerdi.⁴⁵⁷

Büyü yapan kimsenin cezası hakkında şu hadisler rivayet olunmuştur: *Cündeb b. Abdillâh'tan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber: “Sihirbazın cezası kılıçla öldürülmektir”*⁴⁵⁸ buyurdu.

Tirmizi der ki; biz bu hadisi bu şekilde merfû olarak biliyoruz. İsmâil b. Müslim, hadiste zayıf sayılır. Sahih olan bu hadisin Cündeb'ten mevkûf şekilde nakledilmiş olmasıdır. Ancak Hz. Peygamber'in ashâbının ve bazı ilim adamlarının uygulaması bu

⁴⁵⁴ İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 461.

⁴⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 429; Hâkim, *Müstedrek*, I, 8.

⁴⁵⁶ Ali el-Müttakî, *a.g.e.*, VI, 743.

⁴⁵⁷ Aynî, *a.g.e.*, XIV, 63.

⁴⁵⁸ Tirmizî, *Hudûd*, 27; Dârekutnî, III, 114; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 401; Taberânî, *el-Mucemu'l-Kebîr*, II, 161.

hadise göredir.⁴⁵⁹ Nitekim Hz. Ömer, *Bücâle ibn Abde*'ye mektup yazmış "her erkek ve kadın büyücüyü öldürün" diye emretmiştir. *Bücâle* der ki; "biz üç erkek büyücüyü öldürdük."⁴⁶⁰ Bir başka sahih rivayette ise, *Hafsa* (r.anha.)'ya cariyesi büyü yapmış ve *Hafsa*'nın emriyle bu cariye öldürülmüştür.⁴⁶¹

İslam alimleri tüm bu rivayetleri esas alarak büyü yapan kimsenin öldürülmesi gerektiği kanaatine varmışlardır. Yalnız İmam Mâlik ile Ahmed b. Hanbel'e göre; bir defa yapmakla, Ebû Hanîfe ile Şafî'ye göre; birkaç defa yapmakla veya muayyen bir şahsa sihir yaptığını itiraf etmekle öldürülür. Şâfiî dışındaki alimlere göre büyücünün öldürülmesi şer'î bir haddir. Şafî'ye göre; fiilin tekrarı veya itiraf halinde büyücü kısas olmak üzere öldürülür.

İslam alimleri büyü yapan kimsenin tevbesinin kabul edilip edilmeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Ebû Hanîfe ile Ahmed b. Hanbel'den nakledilen meşhur görüşe göre büyücünün tevbesi kabul edilmez. İmam Mâlik'e göre de büyücünün tevbesi kabul edilmez. Fakat yakalanmadan önce tevbe eder ve teslim olursa öldürülmez. Ancak yaptığı sihirle insan öldürmüşse kendisi de öldürülür. İmam Şâfi'ye göre büyücünün tevbesi kabul edilir.⁴⁶² Hanefilerden gelen bir görüşe göre de büyücünün tevbesi kabul edilir. Çünkü Allah Firavun'un sihirbazlarının tevbesini kabul etmiştir.⁴⁶³ Ehl-i kitaptan olan büyücüler ise Ebû Hanîfe'ye göre öldürülürler. İmam Mâlik, Şafî ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise öldürülmezler. Çünkü yahûdi olan Lebîd b. Â'sam öldürülmemiştir. Hadis kaynaklarında bulamadığımız ancak Umdetü'l-Kârî de ve tefsir kitaplarında geçen bir rivayet şöyledir. "Müslümanların büyücülerini öldürülür, müşriklerin büyücülerini öldürülmez. Çünkü Hz. Peygamber'e yahûdi bir kadın büyü yaptı fakat Hz. Peygamber onu öldürtmedi."⁴⁶⁴

⁴⁵⁹ Tirmizî, *Sünen*, IV, 60.

⁴⁶⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 190.

⁴⁶¹ Muvatta, *Ukûl*, 19.

⁴⁶² Aynî, *a.g.e.*, XIV, 63.

⁴⁶³ Ustaosmanoğlu, *a.g.e.*, I, 490.

⁴⁶⁴ Aynî, *a.g.e.*, XIV, 63; İbn Kesîr, *a.g.e.*, II, 466.

1.2.KISAS ve DİYET CEZALARI

1.2.1. Kısas'ın Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; “ardından gitmek, iz sürmek, yaptığı işte birinin yolunu takip etmek, kesmek, eşitlemek ve misilleme yapmak” manalarında masdar olan kısas, isim olarak; “mutlak eşitlik, bir şeyin iki tarafının birbirine denk olması, işlenen fiile ona denk bir fiille karşılık verilmesi” anlamlarına gelir. Bir hukuk terimi olarak kısas, kasten işlenen adam öldürme veya yaralama suçunun failinin, işlediği fiil cinsinden ve ona denk bir ceza ile cezalandırılmasını ifade eder.⁴⁶⁵

Kısasın meşruluğu kitap, sünnet ve icmâ ile sabit olmuştur.⁴⁶⁶ Kur’ân-ı Kerim’de, kısasın meşrûluğu ile ilgili birçok ayet vardır. Bunlardan bir kısmı şunlardır: “*Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında üzerinize kısas yazıldı.*”⁴⁶⁷ “*Biz onların üzerine onda (Tevratta) cana karşılık candır... diye yazdık.*”⁴⁶⁸ “*Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır.*”⁴⁶⁹

Bu husustaki hadislerin bazısı ise şöyledir: “*Allah’tan başka hiçbir ilah olmadığına, benim de Allah’ın Rasûlü olduğuma şehadet eden müslüman bir kimsenin kanı ancak şu üç şeyden birisi ile helal olur. Evli olduğu halde zina eden, cana karşılık can ve dinini terk edip İslam toplumundan ayrılmaktır.*”⁴⁷⁰ İbn Abbâs da şu hadisi rivayet etmiştir. “*Her kim kasten öldürürse onun cezası kısastır. Her kim bunun uygulanmasını engellerse Allah’ın laneti ve gazabı onun üzerinedir. Ondan herhangi bir tevbe veya fidye kabul olunmaz.*”⁴⁷¹

İslam’ın klasik öğretisinde kısas, temel insan haklarının çekirdeğini oluşturan ve diğer hakların kullanılması kendisine bağlı olan hayat hakkını güvence altına almaya yönelik bir müeyyidedir. Haksız yere ve kasten adam öldürme ve yaralamalar kısasla

⁴⁶⁵ Ebû Zehra, Muhammed, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, terc., İbrahim Tüfekçi, İstanbul 1994, II, 305.

⁴⁶⁶ İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 259; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 120.

⁴⁶⁷ 2. Bakara: 178.

⁴⁶⁸ 5. Mâide: 45.

⁴⁶⁹ 2. Bakara: 179.

⁴⁷⁰ Buhârî, Diyet, 5; Müslim, Kasâme, 6; Tirmizî, Diyet, 10; İbn Mâce, Hudûd, 1; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 214.

⁴⁷¹ Ebû Dâvûd, Diyet, 28; Nesâî, Kasâme, 32; İbn Mâce, Diyet, 8; Beyhakî, Nefakât, 5.

cezalandırılarak hem insan hayatına ve vücut bütünlüğüne yönelik haksız tecavüzler önlenmiş, hem de suçlu işlediği suça denk bir ceza görerek adalet sağlanmış olur.⁴⁷²

Kısasın uygulanabilmesi için bir takım şartlar aranır. Katilde aranan şartlar; katilin akıl-bâliğ olması, kendi iradesiyle cinayeti işlemesi ve öldürmeyi kasdetmiş olmasıdır.⁴⁷³ Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “*Ümmetim içinde üç kişiden sorumluluk kalkmıştır: Bulûğ çağına ulaşınca kadar çocuktan, akli başına gelinceye kadar deliden ve uyanınca kadar uyuyandan.*”⁴⁷⁴ Bir başka hadiste ise Hz. Peygamber: “*Kasten öldürmenin karşılığı, kısastır*”⁴⁷⁵ buyurmuştur.

Maktûlde de bazı şartlar aranır. Birincisi; kanı masum yani hayatına kasdedip saldırmanın haram olan bir kişi olması gerekir. Harbî olan kâfir, mürted, zina eden evli ve bağı sebebiyle müslüman ve zimmî kimseleri öldürenler için kısas uygulanmaz. Çünkü bu gibi kimselerin savaş hali, irtidât, zina ve isyan sebebiyle kanları mübahtır.

İkincisi; öldürülen kişi katilin bir parçası olmamalı, yani ortada babalık ve evlatlık bağı bulunmamalıdır. Anne veya babadan herhangi birisi, çocuğunu öldürse bundan dolayı kendisine kısas uygulanmaz.⁴⁷⁶ Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “*Çocuğu karşılığında babaya kısas yoktur.*”⁴⁷⁷

Bu hüküm mezhepler arasında ittifakla kabul edilmiştir. Ancak Mâlikiler bundan tek bir hali istisna ederler: O da babanın oğlunu öldürmeyi istediğinin tahakkuk etmesi ve onu tedip etmek ve terbiye etmek arzusuyla vurduğu şüphesinin ortadan kalkması halidir. Oğlunu yatırıp boğazını kesmesi ya da azalarını kesmesi halinde, müslümanlar arasında kısasın genel bir hüküm olması dolayısıyla baba da oğlu karşılığında öldürülür.⁴⁷⁸

Üçüncüsü ise; İslam alimlerinin çoğunluğuna göre, İslam ve hürriyet bakımlarından öldürülenin katile denk olmasını şart koşmuşlardır. Buna göre kâfir

⁴⁷² Dağcı, Şamil, “Kısas mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2011, XXV, 489.

⁴⁷³ Kâsânî, Alaüddîn Ebû Bekr İbn Mes’ûd, *Bedâiü’s-Sanâi fî Tertibi’ş-Şerâi*, neşr., Zekerîyya Yûsuf, Kahire tsz., X, 4618; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 53.

⁴⁷⁴ Buhârî, Muhâribîn, 7; Ebû Dâvûd, Hudûd, 16; Nesâî, Talâk, 21.

⁴⁷⁵ Ebû Dâvûd, Diyet, 28; Nesâî, Kasâme, 32; İbn Mâce, Diyet, 8.

⁴⁷⁶ Kâsânî, *a.g.e.*, X, 4620; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 55.

⁴⁷⁷ Tirmizî, Diyet, 9; İbn Mâce, Diyet, 22; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 16; Beyhakî, Nefekât, 15.

⁴⁷⁸ San’anî, *a.g.e.*, III, 506; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 55.

karşılığında müslüman, köle karşılığında hür bir kimse öldürülmez.⁴⁷⁹ Çünkü Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “*Kâfir karşılığında müslüman öldürülmez.*”⁴⁸⁰

1.2.2. Diyetin Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; bağlanmak, engel olmak, katilin mağdura veya mağdur tarafına ödediği maldır.⁴⁸¹ Bir hukuk terimi olarak diyet; öldürmek suretiyle vuku bulan cinayette maktûlün nefesine karşılık, uzuvlarda yapılan cinayette ise yaralanan veya kesilen uzva karşılık, katil veya âkilesinin ödemesi gerektiği muayyen miktar maldır.⁴⁸²

Diyetin meşrûluğu kitap, sünnet ve icmâ ile sabittir.⁴⁸³ Kur’ân-ı Kerim’de yüce Allah şöyle buyurmuştur. “*Her kim hata yoluyla bir mümini öldürecek olursa, mümin bir köle azad eder ve akarabalarına bir diyet öder.*”⁴⁸⁴

Bu husustaki hadislerin en meşhuru ise Amr b. Hazm’dan rivayet edilen şu hadistir: “*Hiz. Peygamber Yemen halkına bir mektup yazmış ve bu mektupta şu hususlar yer almıştır. Her kim sebepsiz yere bir mümini öldürür ve bu konuda delil olursa, kısas uygulanır. Öldürülenin velilerinin (diyete ya da affa) razı olmaları hali ise müstesnadır. Canda yüz deve diyet vardır. Tamamı kesilmesi halinde burunda diyet vardır.*”⁴⁸⁵

İbn Abdilberr bu hadis hakkında şu açıklamayı yapar: “Bu siyer alimlerinde meşhur olan bir mektup olduğu gibi, diğer alimler tarafından da o derece tanınan bir mektuptur ki, artık ünü dolayısıyla isnada ihtiyaç bırakmamaktadır. Ancak, Ebû Dâvûd ve İbn Hibbân (ö. 354); isnadında bulunan Süleymân b. Dâvûd’un zayıf olduğunu belirtmişlerdir.”⁴⁸⁶

Diyet ya ağırlaştırılmış ya da hafifletilmiş olur. İslam alimlerinin çoğunluğuna göre, kaste benzer öldürmeler ile kasten öldürmelerde diyet ağırlaştırılır. Mâlikilere, Şâfilere ve Muhammed b. el-Hasen’e göre, diyet ağırlaştırıldığı taktir de müsellese yani otuz tanesi dört yaşına basmış, otuzu beş yaşına basmış ve kırkıda gebe olmak üzere yüz

⁴⁷⁹ Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 56; Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 66; İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 121.

⁴⁸⁰ Buhârî, *İlim*, 39; Cihâd, 168; Diyet, 23-30; Tirmizî, *Diyet*, 16; Nesâî, *Kasâme*, 14.

⁴⁸¹ Akgül, Murat, *İslam Ceza Hukuku Açısından Kısas Cezası*, Bitirme Tezi, AÜİF., Erzurum 2001, 43.

⁴⁸² Bilmen, *a.g.e.*, III, 12.

⁴⁸³ İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 367; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 81.

⁴⁸⁴ 4. Nisâ: 92.

⁴⁸⁵ Nesâî, *Kasâme*, 47; Dârimî, *Diyet*, 12; İbn Hibbân, *Tarih*, 7; Hâkim, *Müstedrek*, I, 552.

⁴⁸⁶ San’anî, *a.g.e.*, III, 530.

deve şeklinde ödenmesi gerekir.⁴⁸⁷ Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “*Kim kasten öldürürse, öldürülenin yakınlarına bırakılır. Onlar dilerlerse öldürülmesini isterler, dilerlerse diyet alırlar. Diyet ise, dört yaşına girmiş otuz dişi deve, beş yaşına girmiş otuz dişi deve ve kırkıda gebe olmak üzere yüz devedir.*”⁴⁸⁸

Hata ve benzeri yolla öldürmelerde ise diyet mezheplerin ittifakıyla muhammese, yani beşte birlere bölünmüş olarak ödenmelidir.⁴⁸⁹ Bunun delili ise İbn Mes’ûd’tan gelen şu rivayettir. “*Hatalı öldürmenin diyeti; dört yaşına basmış yirmi, beş yaşına basmış yirmi, üç yaşına basmış yirmi, iki yaşına basmış yirmi dişi deveyle, iki yaşına basmış yirmi erkek devedir.*”⁴⁹⁰

Hanefiler diyetin vacip olması için iki şart ileri sürerler. Birincisi; öldürülen kimsenin masum, yani kanının koruma altında olması gerekir. Buna göre harbî ve bağînin öldürülmesi sebebiyle diyet gerekmez. Bu görüşü cumhurda paylaşmaktadır. İkincisi ise; öldürülen kişinin kanının değer taşıması gerekir. Kanının değer taşıması ise dâru’l-İslam’da olmakla mümkündür. Buna göre harbi; dâru’l-harb’de müslüman olup dâru’l-İslam’a hicret etmeyecek olsa, müslüman veya zimmî onu hataen öldürdüğünde diyet ödemek gerekmez. Cumhura göre ise, maktulün kanının değer taşıması onun müslüman olmasıdır. Dolayısıyla diyet ödemek gerekir.⁴⁹¹

1.2.3. Kisas ve Diyet Cezalarının Uygulandığı Suçlar

1.2.3.1. Adam Öldürme

Sözlükte; günah işlemek, işlenen günah ve suç, ağaçtan meyveyi düşürmek⁴⁹² anlamlarına gelen cinayet kelimesi, bir İslam hukuku terimi olarak; insanın canına veya vücut bütünlüğüne karşı işlenmiş yasak olan fiilleri ifade eder.⁴⁹³

İnsanların birbirine karşı işlediği en ağır suç ve günah olan haksız yere adam öldürme fiili; insanlık tarihi kadar eski olup hemen hemen bütün dinlerde, ahlâki

⁴⁸⁷ Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 86.

⁴⁸⁸ Tirmizî, *Diyet*, 1; İbn Mâce, *Diyet*, 4; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 183.

⁴⁸⁹ İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 377; Kâsânî, *a.g.e.*, X, 4663; Udeh, *a.g.e.*, III, 23.

⁴⁹⁰ Ebû Dâvûd, *Diyet*, 18; Tirmizî, *Diyet*, 1; Nesâî, *Kasâme*, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 450.

⁴⁹¹ Kâsânî, *a.g.e.*, X, 4659-4660; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 82.

⁴⁹² Konevî, Alî, *Enîsü'l-Fukahâ fî Târifeti'l-Elfâzi'l-Mütedvilâti beyne'l-Fukahâ*, thk., Ahmed b. Abdurrezzâk el-Kabîsî, *Dâru'l-Vefa*, Cidde 1406, I, 143; Bilmen, *a.g.e.*, III, 10; Yiğit, *a.g.e.*, 100.

⁴⁹³ Mavsîlî, *a.g.e.*, V, 22; İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 259; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 11.

öğretilerde ve hukuk düzenlerinde ağır bir dille kınanıp yasaklanmış, bu yöndeki teşebbüsleri engelleyecek ve adaleti sağlayarak toplum vicdanını tatmin edecek şekilde bir takım maddî ve manevî yaptırımlarla önlenmeye çalışılmıştır.

Haksız yere adam öldürmenin büyük bir suç ve günah olduğu ilahi dinlerin ortak temalarından biridir.⁴⁹⁴ Kur’ân-ı Kerim’de öldürmenin haram olduğuna dair bazı ayetler şunlardır: *“Allah’ın haram kıldığı bir canı, haklı bir sebep olmadıkça öldürmeyin. Kim mazlum olarak öldürülürse biz onun velisine (mirasçısına öldürülenin hakkını talep hususunda) bir yetki vermişizdir. O da öldürme de ileri gitmesin. Çünkü o veli, gerçekten yardıma mazhar edilmiştir.”*⁴⁹⁵ *“Bundan dolayıdır ki israil oğullarına şu gerçeği hükmettik: Kim, bir cana kıymamış ya da yeryüzünde bozgunculuk yapmamış olan bir canı öldürmüş olursa sanki bütün insanları öldürmüş gibidir.”*⁴⁹⁶

*Hiz. Peygamber, bu günahın helak edici yedi günahın biri olduğunu; “Haklı yere olması durumu hariç, Allah’ın haram kıldığı cana kıymaktır”*⁴⁹⁷ buyurarak belirtir.

İnsana karşı işlenen cinayet önem derecesine göre, öldürme ve yaralama olmak üzere iki çeşittir.

Cana karşı işlenen cinayetler kasıt bulunup bulunmama bakımından da üç türlüdür: Kasten (amden), kaste benzer (şibh-i amd) ve hata yoluyla işlenen cinayetlerdir.⁴⁹⁸

Kasten (amden) öldürme: Katilin keskin veya ağır bir şeyle vurarak doğrudan öldürmeyi kasdetmesi şeklinde olduğu gibi, yakmak, boğazını sıkarak boğmak, zehirlemek suretiyle ölüme sebebiyet vermesiyle de olur. Yine sırf işkence etmek maksadıyla yiyecek içecek vermeme sonucu ölüme sebep olmak da böyledir.

Kaste benzer (Şibhu’l Amd) öldürme: Birisine öldürme maksadıyla değil, sadece vurma kasdıyla vurup onun ölümüne sebep olmaktır. Ufak bir taşla vurma, el ile tokatlamak, küçük bir değnek veya kamçı ile vurma gibi.

⁴⁹⁴ Bardakoğlu, Ali, “Katil mad”, *DİA.*, TDV. Yay., Ankara 2002, XXV, 45.

⁴⁹⁵ 17. İsrâ: 33.

⁴⁹⁶ 5. Mâide: 32.

⁴⁹⁷ Buhârî, Vesâyâ, 24; Muhâribîn, 30; Müslim, İmân, 38; Ebû Dâvûd, Vesâyâ, 10; Nesâî, Vesâyâ, 12.

⁴⁹⁸ Kâsânî, *a.g.e.*, X, 4616; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 259; Udeh, *a.g.e.*, II, 448-449.

Hata yoluyla öldürme: Vurma veya öldürme maksadı olmaksızın başkasının ölümüne sebep olmaktır. Bir kişinin diğer bir kişinin üzerine düşüp onu öldürmesi, ava attığı kurşunun bir insana isabet edip onu öldürmesi gibi.⁴⁹⁹

1.2.3.1.1. Kasten Adam Öldürme

Ebû Şüreyh (r.a.)’dan rivayete göre Hz. Peygamber: *“Kim haksız yere kasten birini öldürürse, öldürülenin velisi şu üç şeyden birisini tercihte muhayyerdir: Ya kısas ister, ya diyet alır veya affeder. Eğer dördüncü bir şey istemeye kalkarsa ona engel olun”* buyurdu ve sonra, *“Kim bundan sonra tecavüz ederse ona elim bir azap vardır”*⁵⁰⁰ ayetini okudu.⁵⁰¹

İbn Abbas (r.a.)’dan rivayete göre Hz. Peygamber: *“Kim mümin bir kimseyi kasten öldürürse, katil bu sebeple kısas olunur. Kim bu kısasa mani olursa Allah’ın lanet ve gazabı onun üzerine olsun. Allah onun ne farz ve ne nafile hiçbir hayrını kabul etmez”*⁵⁰² buyurmuştur.

Hadislerin açıkça belirttiğine göre, bir kişiyi kasten öldüren kimse ceza olarak öldürülür. Öldürülen kimse; burnu kesik, duyuları çalışmayan birisi olsa ve katil düzgün yaratılışlı ya da tam tersi olsa bile, katil kısas gereği öldürülür. Aynı şekilde öldüren ile öldürülenin ilimde ve şerefte, zenginlikte ve fakirlikte, sağlıkta ve hastalıkta, güçlü ve zayıf olmakta, büyüklükte ve küçüklükte, yetki sahibi olmak ve olmamakta vb. birçok şeyde eşit seviyede olmamaları durumu değiştirmez.⁵⁰³ Aynı şekilde kadını öldüren erkek de kısas gereği öldürülür. Nitekim Enes (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre, *“Bir yahûdî tarafından kafası iki taş arasında ezilmiş halde bulunan bir cariyeye: Bunu sana kim yaptı, filan mı filan mı? diye sordular. Nihayet bir yahûdî’nin adı geçince başı ile evet diye işaret etti. Bunun üzerine yahûdî tutuklandı ve suçunu itiraf etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber onun başının iki taş arasında ezilmesini emretti.”*⁵⁰⁴ İmam Mâlik, İmam Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, Şa’bî (ö. 103), Ömer b. Abdilaziz, bu hadise dayanarak katile, maktûle yaptığının aynısı yapılır demişlerdir. Yani katil, maktûlü ne

⁴⁹⁹ Zühaylî, a.g.e., VIII, 18-19.

⁵⁰⁰ 2. Bakara: 179.

⁵⁰¹ Ebû Dâvûd, Diyet, 3, Tirmizî, Diyet, 13.

⁵⁰² Ebû Dâvûd, Diyet, 17; Nesâî, Kasâme, 32; İbn Mâce, Diyet, 8.

⁵⁰³ İbn Kudâme, a.g.e., VIII, 269; Zühaylî, a.g.e., VIII, 58.

⁵⁰⁴ Buhârî, Husûmât, 1, Vesâyâ, 5, Diyet, 3-11; Müslim, Kasâme, 3; Ebû Dâvûd, Diyet, 10; Tirmizî, Diyet, 6.

ile ve ne şekilde öldürürse katilde o şekilde öldürülür.⁵⁰⁵ Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, İmam Muhammed, Süfyan-ı Sevrî'ye göre, katil ancak kılıç gibi keskin bir aletle öldürülür. Başka bir yolla kısas uygulanmaz. Bunlar bu görüşlerine; *"kisas ancak kılıçla olur"* hadisini delil getirirler.⁵⁰⁶ Ayrıca bu görüş sahipleri, silah dışında bir yolla öldürmeyi müslüman/ışkence olarak değerlendirmektedirler. Hattâbî, "Allah'ın azap ettiği şekilde azap etmeyi nehy eden hadis bu görüş lehine delildir" der. Çünkü eğer katil, maktûlû öldürdüğü şekilde öldürülecek olsaydı, birisini yakarak öldürenin de yakılarak öldürülmesi gerekirdi. Oysa yakarak cezalandırmak Allah'a aittir. Diğer görüşü savunan alimlere göre ise, yeri geldiğinde yakarak cezalandırmak da caizdir.⁵⁰⁷

İslam alimleri; kâfire karşılık müslümanın öldürülüp öldürülemeyeceği hususunda ihtilaf etmiştir. İmam Mâlik, İmam Şâfiî, Ahmed b. Hanbel, Leys, Sevrî (ö. 161) ve alimlerin çoğuna göre, kâfir sebebiyle müslüman öldürülmez. Ancak İmam Mâlik'in, yol kesenler ve bunlar durumunda olanlar hakkındaki: "Hile ile öldüren öldürülür, maktûl zimmî bile olsa" sözüne göre, kâfire karşılık müslümanlar da öldürülmektedir.⁵⁰⁸ Kâfir sebebiyle müslüman öldürülmez görüşünü savunanların delilleri şu rivayettir. Ebû Cuheyfe (r.a.) anlatıyor: *Hiz. Ali'ye, "Ey Müminlerin Emiri! Yanınızda, Kur'an'da bulunmayan yazılı bir şey var mı?" diye sormuştum. Şöyle cevap verdi: "Hayır! Dâneyi yarıp ondan filizi çıkaran ve insanı yaratan Allah'a yemin olsun! Bildiğim şeyler; Allah'ın, Kur'an'da olanı anlamak üzere kişiye verdiği anlayış ve bir de şu sahifede bulunanlardır. "Peki bu sahifede ne var?" dedim. "Diyetle ilgili ahkâm, esirlerin hürriyete kavuşturulmasıyla ilgili tavsiye ve teşvik, kâfir karşılığında müslümanın öldürülmeyeceği" cevabını verdi."*⁵⁰⁹

Hiz. Ali'nin şöyle dediği de rivayet edilir: *"Müslümanların kanları eşittir. Başkalarına karşı onlar tek bir el gibidirler. En alt seviyedekinde olsa emanlarını tanırırlar. Haberiniz olsun! Bir mümin bir kâfire karşılık ve ahd sahibi bir gayr-i müslim de ahdi esnasında, kâfire karşılık kısas yoluyla öldürülemez. Bir kimse bir şey ihdas*

⁵⁰⁵ Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 166; Nevevî, *a.g.e.*, XI, 158; Aynî, *a.g.e.*, XX, 287.

⁵⁰⁶ Tirmizî, Diyet, 6; İbn Mâce, Diyet, 25; Dârekutnî, Hudûd, 14.

⁵⁰⁷ Aynî, *a.g.e.*, XX, 287; Mübârekfûri, *a.g.e.*, IV, 542; İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 163-164.

⁵⁰⁸ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 121; Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 66.

⁵⁰⁹ Buhârî, İlim, 39, Cihâd, 168, Diyet, 23, 30; Tirmizî, Diyet, 16; Nesâî, Kasâme, 14.

*ederse cezası sadece kendisinedir. Her kim bir şey ihdas eder ve ihdas edeni barındırırsa Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların laneti onun üzerine olsun.*⁵¹⁰

Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, İmam Muhammed, İbrahim en-Nehaî (ö. 96) ve Şa'bî'ye göre, zimmî karşılığında müslüman öldürülür. Çünkü Hz. Peygamber, kâfir sebebiyle müslümana kısas uygulamış ve ben ahbine en bağlı olanım buyurmuştur.⁵¹¹ Ayrıca bu görüşü savunanlar, “Kâfir sebebiyle müslüman öldürülmez” hadisini şu şekilde izah ederler. Hz. Peygamber önce; “bir müslüman bir kâfire karşılık öldürülmez” buyurmuş sonradan ahd sahibi bir gayr-i müslim'in de bir kâfire karşılık öldürülemeyeceğini de eklemiştir. Bundan anlaşılıyor ki hadiste zikri geçen kâfirle, ahd sahibi gayr-i müslim/Zimmî farklı gruplardır. Çünkü eğer birinci cümlede ki “kâfir” kelimesi zimmî ve harbî tüm kâfirlere şamil olsaydı, Hz. Peygamber'in ikinci cümleyi söylemesine gerek olmazdı. Hz. Peygamber'in gereksiz söz söylemesi mümkün olmadığına göre bunların ayrı ayrı gruplarda ki gayr-i müslimler olması gerekir. Bu nokta sabit olunca, zimmiyî öldüren bir müslümanın kısas yoluyla öldürülebileceği sonucu çıkar. Yani bu hadisin manası: “Bir müslüman ve ahid sahibi gayr-i müslim, ahid sahibi olmayan bir gayr-i müslimi öldürürlerse kendilerine kısas uygulanmaz. Ama ahid sahibi bir gayr-i müslimi öldürürlerse kısas uygulanır.”⁵¹²

İslam alimleri; köle karşılığında hür bir insanın kısas gereği öldürülüp öldürülemeyeceği hususunda da ihtilaf etmişlerdir.⁵¹³ *Semûre (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber buyurdular ki: “Kim kölesini öldürürse, bizde onu öldürürüz. Kimde kölesini (burnunu, kulağını keserek) sakatlarsa, bizde onu sakatlarız.”*⁵¹⁴

Tirmizî, bu hadisi kaydettikten sonra şu açıklamayı yapar: “Tabiiînden İbrahim en-Nehaî bu hadise göre hükmetmiştir. Hasan-ı Basrî, Atâ, Ahmed ve İshak b. Râhûye ise, “Köle ile hür arasında gerek nefiste, gerekse daha aşağı meselelerde kısas yoktur”

⁵¹⁰ Ebû Dâvûd, Cihâd, 159, Diyet, 11.

⁵¹¹ Beyhakî, Nefekât, 9; Dârekutnî, III, 134; İbn Hacer, *Feth*, XII, 262 .(Bu hadis Abdurrahman b. Beylemâniden hem mürsel hem merfu olarak rivayet edilmişse de merfu rivayeti için Beyhakî hata demiştir. Dârekutnî: İbn Beylemânî zayıftır der. Hadisi vasıl bile etse ondan huccet olamaz. Mürsel rivayet ederse ondan ne olur? demiştir.)

⁵¹² Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 169; İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 123; Aynî, *a.g.e.*, II, 161-162.

⁵¹³ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 176; Tirmizî, *Sünen*, IV, 26; Mübârekfûri, *a.g.e.*, IV, 560; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 152.

⁵¹⁴ Ebû Dâvûd, Diyet, 7; Tirmizî, Diyet, 18; Nesâî, Kasâme, 11; İbn Mâce, Diyet, 23.(Bu hadisin tabiiinden ravisi Hasan-ı Basrîdir. Katâde: Hasan-ı Basri'nin bu hadisi unutup “Hür, köle mukabilinde öldürülmez” dediğini kaydeder. Ebû Dâvûd, Diyet 7)

görüşünü savunmuşlardır. Süfyan es-Sevrî ise, “Efendi kölesini öldürürse, bu sebeple efendi öldürülmez, başkasının kölesini öldüren bir hür ise öldürülür” demiştir.⁵¹⁵

Efendinin kölesi karşılığında öldürülemeyeceği hususunda, İbrahim en-Nehaî dışında bütün alimler icmâ etmiştir. Bu alimler yukarıdaki hadisi tevil etmişlerdir. Onlara göre bu hadis, kölesini öldürmeye tevessül edilmemesi için bir zecr, bir caydırıcıdır. Nitekim Hz. Peygamber : “Bir kimse içki içerse celde uygulayın, tekrar yaparsa yine celde uygulayın, dördüncü veya beşinci sefer içerse artık onu öldürün” buyurmuştur. Ama kendisine dördüncü veya beşinci sefer içki içen getirildiği zaman öldürmemiştir. Ebû Hanîfe ve arkadaşlarına göre hür, başkasının kölesini öldürürse öldürülür, kendi kölesini öldürürse öldürülmez. İmam Mâlik ve İmam Şâfiîye göre hür, kendisinin ve başkasının kölesi sebebiyle öldürülmez.⁵¹⁶

Kasten öldürmede ikinci ceza; diyetdir. Kasten öldürmelerde ve kaste benzer öldürmelerde gerekli olan diyet aynı olduğundan, bu konuyla ilgili bilgileri kaste benzer öldürmenin cezasında vermek istiyoruz.

Kasten öldürmede üçüncü ceza ise; miras ve vasiyetten mahrum edilmektir. Bu ceza hadislerle sabittir. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “*Hiçbir katile miras yoktur*”.⁵¹⁷ Bir başka rivayet ise şöyledir. “*Katil hiçbir şeyi miras alamaz.*”⁵¹⁸ Vasiyetle ilgili olarak da Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur. “*Hiçbir katile vasiyet yoktur.*”⁵¹⁹ Bütün bu rivayetler göstermektedir ki mirasçı, kendisine miras bırakacak olanı, vasiyet edilen kendisine vasiyet edeni öldürecek olursa, mirastan ve vasiyetten mahrum edilirler. Bu seddi zerâî (kötülük yollarının tıkanması) ilkesi ile amel etmenin de gereğidir. Böylelikle herhangi bir kimsenin, velisinin malına göz dikerek onu öldürmesinin yolu kapanmış olmaktadır.⁵²⁰

⁵¹⁵ Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 152; Tirmizî, *Sünen*, IV, 26.

⁵¹⁶ Mübârekfûri, *a.g.e.*, IV, 560; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 153-154; Suyûtî, *Şerhu İbn Mâce*, I, 191.

⁵¹⁷ Tirmizî, Ferâiz 17; İbn Mâce, Ferâiz, 8; Dârimi, Ferâiz, 41; Taberânî, *el-Mu'cemül Evsat*, VIII, 298.

⁵¹⁸ İbni Ebî Şeybe, Ferâiz, 81.

⁵¹⁹ Beyhakî, Vesâye, 28; Abdurrezzâk, *Musannef*, IX, 84; Dârekutnî, IV, 236.

⁵²⁰ Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 94.

1.2.3.1.2. Kaste Benzer (Şibhu'l Amd) Şekilde Adam Öldürme

Abdullah b. Amr anlatıyor: Hz. Peygamber, “Şunu bilin ki kaste benzer hata ile öldürme kamçı veya sopa ile öldürmedir. Bunda, kırk tanesinin yavrusu karnında olmak üzere yüz deve diyet vardır”⁵²¹ buyurmuştur.

Kaste benzer öldürmenin aslî cezası diyetdir. Hadisten de anlaşıldığı üzere bu diyet, kırkı hamile olmak üzere yüz devedir. Ancak İslam alimleri amde benzeyen hata yoluyla öldürmenin cezası hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İmam Şâfiî, Atâ, İmam Muhammed yukarıdaki hadise dayanarak kaste benzer hata ile öldürmenin cezasının; otuz tanesi dört yaşında, otuz tanesi beş yaşında ve kırk tanesi hamile olmak üzere yüz deve olduğunu belirtmişlerdir.⁵²² Bunlar ayrıca Amr b. Şuayb’ın naklettiği şu olayı da delil gösterirler. Katâde adında birisi oğluna kılıcını sallar ve çocuk ölür. Hz. Ömer diyet olarak dört yaşına basmış otuz, beş yaşına basmış otuz ve hamile kırk deve diyet alır.⁵²³ Ebû Hanîfe, Ebû Yûsuf, İshâk b. Râhûye ve Ahmed b. Hanbel’e göre ise, kaste benzer öldürmenin cezası; iki yaşında, üç yaşında, dört yaşında ve beş yaşında yirmibeşer deve olmak üzere toplam yüz devedir.⁵²⁴ Bunlar ise şu rivayeti delil gösterirler. Abdullah b. Mes’ûd şöyle demiştir: “Kaste benzer öldürmenin cezası; yirmibeş tane dört yaşına girmiş dişi deve, yirmibeş tane beş yaşına girmiş dişi deve, yirmibeş tane üç yaşına girmiş dişi deve ve yirmibeş tane iki yaşına girmiş dişi devedir.”⁵²⁵

Diyetin sadece deveden mi olacağı veya başka şeylerden de diyet verilip verilemeyeceği hususunda da alimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Ebû Hanîfe, Mâlik ve Şâfiî’nin eski görüşüne göre diyet; deve, altın ve gümüşten verilir.⁵²⁶ Altından verileceğine delil olarak Amr b. Hazm’ın babasından ve dedesinden rivayet ettiği şu hadistir. “Altın sahiplerine bin dinar”⁵²⁷ diyet vardır. Gümüşten verileceğine delil ise

⁵²¹ Ebû Dâvûd, Diyet, 26; Nesâî, Kasâme, 32; İbn Mâce, Diyet, 5; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 164.

⁵²² İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 373; San’ânî, *a.g.e.*, III, 537

⁵²³ Muvatta, Ukûl, 17; Beyhakî, Nefekât, 15; Abdurrezzâk, *Musannef*, IX, 402.

⁵²⁴ Aynî, *a.g.e.*, I, 34; İbn Abdilberr, *İstizkar*, VIII, 46; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 190.

⁵²⁵ Ebû Dâvûd, Diyet, 19; Beyhakî, Diyet, 2; Abdurrezzâk, *Musannef*, IX, 284.

⁵²⁶ İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed el-Endelûsî, *Bidâyetü'l-Müçtehid ve Nihâyetü'l-Muktasid*, Dâru'l Fikr, tsz., II, 344; İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 368.

⁵²⁷ Nesâî, Kasâme, 47; Dârimî, Diyet 11; Hâkim, *Müstedrek*, I, 552.

İkrime'nin İbn Abbâs'tan yaptığı şu rivayettir. “Hz. Peygamber zamanında bir adam birini öldürdü ve Hz. Peygamber onun için oniki bin dirhem diyet tespit etti.”⁵²⁸

Ebû Yûsuf, İmam Muhammed, Ahmed b. Hanbel'e göre diyet; deve, altın, gümüş, inek, koyun ve elbiseden ödenebilir.⁵²⁹ Bu görüşü savunanlar şu rivayetleri delil gösterirler. *Câbir b. Abdillâh anlatıyor: “Hz. Peygamber diyeti; deve sahiplerine yüz deve, sığır sahiplerine ikiyüz sığır, koyun sahiplerine ikibin koyun, elbise sahiplerine ise ikiyüz elbise olarak tayin ettiler.”*⁵³⁰ *Hz. Ömer de bir hutbede şunları söylemiştir: “Şunu bilin ki, artık develer pahalılaşmıştır. Altın sahipleri için bin dinar, gümüş sahipleri için oniki bin dirhem, sığır sahipleri için ikiyüz sığır, koyun sahipleri için ikibin koyun, elbise sahipleri için ikiyüz elbise diyet vardır.”*⁵³¹

İslam alimleri, kasten öldürme durumunda diyetin, âkile tarafından değil, katilin malından ödeneceği hususunda ittifak etmiştir. Çünkü her insan için aslolan, yaptıklarından kendisinin sorumlu olmasıdır.⁵³² *Amr b. el-Ahvas'tan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber veda haccında şöyle buyurmuştur: “Her bir câni ancak kendi aleyhine cinayet işler. Baba çocuğunun aleyhine cinayet işlemez, çocuk da babası aleyhine cinayet işlemez.”*⁵³³ Bir başka rivayet ise şöyledir. *Haşhaş el-Anberî anlatıyor: Oğlum ile birlikte Hz. Peygamber'e geldim ve bana; bu senin oğlun mudur? diye sorunca ben de evet dedim. Sonra şöyle dedi: Şunu bil ki; oğlun senin aleyhine cinayet işlemez, sen de oğlun aleyhine cinayet işlemezsin.*⁵³⁴

Bu hadisler, kasten öldürme durumunda öldürülenin diyetinin katilin âkilesine yüklenemeyeceğine delildir. Ancak çocuğun ve delinin kasten işledikleri cinayetler hataen işlenmiş gibidir ve diyet de âkileye⁵³⁵ aittir. *Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Çocuğun kastı hatadır.”*⁵³⁶ Ayrıca Hz. Ali'nin uygulaması da buna delil teşkil eder.

⁵²⁸ Ebû Dâvûd, Diyet, 18; Dârimî, Diyet, 11; Beyhakî, Diyet, 12.

⁵²⁹ İbn Rüşd, *a.g.e.*, II, 344; İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 368; Mavsîlî, *a.g.e.*, V, 36.

⁵³⁰ Ebû Dâvûd, Diyet, 18.

⁵³¹ Ebû Dâvûd, Diyet, 18; Beyhakî, Diyet, 11; Muvatta, Ukûl, 2.

⁵³² Udeh, *a.g.e.*, II, 714; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 89.

⁵³³ Tirmizî, Fiten, 2; İbn Mâce, Diyet, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 498.

⁵³⁴ Ebû Dâvûd, Diyet, 2; İbn Mâce, Diyet, 26; Taberânî, *el-Mucem'ul Kebîr*, IV, 217.

⁵³⁵ Âkile; akl'ı yani diyeti yüklenen demektir. Diyete “akl” adının verilmesi sebebi kanları dökülmekten alıkoyması içindir. Âkile tabirinin muhtevası içine varis olan bütün akrabalar girer. Kendilerinden daha yakın bir varis olmadığı takdirde ne kadar uzaktan olurlarsa olsunlar, tüm asabe âkiledir. Hatta, mala varis olma şartı yoktur. Eğer araya başka engeller girmezse, varis olma durumu söz konusu olanlar da dahildirler. Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 100; Udeh, *a.g.e.*, III, 15-16.

⁵³⁶ İbn Ebî Şeybe, Diyet, 105; Abdurrezzâk, *Musanef*, IX, 474.

Rivayet edildiğine göre, delinin biri bir adamı kılıçla vurup öldürmüş, Hz. Ali de o delinin akrabalarının diyet ödemelerine hükmetmiş ve hiçbir itirazla karşılaşmamıştır.⁵³⁷

Kaste benzer öldürme, hata yoluyla öldürme fiillerinde diyet âkileye yüklenir. Kaste benzer öldürme olayında diyeti, âkilenin üstlenmesi gerektiğinin delili Ebû Hureyreden gelen şu hadistir: *“Hüzeyl kabilesinden iki kadın birbirleriyle kavga ettiler. Biri diğerine bir taş atarak onu ve karnındaki öldürdü. Taraflar meseleyi Hz. Peygamber’e getirdiler. Hz. Peygamber ölen kadının karnındaki bebeğinin diyetini bir köle veya cariye olarak gurre; kadının diyetini de, katilin âkilesine hükmetti. Öldürülen kadının mirasını oğluna ve onunla birlikte olanlara verdi. Bunun üzerine Hamel b. Mâlik b. Nâbiğa el-Hûzeli: Ey Allah’ın Elçisi! Yemeyen, içmeyen, konuşmayan, ağlamayan bir ceninin diyetini nasıl öderim? Böyleleri heder sayılır dedi. Onun secili konuşmasından dolayı Hz. Peygamber: “Bu kâhinlerin kardeşlerindendir”⁵³⁸ buyurdu.*

Bu konuyla ilgili hadisler, Ebû Hureyre, Câbir b. Abdillâh, Muğîre b. Şûbe (ö. 50), İbn Abbâs ve Büreyde’den nakledilmektedir.⁵³⁹ Hadislerin hepsi, Hüzeyl kabilesinden iki kadının birbirleriyle kavga edip, birisi diğerine vurunca kadının ve karnındaki bebeğinin ölümüne sebep olduğunda birleşmektedirler. Ancak rivayetlerin bazısında katil kadının taş attığı zikredilirken, Muğîre b. Şûbe’nin rivayetinde katil kadının çadır direği ile vurduğu bildirilmektedir. Yine Muğîre b. Şûbe’nin rivayetinde; kavga edip birbirini öldüren kadınların aynı şahsın nikâhı altında bulunan iki kuma olduğu bildirilirken, Câbir b. Abdillâh’ın rivayetinde; farklı kişilerin hanımları olduğu bildirilmiş, diğer bazı rivayetlerde ise bu konu hiç anılmamıştır.

Yukarıdaki hadis, ana karnındaki ceninin düşmesine sebep olan kişiye gurre denilen bir cezanın gerektiğine delalet etmektedir. Bu hadisin farklı rivayetleri gurre’nin; bir köle veya cariye, bir at, yüz koyun, beşyüz dirhem gümüş, elli dinar altın olduğuna işaret etmektedir.⁵⁴⁰

Ğurre asıl itibarıyla atın alnındaki beyazlık demektir. Onun için bazı alimler bu kelimeyi, lügat manasının delaleti istikametinde değerlendirmişlerdir. Mesela Ebû Amr b. Âla: “Ğurre; beyaz köle veya cariyedir, beyaz olduğu için bu isim verilmiştir. Siyahı

⁵³⁷ Mavsilî, *a.g.e.*, V, 41; Zeylâi, *a.g.e.*, IV, 437.

⁵³⁸ Buhârî, Tıbb, 45; Diyet, 24-25; Müslim, Kasâme, 11; Ebû Dâvûd, Diyet, 21; Nesâî, Kasâme, 40.

⁵³⁹ Ebû Dâvûd, Diyet, 21; Müslim, Kasâme, 11; Nesâî, Kasâme, 40.

⁵⁴⁰ Ebû Dâvûd, Diyet, 21; Nesâî, Kasâme, 40.

kabul edilmez” der. İslam alimlerinin çoğunluğuna göre ise, ğurre olarak siyah köle veya câriye de verilebilir. Esas olan kıymettir. Köle veya cariyenin kıymeti, ya annenin diyetinin onda birini ya da babanın diyetinin onda birinin yarısı tutmalıdır.⁵⁴¹

Rivayetlerden anlaşılıyor ki, katil olan kadın; ceninin ölmesine sebep olduğu gibi annesinin ölmesine de sebep olmuştur. Hz. Peygamber kadının diyetini katilin âkilesine yüklemiş, katile kısas veya diyet cezası vermemiştir. Çünkü öldürme taş veya sopayla vuku bulduğundan şibh-i amd gibi değerlendirilmiş, kasıtlı öldürme kapsamında görülmemiştir.⁵⁴²

İslam alimleri, kadının diyetinin ve müslüman olmayan kişinin diyetinin nasıl olacağı hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazı istisnaların dışında fakihler, kadının diyetinin erkeğin diyetinin yarısı olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir.⁵⁴³ Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “*Kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısıdır.*”⁵⁴⁴ Yine Hz. Ali’den rivayet edildiğine göre, “*Kadının diyeti canda ve daha aşağı olanlarında erkeğin diyetinin yarısıdır.*”⁵⁴⁵

Bu konuyla ilgili olarak, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Osman, İbn Abbâs, İbn Ömer ve Zeyd b. Sabit’ten, “Kadının diyetinin yarım diyet olduğu üzerinde ashâbı kiram icmâ etmiştir”⁵⁴⁶ dedikleri rivayet edilmiştir. Kadının diyetinin yarım diyet olduğu görüşünü benimseyenler, “Kadın, mirasta ve şahitlikte erkeğin yarısı olduğuna göre, diyetle de erkeğin yarısıdır” diyerek aklî bir izâh ta yaparlar.

İsmail b. Uleyye (ö. 93) ve Ebû Bekr el-A’sam’a göre ise, kadının diyeti erkeğin diyeti gibidir.⁵⁴⁷ Çünkü Hz. Peygamber, şöyle buyurmuştur. “*Mümin olan canda yüz deve diyet vardır*”⁵⁴⁸

Müslüman olmayan kimsenin diyetine gelince; Hanefilere göre, zimmî ve kendisine eman verilenin diyeti müslümanın diyeti gibidir. İslam ve küfür dolayısıyla

⁵⁴¹ Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 67; İbn Hacer, *Feth*, XII, 249; Mübârekfûri, *a.g.e.*, IV, 554.

⁵⁴² İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 71; Nevevî, *a.g.e.*, XI, 175.

⁵⁴³ İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 402; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 130.

⁵⁴⁴ Beyhakî, *Diyet*, 37. (Beyhakî bunu, Muâz b. Cebel’den merfû olarak rivayet etmiştir. Böyle bir isnat sabit olmaz demıştır. Zeylâî, *a.g.e.*, IV, 42; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 130).

⁵⁴⁵ Beyhakî, *Diyet*, 38. (Beyhakî bunu, Hz. Ali’den mevkûf olarak rivayet etmiştir, senedinde inkıta vardır. İbn Ebî Şeybe de eş-Şâbî’den bir yolla yine Hz. Ali’den rivayet etmiştir. Zeylâî, *a.g.e.*, IV, 42).

⁵⁴⁶ Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 91; Udeh, *a.g.e.*, II, 719.

⁵⁴⁷ İbn Abdilberr, Ebû Ömer, *et-Temhîd lime fi’l-Muvatta-i Mine’l-Meânî ve’l-Esânîd*, thk., Mustafa b. Ahmed el-Ulvî, Muhammed Abdulkebîr el-Bekrî, Mağrib 1387, XVII, 358; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 130; İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 402.

⁵⁴⁸ Nesâî, *Kasâme*, 47; İbn Hibbân, *Târîh*, 7; Beyhakî, *Zekât*, 5.

diyetin miktarında değişiklik olmaz.⁵⁴⁹ Bunlar görüşlerine şu ayet ve hadisleri delil getirmişlerdir. “*Şayet kendileriyle aralarında anlaşma bulunan bir kavimdense, o vakit akrabalarına bir diyet vermek ve mümin bir köle azat etmek gerekir.*”⁵⁵⁰ Hz. Peygamber de, her ahid sahibi kişinin ahdi süresi içerisinde diyetini bin dinar olarak tespit etmiştir. Yine rivayete göre Amr bn Ümeyye ed-Damrî iki müste’meni öldürür. Hz. Peygamber bunların diyetini müslümanların diyeti gibi öder.⁵⁵¹ Zührî de derki: Hz. Peygamber zamanında yahûdilerin ve hristiyanların diyeti müslümanların diyeti gibiydi. Ebûbekir, Ömer ve Osman zamanında da böyleydi. Muaviye zamanında ise diyetin yarısı öldürülenin yakınlarına veriliyor diğer yarısı beytûlmala kalıyordu.⁵⁵²

Mâliki ve Hanbelilere göre, yahûdi ve hristiyanların diyeti müslümanların diyetinin yarısıdır. Ehl-i kitaptan bir kadının diyeti ise, ehl-i kitaptan bir erkeğin diyetinin yarısıdır.⁵⁵³ Bunlar görüşlerine Hz. Peygamber’in, “Kâfir olan kişinin diyeti müslümanın diyetinin yarısıdır”⁵⁵⁴ şeklindeki hadisini delil gösterirler. Başka bir ifadeyle ehl-i kitab’ın diyeti müslümanların diyetinin yarısıdır.⁵⁵⁵

Kanaatimize göre bu rivayetler yukarıda zikrettiğimiz “Zimmî’nin diyeti müslümanların diyeti gibidir” rivayetleriyle çelişmemektedir. Çünkü “Kâfir’in diyeti”, “Ehl-i kitab’ın diyeti” ifadeleri; harbî, zimmî ve muahed olanı kapsamaktadır. Ancak yukarıda zikrettiğimiz hadisler, anlaşmalı kimsenin ve zimmînin diyetinin müslümanın diyeti ile aynı olduğunu belirterek tahsiste bulunmaktadır. Dolayısıyla zimmî’nin ve anlaşmalı kimsenin diyeti müslümanların diyeti gibi olmakta, harbînin diyeti ise müslümanların diyetinin yarısı kadar olmaktadır.

1.2.3.1.3. Hata Yoluyla Adam Öldürme

Abdullah b. Mes’ûd şöyle demiştir: “*Hatalı öldürmenin diyeti dört yaşına basmış yirmi dişi deve, beş yaşına basmış yirmi dişi deve, üç yaşına basmış yirmi dişi deve, iki yaşına basmış yirmi dişi deve ile yirmi erkek devedir.*”⁵⁵⁶

⁵⁴⁹ Mavsîlî, *a.g.e.*, V, 36; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 92.

⁵⁵⁰ 4. Nisâ: 92.

⁵⁵¹ Zeylâi, *a.g.e.*, IV, 423; Kâsânî, *a.g.e.*, X, 4665; Mavsîlî, *a.g.e.*, V, 36; İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 399.

⁵⁵² Beyhakî, *Diyet*, 46.

⁵⁵³ İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 399; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 92; Udeh, *a.g.e.*, II, 720.

⁵⁵⁴ Nesâî, *Kasâme*, 38; İbn Ebî Şeybe, *Diyet*, 109; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 215.

⁵⁵⁵ Tirmizî, *Diyet*, 17; Abdurrezzâk, *Musannef*, X, 93.

⁵⁵⁶ Ebû Dâvûd, *Diyet*, 18; Tirmizî, *Diyet*, 1; Nesâî, *Kasâme*, 3; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 450.

Hata yoluyla öldürmenin aslî cezası diyetdir. İslam alimleri, yukarıdaki hadisi esas alarak bu cezada ittifak ettikleri gibi, diyetin âkile tarafından üç yıl vadeyle ödeneceği üzerinde de ittifak etmişlerdir. Böylelikle Hz. Peygamber'in hata yoluyla öldürmenin diyetinin âkile üzerine ait olacağını belirten hükmü ve Hz. Ömer ile Hz. Ali'nin bu diyeti üç yıl içerisinde âkileye ait olarak tespit eden uygulamaları ile amel etmiş olmaktadır.⁵⁵⁷

Hata yoluyla olan öldürmelerde diyetin âkile tarafından ödenmesinin delili Câbir (r.a.)'dan gelen şu rivayettir: *“Hüzeyl kabilesinden iki kadından biri diğerini öldürmüştü. Bunlardan her ikisinin de kocası ve birer oğlu vardı. Hz. Peygamber, öldürülen kadının diyetini öldürenin âkilesine yükledi, kocasını ve oğlunu bu külfetten uzak tuttu. Bunun üzerine öldürülenin âkilesi, ölenin mirası da bize aittir dediler. Hz. Peygamber: Hayır! Mirası kocası ve çocuğuna aittir”*⁵⁵⁸ buyurdular.

1.2.3.2. Adam Yaralama

1.2.3.2.1. Kasten Adam Yaralama

Kasten adam yaralama, ya organların kesilmesi ile ya da onlardan sağlanan faydanın ortadan kaldırılması ile yahut baş ve yüzde yara meydana getirmek suretiyle olur. Bu tür cinayetlerin cezası; kisasın uygulanması mümkün olduğu taktirde kisasın uygulanmasıdır. Kisasın uygulanması mümkün olmadığı hallerde ise diyet veya erş gerekir.⁵⁵⁹

1.2.3.2.1.1. Organları Kesme veya Kullanımlarını Ortadan Kaldırma

Enes b. Mâlik (r.a.) anlatıyor: *Enes b. Nadr'ın kız kardeşi Rübeyyi bir genç kadının ön dişini kırdı. Rübeyyi'nin yakınları af istediler, fakat kadının tarafı buna razı olmadı. Daha sonra diyet vermeyi teklif ettiler, bunu da kabul etmediler. Bunlar kısıstan başka bir şeye razı olmuyorlardı. Nihayet Hz. Peygamber'e geldiler. Hz. Peygamber kisas emrini verince, Enes b. Nadr ayağa kalkarak: Ey Allahın Elçisi! Şimdi Rübeyyi'nin ön dişi kırılacak mı? Olamaz, seni hak din ile gönderen Allah'a yemin*

⁵⁵⁷ Udeh, a.g.e., III, 23; Zühaylî, a.g.e., VIII, 106.

⁵⁵⁸ Ebû Dâvûd, Diyet, 21; Beyhakî, Diyet, 51; Ebû Yâ'lâ, Müsned, III, 355.

⁵⁵⁹ Zühaylî, a.g.e., VIII, 108.

olsun ki, onun dişi kırılmaz dedi. Hz. Peygamber: “Ey Enes! Allah’ın hükmü kısastır buyurdu. Bundan sonra dişi kırılan kadının tarafı diyete razı olup aldılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Hakikaten Allah’ın kullarından öyleleri varki Allah’a yemin ederse Allah kendisini yeminin de sabit kılar”⁵⁶⁰ buyurdular.

Hz. Peygamber “Allah’ın hükmü” ifadesiyle; *“Orada onlara; cana can, göze göz, kulağa kulak, dişe diş ve yaralara karşı kısas yazdık.”⁵⁶¹ “Eğer ceza verecek olursanız size verilen zararın misli ile cezalandırınız.”⁵⁶² “Kim size bir haksızlık yaparsa siz de onun size yaptığı haksızlığın misli ile onu cezalandırınız”⁵⁶³ ayetlerine işaret etmiştir.*

İslam alimleri yaralamalarda kısasın uygulanabilmesi için, öldürmede kısas için öngörülen genel şartlar yanında şu özel şartlarında bulunması gerektiğini belirtmişlerdir.

1- Hükmün haksızlık ve fazlalık olmaksızın uygulanabilmesi gerekir. Bunun gerçekleşebilmesi için koparmanın ancak eklemelerden olması veya ileri gitmeyecek kadar belirli sınırları olan uzuv olması gerekir.

2- Hükmün uygulanacağı yerde denklik bulunması şarttır. Ele el, göze göz, başparmağa başparmak, dişe diş şeklinde olmalıdır.

3- Her iki uzvun sıhhat ve kemal bakımından birbirine eşit olması şarttır. Ebû Hanîfe, Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel’e göre, sağlam el sakat ele, sağlam ayak sakat ayağa karşılık kısas uygulanmaz.⁵⁶⁴

Yukarıda belirtilen şartlar gerçekleşmez ve kısas uygulama durumu ortadan kalkarsa bedel ceza diyet gerekir. Şöyle ki Hz. Peygamber Yemen halkına içinde şu hususların bulunduğu bir mektup yazmıştır: *“Kim, bir mümini sebepsiz yere öldürürse ve hakkında beyyine varsa ona kısas yapılır. Ancak öldürülenin yakınlarının (diyete veya affa) razı edilmeleri durumunda kısas yapılmaz. Canda yüz deve diyet vardır. Tamamı kesilmesi halinde burunda diyet vardır. Dilde diyet vardır. İki dudakta diyet vardır. İki yumurtalıkta (hayalarda) diyet vardır. Erkeklik organında diyet vardır. Omurga kemiklerinde diyet vardır. İki gözde diyet vardır. Tek ayakta yarım diyet vardır. Me’mûmede diyetin üçte biri, caifede diyetin üçte biri, münakkilede onbeş deve, el ve*

⁵⁶⁰ Buhârî, Sulh, 8; Tefsîr, 3; Ebû Dâvûd, Diyet, 28; Nesâî, Kasâme, 18; İbn Mâce, Diyet, 16.

⁵⁶¹ 5. Mâide: 45.

⁵⁶² 16. Nahl: 126.

⁵⁶³ 2. Bakara: 194.

⁵⁶⁴ Udeh, a.g.e., III, 47-51; Zühaylî, a.g.e., VIII, 113-114.

*ayak parmaklarının her birinde on deve, dişte beş deve ve mudihada beş deve diyet vardır. Kadına karşılık erkek öldürülür. Altın sahiplerine bin dinar diyet vardır.”*⁵⁶⁵

Yukarıdaki hadisten de anlaşılmaktadır ki, vücutta burun, dil, erkeklik organı, omurga, sidik yolu, beyin gibi bir benzeri olmayan organların yok edilmesi veya görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda tam diyet vardır. El, ayak, göz, kulak, dudak, hayalar gibi vücutta iki tane bulunan organlarda ise yarım diyet vardır. El ve ayak parmaklarında on deve, dişte ise beş deve diyet vardır.⁵⁶⁶

1.2.3.2.1.2. Baş ve Yüzü Yaralama(Şicâc)

Baş ve yüzdeki yaralamalarda ya kısas veya erş gerekir. Erş; insan vücuduna karşı işlenen öldürmeden aşağı cinayetlerde ödenmesi gereken mal demektir. Miktarı belli olan erş; kanun koyucu tarafından tespit edilmiştir. El ve ayak parmakları için on deve gibi. Miktarı belli olmayan erş ise, yetkili devlet organı tarafından tespit edilir. Kısasın söz konusu olmadığı ve miktarı tespit edilmiş erşin bulunmadığı öldürme dışındaki cinayetlerde yetkili devlet organının takdiri söz konusudur.⁵⁶⁷

Baş ve yüzdeki yaralar on çeşittir. Bunlar:

1. Hârisa: Kanın çıkmadığı çizik yarasıdır.
2. Dâmiye: Deriyi yarmaksızın deriyi zayıflatmak suretiyle kanın aktığı yaradır.
3. Bâdıa: Eten kesildiği ve yarıldığı yaradır.
4. Mütelâhime: Ete çok işleyen, bununla birlikte kemiğe yaklaşmayan yaradır.
5. Simhâk: Eten kesilip et ile kemik arasındaki ince derinin ortaya çıktığı yaradır.
6. Mûdıha: İnce zarı da yararak bir iğne deliği kadar dahi olsa kemiğin ortaya çıktığı yaradır.
7. Hâşime: Kemiğin kırıldığı yaradır.
8. Münakkile: Kırıldıktan sonra kemiğin yerini değiştiren, kemiği yerinden oynatan yaradır.

⁵⁶⁵ Nesâî, Kasâme, 47; Dârimî, Diyet, 12; İbn Hibbân, Târîh, 7; Hâkim, Müstedrek, I, 552.

⁵⁶⁶ Mavsîlî, a.g.e., V, 37; İbn Kudâme, a.g.e., VIII, 435.

⁵⁶⁷ Zühaylî, a.g.e., VIII, 124.

9. Âmme veya Me'mûme: Kemik altında ve beynin üstünde bulunan zara kadar ulaşan yaradır.

10. Dâmiğa: Beyin zarınıda delerek beyine ulaşan yaradır.⁵⁶⁸

İlk beş çeşit yaradan dolayı kısas gerekmeyp idarecinin belirleyeceği bir miktarda diyet verilir. Hz. Peygamber: *“Sahih nikâh bulunmadan önce talak olmadığı gibi, mûdihadan aşağı derecelerdeki yaralarda da kısas yoktur”*⁵⁶⁹ buyurmuştur.

Ömer b. Abdilaziz de, “Mûdihadan aşağı derecedeki yaralar, tırmalama mahiyetinde olduğundan, bunlar için idarecinin belirleyeceği miktarda bir diyet ödenmesi gerekir⁵⁷⁰ der.

Baş ve yüzdeki miktarı tespit edilmiş yaraların erşinin, mûdiha ve daha yukarısı olduğu üzerinde ittifak edilmiştir. Mûdiha hataen yapılmışsa; tam diyetin yirmide biri alınır. Hâşime'nin diyeti tam diyetin onda biridir. Münakkilenin diyeti tam diyetin onda biri ve ayrıca onda bir diyetin yarısıdır. Âmme denilen yaranın diyeti, tam diyetin üçte biridir.⁵⁷¹ Nitekim bu miktarları diyetlere dair Amr b. Hazm'dan rivayet edilen hadisten açıkça öğreniyoruz. Hz. Peygamber: *“Me'mûmede diyetin üçte biri, münakkilede onbeş deve, hâşimede on deve, mûdihada beş deve diyet vardır”*⁵⁷² buyurmuştur.

1.2.3.2.1.3. Bedeni Yaralama(Cirâh)

Baş ve yüz dışında bedenin diğer kesimlerinde meydana gelen yaralamalara cirâh denir. Bu tür yaralar tehlike arz edip etmemeleri açısından, câife ve gayr-i câife olmak üzere ikiye ayrılır.

Câife: Göğüs yahut karın, sırt veya böğürlerden yahut hayalar arasından veya dübürden ya da boğazdan karna ulaşan yaradır. Karın boşluğuna ulaşmayan yaraya ise gayr-i caife denir.

⁵⁶⁸ Mavsılî, a.g.e., V, 42; Ünalın, Abdulkerim, *İslam Ceza Hukukunda Kısas ve Kısas Felsefesi*, Dicle Üniversitesi Basımevi, Diyarbakır 1999, 224.

⁵⁶⁹ Beyhakî, Nefekât, 26.

⁵⁷⁰ Mavsılî, a.g.e., V, 42.

⁵⁷¹ Zühaylî, a.g.e., VIII, 127, Mavsılî, a.g.e., V, 42; Ünalın, a.g.e., 394.

⁵⁷² Nesâî, Kasâme, 47; Dârimî, Diyet, 12; İbn Hibbân, Târih, 7; Hâkim, Müstedrek, I, 552.

Câifede kısas yoktur. Çünkü kısas uygulandığında kişinin ölmesinden korkulur. Bundan dolayı erşin ödenmesi gerekir.⁵⁷³ Buda diyetin üçte biridir. Nitekim Amr b. Hazm'dan gelen rivayette Hz. Peygamber: “*Câifede diyetin üçte biri vardır*”⁵⁷⁴ buyurmuşlardır.

Câife dışındaki yaralarda kısasın söz konusu olup olmayacağı hususunda alimler farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefilere göre, eğer yaralanan kişi ölmeyecek olursa, yara ister câife olsun ister başkası olsun hiçbir yaradan dolayı kısas söz konusu değildir. Mâlikilere göre, kısasın mümkün olup ölümden korkulmadığı sürece kasten yaralamalarda kısasın uygulanması gerekir. Şâfiî ve Hanbelilere göre, yüz ve baştaki mûdiha gibi, pazu, kol, baldır, bacak ve ayak gibi organlardaki kemiğe varan her türlü yaralamalarda kısas vardır. Çünkü zulüm ve fazlalık olmaksızın misilleme yoluyla bu kısasın uygulanmasına imkân vardır.⁵⁷⁵

Alimlerin çoğunluğuna göre yaralamalarda kısas ancak yaranın iyileşmesinden sonra caizdir. Çünkü yaralamanın ölüm ile sonuçlanıncaya kadar yayılması muhtemeldir.⁵⁷⁶ *Câbir (r.a.)’dan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber, “Yaralanan kişi iyileşinceye kadar, yaralayan kişiye kısas uygulanmasını yasaklamıştır.”*⁵⁷⁷ Amr b. Şuayb’dan rivayet olunan diğer bir hadis ise şöyledir: “Bir adam bir kişinin dizini boynuzla yaralamış. O da Hz. Peygamber’e gelerek: “Bana kısas için müsaade et” demiş. Hz. Peygamber: “İyileş de öyle” buyurmuş. Bir müddet sonra yine Hz. Peygamber’e gelerek: “Bana kısas için müsade et” demiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona kısas için müsaade etmiş. Sonra yine Hz. Peygamber’e gelerek: “Ey Allahın Elçisi! Ben topal kaldım” demiş. Hz. Peygamber: “Ben seni menettim. Sen bana isyan ettin. Allah da seni şifasından uzaklaştırdı ve topallığın boşa gitti buyurmuş, bundan sonra Hz. Peygamber, sahibi iyileşmedikçe bir yaradan dolayı kısas yapılmasını yasaklamıştır.”⁵⁷⁸

Kadınların yaralarının diyetlerinin nasıl olması gerektiği hususunda iki görüş vardır. Hanefî ve Şâfiîlere göre, kadının diyeti erkeğin diyetinin yarısı olduğundan

⁵⁷³ Ünalın, *a.g.e.*, 399; Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 128.

⁵⁷⁴ Nesâî, *Kasâme*, 47; Dârimî, *Diyet*, 12; İbn Hibbân, *Târîh*, 7; Hâkim, *Müstedrek*, I, 552.

⁵⁷⁵ Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 128-129.

⁵⁷⁶ San’anî, *a.g.e.*, III, 516; Şevkânî, *a.g.e.*, VII, 108, İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 340.

⁵⁷⁷ Taberânî, *el-Mucemü’l Evsat*, III, 381; Taberânî, Ebû’l-Kasım Süleymân b. Ahmed, *el-Mucemü’s-Sağîr*, thk., Muhammed Şekur Mahmut el-Hâci, Beyrut 1985, I, 232.

⁵⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 217; Abdurrezzâk, *Musannef*, IX, 454.

dolayı, kadının baş ve yüzündeki yaralar ile bedenindeki yaralar, erkeğin yaralarının diyetinin yarısı kadardır.⁵⁷⁹ Hz. Ali (r.a.) şöyle der: “Kadının yaralarının diyeti erkeğin diyetinin yarısıdır.”⁵⁸⁰

Mâlikî ve Hanbelilere göre, kadının yaralarının diyeti, tam diyetin üçte birinden aşağı olan hallerde, bizzat erkeğin yaralarının diyeti gibidir. Üçte bire ulaşır veya aşarsa erkeğin diyetinin yarısı sözkonusu olur.⁵⁸¹ Çünkü Hz. Peygamber: “*Kadının diyeti, diyetinin üçte birine ulaşınca kadar erkeğin diyeti gibidir*”⁵⁸² buyurmuştur. Ayrıca Rabîa (r.a.) da şöyle der: “Ben, Sâid b. el-Müseyyeb’e: “*Kadının parmağında diyet ne kadardır?*” diye sordum. O, on dedi. “*İki parmakta ne kadardır?*” diye sordum. Yirmi dedi. “*Üç parmakta ne kadardır?*” diye sordum. Otuz dedi. “*Dört parmakta ne kadardır?*” diye sorunca yirmi cevabını verdi. O zaman ben: “*Musibeti büyüyünce diyeti azaldı öyle mi?*” dedim. Sâid: “*Kardeşimin oğlu! Gelen sünnet böyledir cevabını verdi.*”⁵⁸³

1.2.3.2.2. Hata Yoluyla Adam Yaralama

Hata yoluyla adam yaralamanın cezası diyet veya erşdir. Hanefilere göre bu cezayı, diyetin onda birinin yarısından fazlası olursa âkile yüklenir. Mâlikî ve Hanbelilere göre, diyetin üçte birinden fazlası olursa diyeti veya erşi âkile yüklenir. Şâfiîlere göre ise, âkile ödenmesi gereken bütün bedelleri yüklenir.⁵⁸⁴ Ancak aşağıda zikredeceğimiz hadis, âkilenin fakir olması durumunda diyet veya erşi yüklenmeyeceğine delil teşkil eder.

İmrân b. Husayn anlatıyor: “*Fakirlere ait bir erkek çocuğu, zenginlere ait bir erkek çocuğun kulağını kopardı. O çocuğun ailesi Hz. Peygamber’e gelip: “Ey Allah’ın Elçisi! Bizler fakirleriz dediler. Hz. Peygamber, cinayeti işleyen çocuğun tarafına bir ceza takdir etmedi.*”⁵⁸⁵

⁵⁷⁹ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 65; İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 402.

⁵⁸⁰ Beyhakî, *Diyet*, 38.

⁵⁸¹ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, VIII, 65; İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 402.

⁵⁸² Nesâî, *Kasâme*, 37.

⁵⁸³ Muvatta, *Ukûl*, 11.

⁵⁸⁴ Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 132.

⁵⁸⁵ Ebû Dâvûd, *Diyet*, 27; Nesâî, *Kasâme*, 16; Dârimî, *Diyet*, 14; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 438.

Hattâbî bu hadis hakkında şu açıklamayı yapar. Burada çocuk, cinayeti hataen işlemiş ve âkilesi de fakir kimselerdir. Böyle durumlarda âkileden genişlik ve imkân sahibi olanlar diyet veya erşe yardımcı olur, fakir olan âkilenin bir ödemede bulunması gerekmez der.⁵⁸⁶

1.3. TA'ZİR CEZALARI

1.3.1. Ta'zir'in Tanımı ve Mahiyeti

Sözlükte; menetmek, reddetmek, engel olmak, manalarına gelen ta'zir kelimesi, düşmanın zarar vermesini engellediği için yardım manasına ve had cezasından aşağı derecede bulunan te'dib etme, aşağılama, tahkir etme manalarına da kullanılagelmıştır.⁵⁸⁷

Ta'zir kelimesinin terim anlamı ise şöyledir: Hakkında had veya keffâret cinsinde cezalar bulunmayan suç ve günahlarda, Allah veya kul hakkı olarak yerine getirilen, miktar ve keyfiyeti devlet başkanına bırakılmış cezalardır.⁵⁸⁸

Ta'zir'in meşru oluşu kitap, sünnet ve icmâ ile sabittir.⁵⁸⁹ Yüce Allah şöyle buyurmuştur: *“Dik kafalılık ve serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara önce öğüt veriniz, arkasından yataklarınızı ayırınız, daha olmazsa onları dövünüz. Eğer bunlardan sonra size itaat edecek olurlarsa onların aleyhinde başka bir yola başvurmayınız. Doğrusu Allah yücedir ve büyüktür.”*⁵⁹⁰

Hiz. Peygamber'in sünnetinde de ta'zir cezalarını görmekteyiz. Nitekim Hiz. Peygamber töhmetten dolayı bir adamı hapsedmiş,⁵⁹¹ kadınımsı davranışlarda bulunan erkekleri sürmüş⁵⁹² ve daha birçok ta'zir cezası uygulamıştır. Biz bu cezaları ileride ele almaya çalışacağız.

⁵⁸⁶ Canan, *a.g.e.*, XIII, 549.

⁵⁸⁷ İbn Manzûr, *a.g.e.*, IV, 561; İbnü'l-Esîr el-Cezerî, Ebû's-Seâdet el-Mübârek b. Muhammed, *en-Nihâye fi Ğarîbi'l-Hadisî ve'l-Eser*, thk., Tâhir Ahmed en-Nerâvî, Mahmût Muhammed et-Tinâhi, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut 1979, III, 45.

⁵⁸⁸ Bilmen, *a.g.e.*, III, 24; Karaman, *a.g.e.*, 233.

⁵⁸⁹ Mübârekfûrî, *a.g.e.*, V, 26; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 193.

⁵⁹⁰ 4. Nisâ: 34.

⁵⁹¹ Ebû Dâvûd, Hudûd, 10; Nesâî, Kat'u's-Sânk, 2.

⁵⁹² Buhârî, Muhâribîn, 18; Libâs 60; Tirmizî, Edeb, 34; Ebû Dâvûd, Edeb, 61; Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 255.

Ta'zirin şekil ve miktarı insanların durumlarına göre değişik olur. Şerefli ve yüksek tabakaya mensup kimselerin ta'ziri, halk tabakasına mensup kimselerin ta'zirine nispetle daha hafif olur. Çünkü ceza vermekten asıl maksat, suçlunun günden uzaklaşıp halini düzeltmesine hizmet etmektir. Bazı kimseler, en ufak bir ihtardan pek ziyade sıkılırlar, büyük bir mahcubiyet ve pişmanlık duyarak hallerini düzeltebilirler. Bazı kimseler ise, en ağır hakaretlerden, çok şiddetli cezalardan bile istenilen derecede etkilenmezler. Bundan dolayı hakimlerin; suçluların hallerini ve suçların mahiyetlerini göz önünde bulundurarak uygun cezayı vermesi gerekmektedir.⁵⁹³

Ta'zir cezasının uygulanmasında akıl esastır. Akıl ve ruh sağlığı yerinde olan çocuk, yetişkin, erkek, kadın, hür, köle olan her şahıs ta'zir cezası ile cezalandırılabilir. Mesela Hz. Peygamber çocukların, yedi yaşlarından itibaren namaza alıştırmalarını, on yaşlarından itibaren ise gerektiğinde pataklayarak namaz kılmalarının sağlanmasını tavsiye etmiştir.⁵⁹⁴

1.3.2. Ta'zir Cezasını Gerektiren Suçlar

Ta'zir cezasını gerektiren suçlar olarak şunları sıralayabiliriz.

a- Dini ve dini hayatı tehdit eden suçlar: Dinin sembol niteliğindeki hükümlerini ihlâl eden, dini öğrenme ve yaşamayı engelleyen, dini değerleri bozmaya yönelik olup irtidât haddi kapsamı dışında kalan suçlar bu gruba girer.

b- İbadetlerin terki. Kişinin ibadetleri terk etmesi sosyal düzeni bozacak nitelikte olursa uygulanacak müeyyide çoğunlukla ta'zir cezaları sahasına girer.

c- Can güvenliği ve haysiyet aleyhine işlenen suçlar. Bunlar had ve kısas gerektirmeyen suçlarla, aslında had ve kısas gerektirmekle birlikte suçun unsurlarında veya ispattaki bazı eksiklikler veya cezayı düşürücü sebeplerle had veya kısas uygulanamayan suçlar olmak üzere iki grupta ele alınabilir.

d- Aile düzeni aleyhine işlenen suçlar. Ana baba haklarının ihmali, eş ve çocuklara kötü muamele, meskene tecavüz veya tecessüs gibi masiyetlerden oluşur.

⁵⁹³ Cezîrî, *a.g.e.*, V, 181; Bilmen, *a.g.e.*, III, 311.

⁵⁹⁴ Karaman, *a.g.e.*, 235; Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 479.

e- Mal emniyeti aleyhine işlenen suçlar. Bunlar kamuya veya kişilere ait bir malın telef edilmesi, gasbedilmesi, zimmete geçirilmesi, hileli mal satılması gibi suçlardan oluşur.

f- Genel ahlak ve namus aleyhine olup hadler kapsamına girmeyen suçlar.

g- Kamu güvenliği ve toplumun genel menfaatleri aleyhine işlenen suçlar. Akıl sağlığı, kamu sağlığı ve gıda emniyeti aleyhine işlenen suçlar, ticaret ve üretim düzenini ifsada yönelik sahte para basma, dolandırıcılık, faizcilik, karaborsacılık gibi suçlar ve toplumun güvenliğini zedeleyen çete kurma, gasp ve kapkaç gibi suçlar bu grupta yer alır.

h- Siyasi suçlar. Ülkenin birlik ve bütünlüğünü bozucu, devletin hâkimiyetine, hükümetin ve devlet teşkilatının işleyişine ve güvenliğine karşı işlenen suçlardan oluşur.⁵⁹⁵

1.3.3. Ta'zir Cezaları

Yukarıda saydığımız bu suçlara verilebilecek cezalar ise şunlardır: Ölüm, sopa, hapis, sürgün, öğüt ve nasihat, yalnız bırakma, vazifeden azletmek, kınama, teşhir etmek, tehdit etmek, tazminat, ev yıkmak gibi cezalardır.⁵⁹⁶

1.3.3.1. Ölüm Cezası

Ta'zir cezalarından biri ölüm cezasıdır. Yetkili makamlar ta'zir kapsamında ölüm cezası verebilirler. Ölüm cezası Hz. Peygamber'in sünnetiyle sabittir. *İbn Abbâs (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre, "Kör bir adamın bir ümmü veledi vardı. Bu Hz. Peygamber'e küfreder, onun hakkında yakışsız şeyler söylerdi. Kör adam onu, Hz. Peygamber'e sövmemesi hususunda uyarır, fakat kadın vazgeçmezdi. Kadın bir gece Hz. Peygamber (s.a.v.) hakkında yakışsız şeyler söylemeye, ona küfretmeye başladı. Bunun üzerine kör adam hançeri aldı kadının karnına sapladı ve üzerine yüklenip onu öldürdü. Ayakları arasına bir çocuk düştü ve yatak kana bulandı. Sabah olunca olay Hz. Peygamber'e anlatıldı. Hz. Peygamber halkı toplayıp şöyle dedi: "Bu işi yapan şahsı Allah'a havale ediyorum ve Allah adına yemin vererek onu arıyorum. Şüphesiz*

⁵⁹⁵ Başoğlu, Tüncay, "Ta'zir mad", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2011, XXXX, 199.

⁵⁹⁶ Udeh, a.g.e., I, 188-205; Bilmen, a.g.e., III, 306-309.

onun üzerinde benim hakkım var, (bana itaat etmesi vacip) ama ayağı kalkarsa müstesna.” Bunun üzerine kör adam kalktı, safları yarararak ve sallanarak Hz. Peygamber’in önüne gelip oturdu ve şöyle dedi: “Ey Allah’ın Elçisi! Ben o kadının sahibiyim. Sana küfreden ve senin hakkında çirkin sözler söylerdi. Onu uyarırdım dinlemez, çirkin sözler söylemekten vazgeçmezdi. Benim ondan inci tanesi gibi iki oğlum var. O bana karşı da yumuşaktı. Dün gece yine sana sövmeye ve hakkında çirkin sözler söylemeye başladı. Ben de hançeri alıp karnına sapladım, üzerine yüklenip onu öldürdüm” dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.): “Dikkat edin! Şahit olunuz ki o kadının kanı hederdir”⁵⁹⁷ buyurdu. Yani kadının öldürülmesine karşılık, öldürene bir ceza uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Hz. Ali’den gelen bir rivayet ise şöyledir: “Bir yahûdî kadın, Hz. Peygamber’e küfreden ve onun hakkında yakışıksız şeyler söylerdi. Bir adam o kadını boynundan yakaladı ve öldürdü. Hz. Peygamber o kadının kanını heder saydı.”⁵⁹⁸

Bu hadisler Hz. Peygamber’e söven kişinin öldürülmesi gerektiğine dalâlet etmektedir. Ebû Bekr b. el-Münzîr, İbn Abbâs hadisini şu şekilde izah eder: “Müslüman olup da Hz. Peygamber’e söven kimsenin öldürülmesi gerektiği hususunda ihtilaf olmadığını, zimmî olan bir kimsenin sövmesi halinde ise, öldürülüp öldürülmeyeceği konusunda ihtilaf olduğunu belirtir.”⁵⁹⁹ Hattâbî de: “Bir müslüman Hz. Peygamber’e küfrederse dinden çıkar. Dinden çıkanın katlinin vacip olduğu konusunda ulemeden ihtilaf eden birisini bilmiyorum” der.⁶⁰⁰ Kâdî İyâz’dan da nakledildiğine göre, Hz. Peygamber’e küfreden ya da ona kusur isnad eden müslümanlar öldürülür. Bu konuda ümmetin görüş birliği vardır.⁶⁰¹

Hz. Peygamber’e küfreden zimmî’nin öldürülüp öldürülemeyeceği hususunda ise, alimlerin görüşleri şöyledir. İmam Şâfiî Hz. Peygamber’e küfreden bir zimmî öldürülür ve kendisinden zimmet kalkar der. Mâlik b. Enes’e göre ise, yahûdî ve hristiyanlar’dan Hz. Peygamber’e küfreden kişi müslüman olmazsa öldürülür.”⁶⁰² Bunlar, “Eğer

⁵⁹⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd, 2; Nesâî, Tahrimü’l-Dem, 16; Dârekutnî, III, 112; Taberânî, el-Mucemû’l-Kebîr, XI, 315.

⁵⁹⁸ Ebû Dâvûd, Hudûd, 2; Beyhakî, Nikâh, 37.

⁵⁹⁹ Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 16.

⁶⁰⁰ İbn Hacer, Feth, XII, 281.

⁶⁰¹ İbn Teymiyye, Ahmed b. Abdulhalim el-Harrânî, Essârimu’l-Meslûl ale Şâtîmi’r-Rasûl, Dâru İbn Hazm, Beyrut 1417, I, 9.

⁶⁰² Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 16.

antlaşmalarından sonra yeminlerini bozup dininize dil uzatırlarsa, küfrün elebaşlarıyla savaşın. Çünkü onlar yeminlerine riayet etmeyen kimselerdir. Umulur ki, vazgeçerler”⁶⁰³ ayetini ve Hz. Peygamberin sözleşmeli olmakla birlikte Kâ'b b. Eşrefin ve daha birçok yahûdî şâirin öldürülmesini emrettiği hadisini delil gösterirler.⁶⁰⁴ Hanefîlere göre ise, Peygamber'e sövmekle zimmî öldürülmez, ta'zir olunur. Çünkü zimmîler Hz. Peygamber'e “es Sâmu Aleyk/ölüm sana”⁶⁰⁵ dedikleri ve bu onlarca sövmek manasına geldiği halde Hz. Peygamber onları öldürtmemiştir. Bir de kâfirlerin içinde bulundukları şirk hali Peygamber'e sövmekten daha kötüdür. Küfür halindeyken yaşamalarına müsaade edildiğine göre Peygamber'e sövme halinde de yaşamalarına müsaade edilmelidir.⁶⁰⁶ Yine Hanefîlere göre Hz. Peygamber'e küfreden zimmîlerin öldürülmeden önce müslüman olmaları halinde de öldürülmezler. Çünkü müslüman olmadan önce öldürülemeyeceklerine göre müslüman olduktan sonra hiç öldürülmezler.⁶⁰⁷ Nitekim Hz. Peygamber zamanında ona ve diğer müslümanlara eziyet eden, müslümanların birliğine ve dayanışmasına karşı çıkan, onların şahsiyet, can, mal ve namus haklarını hiçe sayan Kâ'b b. Eşref başta olmak üzere,⁶⁰⁸ Ebû Râfi, Nadr b. el-

⁶⁰³ 12. Tevbe: 12.

⁶⁰⁴ Kurtubî, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *Tefsîru'l-Kurtubî el-Câmi'l-Ahkâmi'l Kur'ân*, Dâru'l Arabî, Kahire 1967, IV, 2921.

⁶⁰⁵ Buhârî, Cihâd, 97; Edeb, 35-38; Müslim, Selâm, 4; Ebû Dâvûd, Edeb, 149; Tirmizî, Seyr, 41; İbn Mâce, Edeb, 13.

⁶⁰⁶ San'anî, *a.g.e.*, III, 573-574.

⁶⁰⁷ Özarslan, Selim, “Hz. Peygamber'e Yönelik Saygısızlıklar”, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, Fırat Üniversitesi, Elazığ 2007, 74.

⁶⁰⁸ Câbir b. Abdillâh (r.a.) şöyle demiştir: Hz. Peygamber sahabelerine: “Kâ'b b. Eşrefi öldürmek için kim hazırdır? Çünkü o, Allah'a ve Rasûlüne eziyet etmiştir” buyurdu. Muhammed b. Mesleme ayağa kalktı ve şöyle dedi. Ey Allah'ın Elçisi! Onu benim öldürmemi istermisin? Hz. Peygamber: “Evet” buyurdu. Muhammed b. Mesleme: Öyle ise Kâ'b'ı sevindirecek bir şey söylemeye izin ver dedi. Hz. Peygamber: “Ne istersen söyle!” buyurdu. Bunun üzerine Muhammed b. Mesleme, Kâ'b'a vardı ve şöyle dedi: Hz. Peygamber bizden sadaka istedi ve bizi dara düşürdü. Bende ödünç almak için sana geldim, dedi. Kâ'b'da muhakkak o, sizin usancınızı daha da artıracaktır dedi. Muhammed b. Mesleme: Bizler bir kere ona uymuş bulunduk. Onu hemen terk etmek istemiyoruz. Onun işi nereye varacak bakacağız; işi sona erinceye kadar bekleyeceğiz. Biz şimdi senden bize bir deve yükü ya da iki deve yükü ödünç vermeni istemekteyiz, dedi. Bunun üzerine Kâ'b: Evet siz bana rehin verin, dedi. Muhammed b. Mesleme ve arkadaşları: Neyi rehin istersin? Diye sordular. Kâ'b: Kadınlarınızı bana rehin veriniz, dedi. Onlar: Sen Arapların en güzeli iken biz kadınlarımızı sana nasıl rehin verebiliriz? dediler. Kâ'b: Öyle ise oğullarınızı bana rehin verin, dedi. Onlar: Oğullarımızı sana nasıl rehin verebiliriz? Sonra bunların biri hakkında “Bir ya da iki deve yükü hurmaya rehin olundu” diye sövülür. Bu da bize ebedi bir ardır. Lâkin biz sana silahlarımızı rehin bırakalım, dediler. Süfyân: “Le'me” sözü ile silahı kastediyor, dedi. Kâ'b bunu kabul ederek kendisine gelmesi için Muhammed b. Mesleme'ye zaman tayin etti. Muhammed b. Mesleme bir gece Kâ'b'a geldi. Yanında Ka'b'ın sütkardeşi Ebû Nâile vardı. Kâ'b bunları kale içine davet etti ve misafirlerini karşılamak için onların yanına indi. Kâ'b'ın karısı, kocasına: Bu saatte nereye çıkıyorsun diye itiraz etti. Fakat Kâ'b: Bu seslenen Muhammed b. Mesleme ile sütkardeşim Ebû Nâile'dir. Hem şüphesiz kerim olan insan geceleyin kılıç darbesine çağrılrsa bile o çağrıya muhakkak icabet eder, dedi. Kâ'b İbn'ul Eşref güzel giyimli ve silahlarını kuşanmış olduğu halde etrafına hoş koku saçarak misafirlerin yanına indi. Bunun üzerine İbn Mesleme: Ben ömrümde bu günkü gibi güzel koku

Hâris, Ukbe b. Ebî Muayd, İbn Hatal ve Mekke'nin fethi günü Hz. Peygamber'e söverek şarkı söyleyen iki cariyeye gibi birtakım kimseler hakkında Hz. Peygamber tarafından vur emri çıkarıldığı bilinmektedir. Öldürülmeleri istenen bu kişilerin ortak noktası, Hz. Peygamber'e türlü eziyetlerle saygısızlık etmeleri, ona sövmeleri ve düşmanlarına yardım etmeleri idi. Ancak haklarında ölüm emri verilmiş bu ve benzeri kişilerin bir kısmı öldürülmüş, diğer bir kısmı İslam'a girdikleri ve Hz. Peygamber'den af diledikleri için öldürülmekten kurtulmuşlardır.⁶⁰⁹

İslam bilginleri Hz. Peygamber'e küfreden kimsenin öldürülmesi gerektiği hükmüne varırken yukarıda zikrettiğimiz hadisleri ve Hulefâ-i Râşidîn dönemindeki uygulamaları esas almışlardır. Hulefâ-i Râşidîn dönemindeki uygulamalardan bir tanesi, Ebû Berze (r.a.)'ın bizzat tanıklık ettiği ve anlattığı şu hadisedir. Hz Ebû Bekir'in hilafeti döneminde bir adam ona ağır ve kaba ifadelerle sövmüştü. Bizzat bu olaya tanıklık eden Ebû Berze (r.a.), "Ey Allah'ın Rasûlünün Halifesi! Onun boynunu vurayım mı" demiş, Ebû Bekir de: "Bu hüküm, Allah'ın Rasûlü'nden başka hiç kimse için söz konusu değildir" cevabını vermiştir.⁶¹⁰ Ebû Hureyre de "Allah Rasûlü dışında, hiç kimse, başka bir kimseye sövdüğü için öldürülmez" demiştir.⁶¹¹ Iraklı alimlerden bazıları, Hz. Peygamber'e söven bireylerin öüm cezası ile değil de dayak atmak ve dövülmek suretiyle cezalandırılabilceğini söylemişlerdir. Ancak İmam Mâlik ve benzerlerinin görüşüne göre, Hz. Peygamber'e söven bireyler ölümle cezalandırılırken, Hz. Peygamber'in ashâbına sövenler dövülmek suretiyle cezalandırılırlar. Sahâbeye sövenin dayakla, Hz. Peygamber'e sövenin ölümle cezalandırılmasının nedeni, Hz. Peygamber'in şeref ve derecesinin diğer insanlara nispetle daha üstün olmasıdır. Şifâ isimli eserde bildirildiğine göre Abbâsi halifesi Hârun Reşid, İmam Mâlik'e, Peygamber'e söven kimsenin durumu hakkında soru sormuş, ardından da Iraklı fakihlerin o şahsın dövülmesi yönünde fetva verdiklerini ilave etmiştir. Böyle bir fetvaya öfkelenen İmam Mâlik şöyle demiştir: "Ey Mü'minlerin Emiri! Peygamberine

koklamadım, diye yaklaştı. Kâ'b: Arapların en güzel kokulu ve en asil kadınları benim yanımda yaşıyor, dedi. Muhammed b. Mesleme: Saçını koklamama izin verir misin? dedi. Kâ'b: Evet dedi. Muhammed b. Mesleme kendisi kokladı, sonra arkadaşlarına da koklattı. Sonra: Bana bir daha koklamaya izin verir misin? dedi. Kâ'b: Evet dedi. Bu defa İbn Mesleme, Kâ'b b. Eşref'in başını sınıksı yakaladı ve arkadaşlarına: Haydi kılıç darbeleriyle onu öldürünüz! dedi. Bu suretle Kâ'b b. Eşrefi öldürdüler. Sonra Peygamber'e gelip haber verdiler. Buhârî, Megâzi, 15; Müslim, Cihâd, 42.)

⁶⁰⁹ Kâdî İyâz, Ebu'l Fadl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsûbi, *eş-Şifâ bi Tariği Hukûki'l-Mustafâ*, thk., Hüseyin Abdulhamîd Nil, İstanbul tsz., II, 220.

⁶¹⁰ Ebû Dâvûd, Hudûd, 2; Nesâî, Tahrîm, 16.

⁶¹¹ Beyhakî, Nikâh, 37.

söyldükten sonra müslüman toplumun doğru yol üzerinde bulunması nasıl temin edilebilir. Hz. Peygamber'e söven öldürülür. Onun sahâbesinden birine söven ise dövülerek cezalandırılır.” Kâdî İyâz, Hz. Peygamber'e söven bireyin dövülerek cezalandırılacağını söyleyen Irak alimlerinin kimler olduğunu bilmediğini, belki de ilimleriyle meşhur olmayan, fetvalarına itimat edilmeyen veya arzu ve isteklerine meyleden kimseler olabileceklerini söyleyerek onların görüşlerini reddeder. Bununla birlikte, Hârun Reşid'in naklettiği hususun kişinin öldürülmesini gerektirmeyen sövmenin dışında başka bir şey olabileceği veya sövenin tevbe ederek rucû etmiş olabileceği, İmam Mâlik'e de problemin olduğu gibi anlatılmamış olabileceğini sözlerine ekleyerek, o yöndeki fetvanın doğru olamayacağını, çünkü Peygamber'e söven bireyin öldürüleceği hakkında alimlerin görüş birliğine ulaştıklarını belirtir.⁶¹²

Ta'zir kapsamında ölüm cezasının verilebileceği bir hususta hayvanla cinsel ilişkide bulunulmasıdır. İbn Abbâs (r.a.)'dan rivayet olunduğuna göre Hz. Peygamber (s.a.v.): *“Kim bir hayvana temas ederse onu öldürün, hayvanı da beraber öldürün”* buyurdu. İbn Abbâs'a: *“Hayvanın günahı ne diye soruldu”*. İbn Abbâs şu cevabı verdi: *Bu hususta Hz. Peygamber'den bir şey işitmedim. Tahminimce eti yenmesin veya ondan istifade edilmesin diyedir. Zira ona bu muamele yapılmıştır.*

*Bir başka rivayette ise İbn Abbâs şöyle demiştir: “Hayvana temas edene bir had takdir edilmemiştir.”*⁶¹³

Görüldüğü gibi İbn Abbâs'dan aynı konuda birbirine zıt iki rivayet gelmiştir. Hz. Peygamber'e isnat edilen rivayet, hayvana cinsi ilişkide bulunan kişinin öldürüleceğine dalâlet ederken, İbn Abbâs'ın sözü olarak nakledilen rivayette bu işi yapana had gerekmediği ifade edilmektedir. İslam alimleri rivayetler arasındaki bu çelişkiyi, rivayetlerin isnadlarındaki ravilerin durumlarını göz önüne alarak gidermişlerdir. Hemen belirtelim ki tenkitler daha çok hayvana cinsi temasta bulunan kişinin öldürüleceğini bildiren hadisin isnadında yoğunlaşmıştır. Bu hadisi Tirmizî, Ebû Dâvûd ve Ahmed b. Hanbel Amr b. Ömer yoluyla İbn Abbâs'tan rivayet etmişlerdir. Tirmizî bu hadis hakkında: *“Bunu ancak Amr b. Ömer hadisi olarak bilmekteyiz”* demiştir. Ebû Dâvûd da Âsım'ın İbn Abbâs'dan rivayet ettiği, *“Hayvana yaklaşıp had yoktur”* hadisi

⁶¹² Kâdî İyâz, *a.g.e.*, II, 224.

⁶¹³ Ebû Dâvûd, Hudûd, 30; Tirmizî, Hudûd, 23; Nesâî, Hudûd, 48.

sebebiyle Amr hadisini zayıf bulmuştur.⁶¹⁴ Hattâbî: “Şayet bu konuda İbn Abbâs’ın bildiği bir hadis olsaydı ona muhalefet etmezdi” diyerek, hadisin zayıflığına işaret etmiştir.⁶¹⁵ Buhârî de: “Amr doğrudur, ama İkrime’den münker hadisler rivayet etmiştir. Rivayet ettiği hadisi İkrime’den işittiğine dair bir şey söylememiştir”.⁶¹⁶ Tüm bu açıklamalardan sonra Âsım’ın rivayeti Amr’ın rivayetinden daha sahih görülmektedir. İslam alimlerinin uygulamaları da Âsım’ın rivayetine göre olmuştur.⁶¹⁷

İslam alimleri hayvanla cinsel ilişkide bulunan kişinin tazir edilmesi gerektiği hususunda ittifak etmişlerdir. Çünkü aklı-selim olan, sapıklık bulunmayan bir insan tabiatı böyle bir cinsel ilişkiden nefret eder. Dolayısıyla had uygulayarak cezalandırmaya gerek yoktur. Sadece ta’zir edilir.⁶¹⁸ Kadının hayvan kullanması da bu hükme tabidir. Fakat Şâfî’den gelen diğer bir görüşe göre bu fiil zina sayılır, kadın veya erkek öldürülür.⁶¹⁹ Hasan-ı Basrî de; böyle bir ilişkide bulunan kimse muhsansa öldürülür, bekârsa yüz değnek vurulur görüşünü savunmuştur.

Alimler; kendisine cinsel temasta bulunulan hayvan hakkında farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefilere göre kendisine temas edilen hayvan, eti yenmeyenlerdense ateşte yakılır. Zira Ebû Yûsuf’un rivayetine göre; bir hayvanla temasta bulunan bir adam Hz. Ömer (r.a.)’ın huzuruna getirilmiş, Hz. Ömer (r.a.) onu, ta’zir etmiş, ve emir vererek o hayvanı boğazlatıp ateşte yaktırmıştır. Kendisiyle temasta bulunulan hayvan, eti yenenlerdense boğazlanıp eti yenilir ve yakılmaz.⁶²⁰ Hanbeliler ise, “Kim bir hayvana cinsi tecavüzde bulunursa onu da hayvanı da öldürün” hadisini esas alarak eti yenen cinsten olup olmamasına bakılmaksızın öldürülmesi gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü bu hayvanın canlı kalması daima o günahı hatırlatır, sahibinin daima ayıplanmasına yol açar.⁶²¹

Ta’zir kapsamında ölüm cezasının verilebileceği bir diğer husus ise casusluk faaliyetidir. Hz. Peygamber döneminde casusluk faaliyetlerine rastlamaktayız. *Fûrat b. Hayyân, Ebû Süfyan’ın casusu olduğunu ve bu yüzden Hz. Peygamber’in kendisinin*

⁶¹⁴ Şevkânî, Neyl, VII, 167; Zeylâi, a.g.e., III, 346; Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 103.

⁶¹⁵ Mübârekfûrî, a.g.e., V, 17; Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 104.

⁶¹⁶ İbn Hacer, Feth, I, 432; Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 102.

⁶¹⁷ Tirmizî, Sünen, IV, 56.

⁶¹⁸ Azîmâbâdî, a.g.e., XII, 103; Zuhaylî, a.g.e., VII, 305; İbn Kudâme, a.g.e., IX, 62.

⁶¹⁹ Şafak, Ali, *Mezhepler Arası Mukayeseli İslam Ceza Hukuku*, 141; San’anî, a.g.e., IV, 32.

⁶²⁰ Mavsîlî, a.g.e., IV, 92.

⁶²¹ İbn Kudâme, a.g.e., IX, 62; Cezîrî, a.g.e., V, 65; Zuhaylî, a.g.e., VII, 366.

*öldürülmesini emrettiğini daha sonra kendisinin müslüman olup Hz. Peygamber'in kendisine eman verdiğini anlatır.*⁶²² *Yine rivayet olunduğuna göre, Hz. Peygamber seferde iken huzuruna müşriklerden bir casus geldi ve ashâbın yanına oturdu. Sonra çıkıp gitti. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "Onu arayıp bulun ve öldürün"*⁶²³ buyurdu.

İslam alimleri, casusluk yapan kişinin müslüman olması, harbî olması, zimmî veya anlaşmalı olması durumlarını göz önüne alarak farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İmam Şâfiî ve bazı alimlere göre, müslüman casus öldürülmez ta'zir olunur. Alimler, harbî olan casusun öldürüleceği hususunda ittifak etmiş ancak casusun zimmî veya anlaşmalı olması durumunda hükmün ne olacağı hususunda ihtilaf etmişlerdir. İmam Mâlik ve Evzâi'ye göre zimmî veya müslümanlarla anlaşmalı olan bir casus ahdi bozmuş sayılır. Dolayısıyla devlet dilerse köle yapar, dilerse öldürür. Öldürmesi caizdir. Alimlerin çoğuna göre ise, anlaşmada casusluk faaliyetinin anlaşmayı bozacağı zikredilmişse o zaman ahid bozulur. Aksi takdirde ahid bozulmaz görüşündedirler⁶²⁴

1.3.3.2. Sopa Cezası

Sopa cezası asli cezalardandır. Haddi gerektiren suçlarda uygulanan cezalar arasında olduğu gibi ta'zir suçlarına karşı verilen cezalardan da birisidir.⁶²⁵ Sopa cezası hakkında Kur'an'da: *"Zina eden erkek ve kadının her birine yüzer değnek vurun"*⁶²⁶ buyurulmuştur.

Sünnette ta'zir'in bulunduğu şu hadislerden anlaşılmaktadır. *Sa'd b. Ubâde'den şöyle dediği rivayet edilmiştir. "Evlerimiz arasında vücut yapısı çok zayıf bir insan vardı. Birgün mahallenin cariyelerinden birisi ile aniden kötü bir halde yakalandı. Bunun üzerine durumu Hz. Peygamber'e bildirdim. Hz. Peygamber ona had vurulmasını emretti. Ashâb: Ey Allah'ın Rasûlü! O adam sanıldığından daha zayıf yapıldır. Şayet ona yüz sopa vurursak onu öldürürüz dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber: Öyleyse onun için yüz saçaklı bir hurma dalı alın ve ona dal ile bir kere*

⁶²² Ebû Dâvûd, Cihâd, 109; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 436; Beyhakî, *Mürted*, 2; Hâkim, *Müstedrek*, II, 126; Abdurrezzâk, *Musannef*, V, 208.

⁶²³ Buhârî, Cihâd, 170; Ebû Dâvûd, Cihâd, 110; Beyhakî, *Fey ve Ganimet*, 9; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, VII, 26.

⁶²⁴ Aynî, *a.g.e.*, XIV, 256-297; İbn Hacer, *Feth*, VI, 169; Nevevî, *a.g.e.*, XVI, 55; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, VII, 226.

⁶²⁵ Havva, *a.g.e.*, 110.

⁶²⁶ 24. Nur: 2.

vurun”⁶²⁷ buyurdu. Yine Hz. Peygamber: “Çocuklarınız yedi yaşına geldiğinde namaz kılmasını öğretiniz. On yaşına geldiklerinde şayet namaz kılmazlarsa dövünüz”⁶²⁸ buyurmuştur.

İslam alimleri, ta’zir cezasında uygulanacak sopa cezasının miktarı hususunda ihtilaf etmişlerdir. Ahmed b. Hanbel ve İshâk b. Râhûye ta’zir cezasında bir kimseye on değnekten fazla vurulamaz demişlerdir.⁶²⁹ Şöyleki Hz. Peygamber: “Allah’ın koyduğu had cezalarından başka hiçbir cezada on değnekten fazla vurulamaz”⁶³⁰ buyurmuştur.

Ebû Hanîfe, İmam Şâfiî ve İmam Muhammed’e göre, ta’zirden dayak sayısı otuzdokuzdur. Ebû Yûsuf’a göre ise, bu sayı yetmişbeştir. İmam Mâlik’e göre ise, tazirde dayak sayısı yetkili makamın ichtihadına göre değişir, hatta had cezasındaki en çok miktarı bile geçebilir.⁶³¹ Nitekim rivayet edildiğine göre Ma’n b. Zâide, beytûlmalın mührüne benzer sahte bir mühür yaptırmış ve onu kullanarak beytûlmal sorumlusundan bir miktar mal almıştı. Durumu öğrenen Hz. Ömer, Ma’n’a yüz sopa vurdurdu ve hapsetti. Affedilmesi için bazı kimselerin aracılık yapması üzerine yüz değnek daha vurdurdu. Tekrar aracılık yaptıklarında ise ona yüz değnek daha vurdurdu sonra da onu sürgüne gönderdi.⁶³² Hz. Ali (r.a.)’da Ramazanda içkili olarak getirilen Necâşi’ye içki içtiği için seksen sopa vurdurmuş, Ramazanda oruç tutmadığı için de yirmi kamçı vurdurmuştur.⁶³³

Hz. Peygamber’den rivayet edilen “Allah’ın koyduğu had cezalarından başka hiçbir cezada on değnekten fazla vurulamaz” hadisini nasıl anlamamız gerektiği konusunda İbn Kayyim şu açıklamayı yapar. Had kelimesi, ceza anlamını ifade ettiği gibi suç ve günah anlamını da ifade eder. Hadiste geçen had kelimesiyle, ceza değil günah kastedilmiştir. Buna göre hadisin manası şöyle olur: Allah’ın haram kıldığı günahlar dışında on değnekten fazla vurmak caiz olmaz. Yetkili makamlar, haram kılınmış günahlarda buna dilediği kadar ekleme yapabilir. Bu günahlara örnek olarak kişinin kendisine haram olan bir kadınla ıssız ve تنها bir yerde buluşup baş başa

⁶²⁷ İbn Mâce, Hudûd, 18; Beyhakî, Hudûd, 21; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, V, 222.

⁶²⁸ Ebû Dâvûd, Salât, 26; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 180; İbn Ebî Şeybe, Salât, 120.

⁶²⁹ Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 23; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 129-130; Mübârekfûri, *a.g.e.*, V, 27-28.

⁶³⁰ Buhârî, Muhâribîn, 28; Müslim, Hudûd, 9; Ebû Dâvûd, Hudûd, 39; Tirmizî, Hudûd, 30; İbn Mâce, Hudûd, 32.

⁶³¹ Aynî, *a.g.e.*, XXIV, 23; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, XII, 129-130; Mübârekfûri, *a.g.e.*, V, 27-28.

⁶³² İbn Kudâme, *a.g.e.*, IX, 177.

⁶³³ Abdurrezzâk, *Musannef*, IX, 231; Tahâvî, *a.g.e.*, III, 153.

kalması, yalancı şahitlik yapması, kumar oynaması, insanlara eziyet verecek şekilde malını israf etmesi, insanlar arasında koğuculuk yapması, ölçü ve tartıyı eksik yapması, zamanını eğlence yerlerinde geçirmesi gibi günahları sayabiliriz. Çocuğun babasına muhalefeti ve çocuklar tarafından işlenen günah dışı muhalefetlere gelince; on kırbaçtan fazla olmamak kaydıyla suçluyu döverek terbiye etmek sahih olur.⁶³⁴

İbn Kayyim'in açıklamalarını göz önüne aldığımızda İmam Mâlik'in görüşü bize göre daha isabetlidir. Çünkü ta'zir cezalarının takdiri yetkili makamlara bırakılmıştır. Hem öyle suçlar vardır ki, hadler kapsamında olmamasına rağmen haddi gerektiren suçlardan daha çirkin ve kötüdür. Mesela, afyon, esrar gibi uyuşturucu maddeleri kullanmak, içki içmekten daha çirkin ve kötüdür. Beytülmalдан mal çalmak, nisap miktarına ulaşmış bir malı çalmaktan daha çirkin ve kötüdür. Dolayısıyla bu tür suçlara uygulanacak cezanın, haddi gerektiren suçlara uygulanacak cezalardan daha aşağı derecede olması düşünülemez.

1.3.3.3. Hapis Cezası

Sözlükte; “alıkoymak, engellemek” anlamına gelen habs kelimesi örfi kullanımda “bir şahsı, bir canlıyı veya eşyayı bir yere kapatmak, bir süre alıkoymak,” hukuk dilinde ise “sanık veya suçluyu belli bir mekanda zorla alıkoyarak şahsî hürriyetini kısıtlamak” anlamını taşır ve hürriyeti bağlayıcı cezaların en başta gelen türünü teşkil eder.⁶³⁵

Kur'ân-ı Kerim'de yüce Allah şöyle buyurur. “*Kadınlarınızdan zina yapanlara karşı içinizden dört şahit getirin. Eğer onlar şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye veya Allah onlar hakkında bir yol açıncaya kadar kendilerini evlerde tutun.*”⁶³⁶ Hz. Peygamber ise, hırsızlıkla itham edilen bir adamı hapsedirmiştir.⁶³⁷ Yine Amr b. eş-Şerîd'in babasından Hz. Peygamberin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “*Varlıklı bir insanın borcunu ödemeyi geciktirmesi onun kınanmasını ve cezalandırılmasını helâl kılar. Abdullah b. Mübârek'e göre, metinde geçen “Yuhillü ırzahü” cümlesi “ona sertçe çıkışabilir” anlamına ve “ukubeteh” cümlesi de*

⁶³⁴ İbn Hacer, *Feth*, XII, 178; Cezîrî, *a.g.e.*, V, 183.

⁶³⁵ Bardakoğlu, Ali, “Hapis mad”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1997, XVI, 54.

⁶³⁶ 4. Nisâ: 15.

⁶³⁷ Ebû Dâvûd, *Hudûd*, 10; Nesâî, *Kat'u's-Sârik*, 2.

“hapsedilebilir” anlamına gelir.⁶³⁸ Ebû Hureyre (r.a.)’den rivayet edilen bir başka hadis ise şöyledir: “Hz. Peygamber Necid tarafına bir süvâri müfrezesi göndermişti. Bu müfreze Beni Hanîfe kabilesinden Sümâme b. Usâl adında bir kişiyi esir alıp getirdi. Bu kişi, o kabilenin efendisi idi. Onu mescidin direklerinden bir direğe bağladılar. Hz. Peygamber mescide çıktığında Sümâme’ye: “Ey Sümâme! Gönlünden ne geçiriyorsun?” buyurdu. Sümâme: Ey Muhammed hayır ümit ediyorum. Eğer beni öldürürsen kanlı bir caniyi öldürmüş olursun. Eğer bir iyilikte bulunursan, iyiliğe şükreden bir kimseye iyilik etmiş olursun. Eğer mal istiyorsan ondan sana istediğin kadar verilir dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber onu öylece bıraktı. Bu soru ve cevap birkaç gün devam ettikten sonra Hz. Peygamber sonunda: “Artık Sümâmeyi saliveriniz”⁶³⁹ buyurdu.

Bu hadislere göre Hz. Peygamber döneminde bazı borçlu, esir ve zanlıların hapsedildiği anlaşılmaktadır. Ancak o dönemde hapsin asli bir ceza olarak değil de ihtiyati ve zorlayıcı bir tedbir olarak, mesela suçun sübutuyla ilgili araştırmanın tamamlanmasına, sanığın veya cezanın infazına kadar suçlunun, ödeme yapıncaya kadar borçlunun, dağıtım veya ceza infazı öncesi esirin belli bir süre tutuklanması şeklinde uygulandığı görülür.⁶⁴⁰

Hz. Peygamber zamanında hapis evde veya mescidde oluyordu. Hz. Ebûbekir döneminde de böyleydi. Davalar için hazırlanmış bir hapishane yoktu. Hz. Ömer halife olunca Safvân b. Ümeyye’den 4000 dirheme bir ev satın alıp orayı hapishane yaptırdığı, Hatie’yi yaptığı hicivden dolayı hapsedtiği, yine Subeyğayı; Zâriyât, Mürselât, ve Nâzi’at sûreleri hakkındaki sorusundan ve bunlar hakkında şüphe uyandırdığından dolayı hapsedtirdiği rivayet edilir. Hz. Osman, Temim oğulları hırsızlarından ve suikastçilerinden Dâbi b. el-Hâris’i ölünceye kadar hapsedtiği rivayet edilir. Hz. Ali’nin kamyân bir hapishane yaptırdığı ve ona “Nâfia” ismini verdiği, hırsızların orada tünel açmaları üzerine kerpiçten yeni bir hapishane yaptırdığı ve onu “mahîs” şeklinde isimlendirdiği rivayet edilir.⁶⁴¹

⁶³⁸ Ebû Dâvûd, Akdiye, 29; Nesâî, Büyü’, 100; İbn Mâce, Sadakât, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 222.

⁶³⁹ Buhârî, Meğâzi, 66; Husûmet, 6-7; Mesâcid, 48; Müslim, Cihâd, 19; Ebû Dâvûd, Cihâd, 124; Nesâî, Mesâcid, 20.

⁶⁴⁰ Bardakoğlu, “Hapis mad”, 55.

⁶⁴¹ Mâlikî, *a.g.e.*, 297-298.

Bütün bu rivayetler hapsedmenin dinimizde meşrû olduğuna delil teşkil eder. Ancak süreli hapis cezasının ne kadar olması gerektiği hususunda farklı görüşler vardır. Bazı alimlere göre altı aydan fazla olmamalı, bazılarına göre tam bir seneyi doldurmamalıdır. Bazı alimlere göre ise, devlet başkanının uygun göreceği bir zamana kadar zanlı hapsedilebilir. Çünkü hapsedmekten amaç suçlunun halini düzeltmesini sağlamaktır.⁶⁴²

1.3.3.4. Sürgün Cezası

Bir kişinin veya bir topluluğun, ceza yahut güvenlik tedbiri olarak yaşadığı yerden başka bir yere belirli bir süre ya da ömür boyu kalmak üzere isteği dışında gönderilmesi ve orada ikamet etmeye mecbur tutulmasıdır.⁶⁴³

Kur'ân-ı Kerim'de: *Allah'a ve Rasûlüne savaş açanların ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası; ancak öldürülmeleri, yahut asılmaları veya ellerinin ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, yahut o yerden sürülmeleridir*⁶⁴⁴ buyurulmuştur. Hz. Peygamber'in sünnetinde de farklı sebeplerle sürgün cezasını uyguladığını görmekteyiz. İslam tarihinde ilk ferdi sürgün olayı Hz. Peygamber'in Hakem b. Ebi'l-Âs'ı Medine'den Taif'e sürmesidir. Bunun nedeni, onun Hz. Peygamber'in yürüyüş ve hareketlerini alaya alarak taklit etmesi, kapısını dinlemesi, müşrikler hakkındaki sözleri ve bazı özel bilgileri etrafa yaymasıydı.⁶⁴⁵ Yine Hz. Peygamber, kadınımsı davranışlarda bulunan erkekleri sürmüştür. *İbn Abbâs (r.a.)'ın şöyle dediği rivayet edilir: "Hz. Peygamber, erkeklerden kadınlara benzemeye çalışanlara, kadınlardan erkeklere benzemeye çalışanlara lanet etti. Onları sürünüz dedi ve falan kişi sürüldü. Ömer de falanı sürdü."*⁶⁴⁶ Ebû Hureyre (r.a.)'den gelen rivayet ise şöyledir. *"Hz. Peygamber'e, elini ve ayaklarını kınalamış, kadınlaşmış bir erkek getirdiler. Hz. Peygamber: Bu adamın hali nedir böyle? dedi. Ey Allah'ın Elçisi! Gördüğünüz gibi bu kadınlara benzemeye çalışan bir adamdır diye cevap verildi. Bunun üzerine Hz. Peygamber; onun sürgün edilmesi için emir verdi de adam, en-Naki*

⁶⁴² İbnü'l-Hümâm, Kemalüddîn, *Şerh-u Fethu'l-Kadîr*, Bulak 1356, VI, 179.

⁶⁴³ Türcan, Talip, "Sürgün mad", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2010, XXXVIII, 164.

⁶⁴⁴ 5. Mâide: 33.

⁶⁴⁵ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XII, 148.

⁶⁴⁶ Buhârî, Muhâribîn, 18; Libâs, 60; Tirmizî, Edeb, 34; Ebû Dâvûd, Edeb, 61; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 255.

denilen yere sürgün edildi. Ashâb: Ey Allah'ın Elçisi! Onu orada öldürelim mi? diye sordular. Hz. Peygamber: Ben namaz kılanları öldürmekten nehy edildim”⁶⁴⁷ buyurdu.

Hz. Peygamber kamu yararını gözeterek toplu sürgün cezasını da uygulamıştır. Hz. Peygamber, müslümanlara yönelik düşmanca tutumları ve ihanetleri yüzünden Medine'deki yahûdîleri sürgün etmiştir. *İbn Ömer (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber'e karşı önce Nadir oğulları, sonra Kureyza oğulları harp açtılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Nadir oğullarını Medine'den sürüp çıkardı. Kureyza oğullarını ise yerlerinde bıraktı. Ancak bunlar ahidlerini bozunca Hz. Peygamber onların erkeklerini öldürdü; kadınlarını, çocuklarını ve mallarını müslümanlar arasında bölüştürdü. Böylece Hz. Peygamber Medine yahûdîlerinin hepsini (Kaynuka, Nadir, Beni Harise) Medine'den sürgün etti.*⁶⁴⁸

Bütün bu hadisler sürgün cezasının meşrû olduğuna delil teşkil eder. Ebû Hanîfe ve arkadaşlarına göre, devlet başkanı maslahata uygun gördüğünde sürgün cezası verebilir. Ancak bu had değil, bir siyaset ve ta'zir olur.⁶⁴⁹ İslam hukukçuları toplum menfaatinin gerektirdiği konularda ta'zir cezasının verilebileceği görüşündedirler. Bu görüşlerine delil olarak, Hz. Ömer'in Haccâc oğlu Nasr'a uyguladığı şu cezayı gösterirler. Hz. Ömer bir gece Medine de dolaşırken bir kadın sesi işitir. Kadın: Bir içki yok mu, içeyim de Haccac oğlu Nasr'ı elde edebileyim diye söylenir. Bunun üzerine Hz. Ömer, Nasr'ı çağırır ve onun erkek güzeli olduğunu görünce, fitneyi def etmek için onun saçını traş ettirir. Fakat bunun da sorunu çözmeyeceğini anlayınca, Nasr'ı Basra'ya sürgün eder ve bu mübarek beldeyi ondan temizlemeyi gerekli gördüğünü belirtir.⁶⁵⁰

Ta'zir suçlarında uygulanacak sürgün cezasının süresi hakkında iki temel görüş ortaya çıkmıştır. Şafîî ve Hanbeli mezhepleri, ta'zir suçlarında uygulanacak sürgün cezalarının zina haddindeki bir yıllık süreyi aşmamak şartıyla bir gün bile olabileceği görüşünü benimsemişlerdir. Buna karşılık Hanefî ve Mâlikî hukukçuları süreyi maslahat esasına bağlı olarak yetkili organların takdirine bırakmışlardır.⁶⁵¹

⁶⁴⁷ Ebû Dâvûd, Edeb, 61; İbn Mâce, Nikâh, 22.

⁶⁴⁸ Buhârî, Meğâzi, 11; Müslim, Cihâd, 20; Ebû Dâvûd, Haraç, 23; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 149.

⁶⁴⁹ Mavsilî, *a.g.e.*, IV, 86.

⁶⁵⁰ İsbehânî, Ebû Nuaym Ahmed, *Hilyetü'l Evliya ve Tabakâtü'l Asfiye*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1405, IV, 322; İbn-i Âbidîn, *a.g.e.*, VIII, 293; Udeh, *a.g.e.*, I, 210.

⁶⁵¹ Türcan, “Sürgün mad”, 165.

1.3.3.5. Konuşmama ve Yalnız Bırakma Cezası

Ta'zir cezalarından biri olan konuşmama ve yalnız bırakma cezası Kur'ân ve Sünnet'te zikredilir. Yüce Allah: *“Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara önce öğüt veriniz arkasından yataklarınızı ayırınız”*⁶⁵² buyurur. Hz. Peygamber'in sünnetinde de bu cezayı görmekteyiz. Enes (r.a.) anlatıyor: *Hz. Peygamber kadınlarının odalarına bir ay girmemeye yemin etti ve kendisine ait yüksek bir oda içinde oturdu. Yirmi dokuz gün geçince odasından indi, hanımları: “Ey Allah'ın Elçisi! Şüphesiz sen bir ay üzerine yemin etmiştin” dediler. Hz. Peygamber: “Şüphesiz içinde yemin ettiğim ay, yirmi dokuz gündür”*⁶⁵³ buyurdu. *Bu olayın vüruduna sebep olan olay; Hz. Peygamber'in, Hafsaya bir sır vermesi ve onun da bunu Aişe'ye söylemesidir.*⁶⁵⁴ Hz. Peygamber sırrının ifşa edildiği haberini alınca gücenmiş ve hanımlarına bir ay yaklaşmayarak onları yalnız bırakmıştır. *Yine Hz. Peygamber Tebûk savaşına mazeretsiz katılmayan Ka'b b. Mâlik, Mürâre b. Rebî ve Hilâl b. Ümeyye adlı üç sahabiye yalnız bırakma cezasıyla cezalandırmıştır. Bu şahıslarla elli gün boyunca hiç kimse konuşmamış, daha sonra yüce Allah'ın bildirdiği şu ayetle cezaları sona ermiştir.*⁶⁵⁵ *“Savaştan geri bırakılan üç kişinin tevbesini Allah kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkmış, böylece Allah'ın azabından yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra eski hallerine dönsünler diye, onların tevbelelerini kabul etti. Şüphesiz Allah tevbeyle çok kabul eden ve çok merhamet edendir.”*⁶⁵⁶

Kanaatimizce konuşmama ve yalnız bırakma cezası, suçlunun halini düzeltmesini sağlayacaksa uygulanmalıdır. Bu cezanın fayda sağlamayacağı anlaşılırsa o zaman farklı bir ceza uygulanmalıdır.

1.3.3.6. Kınama Cezası

Ta'zir cezalarından biri olan kınama cezası Sünnet'le sabittir. Mârûr b. Süveyd anlatıyor: *“Ebû Zerr'i Rebeze'de üzerinde kalın bir aba olduğu halde gördüm.*

⁶⁵² 4. Nisâ: 34.

⁶⁵³ Buhârî, Mezâlim, 26; Nikâh, 90; Müslim, Sıyâm, 4; Nesâî, Talâk, 32; İbn Mâce, Talâk, 24.

⁶⁵⁴ Berki, Ali Himmet, Keskiöğlu, Osman, *Hz. Muhammed ve Hayatı*, Ankara 1997, 396.

⁶⁵⁵ Buhârî, Meğâzi, 3-75; Tefsîr, 148; Cihâd, 10; Müslim, Tevbe, 9; Tirmizî, Tefsîr, 10; Nesâî, Mesâcid, 28.

⁶⁵⁶ 9. Tevbe: 118.

Kölesinin üzerinde de aynı abanın bir benzeri vardı. Orada bulunanlar: “Ey Ebû Zerr! Kölenin üzerinde bulunan abayı alıp, senin üzerinde bulunan şu abayla birleştiren güzel bir elbisen olur. Kölene de başka bir elbise giydiren olmaz mı?” dediler. Bunun üzerine Ebû Zerr şöyle dedi: “Ben; annesi Arap olmayan bir kimseyle tartışmış ve onu annesiyle ayıplamıştım. Bunun üzerine beni Hz. Peygamber’e şikâyet etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber: Ey Ebû Zerr! Sen kendisinde cahiliyye izleri bulunan bir kişisin. Muhakkakki bu köleler, sizin kardeşlerinizdir. Allah bazı dünyevi imkânlar vererek sizi dünyada onlara üstün kılmıştır. Eğer sizin emirlerinize uygun hareket etmezlerse onları hemen satın. Fakat Allah’ın yarattıklarına işkence etmeyiniz”⁶⁵⁷ buyurdu.

Ebû Zerr’in tartıştığı kişinin Bilâl olduğu ve onu; kara kadının oğlu diyerek ayıpladığı zikredilir. Bunun üzerine Bilâl, Hz. Peygamber’e şikâyetinde bulunmuş, Hz. Peygamber de Ebû Zerr’i kınayınca, Ebû Zerr yanağını yere koyup: “Bilal ayağı ile basmadıkça yanağımı yerden kaldırmayacağım” diyerek, kusurunun affedilmesini istemiştir.⁶⁵⁸

Bu hadisten de anlaşılmaktadır ki, hakim suçluyu azarlayarak cezalandırabilir. Azarlama cezası için belirli sözler yoktur. Azarlama anlamına gelebilecek her lafız hakim veya yönetici tarafından kullanılabilir. Ancak kullanılan lafızlar iftira anlamı taşımamalıdır.

1.3.3.7. Tehdit Cezası

Hakimin suçluya, eğer bir defa daha suç işlersen kendisini hapse attıracağını, dövdüreceğini veya en ağır biçimde cezalandıracağını söylemesi bir tür tehdit cezası sayılır. Yalnız bu tehdidin yalancılıktan değil, aksine ciddi olması ve hakim, bu cezanın suçluyu uslandıracağına kanaat getirmesi şarttır.⁶⁵⁹ Bu cezanın delili Hz. Peygamber’den rivayet edilen şu hadistir. “*Halkının göreceği şekilde kırbacını asılı tutan emirlere Allah rahmet etsin.*” Bu hadisin değişik bir rivayeti ise, “*Ailesini terbiye etmek için kırbacını asılı tutanlara Allah rahmet etsin*”⁶⁶⁰ şeklindedir.

⁶⁵⁷ Buhârî, Îmân, 20; Müslim, Îmân, 10; Ebû Dâvûd, Edeb, 133.

⁶⁵⁸ Sofuoğlu, Mehmet, *Sahih-i Buhârî ve Tercümesi*, İstanbul 1970, I, 186.

⁶⁵⁹ Havva, a.g.e., 115.

⁶⁶⁰ Taberânî, *el-Mucemü'l Kebîr*, X, 284; Ali el-Müttakî, a.g.e., XVI, 458.

1.3.3.8. Malı Telef Etme Cezası

Ta'zir cezalarından biri olan malı telef etme cezası Hz. Peygamber'in sünnetiyle sabittir. Hz. Peygamber, Mekke'nin fethi günü Kâbe'de asılı bulunan putları kırdırmıştır.⁶⁶¹ Yine içkiyi haram kılan ayetler indiğinde müslümanlar, evlerinde bulunan içki küplerindeki şarapları döktüler ve küplerini de kırdılar. Hz. Peygamber de içkilerin dökülmesini, küplerin ve diğer içki kaplarının kırılmasını emretmiş, sahabelerde böyle yapmışlardır.⁶⁶²

İslam alimleri malı telef etme hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. İslam alimlerinin çoğunluğuna göre, müslümana ait şarap veya domuzun telef edilmesi halinde tazminat gerekmez. Çünkü şarap ve domuz müslüman için kıymet taşıyan bir mal değildir. Hanefilere göre, zimmîye ait şarap veya domuz telef edildiği takdirde, telef eden müslüman olsun zimmî olsun tazminatını öder. Hanbelîlere göre ise, şarap, domuz, putlar, eğlence aletleri ister müslüman'a ait olsun isterse zimmîye ait olsun, telef edilmesi halinde tazminat gerekmez.⁶⁶³

Hz. Peygamber'den rivayet edilen bir başka hadis ise şöyledir: “*Ganimet eşyalarından mal çalan bir kimseyi ele geçirecek olursanız eşyasını yakınız, kendisini de dövünüz.*”⁶⁶⁴

Sâlih b. Muhammed bu hadisi hem merfu hem de mevkûf olarak rivayet etmiştir. Ebû Dâvûd mevkûf rivayetinin daha sahih olduğunu belirtmiştir. Buhârî bu hadisle ihticac olunmaz demiştir. Tirmizî ise, bu hadis gariptir der. Ancak bazı alimler bu hadise göre hüküm vermiş ganimetten mal çalan kimsenin eşyasının yakılacağı görüşünü benimsemişlerdir. Ahmed b. Hanbel, Evzâî, İshâk bu görüştedir. Ebû Hanîfe, İmam Şâfiî, İmam Mâlik ise, ganimetten mal çalan kimsenin eşyasının yakılamayacağını ancak ta'zir cezasıyla cezalandırılabileceğini belirtmişlerdir.⁶⁶⁵

⁶⁶¹ Buhârî, Meğâzî, 46; Mezâlim, 33; Müslim, Cihâd, 32; Tirmizî, Tefsîr, 18; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 377.

⁶⁶² Tirmizî, Büyû', 58; Dârekutnî, IV, 265; Taberânî, *el-Mucemû'l-Kebîr*, V, 99.

⁶⁶³ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 200-203.

⁶⁶⁴ Ebû Dâvûd, Cihâd, 145; Tirmizî, Hudûd, 28.

⁶⁶⁵ İbn Abdilberr, *Temhîd*, II, 22; İbn Hacer, *Feth*, VI, 187; Nevevî, *a.g.e.*, II, 130.

1.3.3.9. Malda Değişiklik Yaparak Cezalandırma

Ta'zir cezalarından biri olan bu cezanın uygulanması, malın şeklinin ve niteliğinin değiştirilmesi şeklinde olmaktadır. *H. Aişe anlatıyor: "Kendime ait olan bir masanın üzerini örtmek için canlı hayvan resimleri bulunan bir perde edinmişim. H. Peygamber bu perdeyi yırttı. Ben de bu yırtık perdeden iki küçük minder yaptım. Bu iki minder evde bulunurdu ve H. Peygamber bunların üzerine otururdu."*⁶⁶⁶

*H. Peygamber, dirhem ve dinar gibi müslümanlar arasında kullanılan paraların kırılmasını gerektirecek bir durum olmadıkça kırılmasını yasaklamış, kırılmasını gerektirecek bir durum olduğunda ise kırdırmıştır.*⁶⁶⁷ Yani, H. Peygamber, altın ve gümüş paraların ayarlarıyla oynanmadıkça, altın ve gümüş paraların kırılmasını yasaklamıştır. Şayet altın ve gümüş paraların ayarlarında düşüklük yapılmışsa o zaman, ceza olarak para kırılmış ve parçalanmıştır.⁶⁶⁸

Bu hadislerden anlaşılmaktadır ki yetkili makamların; haramlılık özelliği taşıyan herhangi bir malın haramlılık özelliğini giderecek şekilde mal üzerinde değişiklik yapmaları caizdir.

1.3.3.10. Teşhir Cezası

Teşhir; suçlunun suçunu ilan etmek, başkalarına duyurmak demektir. Teşhir cezası, *"Müminlerden bir grup onlara uygulanan cezaya şahid olsun"*⁶⁶⁹ ayetinde ifade edilmiştir.

Bu ayette, zina eden bekâra uygulanan sopa cezasına, müminlerin şahit olması istenmekte, böylece suçlunun teşhir edilmesi, rezilliklerinin ortaya dökülmesi sağlanmaktadır. *H. Peygamber'in sünnetinde de teşhir cezasını görmekteyiz. Ebû Humeyd es-Sâidi anlatıyor: H. Peygamber, Esed oğullarından İbnü'l-Lutbiyye isimli birisini zekât toplama işi ile görevlendirdi. Adam görevden döndüğünde H. Peygamber'e: Bu sizin bu da bana hediye edilendir, dedi. Bunun üzerine H. Peygamber minbere çıkarak Allah'a hamdetti ve onu yakışan sıfatlarla övdükten sonra şöyle buyurdu. "Benim görevlendirdiğim bir memura ne oluyor da onu bir memuriyet*

⁶⁶⁶ Buhârî, Mezâlim, 33.

⁶⁶⁷ Ebû Dâvûd, İcâre, 50; İbn Mâce, Ticâret, 52; Hâkim, Müstedrek, II, 36.

⁶⁶⁸ Azîmâbâdî, a.g.e., IX, 288; Suyûtî, Şerhu Süneni İbni Mâce, I, 264.

⁶⁶⁹ 24. Nur: 2.

üzerine gönderiyorum, o ardında geliyor ve şu sizin malınız, şuda bana hediye edilendir diyerek, kendisine bir pay ayırıyor. Bu adam babasının ya da annesinin evinde otursaydı da o zaman kendisine hediye verilir miydi veya verilmez miydi? Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin olsun ki, zekât memurlarından herhangi bir kişi beytûlmaldan haksız olarak bir şey alırsa, kıyamet gününde çaldığı malı boynuna yüklenerek haşrolunacaktır. Eğer haksız yere aldığı bu şey deve ise böğürecek, sığırsa mölüyecek, koyunsa meleyecektir. Sonra Hz. Peygamber ellerini havaya kaldırdı, o kadar ki koltuk altlarındaki beyazlık göründü. Allah'ım! Tebliğ ettim mi? dedi ve bu sözünü üç kere tekrarladı.⁶⁷⁰

Bu hadis yetkili makamların suçluyu teşhir ederek cezalandırabileceklerine delildir. Sahâbîler de suçluyu teşhir ederek cezalandırmışlardır. Nitekim Hz. Ömer, yalancı şahitlik yapan birisini beraberinde dolaştırarak teşhir etmiştir.⁶⁷¹

1.3.3.11. Mâlî Ceza

Suçlunun işlediği suçla karşılık belli bir miktar mâlî cezaya çarptırılmasıdır. Para cezası sünnetle sabittir. Hz. Peygamber'e: "Ey Allah'ın Elçisi! Dalında asılı bulunan meyve ceplere doldurulursa ne olur?" diye sorulduğunda Hz. Peygamber: "Kim eteğine almaksızın sadece yer ise bir şey gerekmez. Kim de beraberinde bir şey alırsa aldığını iki misli ödemesi hem de sopa cezası gerekir"⁶⁷² buyurmuştur. Bu hadisin bir başka rivayeti ise şöyledir. "Bedeli kalkan değerine ulaşmamışsa iki misli para cezası ile sopa cezası vardır." Ayrıca Hz. Peygamber; kaldıkları ağıla girmeden, bir sürüden koyun ve benzeri hayvan çalan hırsıza ceza olarak bir miktar sopa atılmasını ve çaldığının iki katının ödettirilmesini emretmiştir.⁶⁷³ Yine Hz. Pegamber'den, zekâtını vermeyen kimsenin hem malından zekât alınacağı hem de ceza olarak malının yarısının alınacağı rivayet olunmuştur.⁶⁷⁴

İslam alimleri, suçlu olan kişiye mâlî cezanın verilip verilemeyeceği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Mezhep imamlarının tercih ettikleri görüşe göre, suçluların malını almak suretiyle ta'zir cezası vermek caiz değildir. Çünkü bu suretle zalimlerin insanlara

⁶⁷⁰ Buhârî, İmân, 2; Ahkâm, 24; Müslim, İmâret, 7; Ebû Dâvûd, Harac, 11.

⁶⁷¹ İbn Âbidîn, a.g.e., VIII, 314.

⁶⁷² Ebû Dâvûd, Hudûd, 12; Nesâî, Kat'u's-Sârik, 11-12; İbn Mâce, Hudûd, 22.

⁶⁷³ Nesâî, Kat'u's-Sârik, 12; İbn Mâce, Hudûd, 28; Hâkim, Müstedrek, IV, 423.

⁶⁷⁴ Ebû Dâvûd, Zekât, 5; Nesâî, Zekât, 4; Dârimî, Zekât, 36; Beyhakî, Zekât, 22.

musallat olup mallarını ellerinden almaya kalkışma tehlikesi ortaya çıkar. Ancak İbn Teymiyye (ö. 728), İbnü'l-Kayyim, Mâlikiler ve Hanbelîler yukarıda zikrettiğimiz hadisleri esas alarak belli konularda mâlî ceza uygulamanın caiz olduğunu belirtmişlerdir.⁶⁷⁵

1.3.2.12. Görevden Uzaklaştırma

Resmi veya gayri resmi vazifesini suistimal eden bir memurun, bir hakimin, bir valinin memuriyetten uzaklaştırılması demektir.⁶⁷⁶

Hz. Peygamber memurlarını tayin ederken atandıkları göreve ehil kimseler olmalarına ve hatta öyle ki, ayrıntı sayılabilecek ahlâki özelliklerine dikkat etmiş ve bunları değerlendirmiştir. Mesela cimriliği bir idareci için zaaf olarak görmüştür. Ca'd b. Kays'ın yerine Bişr b. Berâ'yı kendi kabilesi Beni Seleme'ye başkan tayin etmesi buna örnek verilebilir.⁶⁷⁷ “Beni Seleme kabilesinden bir heyet Hz. Peygamber'in huzuruna geldiğinde onlara başkanlarının kim olduğunu sorar. “Ca'd b. Kays'tır. Ancak biraz cimridir” cevabını alınca bu durumdan memnun olmaz ve “Hangi hastalık vardır ki, cimrilikten daha elem verici olsun! Hayır sizin başkanınız Ca'd b. Kays değil, Bişr b. Berâ olsun” diyerek Bişr'i kabilesine başkan tayin eder.⁶⁷⁸ Bu hadisin değişik bir rivayetinde Hz. Peygamber'in Ca'd b. Kays'ın yerine, Bişr b. Berâ'yı değilde Ömer b. Cemûh'u başkan atadığı rivayet edilir.⁶⁷⁹

⁶⁷⁵ Zühaylî, *a.g.e.*, VII, 476.

⁶⁷⁶ Bilmen, *a.g.e.*, III, 307.

⁶⁷⁷ Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, 6. Baskı, Ankara 2011, 296-297.

⁶⁷⁸ Hâkim, *Müstedrek*, III, 242; Taberânî, *el-Mucemu'l Kebîr*, II, 35; Şeybânî, Ebû Bekr, *el-Ahâd ve'l Mesâni*, thk., Faysal Ahmed, Dâru'r-Râye, Riyad 1991, III, 403.

⁶⁷⁹ Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, XI, 397; Beyhakî, *Şuabu'l İmân*, VII, 429.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERE GÖRE DİYÂNÎ CEZALAR

2.1. DİYÂNÎ CEZANIN (KEFFÂRETİN) TANIMI VE MAHİYETİ

Kişilerin ibadet sorumluluğu dâhilinde olup yapılıp yapılmaması kişilerin kendi vicdanlarına bırakılan, yetkili devlet makamlarının herhangi bir yaptırım gücünün bulunmadığı, işlenen günah veya suçların affedilmesine yönelik olarak İslamın öngördüğü cezalara diyânî cezalar denir. Fıkıh ıstılahında ise keffâret olarak adlandırılmaktadır.

Keffâret kelimesi sözlükte; “örtmek”, “gizleyen” anlamına gelir. Dini bir terim olarak ise, “işlenen bir kusur ve günahın dolayısıyla Allah’tan af ve mağfiret dilemek niyetiyle yapılan ve ceza özelliği bulunan malî ve bedeni ibadettir.”⁶⁸⁰

Kur’ân’da keffâret kelimesi üç ayette dört defa geçmektedir. Kısastan bahseden ayette; yapılan bağışlamanın ya da malî fedakârlığın işlenen günah için keffâret olacağı bildirilir.⁶⁸¹ Diğer ayetlerde; bilerek yapılan yeminin bozulması halinde gereken ceza⁶⁸² ve ihramda iken avlanma yasağını ihlâl etme cezası açıklanır.⁶⁸³ Ancak Kur’ân’da keffâret kavramına atıf bundan ibaret olmayıp, hacda traş olmak, hataen adam öldürmek ve zıhâr yemini gibi belirli kural ve hak ihlâlleri halinde de keffâret kelimesi kullanılmaksızın bu mahiyette bazı yükümlülükler getirilir.⁶⁸⁴

Hadislerde keffâret kelimesinin işlenen günah ve kötülükleri örtmek, kişinin Allah katında affedilmesine vesile olan her türlü olumlu davranışı kuşatan geniş bir kapsamı vardır. Bu bağlamda beş vakit namazın, cuma namazının, orucun, sadakanın, umrenin, hadlerin infazının, çekilen hastalığın ve başa gelen musibete sabretmenin işlenen küçük günahlar için keffâret olacağı beyan edilmiştir.⁶⁸⁵

⁶⁸⁰ Apaydın, H. Yunus, Bardakoğlu, Ali, *İslam ve Toplum İlmihal II*, Komisyon, DİB. Yay., Ankara 2006, 13.

⁶⁸¹ 5. Mâide: 45.

⁶⁸² 5. Mâide: 89.

⁶⁸³ 5. Mâide: 95.

⁶⁸⁴ 2. Bakara: 196; 4. Nisâ: 92; 58. Mücadele: 24.

⁶⁸⁵ Buhârî, Savm, 3; Umre, 1; Mevâkıt, 3; Zekât, 22, Fiten, 17; Müslim, Tahâret, 11; Birr, 14; Tirmizî, Hudûd, 12.

Keffâretlerin sebebi, ya dinen yapılması gereken bir şeyin yapılmaması, ya da yapılmaması gereken bir şeyin yapılması şeklinde işlenen kusurlu davranışlar, hata ve günahlardır. Yüce Allah bu hatalı ve kusurlu davranışlara karşılık olmak üzere yine ibadet nevinden bazı fiillerin işlenmesine ve bu sayede kulun kendini affettirmesine imkân tanımıştır.⁶⁸⁶

Kur’ân’da, bilerek yapılan yeminin bozulması, zihâr yemini, hataen adam öldürme, ihram yasaklarına uymama şeklindeki beş ihlâl için keffâret öngörülürken Sünnette ayrıca ramazan orucunun bilerek ve mazeretsiz bozulması da keffâret sebebi olarak belirlenmiştir.⁶⁸⁷ Hayızlı kadınla cinsel ilişkinin keffâret gerektirdiğine dair sıhhati tartışmalı bazı hadislerde mevcuttur. Bunlardan ayrı olarak literatürde, bir kısım hac menâsikinin terki veya ihram yasaklarının ihlâli durumunda öngörülen bedeni ve malî yükümlülüklerin bazen fidye, bedene, dem, tasadduk gibi adlarla bazen de yapılaş amacı gözetilerek keffâret adıyla anıldığı da olur.⁶⁸⁸

2.2. DİYÂNÎ CEZALARIN UYGULANDIĞI SUÇLAR/GÜNAHLAR

2.2.1. Yemini Bozma

Bir kimsenin yaptığı yemine riayet etmeyip yeminini bozması halinde üzerine gereken keffârettir.

Yemin keffâreti hakkında Kur’ân-ı Kerim’de şöyle buyrulur: “Allah kasıtsız olarak ağzınızdan çıkıveren yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutmaz; fakat bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutar. Bunun da keffâreti, ailenize yedirdiğinizin orta hallisinden on fakire yedirmek, veya onları giydirmek, veya da bir köle azad etmektir. Bunları bulamayan üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğiniz takdirde yeminlerinizin keffâreti işte budur. Yeminlerinizi koruyunuz. Allah size ayetlerini açıklıyor; umulur ki şükredersiniz.”⁶⁸⁹

Yeminini bozmak durumunda kalan kişinin yemin keffâreti vermesi gerektiğini Hz. Peygamber’in Sünnetinde de görmekteyiz. Ebû Mûsâ el-Eşâri anlatıyor:

⁶⁸⁶ Apaydın, Bardakoğlu, *a.g.e.*, II, 13.

⁶⁸⁷ Buhârî, Sıyâm, 30,31; Müslim, Sıyâm, 14; Ebû Dâvûd, Sıyâm, 37.

⁶⁸⁸ Yaran, Rahmi, “Keffâret mad”, *DİA*, TDV. Yay., Ankara 2002, XXV, 180.

⁶⁸⁹ 5. Mâide: 89.

“Eşârilere bir grupla Hz. Peygamber’in yanına geldik ve kendisinden binek istedik. Hz. Peygamber: “Vallahi sizi bindirebilecek bineğim yoktur” buyurdu. Biz bir süre Hz. Peygamber’in yanında kaldık, kendisine develer getirildi. Bize üç deve verilmesini emretti. Oradan ayrılınca arkadaşlarımızdan biri; Allah bize bu develeri bereketli kılmaz. Hz. Peygamber’den binek istedik bize, binek olmadığını ve veremeyeceğine yemin etmişti dedi. Ebû Mûsâ der ki: Bu söz üzerine Hz. Peygamber’e geldik ve durumu kendisine anlattık. Hz. Peygamber: “Develeri size ben vermedim, Allah verdi. Allah’a yemin ederim ki, bir şeye yemin eder de başkasını daha hayırlı görürsem yeminime keffâret verir hayırlı gördüğümü yaparım”⁶⁹⁰ buyurdu.

İslam alimleri, keffâretin yemini bozmadan önce mi yoksa sonra mı ödenmesi gerektiği hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Mâlik, Evzâî, Şâfiî, Ahmed b. Hanbel’e göre yukarıdaki hadisi esas alarak yemini bozmadan önce keffâret ödemek caizdir. Çünkü Hz. Peygamber önce keffâreti, sonra yemini bozmayı anmıştır. Hatta bazı rivayetlerde, “Keffâreti öde sonra yemini boz” ifadesini kullanmıştır. Ancak Şâfiîler bunda bir hususu istisna etmişlerdir. Eğer keffâret, oruç tutmak suretiyle ödenecekse yemin bozulmadan keffâret ödenmez.⁶⁹¹

Hanefiler, Mâlikiler’den Eşheb’e ve Dâvûd ez-Zâhirîye göre, yemin bozulmadan önce keffâret ödenmez. Ödenirse bu yeterli değildir. Yemin bozulduktan sonra tekrar ödenmesi gerekir. Hanefilerden Tahâvî, “Bu, yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizin keffâretidir” ayetini delil gösterir. Ona göre ayetteki, “Yemin ettiğiniz zaman” ifadesiyle, “Yemin edip de yemininizi bozduğunuz zaman” anlamı kastedilmiştir. Ayrıca Hanefiler, karşı görüşün delil olarak ileri sürdüğü hadislerde, önce keffâretin sonra yemini bozmanın anılmasının delil olamayacağını da belirtirler. Çünkü Ebû Dâvûd’un da işaret ettiği gibi bazı rivayetlerde durum tam tersinedir. Yani keffâret, yemin bozmadan sonra zikredilmiştir.⁶⁹² Nitekim Ebû’l Ahvas (r.a.)’ın babasından yaptığı rivayet şöyledir. “Hz. Peygamber’e: Amcamın bir oğlu var, kendisinden bir şeyler istiyorum vermiyor, benimle de ilgilenmiyor sonra da ihtiyacı olursa gelip benden istiyor. Ona bir şey vermemeye ve onunla ilgilenmemeye yemin ettim” dedim.

⁶⁹⁰ Buhârî, Keffâretü’l-Eymân, 9-10; Müslim, Eymân, 3; Nesâî, Eymân ve’n-Nüzûr, 15; İbn Mâce, Keffâret, 7.

⁶⁹¹ Nevevî, a.g.e., XI, 109; Azîmâbâdî, a.g.e., IX, 70.

⁶⁹² Azîmâbâdî, a.g.e., IX, 70.

*Hz. Peygamber de: “Hayırlı olanı yapmamı ve yeminimi bozup keffâret vermemi emretti”.*⁶⁹³

Kanaatimizce Hanefilerin görüşleri daha makuldür. Çünkü keffâret günahı örten bir örtüdür ve yemin bozulmadan önce, ortada işlenmiş bir günah yoktur. Dolayısıyla keffâretin yemin bozulduktan sonra ödenmesi daha uygundur.

2.2.2. Zihâr

Sözlükte; “sırt” anlamına gelen zihâr kelimesi, İslam öncesi Hicaz-Arap toplumuna kadar uzanan bir geleneği simgeler. Cahiliye döneminde bir erkeğin karısına “Artık sen bana anamın sırtı gibisin” demesiyle onu kendisine haram kıldığına inanılır ve bu bir nevi boşanma sayılırdı. İslam, kadının aleyhine olan bu boşanma tarzını kaldırdı. Hatta bu şekilde bir söz söylemeyi kınadı. Bununla birlikte karısının herhangi bir uzvunu kendisine nikâhı ebediyen haram olan bir kadının uzvuna benzeterek perhiz yemini yapan kimseye, keffâret ödeme yükümlülüğü getirdi. Bu sebeple zihâr keffâreti, zihâr yemini yapan kimsenin karısıyla tekrar bir araya gelebilmesi için ödemesi gereken keffâretin adıdır.⁶⁹⁴

Kur’ân’da zihâr yemini ve keffâretiyle ilgili olarak şöyle buyrulur: *“İçinizden zihâr yapanların kadınları, onların anaları değildir. Onların anaları kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar, çirkin ve yalan söz söylüyorlar. Kuşkusuz Allah affedicidir, bağışlayıcıdır. Hanımlarından zihâr ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin onlara temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah yaptıklarınızdan haberdardır. Buna imkân bulamayan kimse, temas etmeden önce aralıksız iki ay oruç tutmalıdır. Buna da gücü yetmeyen altmış fakiri doyurur. Bu (hafifletme) Allah ve Rasûlüne inanmanızdan dolayıcıdır. Bunlar Allah’ın hükümleridir. Kâfirler için acı bir azap vardır.”*⁶⁹⁵

Zihâr yemini ve keffâretiyle ilgili bu ayetlerin inişine sebep olan olay şudur. Hüveyle binti Mâlik anlatıyor: *Kocam Evs b. es-Samit bana zihâr yapmıştı. Ben de Hz. Peygamber’e varıp ondan yakındım. Hz. Peygamber, “Allah’tan kork, o senin amcanın oğludur” diyerek onun hakkında benimle tartışıyordu. Nihayet benim hakkımda*

⁶⁹³ Nesâî, Eymân ve’n-Nüzûr, 16.

⁶⁹⁴ Apaydın, Bardakoğlu, a.g.e., II, 17.

⁶⁹⁵ 58. Mücâdele: 2-4.

Kur'ân'dan "Allah kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyetinde bulunan kadının sözünü işitti" ayetinden itibaren zihâr için farz kılınan keffâreti açıklayan kısma kadar olan ayetler nazil oldu. Bunun üzerine Hz. Peygamber: "O halde kocan bir köle azad eder" buyurdu. Ben: Onun, köle azad edecek gücü yoktur dedim. Hz. Peygamber: "Öyleyse aralıksız iki ay oruç tutar" buyurdu. Ben: O yaşlıdır, oruç tutacak gücü yoktur diye cevap verdim. Hz. Peygamber: "O halde altmış yoksulu doyursun" buyurdu. Ben: Onun yanında dağıtabileceği bir mal yoktur dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in emriyle bir arak/altmış sa' hurma getirildi. Ben de, bir arakla ona yardım edebilirim, dedim. Hz. Peygamber: "Aferin sana git, o iki arak hurmayı onun adına altmış yoksula yedir ve amcanın oğluna dön"⁶⁹⁶ buyurdu.

İslam alimleri keffâret olarak verilmesi gereken yiyeceğin miktarı hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefilere göre, zihâr yapan kimse köle azad etmeye ve oruç tutmaya gücü yetmezse o zaman altmış fakirin her birine bir sa' (3300 gr.) hurma, arpa, kuru üzüm verebileceği gibi yarım sa' buğday da verebilir. Bunların kıymetini vermesi de caizdir. Yine Hanefilere göre, sabah-akşam olmak üzere altmış fakiri doyurmak da zihâr keffâreti için yeterlidir. Fakat altmış günde bir fakire verilmesi gereken ikişer öğünlük yemekleri veya bunların değerini bir günde bir fakire vermekle keffâret ödenmiş olmaz. Çünkü bu şekilde ödenen keffâret, bir günlük keffâret yerine geçer.

İmam Mâlik ve İmam Şâfiî'ye göre ise, bir memlekette yetişen gıda maddelerinden en çok hangisi yetişirse o maddeden bir müdd (yaklaşık 1100 gr.) keffâret verilir.⁶⁹⁷ Çünkü Hz. Peygamber, "*Altmış yoksulun yedirilmesi için şu arak (on beş veya on altı sa'lık zenbil) 'ı ona ver'*"⁶⁹⁸ buyurmuştur.

İslam alimleri, geçici bir süre için yapılan zihârın mutlak zihâr gibi olup olmadığı meselesinde de ihtilaf etmiştir. İmam Şâfiî'ye göre geçici bir süre için yapılan zihâr, zihâr hükmünde değildir. Hanefilerle, İslam alimlerinin çoğunluğuna göre, muvakkat zihâr yapan bir kimse, o süre içerisinde hanımına yaklaşırsa keffâret ödemesi gerekir. Sürenin bitiminden sonra karısına yaklaşırsa bir şey ödemesi gerekmez.⁶⁹⁹ Çünkü Seleme b. Sahr el-Beyâzî'den şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: "*Ben kadınlarla*

⁶⁹⁶ Ebû Dâvûd, Talâk, 17; Beyhakî, Zihâr, 14.

⁶⁹⁷ Azîmâbâdî, a.g.e., VI, 215; Mübârekfûrî, a.g.e., IX, 135; Şevkânî, a.g.e., VII, 30.

⁶⁹⁸ Ebû Dâvûd, Talâk, 17; Tirmizî, Talâk, 20.

⁶⁹⁹ Azîmâbâdî, a.g.e., VI, 214.

kimsenin gücünün yetmeyeceği kadar çok temasta bulunabilen şehvetli bir adamdım. Ramazan ayı girince, karıma yaklaşıp da orucuma zarar geleceğinden korktuğumdan Ramazan ayı çıkıncaya kadar karıma zihâr da bulundum. Bir gece bana hizmet edip dururken birdenbire, vücûdunun bir kısmı açıldı. Bunun üzerine ona yaklaşımdan kendimi alıkoyamadım. Sabah olunca kavmime gittim, olayı onlara anlattım ve Hz. Peygamber'e gidelim dedim. Hayır, vallahi olmaz, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber'e varıp durumu anlattım. "Sen mi bu işi yaptın ey Seleme?" buyurdu. Ben de iki defa, bunu ben yaptım Ey Allah'ın Elçisi! Dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber zihâr kefaretiyle ilgili hükmü açıklamıştır.⁷⁰⁰

2.2.3. Hata Yoluyla Adam Öldürme

İslam'da korunması gaye edinilen temel değerlerden birisi insan hayatıdır. Bir müslümanın; müslüman, zimmî veya anlaşmalı (muâhed) gayri müslimi hataen öldürmesi halinde, gereken diğer hukûkî ve cezâî müeyyidelere ilave olarak keffâret ödemesi de gerekir.

Hataen adam öldürme keffâreti; mümin bir köle azad etmek, eğer buna güç yetmezse iki ay peş peşe oruç tutmak suretiyle ödenir. Bu konu da Kur'ân'da şöyle buyrulur: "*Yanlışlıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olmaz. Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin mümin bir köle azad etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. Şayet ölünün ailesi, diyeti bağışlarsa o takdirde diyet vermez. Eğer öldürülen mümin olduğu halde, size düşman olan bir toplumdan ise mümin bir köle azad etmek gerekir. Eğer kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir toplumdan ise, ailesine teslim edilecek bir diyet ve bir mümin köleyi azad etmek gerekir. Bunları bulamayan kimse, Allah tarafından tevbesinin kabûlü için iki ay aralıksız oruç tutmalıdır. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir.*"⁷⁰¹

Görüldüğü gibi ayet, sadece hataen öldürmede keffâretin gerekliliğinden söz etmektedir. Buna rağmen, kasten veya sebep olma yoluyla adam öldürenlere keffâret gerekip gerekmediği konusu tartışmalıdır. Hanefiler dışındaki alimler, ölüme sebebiyet vermeyi de hata ile öldürme gibi değerlendirerek keffâreti gerekli görürler. Ayrıca İmam Şâfiî ve bir rivayette Ahmed b. Hanbel, kasten öldürmelerde de keffâreti gerekli

⁷⁰⁰ Tirmizî, Talâk, 20; Ebû Dâvûd, Talâk, 17; İbn Mâce, Talâk, 25; Dârimi, Talâk, 9; Beyhakî, Zihâr. 6.

⁷⁰¹ 4. Nisâ: 92.

görmüşlerdir.⁷⁰² Bunlara göre, keffâretin meşrû kılınmasından maksat, günaha engel olmak ve günahın silinmesini sağlamaktır. Kasten öldürmenin günahı ise hata yoluyla öldürmenin günahından daha büyüktür. Dolayısıyla kasten öldürmede de keffâret gerekli olur.⁷⁰³ Görüşlerine delil olarak şu rivayeti gösterirler. *Vâsile b. el-Eskâ anlatıyor. Adam öldürme sebebiyle cehenneme girmesi hak olmuş bir arkadaşımızın nasıl kurtulabileceği hakkında bilgi almak üzere Hz. Peygamber'e gittik. Bize: "Onun için bir köle azad ediniz" dedi. "Allah, azad edeceğiniz kölenin her bir uzvu karşılığında arkadaşınızın bir uzvunu ateşten azad edecektir"*⁷⁰⁴ buyurdu.

Alimlerin çoğunluğu ise, kasten adam öldürmenin çok ağır bir suç olduğunu, dolayısıyla kasten adam öldürenin bu haktan ve imkândan yararlanamayacağını söylemişlerdir. Bu görüşü savunanlar delil olarak şu rivayetleri ileri sürmüşlerdir: *"Süveyd b. es-Sâmit bir adam öldürmüştü. Hz. Peygamber ona kisas uygulanmasını emretmiş, herhangi bir keffâreti yerine getirmeyi emretmemiştir. Yine Amr b. Ümeyye ed-Damrî de Hz. Peygamber döneminde iki adam öldürmüş, Hz. Peygamber de onların diyetlerinin ödenmesini sağladığı halde, herhangi bir keffâreti yerine getirmeyi emretmemiştir."*⁷⁰⁵

Alimlerin çoğunluğuna göre zimmî veya müstemeni öldürene de keffâret gerekir. Bir çocuğun veya delinin hata ile adam öldürmesi halinde malından keffâret ödenip ödenmeyeceği ise tartışmalıdır. Keffâretteki ibadet yönünü öne çıkaranlar gerekmeceği, onu daha çok mâlî bir yükümlülük olarak değerlendirenler ise onun gerekeceği kanaatindedirler. Keffâret zararın tazmini değil kısmen ceza, daha çok da işlenen günah sebebiyle Allah'tan af talebi mahiyetinde olduğundan fakihlerin çoğunluğu, öldürme fiiline iştirak edenlerin her birine ayrı ayrı keffâreti gerekli görürler.⁷⁰⁶

⁷⁰² Yaylalı, Davut, *İbadet Esasları Ders Notları*, Ata-Aöf Yay., Ünite 14, Erzurum 2013-2014, 15.

⁷⁰³ Zühaylî, *a.g.e.*, VIII, 80.

⁷⁰⁴ Ebû Dâvûd, Utk, 13; Tirmizî, Nüzûr ve'l-Eymân, 13; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 490; Hâkim, *Müstedrek*, II, 230.

⁷⁰⁵ İbn Kudâme, *a.g.e.*, VIII, 512-513.

⁷⁰⁶ Yaran, "Keffâret mad", 181.

2.2.4. Hac ve Umre Kurallarına Uymama

Hac veya umrenin bazı kurallarının ihlâl edilmesi durumunda kurban, sadaka, oruç ve tazmin gibi yükümlülükler konulmuştur. Bunlara “ceza” denildiği gibi “keffâret” de denir. Bunlar daha çok ihram yasaklarının ihlâli ile ilgili durumlardır.

Hac ve umre kurallarının ihlâllerine karşılık getirilen yükümlülükler yapılan hatayı affettirmeye ve oluşan eksikliği gidermeye yönelik olduğu için keffâret niteliğinde görülmüştür.⁷⁰⁷

Kur’ân ve Sünnette, ihramlı iken traş olan ve avlanan kimseye keffâret yükümlülüğü getirilmiştir. İhramlı iken traş olma ile ilgili ayet şöyledir: *“Haccı da, umreyi de Allah için tamamlayın. Eğer (düşman, hastalık ve benzer sebeplerle) engellenmiş olursanız artık size kolay gelen kurbanı gönderin. Bu kurban yerine varıncaya kadar başınızı traş etmeyin. İçinizden her kim hastalanır veya başından rahatsız olur ve traş olmak zorunda kalırsa fidye olarak ya oruç tutması, ya sadaka vermesi, ya da kurban kesmesi gerekir. Güvende olduğunuz zaman hacca kadar umreyle faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen kurbanı keser. Kurban bulamayan kimse üçü hacda, yedisi de döndüğünüz zaman olmak üzere tam on gün oruç tutar. Bu durum, ailesi Mescid-i Haram civarında olmayanlar içindir. Allah’a karşı gelmekten sakının ve Allah’ın cezasının çetin olduğunu bilin.”*⁷⁰⁸

İhramlı iken traş olma ile ilgili hadis ise şöyledir. *Kâ’b b. Ucre anlatıyor: Hz. Peygamber, Hudeybiye seferi sırasında yanıma gelip “Başının bitleri sana eziyet verdi mi?” diye sordu. Bende: Evet cevabını verdim. Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Başını traş et, sonra da bir kurban kes, veya üç gün oruç tut, ya da altı fakire üç sa’ (1 kg.) hurma yedir”*⁷⁰⁹ buyurdu.

İhramda iken avlanma yasağının ihlâli durumunda da keffâret öngörülmüştür. Kur’ân’da şöyle buyrulur: *“Ey iman edenler, ihramlı iken (karada) av hayvanı öldürmeyin. Kim ihramlı iken onu kasten öldürürse kendisine bir ceza vardır. Bu ceza; Kâbe’ye ulaştırılmak üzere, öldürdüğünün dengi olup içinizden iki adil kimsenin takdir edeceği bir kurbanlık hayvan veya yoksulları yedirmek suretiyle keffâret yahut bunun*

⁷⁰⁷ Yayıllı, a.g.e., 16.

⁷⁰⁸ 2. Bakara: 196.

⁷⁰⁹ Buhârî, İhsâr ve Cezâu’s-Sayd, 5, 7, 8, 9; Müslim, Hac, 10; Ebû Dâvûd, Menâsik, 43; Tirmizî, Savm, 107; Nesâî, Menâsiku’l-Hac, 96; İbn Mâce, Menâsik, 86.

dengi oruç tutmaktır. Bu onun yaptığı işin vebalini yüklenmesi içindir. Allah, geçmiştekileri affetmiştir. Fakat kim bir daha böyle yaparsa, Allah ondan intikam alır. Allah, mutlak güç sahibidir, intikam sahibidir.”⁷¹⁰

Ayet’te geçen hususlar hadislerle açıklanmış ve keffâretin nasıl uygulanacağı gösterilmiştir. Buna göre ihramlı iken avlanmanın keffâreti: Avlanılan hayvanın denginin kurban edilmesi, bedelinin tasadduk edilmesi veya değeri karşılığında her fıtır sadakası miktarı için bir gün oruç tutulması⁷¹¹ şeklinde seçenekler ortaya çıkmıştır.

Hac ve umre kurallarının diğer ihlalleri de ihlâlin derecesine göre belirli bedeni ve mâlî yükümlülükler getirir ve bu yükümlülükler de yapılan hatayı affettirmeye yönelik olduğu için keffâret niteliğindedir.⁷¹²

Hac ve umreyle ilgili cinayetlerin cezası fıkıh kitaplarında ayrıntılı olarak ele alındığından biz burada bu cezalara değinmek istemiyoruz.

2.2.5. Oruç Bozma

Oruç keffâreti, mazereti bulunmaksızın ramazan orucunu kasten bozmaktan dolayı gereken keffârettir.

Oruç ibadeti İslam’ın beş temel şartından biri olup bu ibadeti yerine getirmekte zorlanan kimselere, bir dizi kolaylık ve ruhsat getirilmiştir. Ayrıca kasten oruç tutmayan, başladığı orucu iradesi dışında veya haklı görülebilir bir sebeple bozan kimsenin de bu orucunu kaza etmesi imkânı vardır. Bu ruhsat ve imkânlardan sonra, başladığı ramazan orucunu hiçbir makul ve haklı görülebilir sebep yokken, bilerek ve isteyerek bozan kimsenin durumu ağır bir kusur ve suç kabul edilmiş ve böyle kimselere, bu hatalı davranışlarından dolayı Allah’tan af dileyebilmeleri için keffâret öngörülmüştür.⁷¹³

Kasten bozulan ramazan orucunun kaza mı yoksa kefareti mi gerektirdiği hususunda farklı görüşler vardır. Tabiî alimlerinden Saîd b. Cübeyr ve Katâde gibi

⁷¹⁰ 5. Mâide: 95.

⁷¹¹ Avlanılan hayvanın değeri 700 TL. olduğunu varsayalım. Bunu günümüzde tespit edilen fıtır sadakası miktarına (10 TL) böldüğümüzde 70 TL eder. Bu değerle bir hayvanı avlayan kimse keffâret olarak 70 gün oruç tutar.

⁷¹² Yaran, “Keffâret mad”, 181.

⁷¹³ Apaydın, Bardakoğlu, *a.g.e.*, II, 14.

bazı müctehidlerin, orucun kasten bozulması halinde sadece kaza gerekeceği yönünde icthadda bulunmuşlardır.⁷¹⁴ Orucu bozan kimsenin sadece bir gün kaza edeceğine dair Ebû Hureyre'den gelen bir rivayet şöyledir. Hz. Peygamber: “*Orucunu kasten bozan kişiye, “Yerine bir gün kaza et”*”⁷¹⁵ buyurmuştur.

Bu rivayetin isnadında yer alan İbn Ebî Üveys ve babası Ebû Üveys eleştirilmiştir. Yahyâ b. Maîn, Ebû Üveys ve oğlunun zayıf olduğunu söylemiştir. Ebû Üveys sika ve kuvvetli olmamakla, hadisin ihticaca elverişsiz olmasıyla, çok hata yapmakla, sikaların yolunu takip etmemekle ve hadiste zayıf olmakla itham edilmiştir.⁷¹⁶

Bu hadisin isnadında yer alan İbn Ebî Üveys ve babasının eleştirilmiş olması ve hadisin ihticaca elverişsiz olması dolayısıyla biz; kasten bozulan ramazan orucunun keffâreti gerektirdiği yönündeki açıklamalara yer vermek istiyoruz.

Kasten bozulan ramazan orucunun keffâreti gerektirdiği sünnetle sabit olmuştur.

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: “Bir adam Hz. Peygamber’e gelip: “Mahvoldum Ey Allah’ın Elçisi!” dedi.

Hz. Peygamber: “Ne oldu?” diye sordu.

Adam: “Ramazanda hanımımın cinsel ilişkide bulundum.”

Hz. Peygamber: “Azad edecek kölen var mı?”

Adam: “Hayır!” dedi.

Hz. Peygamber: “Arka arkaya iki ay oruç tutabilir misin?”

Adam: “Hayır!” diye cevapladı.

Hz. Peygamber: “Altmış fakire yemek yedirebilir misin?”

Adam: “Hayır!”

Bunun üzerine Hz. Peygamber: “Şurada otur buyurdu.” Daha sonra Hz. Peygamber’e içerisinde hurma olan büyükçe bir sepet getirildi. Hz. Peygamber, “Adama; bunu sadaka olarak dağıt” buyurdu.

⁷¹⁴ Türcan, *a.g.e.*, 681.

⁷¹⁵ Beyhakî, Sıyam, 34.

⁷¹⁶ Ukaylî, Mûsâ, *Duafâu'l-Ukaylî*, thk., Abdulmutî Emin Kal'acî, Beyrut 1984, I, 87; İbn Adiyy, Abdullah b. Muhammed, *el- Kâmil fî Duafâi'r-Rical*, thk., Yahyâ Muhtâr Gazâvî, Beyrut 1988, IV, 182; Mizzî, Yûsuf b. ez-Zekî, *Tehzîbu'l-Kemal fî Esmâi'r-Ricâl*, thk., Beşşar Avvâd Ma'rûf, Beyrut 1980, III, 127.

Adam: “Medine’nin kara taşlarla kaplı iki yakasında bizden daha fakir bir aile yoktur” dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, iki ön dişi görününceye kadar güldü ve: “Öyleyse ailene yedir”⁷¹⁷ buyurdu.

Tirmizî bu hadis hakkında sahihtir demiştir.⁷¹⁸ Bu hadis benzer lafızlarla Ebû Hureyre’den başka İbn Ömer, İbn Amr, Sad b. Ebî Vakkâs, Ali b. Ebî Talib vasıtasıyla da nakledilmiştir. Bu rivayetlerde ziyade ve noksanlıklar olsa da, hadisten çıkarılacak hükme etki edecek bir değişiklik yoktur. Hepsi ramazanda kasten oruç bozana keffâret gerektiğini ifade etmektedir.⁷¹⁹

Ramazanda orucunu kasten cinsel ilişkiyle bozan bu kişinin durumu ile ilgili olarak rivayet edilen hadislerle, zıhârla ilgili olarak nakledilen ve Seleme b. Sahr’ın başından geçtiğini söylediği olayın muhtevası birbirine oldukça benzemektedir. Hatta bazıları bunların aynı olay olduğunu iddia etmiştir. Bunlardan Abdulğani, İbn Beşkuvâl, Muhammed b. Tahir b. Alî el-Makdisî, Ebû Hureyre rivayetinde Ramazanda orucunu bozan ve Hz. Peygamber’e gelen kimsenin Seleme b. Sahr el-Beyâzî olduğu kanaatindedirler.⁷²⁰ Ancak bu görüş bazı alimlerce kabul görmemiştir.

Nitekim İbn Abdilberr, Ata el-Horasânî’nin biyografisinde Saîd b. Beşîr, Katâde (ö. 118) vasıtasıyla Saîd b. Müseyyeb’in mezkur zât için, “O, Selman b. Sahr’dır” dediğini kaydettikten sonra “zannediyorum bu vehmdir”, çünkü bilinene göre o, hanımına zıhâr yapmış sonra ramazan gecesinde onunla cinsi temasta bulunmuştur der.⁷²¹

İbn Hacer ise, oruç keffâretine konu olan olayın ramazan gündüzünde, zıhâr olayının ise ramazan gecesinde vuku bulduğu gerekçesiyle, bu iki olayın birbirinden farklı olduğunu düşünmektedir. Şöyleki ona göre, her iki olay kahramanının aynı kabileden olmaları, aynı keffâretle emrolunmaları ve her ikisinin keffâreti edaya muktedir olamamaları, hadiselerin aynı olmasını gerektirmez.⁷²²

⁷¹⁷ Buhârî, Sıyâm, 30, 31; Müslim, Sıyâm, 14; Ebû Dâvûd, Sıyâm, 37; Tirmizî, Savm, 28; İbn Mâce, Sıyâm, 14.

⁷¹⁸ Tirmizî, Savm, 28.

⁷¹⁹ Canan, İbrahim, *Kütüb’ü Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Ankara, 1990, IX, 529.

⁷²⁰ Macit, Yunus, “Kasten Oruç Bozmanın Cezası ile İlgili Rivayetlerin Tahlili,” *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* V, 2005, sayı: 3, 146.

⁷²¹ İbn Abdilberr, *Temhîd*, XXI, 2.

⁷²² İbn Hacer, *Feth*, IV, 162.

Oruç bozmanın keffâreti, hadisten de anlaşıldığı gibi, eğer imkânı varsa bir köle azad etmek, buna gücü yetmiyorsa ara vermeksizin iki ay süreyle oruç tutmak, eğer buna da gücü yetmiyorsa altmış fakiri sabahlı akşamlı doyurmaktır. İslam alimleri bu sıralamaya uymanın gerekip gerekmediği hususunda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefî, Şâfiî ve Hanbeliler'e göre, keffâret ödeyecek kimsenin yukarıda sayılan sıraya riayet etmesi, bir öncekini yapma imkânı bulunmadığında bir sonrakine geçmesi gerekir. Mâlikilere göre ise mükellef bu üç şıktan birini seçebilir. Hatta bunlar arasında altmış fakiri doyurma en faziletli olanıdır.⁷²³ Oruç bozma keffâreti müctehidlerin büyük çoğunluğuna göre, yeme, içme ve cinsel ilişkidir. İmam Şâfiî'ye göre ise sadece cinsel ilişkidir. Kasten de olsa yeme içme keffâreti gerektirmez. Birinci grup kasten yapılan cinsi münasebetle kasten yeme içmenin aynı ortak illete sahip bulunduğunu, ikisinin de orucun kasten bozulması mahiyetinde olduğunu ileri sürer. İkinci grup ise Hz. Peygamber'in ramazan ayında karısıyla cinsi münasebette bulunan sahabi hakkında keffârete hükmettiği, hadiste yeme içme geçmediği ve yeme içmenin farklı olduğu mülahazasıyla hareket eder ve kıyas yaparak keffâret hükmünü genişletmek istemezler.⁷²⁴

Ramazan orucunu bilerek ve isteyerek cinsel ilişkiyle bozan kimseye keffâretin gerektiği hususunda ihtilaf yoktur. Ancak alimlerin çoğunluğuna göre unutarak veya tehdit edilerek orucunu bozan kimseye keffâret gerekmez. Aynı şekilde, hayızlı ve nifaslı kadınlara, delilere ve baygınlara keffâret gerekmez. Çünkü bunların oruçları kendi iradeleriyle bozulmamıştır. Hastalara, yolculara, şiddetli açlık ve susuzlukla karşılaşanlara, hamile kadınlara özürlerinden dolayı keffâret gerekmez. Dinden çıkan kimseye de keffâret vacip değildir. Çünkü o, oruca olan hürmeti çiğnememiş, aksine İslama karşı olan hürmeti çiğnemmiştir.⁷²⁵

2.2.6. Hayızlı Kadınla Cinsel İlişki

Kur'an'da hayız halinin kadın için rahatsızlık ve mazeret hali olduğu, hayız süresince kocalarının onlarla cinsi temastan uzak durması gerektiği bildirilmiştir.⁷²⁶ Bu

⁷²³ Cezîrî, *a.g.e.*, I, 930.

⁷²⁴ Türkan, *a.g.e.*, 681; Apaydın, Bardakoğlu, *a.g.e.*, II, 14.

⁷²⁵ Demircan, Abdullah, *İslam Hukukunda Keffâretler*, Bitirme Tezi, Akçaabat-Darıca İhtisas Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Trabzon 2007, 25.

⁷²⁶ 2. Bakara: 222.

yasaklama ve Hz. Peygamber'in de bu yöndeki hadisleri sebebiyle, hayızlı kadınla cinsi münasebette bulunmanın haram olduğunda görüş birliği hâsıl olmuştur. Zaten böyle bir münasebet insanın selim zevkine aykırı olduğu gibi iki tarafın, özellikle kadının ruh ve beden sağlığı açısından son derece zararlı ve tehlikeli bulunmaktadır.⁷²⁷ Buna rağmen böyle bir davranışta bulunan kimseye ne gerekeceği konusu fakihler arasında tartışma konusu olmuştur.

İslam alimlerinin büyük çoğunluğuna göre, hayızlı kadınla cinsi münasebette bulunan kimse günah işlemiştir. Bu kişi Allah'a bol tevbe ve istiğfarda bulunmalıdır. Tâbiîn alimleriyle Hanbelilerin çoğunluğu ise aşağıda zikredeceğimiz rivayetleri esas alarak hayızlı olduğu halde hanımıyla cinsel ilişkide bulunan kişinin keffâret olarak, hayız döneminin başında veya ortasında ise bir dinar (4.25 gr altın), sonunda ise yarım dinar sadaka vermeyi gerekli görürler.⁷²⁸

İbn Abbâs (r.a.), hanımı hayızlı olduğu halde cinsel ilişkide bulunan kimse hakkında Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: *“Bir dinar veya yarım dinar sadaka versin.” Ebû Dâvûd dedi ki: Çoğu kere Şû'be bu hadisi Hz. Peygamber'e ref etmemiştir.*⁷²⁹

Ebû Dâvûd'un, Şû'be'nin bu hadisi Hz. Peygamber'e ref etmemesi, İbn Abbâs'tan mevkûfen rivayet etmesi hadiste bir ızdırap gördüğüne işarettir. İbn Abdilberr şöyle der: “Sadaka icabetmez diyenlerin delili bu hadisin muzdarip oluşu ve beraati zimmet asıl olmasıdır”. Hattâbî de: “Alimlerin çoğu bu hadisi mürsel veya mevkûf olarak kabul ettiklerinden dolayı hanımıyla hayızlı olduğu dönemde cinsel ilişkide bulunan kişiye bir şey gerekmez, tevbe etmesi gerekir görüşünü savunmuşlardır” der.⁷³⁰

İbn Seyyidi'n-Nâs, bu hadisin merfû olduğunu tercih etmiştir. Ebû Bekir el-Hatîb bu mevkûf-merfû münakaşalarının hadisin sıhhatine tesir etmeyeceğini söyler. Dakîk el-İyd (ö. 702), Yahyâ b. Saîd el-Kattân (ö. 198), Şevkânî (ö. 1250) de hadisin sahih olduğunu tercih edenlerdendir.⁷³¹

⁷²⁷ Apaydın, Bardakoğlu, *a.g.e.*, II, 17.

⁷²⁸ Yaran, *a.g.e.*, 181.

⁷²⁹ Ebû Dâvûd, Tahâret, 106, Nikâh, 48; Tirmizî, Tahâret, 103; Nesâî, Tahâret, 182, Hayz, 9; İbn Mâce, Tahâret, 123.

⁷³⁰ İbn Abdilberr, *Temhîd*, III, 178; Azîmâbâdî, *a.g.e.*, I, 308.

⁷³¹ Azîmâbâdî, *a.g.e.*, VI, 149.

İbn Abbâs'tan gelen bir başka rivayet ise önceki hadisin tefsiri niteliğinde olup şöyledir: *“Bir kimse hayzın başlangıcında hanımıyla cinsel ilişkide bulunursa bir dinar, hayzın sonunda cinsel ilişkide bulunursa yarım dinar sadaka versin.”*⁷³²

Kanaatimize göre, Kur'ân-ı Kerim'de ve Hz. Peygamber'in sünnetinde, hayızlı olduğu dönemlerde kadınlara yaklaşmak yasaklanmış olması nedeniyle, bu yasağı ihlâl eden kimsenin tevbesinin kabulü için belirtilen miktarlarda sadaka vermesi uygun olur. Zaten böyle bir durumda sadaka vermenin mendup olduğu noktasında İslam alimleri hem fikirdir.

2.2.7. Cuma Namazını Özürsüz Olarak Terk Etme

Cuma, müslümanların toplu ibadet günüdür. Cuma gününün özellikleri içinde en başta geleni cuma namazıdır. Bu namaz Kur'ân-ı Kerim'de özellikle zikredilmiş ve müslümanlar onu kılmaya teşvik edilmiştir. Hz. Peygamber, “Güneşin doğduğu en hayırlı gün cumadır: Adem o gün yaratılmış, o gün cennete girmiş, o gün cennetten çıkarılmıştır, kıyamet de cuma günü kopacaktır”⁷³³ sözüyle bu günün değerini dile getirmiştir. Bir başka hadis de, “Cuma günü gerekli temizliği yaptıktan sonra camiye gidip hutbe dinleyen ve namazı kılan kimsenin o gün ile daha önceki cuma arasında işlemiş olduğu günahların affedileceği belirtilmiş,⁷³⁴ bu günü önemsemenden üç cuma namazını terk eden kimsenin kalbinin mühürleneceği belirtilmiştir.⁷³⁵

Cuma namazını özürsüz terk eden kimsenin keffâret ödemesinin gerekli olduğunu şu hadisten öğreniyoruz. *Semûre b. Cündeb Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “Kim özürsüz olarak cumayı terk ederse; bir dinar, bulamazsa yarım dinar sadaka versin.” Ebû Dâvûd der ki: Bu hadisi aynı şekilde Halîd b. Kays'da rivayet etmiş, ancak metinde Hemmam'a muvafakat ettiği halde senet de muhalefet etmiştir.*⁷³⁶

Kudâme b. Vebere, Semûre b. Cündeb'ten bir şey duymadığı için hadisin ilk rivayeti zayıftır. Fakat Ebû Dâvûd'un tâlikan işaret ettiği Halîd b. Kays'ın rivayeti hadisi takviye etmektedir. Hadis özürsüz olarak cumayı terk eden kimsenin bulabilirse

⁷³² Ebû Dâvûd, Tahâret, 106.

⁷³³ Müslim, Cuma, 5; Ebû Dâvûd, Salât, 207; Tirmizî, Cuma, 353; Nesâî, Cuma, 4.

⁷³⁴ Müslim, Cuma, 8; Ebû Dâvûd, Salât, 209; Tirmizî, Cuma, 357; İbn Mâce, Salât, 81.

⁷³⁵ Ebû Dâvûd, Salât, 210; Nesâî, Cuma, 2; İbn Mâce, Salât, 93; Muvatta, Cuma, 9.

⁷³⁶ Ebû Dâvûd, Salât, 211; Nesâî, Cuma, 3; İbn Mâce, Salât, 93.

bir dinar, bulamazsa yarım dinar sadaka vermesini öngörmektedir. Ancak bu emir vücûba değil, nebde delâlet eder. Çünkü cumanın bedeli vardır, o da öğle namazıdır.

İbn Hacer el-Mekkî: “Özürsüz olarak cuma namazını terk eden kimsenin keffâret olarak vereceği sadaka işlemiş olduğu günahı tamamen ortadan kaldırmaz, ancak işlemiş olduğu günahın hafiflemesi umulur” der.⁷³⁷

“Yapılan iyilikler kötülükleri giderir...” ayeti gereğince, imkânı olan kişilerin mazeretsiz cuma namazını terk etmeleri durumunda yukarıda belirtilen miktarlarda sadaka vermelerinin ve bol bol tevbe etmelerinin uygun olacağı görüşündeyiz. Öte yandan mazeretsiz cuma namazını terk etmenin keffâreti; zihâr keffâreti, oruç bozma keffâreti ve diğer keffâretlerde olduğu gibi sahih rivayetlerle sabit olmadığından dolayı imkânı olmayan kişilerin mazeretsiz cuma namazını terk etmeleri durumunda bol bol tevbe edip Allah’tan bağışlanma dilemelerinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

⁷³⁷ Azîmâbâdî, *a.g.e.*, III, 266.

SONUÇ

Kitap ve Sünnetle belirlenmiş olan cezâî müeyyideler, İslam'ın asıl amaç olarak gördüğü unsurlar olmayıp, hedeflediği gayelerin gerçekleştirilmesi için başvurulacak son çarelerdir. İslam, insanı şerefli ve haysiyetli bir varlık olarak gördüğünden, onun temel hak ve özgürlüklerinin muhafazasını dünya ve ahiret saadetini hedef edinmiş bir dindir. Bunun için öncelikle suç işlenmesine sürükleyen saikleri ortadan kaldıracak dini ve ahlâki bir eğitimi gerçekleştirdikten sonra, cezâî müeyyideleri koymuştur.

İslam dininin teşrî ettiği cezalar had, kısas-diyet, ta'zir ve keffâret cezalarıdır. Hz. Peygamber bu cezâî müeyyideleri tatbik ederken, öncelikle hangi suç olursa olsun affetme yoluna gittiğini, suçluda ve suçun ispatı noktasında yakalanması güç şartlar ileri sürerek ceza uygulamamaya çalıştığını, öte yandan “kızım Fatıma da olsa elini keserdim” buyurmak suretiyle suçları sabit olan kimselere ceza uygulamada kararlı bir tavır takındığını ve kendisine ulaşan had gerektiren bir suçun artık affedilmesinin mümkün olmadığını, ancak kişilerin işlemiş oldukları suçların kendisine iletilmeden önce affedilebileceğini vurguladığını gördük.

Hz. Peygamber ceza uyguladığı kişilerin insan olma şereflerini her zaman göz önünde tutmuş, hakaret edilmesine asla müsaade etmemiştir. İnsanlara dünyada çektikleri cezaların, işledikleri suçun keffâreti olduğunu beyan etmiştir.

İnsanlar bir günah işledikten sonra ondan temizlenmek ister. Gunahtan kurtulduğu, temizlendiği zaman gönül huzuru bulur. İşte manen temizlenmeyi arzu edebilmek de yüce bir teslimiyetin eseridir. İffet ve hayayı kendine düstur edinen Gamidiyeli bir kadına yeryüzü dar gelmiş, ikide bir Hz. Peygamber'e gelerek “Temizle beni Ey Allah'ın Elçisi!” diyebilmiştir. Öte yandan Hz. Peygamber döneminde müslüman, fakat zinayı kendisine meslek edinen kadınlar olduğu halde bunların hiçbirisine recm veya sopa cezası uygulanmamıştır. Çünkü suçları objektif delillerle sabit olmamıştır. Nitekim Hz. Peygamber'den, “Beyyinesiz olarak kimseyi recmedecek olsaydım falanca kadını recmederdim. Çünkü onun konuşmasından, vaziyetinden ve yanına girip çıkanlardan dolayı ciddi bir şüphe hasıl olmuştur” dediği rivayet edilmiştir.

Hz. Peygamber, hakkında kısasın gerektiği herhangi bir husus kendisine getirildiğinde, mutlaka affetme yolunun seçilmesini emretmiş ve böylelikle maktülün aiesinin katili affedip diyete razı olması durumunda kısas cezasının önüne

geçilebilmiştir. Kasten öldürmelerde diyetin katilin malından ve hemen ödenmesi, kaste benzer ve hataen öldürmelerde diyetin âkileye yüklenmesi hem maktûlün hakkını koruma hem de katilin yükünü hafifletme amacına yönelik olduğunu gördük.

Hız. Peygamber, suçun çeşidine göre ta'zir cezası da uygulamış ve bu cezaları uygularken suçlunun ıslah olma gayesini ön planda tutmuştur. Ta'zir cezaları; kişinin ıslah olma, halini düzeltme, günahlardan kurtulma gibi bir gayeye yönelik olduğundan, suçluların konumlarına göre ceza çeşidi değişebilmektedir. Bazı insanlar en ufak bir sözden etkilenir ve halini düzeltir, bazısına ise hangi cezayı uygularsan uygula fayda etmemektedir. İşte bu durumda devlet başkanının suçlunun ıslah olabileceği cezayı uygulama yetkisine sahip olduğunu görmekteyiz.

Kur'an ve Sünnetle sabit olan had, kısas-diyet, ta'zir cezaları, devlet başkanı veya vekilinin uygulayabileceği cezalardır. Bu cezaları şahıslar uygulayamaz. Öte yandan bir de keffâret cezaları var ki; bunlar da Allah hakkı veya kul hakkı olarak işlenen suçlara verilen cezalardır. Ancak bu cezaları uygulama yetkisi devlet başkanına değil, bizzat kişinin vicdânî sorumluluğunda olan cezalardır. Şayet kişi keffâret gerektiren herhangi bir suç işlerse, ayet ve hadislerle sabit olan keffâretini ödediğinde gûnahtan kurtulur, ödemez ise cezası ahirete kalır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; Hız. Peygamber kamu otoritesini korumak, suçluları ıslah etmek ve onları gûnahtan kurtarmak amacıyla, Kur'an'da zikri geçen cezalar dışında başka cezalarda uygulamış, uygulamış olduğu cezaların bazıısı had kapsamında, bazıısı ta'zir kapsamında, diğer bazıısı kısas-diyet ve keffâret kapsamında olmuş ve uygulamış olduğu cezalar çok fazla olmayıp sınırlı sayıda olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

- Abdurrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, Ebûbekir, *Musannef*, Habîb el-A'zamî, el-Mektebetü'l-İslamî, Beyrut 1403.
- Akşit, M. Cevat, *İslam Ceza Hukukunda İnsani Esaslar*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), AÜİF., Erzurum 1975.
- Akgül, Murat, *İslam Ceza Hukuku Açısından Kısas Cezası*, (Bitirme Tezi), AÜİF., Erzurum 2001.
- Aktan, Hamza, "Kazf mad", *DİA.*, TDV. Yay., Ankara 2002.
- Altunkaya, Mehmet, *Müminlere Vaaz ve İrşat*, Şelale Yay., Konya 2004.
- Alî el-Müttakî, İbn Hüsamüddîn, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâl ve'l-Efâl*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1989.
- Apaydın, H. Yunus, Bardakoğlu, Ali, *İslam ve Toplum İlmihal 2*, DİB. Yay., Komisyon, Ankara 2006.
- Aynî, Bedruddîn Ebû Muhammed, *Umdetü'l-Kârî Şerhu Sahîhi'l-Buhâri*, neşr., Muhammed Emin, Beyrut tsz.
- Azîmâbâdî, Muhammed Şemsü'l-Hak, *Avnü'l-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Dâvûd*, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 1415.
- Baktır, Mustafa, "İçki Mad", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2000.
- Bardakoğlu, Ali, "Ceza", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1993.
- , "Had", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1996.
- , "Hırsızlık" *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1998.
- , "Eşkıyalık", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1995.
- , "Hapis", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1997.
- , "Katil", *DİA.*, TDV. Yay., Ankara 2002.
- Başoğlu, Tüncay, "Ta'zir", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2011.
- Bebek, Adil, "Ceza", *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1993.
- Berki, Ali Himmet, Keskiöğlu, Osman, *H. Muhammed ve Hayatı*, DİB. Yay., Ankara 1997.
- Beyhakî, Ahmed b. Hüseyin, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, thk., Muhammed Abdulkadîr Atâ, Mekke 1994.
- , *Şuabu'l-Îmân*, thk., Muhammed Saîd, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 1410.

- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuku İslamiyye ve Istilahat'ı Fıkhiyye Kâmusu*, Bilmen Yay., İstanbul tsz.
- Boynukalın, Mehmet, “Suç”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2009.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl, *Sahîhu'l-Buhârî*, Çağrı Yay., İstanbul 1992.
- , *El-Edebü'l-Müfred*, thk., Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Beyrut 1989.
- Canan, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi*, Akçağ Yay., İstanbul tsz.
- , *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Ankara 1990.
- Cezîrî, Abdurrahman, *Kitabü'l-Fıkhi ale'l-Mezâhibi'l-Erbaâ*, Mısır 1969.
- Çağrı, Mustafa, Karaman, Hayrettin, *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, DİB. Yay., Komisyon, Ankara 2006.
- Çelebi, İlyas, “Sihir”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2009.
- Dağcı, Şamil, “Kıyas”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2011.
- Dârekutnî, Ali b. Ömer, *Sünenü'd-Dârekutnî*, thk., Seyyid Abdullah Hâşim, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1966.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, *Sünenü'd-Dârimî*, thk., Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1407.
- Demircan, Abdullah, *İslam Hukukunda Keffâretler*, (Bitirme Tezi), Akçaabat-Darıca İhtisas Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Trabzon 2007.
- Doğan, Hasan, *İslam Hukukunda İftira Suçu ve Cezası*, (Doktora Tezi), Ankara 2008.
- Dönmez, İbrahim Kâfî, “Sarhoşluk” *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2009.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eşâs es-Sicistânî, *Sünenü Ebî Dâvûd*, thk., Muhammed Muhyüddin Abdü'l-Humeyd, Dâru'l-Fikr, byy., tsz.
- Ebû Yâ'lâ el-Mavsılî, Ahmed b. Ali, *Müsnedü Ebî Yâ'lâ*, thk., Hüseyin Selim Esed, Dâru'l-Me'mun li't-Türâs, Dımeşk 1984.
- Ebû Zehra, Muhammed, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, trc., İbrahim Tüfekçi, Hak Yay., İstanbul 1994.
- Hâkim, Ebû Abdillâh en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, thk., Mustafa Abdulkadîr Atâ, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 1990.
- Havva, Sâid, *Cezâî Müeyyideler*, trc., Salih Uçan, Petek Yay., İstanbul tsz.
- Heysemî, Nuruddîn b. Ali, *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1412.

- , *Zevâidi Müsnedi'l-Hâris*, thk., Hüseyin Ahmet Salih el-Bâkirî, Medine 1992.
- İbn Abdilberr, Ebû Ömer, *İstizkâr*, thk., Sâlim Muhammed Atâ, Muhammed Ali Muavviz, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- , *et-Temhîd Limâ fi'l-Muvatta mine'l-Meânî ve'l-Esânîd*, thk., Mustafa b. Ahmed el-Ulvî, Muhammed Abdulkebîr el-Bekrî, 1387.
- İbn Âbidîn, Muhammed b. Ömer el-Hanefî, *Reddû'l Muhtâr ale'd-Dürri'l- Muhtâr*, trc., Ahmet Davudoğlu, İstanbul 1983.
- İbn Adıyy, Abdullah b. Muhammed, *el-Kâmil fi Duafâi'r-Ricâl*, thk., Yahya Muhtâr Gazavî, Beyrut 1988.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed, *Musannef*, thk., Yûsuf Kemal el-Hût, Riyâd 1409.
- İbn Esîr el-Cezerî, Ebû's-Seâdât el-Mübârek b. Muhammed, *en-Nihâye fi Ğarîbi'l-Hadis ve'l-Eser*, thk., Tâhir Ahmed en-Nerâvî, Mahmut Muhammed et-Tînâhî, el-Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut 1979.
- İbn Hacer, Ebû'l Fadl Ahmed b. Alî el-Askalânî, *Fethu'l-Bârî bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru'l-Marife, Beyrut 1379.
- , *Telhisü'l-Habîr fi Ehâdisi'r-Râfî'l-Kebîr*, thk., Abdullah Hâşim el-Yemânî, Medine 1964.
- İbn Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed eş-Şeybânî, *Müsnedü Ahmed b. Hanbel*, Müessesetü Kurtuba, Kahire tsz.
- İbn Hibbân, Muhammed, *Sahîhu İbn Hibbân*, thk., Şuayb el-Arnaût, Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1993.
- İbn Hümâm, Kemalüddîn, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, Bulak 1356.
- İbn Kayyım el-Cevziyye, Muhammed b. Ebî Bekr, *Zâdü'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd*, thk., Şuayb el-Arnaût, Abdulkadir el-Arnaût, Mektebetü Menâri'l-İslâmiyye, Beyrut 1986.
- İbn Kesîr, *Hadislerle Kur'ân-ı Kerim Tefsiri*, trc., Bekir Karlığa, Bedrettin Çetiner, Çağrı Yay., İstanbul 1991.
- İbn Kudâme, Ebû Abdillâh b. Ahmed b. Muhammed, *el-Muğni*, thk., Mahmûd Abdulvehhâb Fayd, Abdulkadir Atâ, Kahire 1969.

- İbn Kuteybe, Abdullah b. Müslim, *Te'vilü Muhtelifi'l-Hadis*, thk., Muhammed Zührî en-Neccâr, Dâru'l-Cebel, Beyrut 1972.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, *Sünenü İbn Mâce*, thk., Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru'l-Fikr, Beyrut tsz.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükrim, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sader, Beyrut tsz.
- İbn Rüşd, Muhammed b. Ahmed el-Endelûsî, *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, Dâru'l-Fikr, byy., tsz.
- İbn Sâd, Muhammed, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Dâru Sader, Beyrut 1960.
- İbn Teymiyye, Ahmed b. Abdulhalîm el-Harrânî, *es-Sârimu'l-Meslûl ale Şâtimi'r-Rasûl*, Dâru İbn Hazm, Beyrut 1417.
- İsbehânî, Ebû Nuaym Ahmed, *Hilyetü'l Evliyâ ve Tabakâtü'l-Asfiyâ*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1405.
- İsfehânî, Râgıb, *el-Müfredât*, trc., Yusuf Türker, Pınar Yay., İstanbul 2007.
- İnce, İrfan, "Ridde" *DİA*, TDV. Yay., İstanbul 2008.
- İzdemîr, Muhammed, *Hâşiyetü'ş-Şihâb alâ Tefsiri'l-Beydavî*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Diyarbakır 1960.
- Kâdî İyâz, Ebu'l-Fadl İyâz. b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsûbî, *eş-Şifâ bi Ta'rîfi Hukûki'l-Mustafâ*, thk., Hüseyin Abdulhamîd Nil, İstanbul tsz.
- Karaman, Hayrettin, *Anahatlarıyla İslam Hukuku*, Ensar Neşr., İstanbul tsz.
- Kâsânî, Alâuddîn Ebî Bekr b. Mes'ûd, *Bedâiu's-Sanâi fî Tertibi'ş-Şerâi*, neşr., Zekerîyya Yusuf, Kahire tsz.
- Keskin, Yusuf Ziya, *Recm Cezası*, İstanbul 2001.
- Konevî, Ali, *Enîsü'l Fukahâ fî Ta'rîfeti'l-Elfâzi'l-Mütedâvilât beyne'l-Fukahâ*, thk., Ahmed b. Abdurrezzâk el-Kabîsî, Dâru'l-Vefa, Cidde 1406.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *Tefsiru'l-Kurtubî el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân*, Dâru'l-Arabî, Kahire 1967.
- Macit, Yunus, *Kasten Oruç Bozmanın Cezasıyla İlgili Rivayetlerin Tahlili*, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Sayı 3, byy., 2005.
- Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, thk., Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Mısır tsz.
- Mâlikî, Abdurrahman, *İslam Hukukunda Ceza*, İstanbul 2002.

- Mavsîlî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd, *el-İhtiyâr li-Ta'lîli'l-Muhtâr*, Çağrı Yay., İstanbul 2005.
- Merğînânî, Burhanüddîn Ebu'l Hasan Alî b. Ebî Bekr, *el-Hidâye Şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*, Mısır tsz.
- Miras, Kâmil, *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecrid-i Sarîh Tercümesi ve Şerhi*, Ankara 1984.
- Mizzî, Yusuf b. ez-Zekî, *Tehzîbu'l Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk., Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Beyrut 1980.
- Mutaf, Abdülmecit, *Teorik ve Pratik Olarak Osmanlıda Recm Cezası*, Yeni Ümit Dergisi, Ekim, 2011.
- Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul 1995.
- Mübârekfûri, Ebû'l-Alî Muhammed Abdurrahman b. Abdirrahîm, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmîi't-Tirmizî*, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut tsz.
- Münâvî, Abdurrauf, *Feyzü'l-Kadîr Şerhu Câmîu's-Sağîr*, Mısır 1356.
- Mürdâvî, Alauddîn Ebu'l Hasan Alî b. Süleymân, *el-İnsaf*, thk., Muhammed Hamîd el-Faykî, Mısır 1900.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyin b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî, *Sahih-u Müslim*, thk., Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Dâru İhyâi't-Turâsil Arabî, Beyrut tsz.
- Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, thk., Abdulfettâh Ebû Ğudde, Matbaatü'l-İslâmiyye, Halep 1986.
- , *Sünenü'n-Nesâiyyi'l-Kübrâ*, thk., Abdulğaffar Süleymân el-Bendârî, Dâru'l Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 1991.
- Nevevî, Muhyüddîn Yahya b. Şeref, *Şerhu'n-Nevevî ale Sahîhi Müslim*, Dâru İhyâi't-Turâsil Arabî, Beyrut 1392.
- Özarslan, Selim, *Hiz. Peygamber'e Yönelik Saygısızlık*, Kelam Araştırmaları Dergisi, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fak., 5:2, 2007.
- Sarıçam, İbrahim, *Hiz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Ankara 2011.
- San'anî, Emir, *Sübülü's-Selâm*, trc., Ahmet Davudoğlu, İstanbul tsz.
- Sehârenfûrî, Halil Ahmed, *Bezlu'l-Mechûd fî Halli Ebî Dâvûd*, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut tsz.
- Sofuoğlu, Mehmet, *Sahih-i Müslim ve Tercemesi*, İstanbul 1970.
- Süyûtî, Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr, *Şehu Süneni İbn Mâce*, byy., tsz.

- , *ed-Dürrü'l-Mensûr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1993.
- , *el-Câmiu's-Sağîr fî Ehâdîsi'r-Rasûl*, neşr., Abdu'l-Humeyd Ahmed Hanefî, Mısır tsz.
- Şafak, Ali, *Mezheplerarası Mukayeseli İslam Ceza Hukuku*, AÜ. Yay., Erzurum 1977.
- , “Bağy”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1991.
- Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs, *Müsnedü's-Şâfiî*, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut tsz.
- , *el-Ümm*, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Mısır 1968.
- Şevkânî, Alî b. Muhammed, *Neylû'l-Evtâr Şerhu Müntekâ'l-Ahbâr*, Beyrut tsz.
- Şeybânî, Ebû Bekr, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, thk., Faysal Ahmed, Dâru'r-Râye, Riyad, 1991.
- Taberânî, Ebû'l Kasım Süleymân b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, thk., Târik b. Avdillâh, Abdulmuhsin b. İbrâhim, Kahire 1415.
- , *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, thk., Hamdî b. Abdulmecîd, Musul 1983.
- , *el-Mucemu's-Sağîr*, thk., Muhammed Şekûr Mahmûd el-Hâci, Beyrut 1985.
- Taberî, İbn Cafer Muhammed b. Cerîr, *Câmiû'l Beyân an Te'vîli'l-Kur'ân*, Mısır 1954.
- Tahâvî, Ahmed b. Muhammed Ebû Câfer, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, thk., Muhammed Zührî en-Neccâr, Dâru'l-Kitâbi'l-İlmiyye, Beyrut 1399.
- Tanyu, Hikmet, “Büyü”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 1992.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *el-Câmiu's-Sahih*, thk., Ahmed Muhammed Şâkir Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut tsz.
- Türcan, Talip, *İslam Hukuku*, Grafiker Yay., Ankara 2012.
- , “Sürgün”, *DİA.*, TDV. Yay., İstanbul 2010.
- Udeh, Abdulkadir, *İslam Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk*, trc., Akif Nuri, İhya Yay., İstanbul tsz.
- Ukaylî, Musa, *Duafâü'l-Ukaylî*, thk., Abdulmûtî Emin el-Kalâci, Beyrut 1984
- Ustaosmanoğlu, Mahmut, *Ruhu'l Furkan Tefsiri*, İstanbul 1991.
- Ünalân, Abdulkerim, *İslam Ceza Hukukunda Kısas ve Kısas Felsefesi*, Dicle Üniversitesi Basımevi, Diyarbakır 1999.
- Yaran, Rahmi, “Keffâret Mad”, *DİA.*, TDV Yay., Ankara 2002.
- Yaşaroğlu, Kâmil, “Livata Mad”, *DİA.*, TDV. Yay., Ankara 2003.

- Yaylalı, Davut, *İbadet Esasları Ders Notları*, ATA-AÖF. Yay., Ünite 14, Erzurum 2013-2014.
- Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser kitabevi, İstanbul tsz.
- Yektar, Osman Nedim, *Hiz. Peygamber'in Suç ve Suçluya Bakışı*, Doktora Tezi, AÜİF., Erzurum 2014.
- Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hâkim ve Açıklamalı Mealî*, İstanbul 2004.
- Yiğit, Yaşar, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlülüğü*, Sistem Yay., Ankara 2002.
- Zeylâî, Abdullah b. Yûsuf, *Nasbu'r-Râye li-Ehâdisi'l-Hidâye*, thk., Muhammed Yûsuf, Dâru'l-Hadis, Mısır 1357.
- Zühaylî, Vehbe, *İslam Fıkhi Ansiklopedisi*, trc., Ahmet Efe, Beşir Eryarsoy, Risale yay., İstanbul 1994.
- Zürkânî, Muhammed b. Abdulbâkî, *Şerhu'l-Mevâhibi'l-Ledünniyye*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 1973.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Abdüssemet ÖZCAN
Doğum Yeri ve Tarihi	Gaziantep – 1981
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	Arapça, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Diyanet
İletişim	
E-Posta Adresi	asametozcan25@hotmail.com
Tarih	